

EiE-GenKit

Acil Durumlarda Eğitimde
Toplumsal Cinsiyet Rehberi

Bu rehber, Education Cannot Wait (ECW) ve Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE- Acil Durumlarda Eğitim için Uluslararası Çalışma Ağı) ortaklığı ile United Nations Girls' Education Initiative (UNGEI-Birleşmiş Milletler Kız Çocukların Eğitimi Girişimi) tarafından hazırlanmıştır.

Ön kapak fotoğrafı: © UNICEF/UN038011/Khuzai

2016'da bir öğrenci, Irak'ın Anbar vilayetinin başkenti Ramadi'deki çatışma sırasında hasar gören bir okulun duvarındaki bir delikten bakıyor.

Okul çağındaki yaklaşık 3,2 milyon Iraklı çocuk eğitimden mahrum kalıyor; bu da onların erken yaşta evlilik, çocuk işçiliği ve silahlı gruplara katılma riskinin arttığı anlamına geliyor. Her iki okuldan biri hasarlı ve iyileştirilmeye ihtiyaç duyuyor.

Yayınlayan:

United Nations Girls' Education Initiative (UNGEI)
3 United Nations Plaza
New York, NY 10017
Amerika Birleşik Devletleri

Education Cannot Wait (ECW)
UNICEF'e bağlı
3 United Nations Plaza
New York, NY 10017
Amerika Birleşik Devletleri

Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE)
Uluslararası Kurtarma Komitesi'ne bağlı
122 East 42nd Street, 12th floor
New York, NY 10168
Amerika Birleşik Devletleri

UNGEI, ECW, INEE © 2021

Lisans: Bu belge Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 kapsamında lisanslanmıştır. The Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE), Education Cannot Wait (ECW) ve the United Nations Girls' Education Initiative (UNGEI) sorumluluğundadır.

Önerilen alıntı: Birleşmiş Milletler Kız Çocukların Eğitimi Girişimi (UNGEI), Education Cannot Wait (ECW), Acil Durumlarda Eğitim için Uluslararası Çalışma Ağı (INEE); (2021). EIE-GenKit. New York, NY.
United Nations Girls' Education Initiative (UNGEI), Education Cannot Wait (ECW), Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE); (2021). EIE-GenKit. New York, NY.

Bu resmi olmayan çeviri Etkin AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile yapılmıştır. Bu çevirinin içeriğinden yalnızca Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bir kelime, terim veya kavramlara ilişkin alınan birden fazla veya farklılaşan öneriler rehberin Türkçe versiyonuna ortaklaştırılarak yansıtılmayı çalışılsa da kelime, terim veya kavramın böylesi çeşitli yorumlamalara neden olduğu rehber içerisinde özel sembol (🔗) ile belirtilmiştir. İlgili açıklamalar için: Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği tarafından Nisan 2024 tarihinde yayımlanan Türkçe diline ve Türkiye bağlamına uyarlanan "Acil Durumlarda Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Rehberi" Kullanım Kılavuzu.

Önsöz

Çatışma ve krizlerin, çocuklar ve ergenler için eğitimin erişilebilirliği ve niteliği üzerinde yıkıcı etkileri bulunmaktadır. Can kaybı, ailelerin yerinden edilmesi, kurumların zarar görmesi ve tahrip olması eğitimi ciddi düzeyde sekteye uğratmakta ve kimi durumlarda da ani ve kalıcı bir biçimde sona erdirmektedir.

Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler çoğunlukla söz konusu etkileri farklı açılardan deneyimlemektedir. Çatışmalardan etkilenen ülkelerde kız çocukların eğitim dışında kalma olasılığı diğer yerlerde yaşayanlara oranla iki kat daha fazladır.¹ Veriler de kız çocukların eğitim kazanımlarının çatışmalardan etkilenen ülkelerde en düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.² Kız çocuklar eğitim imkanlarını ve devamında bir meslek edinme fırsatını kaybetmenin yanı sıra, ev ve bakım işlerine ek olarak erken yaşta evlilik ve hamilelik, cinsel istismar ve sömürüyle de karşı karşıya kalmaktadır.³ Oğlan çocuklar da eğitimlerini engelleyebilecek birtakım tehditlere maruz kalmaktadır. Kimi durumlarda oğlan çocuklar, silahlı kuvvetler bünyesinde görevlendirilmekle ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinde çalıştırılmakta ya da ailelerini ekonomik açıdan desteklemek adına okuldan alınabilmektedir. Böylesi deneyimlerin çocukların eğitim çıktıları ve yaşamları üzerinde yıkıcı sonuçları söz konusu olabilmektedir.⁴

Acil Durumlarda Eğitimin (ADE) etkili olabilmesi için, programlamanın her aşamasında toplumsal cinsiyet bakış açısının uygulanması gerekmektedir. Bu durum da okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDS) ve ekonomik güçlükler ve güvencesizlik nedeniyle kız çocukların değil oğlan çocukların eğitime öncelik veren ayrımcı toplumsal cinsiyet normları gibi birçok konunun irdelenmesini içermektedir. Öğrenme ortamının kendisi de kadın öğretmen sayısının azlığı, temizlik ve hijyen altyapısının yetersizliği, toplumsal cinsiyet önyargılarını üreten öğretim programı, ders kitapları ve öğretmen tutumları gibi öğrenmenin önündeki toplumsal cinsiyete dayalı engelleri içermektedir. Söz konusu toplumsal cinsiyet dinamiklerinin ve toplumsal kısıtlamaların göz önünde bulundurulması, krizden etkilenen herkes için eğitimin iyileştirilmesiyle sonuçlanacak ve kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan eğitim sistemlerinin kurulmasına yardımcı olacaktır.

Krizden etkilenme durumlarında eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki artış, COVID-19 salgınıyla birlikte derinleşecektir.⁵ Toplumsal cinsiyete dayalı dijital uçurum, dünya çapında kız çocukların internete ya da teknolojiye orantısız biçimde daha az erişebildiği anlamına gelmektedir.⁶ Krizden etkilenme durumlarında ise bu, elektriğe ve internete erişimin sınırlılığına ek olarak, şiddetlenen ayrımcı toplumsal cinsiyet normları ve ebeveynlerin artan güvenlik korkuları nedeniyle kız çocuklarının cihazları kullanımına izin verme konusundaki isteksizlikleri artmaktadır.⁷ Bu aynı zamanda, kız çocukların çevrimiçi eğitimden, sosyal ağlara, okul temelli TCDS yardım hatlarına ve desteğine erişimden mahrum kalmalarına da neden olabilmektedir.

1 UNESCO (2015a) Education for All 2000-2015: Achievements and Challenges. EFA Global Monitoring Report Paris: UNESCO.

2 Nicolai, S., Hine, S., and Wales, J. (2015) Education in Emergencies and Protracted Crises: Toward a Strengthened Response. London: ODI.

3 INEE (2020) COVID-19: Gender and EIE – Key Points to Consider. <https://inee.org/blog/covid-19-gender-and-eie-key-points-consider>

4 FHI 360 (2016) Violent Conflict and Educational Inequality: Literature Review <https://www.epdc.org/sites/default/files/documents/Conflict%20and%20Inequality%20Literature%20Review%20FINAL.pdf>

5 Örnek için bkz.: Center for Global Development: [COVID-19 and Girls Education: What we know so far and what we expect](https://www.cgdev.org/publication/covid-19-and-girls-education-what-we-know-so-far-and-what-we-expect). October 2, 2020.

6 Bridging the Digital Gender Divide (OECD,2018), Teknoloji odaklı 21. yüzyılda, küresel kalkınma amaçlarına ulaşmak için toplumsal cinsiyete dayalı dijital uçurumun kapatılması gerekiyor (UN Women, 2019).

7 [Displacement, Girls' Education and COVID-19](https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/04/accelerating-girls-education-during-covid-19)

Bu rehber hazırlandığı sırada, 143 ülkede bir milyardan fazla öğrenci COVID-19 salgını nedeniyle okulların kapanması ve eğitimin kesintiye uğraması sonucu okula gidememektedir. Birçok çocuk için bu durum, eğitimden geride kalma ve yoğun telafi programlarına ihtiyaç duyma anlamına gelmektedir. Analizler, örneğin ortaokuldaki mülteci kız çocukların yüzde 50'sinin okullar yeniden açıldığında eğitime geri dönemeyebileceğini göstermektedir.⁸ Çocuklar ve ergenlerin -özellikle krizden etkilenen en yoksul ülkelerdeki kız çocukların - geleceğe yönelik umutları ve hayalleri böylelikle tamamen yok olabilmektedir.

Mevcut durumda bir "kriz içinde kriz" deneyimi yaşamaktayız. Halihazırda kırılğan bağlamlarda COVID-19, krizlerin sreğenleşen doğasına ilişkin var olan güçlülere yenilerini eklemektedir. İnsani krizlerin neden olduğu istikrarsızlık ortalama olarak yedi yıldan uzun sürebilmektedir.⁹ Uzun vadeli kalkınma girişimleri, çoğunlukla çoklu/süreğen krizler için öngörülemeyen ani artışların neden olduğu acil ihtiyaçları karşılama çabalarıyla birlikte yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hesaba katılması, krizin başlangıcından toparlanma ve yeniden kalkınmaya kadarki süreçte büyük önem taşımaktadır. EiE-GenKit (Education in Emergencies-Gender Kit), eğitim programlarının krizden etkilenen çeşitli bağlamlarda toplumsal cinsiyeti ele almasını sağlayacak pratik araçların mevcudiyeti konusundaki boşluğa yanıt olarak geliştirildi.

Uluslararası kabul görmüş asgari standartlar ve yönergelere dayanan EiE-GenKit, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlamasını teşvik etmek adına eğitimciler için kapsamlı bir programlama araçları paketi olarak ilk örnektir. Araştırma bulgularına ve iyi uygulamalara dayanan EiE-GenKit, kriz ortamındaki öğrencilerin, toplumsal cinsiyet ve eğitim çıktılarında kapsamlı bir değişimi teşvik edecek yeni yaklaşımları desteklemeyi amaçlamaktadır.

Eğitim, toplumsal cinsiyet dinamiklerine ve çatışmalara duyarlı olduğu zaman toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ortadan kaldırma ve toplumsal dönüşüm yaratma gücüne sahiptir. Acil Durumlarda Eğitim programları, olumsuz toplumsal cinsiyet ve sosyal normları yeniden tanımlayan ve herkes için nitelikli eğitimin sağlanmasına olanak tanıyan stratejileri benimsemek üzere eğitim sistemlerini etkilemek için fırsat sunar. Bu araç setini, uygulayıcıların bu vizyona erişmek için ilgili ve iyi tasarlanmış müdahaleleri uygulayabilmeleri, kız ve oğlan çocukların, kadınlar ve erkeklerin gelişimine ve gelecekte daha iyi olmalarına yardımcı olabilmeleri için geliştirdik.

© UNICEF/UN033696/Arcos
Esmeraldas, Ekvador, 2016. Muisne 3 Barınağında yaşayan çocuklar ve ergenler, her gün karşılaştıkları kötü muamele ve şiddet içeren tutumları ifade etmenin ve göstermenin bir yolu olarak bir gazete tasarladıkları atölye çalışmasındalar.

8 UNHCR (2020). Coming Together for Refugee Education.

9 Plan International 2019. Ortalama dokuz yıldır. 2014'te 5,2 yıl üzerinden bir artış söz konusu olmuştur.

Teşekkür

EiE-GenKit, 2019-2020 yılları arasında 180'den fazla ADE ve toplumsal cinsiyetle ilgili kaynağın incelenmesini, 80'den fazla küresel, bölgesel ve ülke düzeyindeki toplumsal cinsiyet ve ADE uzmanı ve diğer paydaşların geribildirimlerini içeren kapsamlı bir gözden geçirme ve danışma sürecine dayanarak hazırlanmıştır.

UNGEI Sekreteryasından rehberin araştırma ve hazırlanma aşamalarına Emilie Rees Smith öncülük etmiş, Juliette Myers ve Kathryn Moore ise yazım sürecini yürütmüştür. Aida Orgocka (ECW) ve Nora Fyles (UNGEI) da önemli katkılarda bulunmuştur. UNGEI Sekreteryası ayrıca önemli teknik katkıları için Helen Pinnock, Jorge U. Colin Pescina, Landon Newby, Natko Geres, Piotr Pawlak ve Editör olarak Ingrid Lewis'a özellikle teşekkür eder.

UNGEI ve ECW, danışma sürecine katılarak çok değerli katkılar veren aşağıdaki kişilere teşekkürlerini sunmaktadır: Alison Andersen (Columbia Üniversitesi Uluslararası ve Halkla İlişkiler Fakültesi), Emma Gremley ve Mark Thorpe (DfID), Eva Marita Rinne-Koistinen (Finn Kilisesi, Aida), Tara Painter (Global Affairs Canada), Diya Nijhowne (Global Coalition to Prevent Education from Attack [Eğitimi Saldırlardan Koruma Küresel Koalisyonu]), Anthony Nolan (Küresel Eğitim Kümesi), Heather Barr (Human Rights Watch [İnsan Hakları İzleme Örgütü]), Katharine Davis (International Rescue Committee), Anita Anastacio (LEGO Vakfı), Mari Ullma (Moving Minds Alliance), Sonia Gomez (Norveç Mülteci Konseyi), Yolande Miller-Grandvaux (Obama Vakfı), Jeffrey Dow, Mary Greer ve Marie Tamagnan (Save the Children), Nina Gora (Save the Children International), Marina Lopez (The RET), Justine Sass (UNESCO), Ellen Maree Al Daqqa ve Jennifer Roberts (UNHCR), Ana Nieto, Priya Narwah ve Anna Valente (UNICEF), Gwen Heaner ve James Rogan (USAID Education in Crisis and Conflict Network [Krizde ve Çatışmada Eğitim Ağı]), Ashley Henderson (USAID Education in Crisis and Conflict Team [Krizde ve Çatışmada Eğitim Ekibi]).

UNGEI ve ECW, danışma sürecine katılan ve/veya gözden geçirme sürecinin bir parçası olarak geribildirim veren aşağıdaki kişilere özel teşekkürlerini sunmaktadır: Lotte Renault (CARE), Amy Folan (Concern Worldwide), Anfal Saqib (DfID – Girls' Education Challenge [DfID – Kız Çocuklar için Eğitim Güçlükleri]), Maurits Spoelder, Graham Lang (ECW), Vanya Berrouet (Global Affairs Canada), Alexander Waxman, Arpana Pandey, Elisa Radisonne, Karina Kleivan, Kemal Alp, Luca Fraschini Mackenzie Monserez, Maria Agnese Giordano, (Küresel Eğitim Kümesi), Katia Urteaga Villanueva (IASC GenCap), Margaret Sinclair (bağımsız), Laura Davison, Lauren Gerken, Natalie Brackett (INEE), Charlotte Beyer, Else Oestergaard ve Irene Fredriksson (Oxfam), Khushbu Patel ve Nafissatou Faye (Plan Canada), Keren Simons (Plan UK), Marian Hodgkin (Save the Children Denmark), Jess Oddy (Save the Children UK), Lisa Bender, Rachel Cooper (UNICEF), Sana Jelassi (UNWRA), Caroline Keenan (War Child Canada), Sujata Bordoloi (UNGEI), Anna Muuru, Line Kuppens, Tom Vandenbosch (WOB), Zarmina Satary (WBRAO).

Bu yayının düzenlenmesi ve tasarımı Space Room adlı tasarım ajansından Dan Pomlett tarafından yapılmıştır.

Kısaltmalar

ADE	Acil Durumlarda Eğitim (Education in Emergencies – EiE)
AAİ	Artırıcı ve/veya alternatif iletişim
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome (Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu)
BM	Birleşmiş Milletler
BYYİ	Barınma, yerleşim yerleri ve iyileşme
CEDAW	Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi
CERF	Central Emergency Response Fund (Merkezi Acil Durum Müdahale Fonu)
CLA	Cluster Lead Agencies (Küme Lider Kurumları)
CPMIS	Child Protection Management Information System (Çocuk Koruma Yönetim Bilgi Sistemi)
CSİKK	Cinsel sömürü ve istismara karşı koruma
CTCDŞ	Cinsiyete ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet
DfİD	Department for International Development (İngiltere Hükümeti Uluslararası Kalkınma Departmanı)
DKC	Demokratik Kongo Cumhuriyeti
DRR	Disaster risk reduction (Afet risk azaltma)
DSA	Demografi ve Sağlık araştırması
DT	Değişim teorisi
ECCN	Education in Crisis and Conflict Network (Kriz ve Çatışma Ağında Eğitim Küresel Ağı)
ECW	Education Cannot Wait
EÇBE	Erken çocukluk bakımı ve eğitimi
EÇG	Erken çocukluk gelişimi
EiE-GenKit	Education in Emergencies – Gender Kit (Acil Durumlarda Eğitim – Toplumsal Cinsiyet Kiti)
EKKHVS	Etkilenen kitleye karşı hesap verme sorumluluğu
EMIS	Eğitim Yönetim Bilgi Sistemi (EYBS)
ESP	Education Sector Plan (Eğitim Sektör Planı)
FAWE	Afrikanlı Kadın Eğitimciler Forumu
FER	First Emergency Response (İlk Acil Müdahale)
GAM	Gender with Age Marker (Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci)
GCC	Global Cluster Coordinator (Küresel Küme Koordinatörü)
GCPEA	Global Coalition to Protect Education from Attack (Eğitimi Saldırlara Karşı Koruma)
GEC	Global Education Cluster (Küresel Eğitim Kümesi)
GEEWG	Gender equality and the empowerment of women and girls (Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın ve kız çocukların güçlendirilmesi)
GEM	Gender Equality Measures (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Önlemleri)
GEP	Geçiş Eğitim Planı
GiHA	Gender in Humanitarian Action Working Group (İnsani Yardımda Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu)
GÖA	Geçici öğrenme alanı
GPE	Global Partnership for Education (Küresel Eğitim Ortaklığı)
HCT	Humanitarian Country Team (İnsani Yardım Ülke Ekibi)
HEP	Hızlandırılmış Eğitim Programı
HHA	Hane Halkı Araştırması
HNO	Humanitarian Needs Overview (İnsani Yardım İhtiyaçlarına Genel Bakış)
IASC	Inter-Agency Standing Committee (Kurumlararası Daimi Komite)
INEE AS	INEE Asgari Standartlar

INEE	International Network for Education in Emergencies (Acil Durumlarda Eğitim için Uluslararası Çalışma Ağı)
IRC	International Rescue Committee (Uluslararası Kurtarma Komitesi)
İMP	İnsani Yardım Müdahale Planı
İT	İş tanımı
İvD	İzleme ve değerlendirme
İvi	İkincil verilerin incelenmesi
JENA	Joint Education Needs Assessment (Ortak Eğitim İhtiyaç Analizi)
KKY	Kamp koordinasyonu ve yönetimi
LEG	Local Education Group (Yerel Eğitim Grubu)
MEA	Maliyet-etkinlik analizi
MENA	Middle East and North Afrika (Orta Doğu ve Kuzey Afrika)
MHY	Menstrüel hijyen yönetimi
MICS	Multiple Indicator Cluster Surveys (Çoklu gösterge kümesi anketleri)
MIRA	Multi-Sector Initial Rapid Assessment (Çok Sektörlü İlk Hızlı Değerlendirme)
MTE	Mesleki ve teknik eğitim
OAB	Okul Aile Birliği
OCHA	Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi
OÖE	Okulöncesi eğitim
OYK	Okul Yönetimi Komitesi
PSD	Psikososyal destek
RJENA	Rapid Joint Education Needs Assessment (Hızlı Ortak Eğitim İhtiyaç Analizi)
RRT	Rapid Response Team (Hızlı Müdahale Ekibi)
SADD	Sex and age disaggregated data (Cinsiyet ve yaşa dair ayrıştırılmış veri)
SCR	Security Council Resolution (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı)
SIGI	Social Institutions and Gender Index (Toplumsal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi)
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
SRHR	Sexual and reproductive health and Rights (Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları)
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
TAR	Tematik alan rehberi
TCDŞ	Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet
TÇG	Tespit çalışma grubu
TTE	Toplum temelli eğitim
UNCT	Birleşmiş Milletler Ülke Ekibi
UNDG	Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Grubu
UNEG	Birleşmiş Milletler Değerlendirme Grubu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNGEI	Birleşmiş Milletler Kız Çocukların Eğitimi Girişimi
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNWRA	Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı
USAID	ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı
ÜİYEK	Yerinden edilmiş kişiler
YE	Yaygın eğitim
YEG	Yerel Eğitim Grubu
WASH	Water, sanitation and health (Su, temizlik ve hijyen)
ZGU	Zararlı geleneksel uygulamalar

İçindekiler

1.1 EiE-GenKit'e Giriş	11
1.2 ADE'de toplumsal cinsiyet açıklaması	16
1.3 ADE program döngüsü ve toplumsal cinsiyet	28
1.4 Arkaplan standartları ve yönergeler	33
1.5 IASC Gender with Age Marker (GAM- Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci)	35
2. İhtiyaç tespiti ve analizi	37
2.1 Toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaç tespiti kontrol listesi	41
2.2 Toplumsal cinsiyete duyarlı analiz için sorular	52
3. Program planlama ve tasarımı	56
3.1 Toplumsal cinsiyete duyarlı program stratejisi seçim kriterleri	57
3.2 Değişim teorisinde ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet	63
3.3. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi	80
4. Kaynakları harekete geçirme	96
4.1 ADE'de toplumsal cinsiyet savunuculuğu ve iletişimi	97
4.2 ADE'de toplumsal cinsiyete uygun kaynakları harekete geçirme	107
5. Uygulama	117
5.1. Hızlandırılmış ve alternatif eğitim	119
5.2 Altyapı ve Hizmetler	141
5.3 ADE'de Toplumsal Cinsiyet Koruma ve İyi Olma Hali Müdahaleleri	150
5.4 Öğretmen ve eğitim personeli istihdamı, çalışma koşulları, eğitimi, destek ve süpervizyon	166
5.5 Öğretmenler için eğitim ve öğrenim öz değerlendirmesi	178
5.6 Öğretim programı, eğitim materyalleri	189

6. İzleme ve değerlendirme	200
6.1. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme	201
6.2 Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme	209
6.3 Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri	220
7. Etkilenen kitleye karşı sorumluluk	234
8. Hazırlık ve koordinasyon	244
8.1 ADE'de toplumsal cinsiyet - Hazırlık: koordinasyon ve bilgi yönetimi	245
8.2 ADE'de toplumsal cinsiyet - hazırlık: kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: 1. Bölüm: Çalışanlar ve 2. Bölüm Kapasite analizi	256
8.3 ADE'de toplumsal cinsiyet risk tespiti	290
9. Ekler	303
9.1. Ek 1: Terim ve Tanımlar	304
9.2 Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'ye yönelik insani yardım mimarisi özeti	308
9.3. İnsani yardım zaman çizelgesi	318

1. Giriş

© UNICEF/UN0367671/Raab
Kuzey Kamboçya'nın Rattanakiri bölgesindeki Borkeo şehri, 2020.
Trom köyünde 27 yaşındaki ilkökul öğretmeni Sambo Morn,
engelli öğrencilere ders veriyor.

1.1 EiE-GenKit'e Giriş

1.1.1 EiE-Genkit'in Amacı

EiE-GenKit, uygulayıcıların acil durumlarda eğitim (ADE) müdahaleleri ve programlarının toplumsal cinsiyete duyarlı¹ ve kapsayıcı olmasını sağlamasına yardımcı olan bir dizi araç ve uygulamalı rehberden oluşmaktadır. Bu kaynak, ADE program döngüsü aşamaları² boyunca ve eğitim sektöründeki insani yardım, kalkınma ve barışın sağlanması çabalarında bir köprü görevi gören ADE tematik müdahaleleri genelinde toplumsal cinsiyetin göz önünde bulundurulmasını teşvik etmektedir. EiE-GenKit, uluslararası kabul görmüş asgari standartlara ve yönergelere dayanmaktadır ve Inter-agency Standing Committee (IASC-Kurumlararası Daimi Komite) [Gender Handbook for Humanitarian Action](#) (İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu), Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE- Acil Durumlarda Eğitim için Uluslararası Çalışma Ağı) [Minimum Standards for Education](#) (Eğitim için Asgari Standartlar) ve [INEE Guidance Note on Gender](#) (Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not) ile uyumludur.

Bu kaynak, sektör çapındaki araç ve süreçlere dayalı olarak toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı ADE müdahalelerinin tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin mevcut kurumsal yaklaşımları geliştirmektedir. [Ek 9.2](#) kapsamında [IASC Global Education Cluster](#) (Küresel Eğitim Kümesi), [UNHCR Refugee Education Strategy](#) (Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü, Mülteci Eğitim Stratejisi), ve [Refugee Coordination Model](#) (Mülteci Koordinasyon Modeli), Education Cannot Wait (ECW) [Gender Policy and Accountability Framework](#) (Toplumsal Cinsiyet Politikası ve Sorumluluk Çerçevesi) ve [Global Partnership for Education](#) (GPE-Küresel Eğitim Ortaklığı) ve [INEE](#) toplumsal cinsiyet yaklaşımları da dahil olmak üzere söz konusu temel süreç ve usuller açıklanmaktadır.

1.1.2 Hedef Kitle

EiE-GenKit; hazırlık, müdahale, iyileştirme ve kalkınma ile ilgilenen uluslararası ve ulusal insani yardım ve kalkınma eğitimi paydaşları içindir. Söz konusu katılımcılar arasında eğitim çalışanları, ADE program yöneticileri ve diğer teknik uzmanlar, kamu, sivil toplum kuruluşları (STÖ'ler), uluslararası kuruluş çalışanları ve bağışçılar bulunmaktadır. EiE-GenKit, küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde eğitim kümelerinde ve koordinasyonunda ya da sektörel çalışma gruplarında bulunanlar dahil olmak üzere uygulayıcılara yöneliktir.

EiE-GenKit, insani yardım ve kalkınma sektörlerindeki eğitim sektörü liderlerine ilişkin önemli bir referans ve savunuculuk aracıdır. Kurumlararası planlama ve koordinasyonu kolaylaştırmak ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE için ulusal, yerel ya da kurumsal düzeyde yeterli kaynak sağlamak adına onları destekleyebilmektedir.

1 EiE-GenKit, mümkün olan en geniş bağlam ve müdahaleye uygun olacak şekilde toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'nin sağlanmasına ilişkin öneri ve kaynaklar içermektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Bölüm 1.2.3.

2 EiE-GenKit, bir ADE program döngüsü çevresinde yapılandırılmıştır. Bu da insani yardım program döngüsünden uyarlanmıştır. Söz konusu kavram, EiE-GenKit tarafından insani kalkınma süreci boyunca ADE programlamasının temel aşamalarını tanımlamak üzere benimsenmiştir.

1.1.3 EiE-GenKit Araçlarının Kullanılacağı Bağlamlar

EiE-GenKit, “üçlü bağlantı noktaları” olarak bilinen insani yardım, kalkınma ve barış inşası³ programlarını bir araya getiren kaynakları birleştirmektedir. Adımlar, özellikle en fazla risk altında olan topluluklar için krizlerin önlenmesi, krizlere hazırlıklı olunması ve müdahaleye odaklanmakta ve bu da krizlerin daha uzun süreli olma eğilimini yansıtmaktadır. EiE-GenKit, ani gelişen krizlerden çoklu/süreğen krizlere ve kalkınma süreçlerinde uygulanabilmektedir. Araçlar ve rehber acil kullanıma ilişkindir ya da silahlı çatışma, doğa felaketleri ve salgınlar gibi farklı türden insani acil durumlar ve çoklu/süreğen krizlerde çalışan paydaşlar tarafından ulusal düzeye de uyarlanabilmektedir.

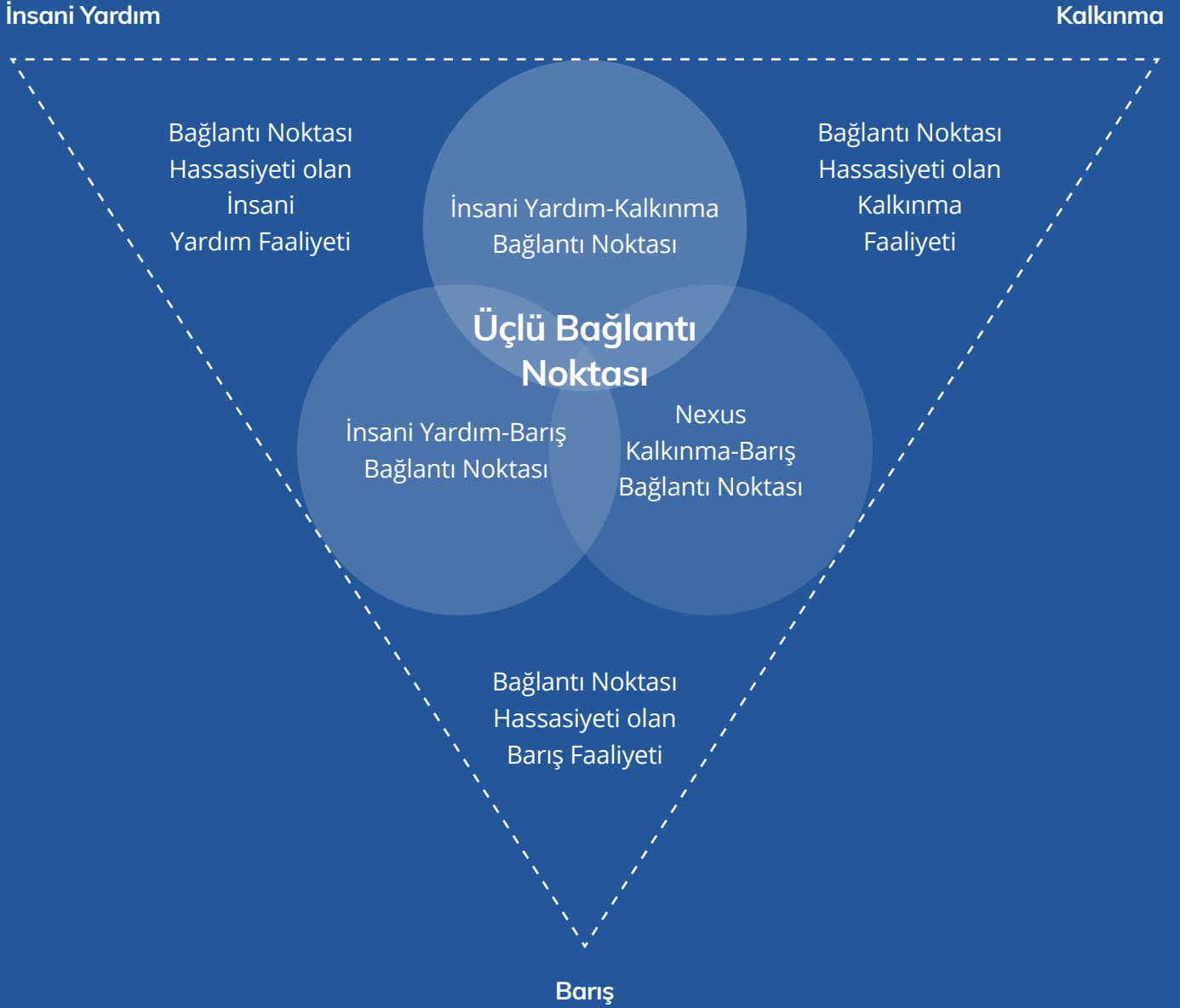
EiE-GenKit, krizlerden etkilenen toplulukların tüm üyelerinin aktif bir biçimde katılımının önemini vurgulamaktadır. Söz konusu katılım, kız çocuklar ve kadınların oğlan çocuklar ve erkeklerin yanı sıra anlamlı katılımını içermektedir. Bu, engelliler ve sağlık sorunu olan kişiler, kültürel ve dilsel azınlıklar ve en düşük gelir gruplarından kişiler gibi katılım konusunda daha çok engelle karşılaşılan kişilerin aktif olarak dahil edilmesini ifade etmektedir.

© UNICEF/UN0380036/Panjwani Ahmedabad, Gujarat, Hindistan, 2020. COVID-19 nedeniyle okullar kapalıyken kızı Hinal'e çevrimiçi dersleri izlemesinde yardımcı olmaya çalışıyor.

3 Editörün notu: Barış inşası; uzlaşma ihtiyacının farkında olan, çatışmaları çözme kapasitesini geliştiren ve sürdürülebilir barış etrafında çalışan bir çatışma sonrası düzen yaklaşımıdır. Daha yönetilebilir barışçıl ilişkiler ve idari yapılar için ihtiyaç olan dönüşümü sağlayacak her türlü yaklaşıma, süreçlere ve aşamalara sahiptir, (Yaşama Dair Vakıf'ın sözlüğünden alınmıştır.)

Şekil 1.1: Üçlü Bağlantı Noktaları³

4 Şekil, "Howe, P. (2019) 'The Triple Nexus: A Potential Approach to Supporting the Achievement of the Sustainable Development Goals?' in World Development, vol. 124" kaynağından uyarlanmıştır.

1.1.4 EiE-GenKit Nasıl Kullanılır

- Bölüm 1.1, EiE-GenKit'in genel yapısını açıklamaktadır,
- Bölüm 1.2, ADE programlarının toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını ve tüm alanları kesen / tüm konuları ilgilendiren eşitlik, kapsayıcılık ve korumaya ilişkin konuları içermesini sağlamaya yönelik temel kavram ve terimleri vurgulamaktadır,
- Bölüm 1.3, ADE program döngüsünü ve EiE-GenKit'in önemli bölümlerinin döngünün her bir aşamasıyla nasıl uyum sağladığını açıklamaktadır,
- Bölüm 1.4, EiE-GenKit'in arkaplan standartlarını ve rehberlerini özetlemektedir,
- Bölüm 1.5, IASC Gender with Age Marker (GAM - Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci) Gender Equality Measures (GEM-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Önlemleri) endeksinin her bir EiE-GenKit aracıyla nasıl uyumlandığını özetlemektedir.

Hangi bölüm ne zaman okunmalı:

- Bölüm 1.1 ve 1.2'nin yeni bir program üzerinde çalışmaya başlamadan önce, çalışanın ve kurumsal ortağın göreve başlama sürecinin bir parçası olarak okunması gerekmektedir.
- Bölüm 1.3, tüm EiE-GenKit içeriğine genel bir bakış sağlamaktadır. Kullanıcıyı ilgili bölümlere yönlendirmesi nedeniyle, EiE-GenKit kullanılmadan önce bu bölümün mutlaka okunması gerekmektedir.
- EiE-GenKit kapsamındaki her bir bölüm ya da araç, kullanıcının ihtiyaçlarına ve uygulama aşamasına bağlı olarak bağımsız bir ürün gibi kullanılabilir.
- Program tasarımı, sunumu, takibi ve değerlendirmesine ilişkin her bir aşamaya başlamadan önce ilgili bölümün okunması gerekmektedir.

EiE-GenKit kapsamındaki diğer bölümler, ADE program döngüsüne uygun olarak yapılandırılmıştır. Her bölüm, döngü kapsamındaki bir aşamaya denk gelmekte ve söz konusu aşamaya ilişkin araçları içermektedir.

Her bir araç aşağıdakileri içermektedir:

- INEE Asgari Standartlarına ilişkin bağlantılar,
- Birincil hedef kullanıcılara ilişkin bilgiler,
- Amaç, giriş ve önemli bilgiler,
- Toplumsal cinsiyete duyarlı adımlar,
- ➡ ilgili EiE-GenKit bölümleri işaretleri,
- ✂ ilgili EiE-GenKit araçları işaretleri,
- 📄 temel kaynak işaretleri,
- 📖 ek kaynaklar okuma listeleri,
- 🚨 EiE-GenKit'in ani gelişen ve/veya çoklu/süreğen kriz durumlarında kullanımı amaçlanan belirli alanlarını gösteren simgeler.

İnsani Yardım Programı Döngüsü zaman çizelgesi [Ek 9.3'te](#) yer almaktadır.

1.2 ADE'de toplumsal cinsiyet açıklaması

ADE müdahaleleri ve programları kapsamında cinsiyet eşitliğinin öneminin kavranmasına yardımcı olacak temel kavram ve terimlerin bir özeti aşağıda verilmiştir. Burada; toplumsal cinsiyet, eşitlik ve insani yardım programlarına ilişkin terimler listelenmiş (1.2.1); çatışma ve kriz durumlarında kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekleri etkileyen temel eğitim sorunları araştırılmış(1.2.2) ve ADE'de toplumsal cinsiyetin yanı sıra göz önünde bulundurulması gereken tüm alanları kesen / tüm konuları ilgilendiren konular açıklanmıştır (1.2.3).

1.2.1 Temel toplumsal cinsiyet terim ve tanımları

Bu listede Giriş Bölümünde kullanılan terimler açıklanmaktadır. Tüm bölüm ve araçlar kapsamında kullanılan terim ve tanımlara yönelik kapsamlı bir referans listesi için [Ek 9.1](#)'i inceleyiniz.

Toplumsal Cinsiyet: Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulan kimlikler, nitelikler ve roller ile toplumun söz konusu biyolojik farklılıklara yönelik toplumsal ve kültürel olarak yüklediği anlamı ifade etmektedir. Bu kimlik ve değerler; kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler arasında hiyerarşik ilişkiler, güç ve hakların dağılımının erkeklerin lehine, kadınların ise aleyhine olmasına neden olmaktadır. Kız ve oğlan çocuklar ile kadınlar ve erkeklerin söz konusu toplumsal konumu; politik, ekonomik, kültürel, toplumsal, dini, ideolojik ve çevresel etmenlerden etkilenmektedir ve kültür, toplum ve topluluk tarafından değiştirilebilmektedir.⁵

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kız ve oğlan çocuklar ile kadınlar ve erkeklerin eşit hakları, sorumlulukları ve fırsatlarını ifade etmektedir. Eşitlik, kadın ve erkeklerin aynı olduğunu değil, kadın ve erkeklerin hakları, sorumlulukları ve fırsatlarının kadın ya da erkek olarak doğmalarına bağlı olmadığını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, farklı kadın ve erkek gruplarının çeşitliliğinin tanınmasıyla hem kadınlar hem de erkeklerin çıkarlarının, ihtiyaçlarının ve önceliklerinin göz önünde bulundurulması demektir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca kadınları değil; tüm kız ve oğlan çocukları, kadınlar ve erkekleri ilgilendirmektedir. Kadın ve erkek arasındaki eşitlik hem bir insan hakları konusu hem de sürdürülebilir insan merkezli kalkınmanın ön koşulu ve göstergesidir.⁶

Toplumsal cinsiyet hakkaniyeti: Çıkarlar, erişim ve ihtiyaçlara dair kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler için adaleti geliştirme ve teşvik etme sürecini ifade etmektedir. Geçici özel önlemler, söz konusu adaleti sağlamak ve tarihsel ya da sistematik önyargı ya da ayrımcılığı telafi etmek için gereklidir. Ancak, bu önlemlerin ideal olarak adalet kavramının ötesine geçmesi ve tam eşitliğe doğru ilerlemeyi desteklemesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet hakkaniyeti üzerinde çalışmak hiçbir koşulda gerçekten toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için gereken daha geniş kapsamlı sistematik değişikliklerin yerini almaz.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: İnsanlara toplumsal cinsiyetlerinden ötürü farklı ve adaletsiz davranıldığı herhangi bir durumu ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık genel olarak kadınları erkeklerden daha çok etkilemektedir. Kasten veya kasıtlı olmasa da söz konusu ayrımcılık, insan haklarını ve temel özgürlükleri kısıtlayan her türlü ayırım, dışlama ya da engelleme biçiminde gerçekleşmektedir. Kadın ve erkeklere aynı ya da tarafsız muamele, kadınların karşılaştığı süregelen

5 CEDAW/C/GC28, "CEDAW General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of State Parties under Article 2 of the CEDAW", 2010, para 5.

6 UN Women, [Concepts and definitions](#)

toplumsal cinsiyete dayalı dezavantaj ve eşitsizliğin kabul edilmemesi nedeniyle kadın haklarının inkârı sonucunu doğuruyorsa kadınlara karşı ayrımcılık söz konusu olabilmektedir.⁷

Toplumsal Cinsiyet Normları: Belirli zamanlarda ve belirli toplumsal bağlamlarda beklenen davranışları toplumsal cinsiyete dayalı olarak ayıran resmi olmayan kuralları ve ortak inanışları/ değerleri ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı beklentilerle kısıtlanan davranışlar haksız sonuçlara yol açabilmektedir.⁸ Toplumsal cinsiyet normları zamanla değişmektedir. Acil durumlarda ya da kırılğan dönemlerde, insanların eski normlara ve beklentilere güvenerek yenilikçi bir değişimi duraklattığı toplumsal cinsiyet normları kapsamındaki değişimin “geriye doğru gitmesine” neden olabilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Hassasiyeti: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kabul edilmekte, ancak güçlü bir biçimde değerlendirmeye alınmamaktadır.⁹

Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığı: Eşit çıktıların desteklenmesi adına bu kapsamda kız ve oğlan çocukların, kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçları belirlenmekte ve değerlendirilmektedir.¹⁰

Toplumsal Cinsiyet Dönüştürücülüğü: Açık bir biçimde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi ve dezavantajlı topluluğun güçlendirilmesi amaçlanmaktadır¹¹ (toplumsal cinsiyet sürekliliği kapsamında toplumsal cinsiyet hassasiyeti, duyarlılığı ve dönüştürücülüğü kavramlarına ilişkin daha fazla bilgi için bkz. [Bölüm 1.2.2.1](#))

Kesişimsellik: Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, ırk, engellilik, etnik köken, din ya da inanç, sağlık, statü, yaş, sınıf ve cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimlikleri gibi kadınlar ve kız çocukları etkileyen diğer etmenlerle ayrılmaz bir biçimde bağlantılı olma durumunu ifade etmektedir. Cinsiyete ya da toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, söz konusu gruplardan kız çocuklar ve kadınları, oğlan çocuklar ve erkeklerden farklı derece ve biçimlerde etkileyebilmektedir.¹² Kesişimsel düşünme, insanların tüm kimliklerini ve karşılaştığı çeşitli engelleri görmeyi ifade etmektedir.

Okul temelli Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDŞ) de dahil Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (CTCDŞ): Toplumsal olarak yüklenen (toplumsal cinsiyet) farklılıklara dayanarak kişinin iradesine karşı gerçekleştirilen her türlü zarar verici faaliyet için kullanılan kapsayıcı bir terimdir. CTCDŞ terimi, söz konusu faaliyetlerin toplumsal cinsiyet boyutunu vurgulamaktadır. CTCDŞ'ye; cinsel sömürü ve istismar, zorla fuhuş, çocuk yaşta ve zorla evlendirme, tecavüz ve zorla hamile bırakmayı da içeren cinsel şiddet, fiziksel, duygusal, psikolojik ve cinsel şiddet, kaynak ve olanakların sunumunun reddedilmesini de içeren aile içi şiddet ve kadın sünneti/genital sakatlanma, namus cinayetleri ve dul kadın mirasını da içeren zararlı kültürel ya da geleneksel uygulamalar dahildir.¹³ Okul temelli TCDŞ, okul içerisinde ve çevresinde toplumsal cinsiyet normları ve kalıpyargıları sonucu gerçekleştirilen ve eşitlikçi olmayan güç dinamikleri tarafından uygulanan cinsel, fiziksel ya da psikolojik şiddet eylemlerini veya tehditlerini içermektedir.

7 Editörün notu: Bilmeden, istemeden yapılan davranışlar veya sarf edilen sözler ayrımcılık içerebilmektedir ve yapanın niyetini yansıtmayabilir. Fakat, bu aynı zamanda ayrımcılık suçuna karşı kendini savunan kişilerin “Bilmiyordum, şaka yapmışım, öylesine demişim” gibi sözleri meşrulaştırmaktadır. Kasten de yapılırsa, kültürel önyargıların içselleştirilmiş olmasının bir sonucu olarak yapılmış da olsa söz konusu olan ayrımcılıktır.

8 UNICEF Literature Review on Gender Socialization, Prepared by LadySmith Consultancies in 2018 for UNICEF Head Quarters.

9 UNICEF (2018). Gender Programmatic Review Toolkit.

10 a.g.e.

11 a.g.e.

12 CEDAW/C/GC/28, “CEDAW General Recommendation No. 28 on the Core Obligations of State Parties under Article 2 of the CEDAW”, 2010, para 18.

13 INEE (2019) Guidance Note on Gender, p. 56.

1.2.2 ADE'de toplumsal cinsiyete ilişkin temel konu ve kavramlar

EiE-GenKit'in sonraki bölümlerinde sağlanan rehberlik ve araçların uygulanmasına yardımcı olacak arkaplan bilgisi aşağıda verilmiştir.

Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler güvenli ve nitelikli eğitime erişim ve katılım konusunda farklı engellerle karşılaşmaktadır. Bunlar, eğitimin doğrudan/temel maliyeti ve çocuk emeğinden vazgeçme maliyeti gibi yoksulluğu ve kız çocukların temizlik ve hijyen ihtiyaçlarının karşılanması ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını güçlendiren ve belirli grupları dışarıda bırakabilen uygun olmayan eğitim uygulamaları gibi yetersiz hizmetleri içermektedir. Toplumsal cinsiyet normları ve sosyal normlar eğitimde merkezi bir role sahiptir. Tutum ve kültürel inanışlar/kodlar erken yaşta evliliğin, CTCDS'nin ve kız çocukların eğitimine yeterli önceliğin verilmemesine neden olmaktadır. Bu durumlar genel olarak kız çocuklar ve kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık nedeniyle eğitimde çoklu engellerle karşılaştığı anlamına gelir.

Çatışma ve krizler; kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler için söz konusu engelleri farklı biçimlerde artırabilmektedir. Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler yaşamları boyunca çatışma ve krizleri farklı açılardan deneyimlemektedir, böylelikle de eğitim ihtiyaçları, eğitime katılımları ve okula kayıt sonrası süreç etkilenmektedir.

Veriler, krizden etkilenen ülkelerde kız çocukların eğitim göstergelerinin genel olarak oğlan çocukların ardında kaldığını göstermektedir. Yoksulluk ve toplumsal cinsiyetin kesişen etkilerinin özellikle belirgin olduğu çatışmalardan etkilenen bağlamlar, kız çocukların eğitim çıktılarının en zayıf olduğu bağlamlardır. (bkz. [Bölüm 1.2.2](#), [Şekil 1.2](#)). Söz konusu yerlerde kız çocukların okula gitmeme olasılığı, oğlan çocuklarla karşılaştırıldığında iki buçuk kat daha fazladır.¹⁴ Tahminler 2030 yılına kadar krizden etkilenen ülkelerde üç kız çocuktan birinin ortaokulu tamamlamış olacağını, bu ülkelerdeki her beş kız çocuktan birinin basit bir tümceyi okuyamayacağını ve kız çocukların yaşamları boyunca ortalama yalnızca sekiz buçuk yıl eğitim alacağını göstermektedir.¹⁵

Oğlan çocuklar ve erkekler de eğitim fırsatlarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini etkileyebilecek birçok riskle karşı karşıyadır. Eldeki kanıtlar sınırlı olsa da belirli bağlamlardan elde edilen veriler, çatışma ve krizin oğlan çocuklar için daha büyük bir dezavantaj olabileceğini göstermektedir. Örneğin, Burundi (Doğu Afrika'da) ve Doğu Timor'da (Asya'da) yaşanan çatışmalar sırasında silahlı kuvvetlere¹⁶ alınma ya da ücretli bir işte çalışma konusundaki baskılar nedeniyle oğlan çocukların okula devam edememe riski kız çocuklara göre daha yüksektir.¹⁷

Oğlan çocukların eğitime erişimde sınırlı fırsatlara sahip olması aynı zamanda daha geniş toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflerine de zarar verebilmektedir. Araştırmalar, daha az eğitilmiş erkeklerin toplumsal cinsiyet konusunda ayrımcı görüşleri benimseme olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu kişilerin evde şiddete başvurma olasılıkları da daha yüksekken çocuk bakımına katılma olasılıkları daha düşüktür.¹⁸ Oğlan çocukların ve erkeklerin düşük nitelikteki eğitim seçenekleri, bu kişileri barış ve istikrara zarar verebilecek olumsuz sosyoekonomik başa çıkma stratejilerine

14 UNESCO (2015) [EFA Global Monitoring Report. Education for all 2000-2015: Achievements and Challenges](#). Paris: UNESCO.

15 Plan International (2019) [Left Out, Left Behind: Adolescent girls' secondary education in crises](#). London: Plan International

16 GCPEA, en az 16 ülkede çocukların silahlı kuvvetlere alındığını belgeleyen kanıtlar elde etmiştir. Bkz.: <http://eua2018.protectingeducation.org/#child-recruitment>.

17 Justino, P., Leone, M., & Salardi, P. (2011). [Education and conflict recovery: The case of Timor Leste](#), HiCN Working Paper 100 ; Verwimp, P. & Van Bavel, J. (2011). [Schooling, violent conflict and gender in Burundi](#), HiCN Working Paper 101.

18 UNESCO (2015) [EFA Global Monitoring Report: Education for All 2000-2015: Achievements and Challenges](#), Paris: UNESCO.

karşı daha savunmasız hale getirebilmektedir.¹⁹ Oğlan çocuklar ve erkeklere ilişkin “gelir getirici ve koruyucu” olarak kalıplaşmış beklentilerin karşılanamaz olduğu (yoksulluk gibi çatışma ve krizlerin unsurlarıyla daha da kötüye giden) durumlarda, çocuklar suç ve şiddeti de içeren alternatif başa çıkma stratejileri benimsemeye yönlendirilebilmektedir. Bu konudaki örnekler arasında silahlı kuvvetlere ve gruplara alınma riski, hırsızlık ve soygun, ve ekonomik güçlüklerle başa çıkmanın ve güç ve erkekligi yeniden savunmanın bir yolu olarak CTCDS de vardır. Çatışma ve kriz, oğlan çocuklar ve erkekler için nitelikli eğitime erişimi azalttığı zaman barış, istikrar ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme çabaları daha da zayıflamaktadır.

Kız ve oğlan çocuklar ile kadınlar ve erkeklerin eğitime erişimini ve katılımını engelleyen durumlar, çatışma ve krizlerin hedefli saldırılar, ikincil hasar ve yerinden edilme gibi **doğrudan sonucu** ya da mevcut ayrımcı toplumsal normların ya da toplumsal cinsiyet normlarının şiddetlenmesinin **dolaylı sonucu** olabilmektedir. Söz konusu engeller bireysel, ilişkisel, toplumsal ve kurumsal düzeylerde tanımlanabilir.

[Tablo 1.1](#)²⁰, her düzeyde doğrudan ve dolaylı engel örnekleri sunmaktadır.

© UNICEF/UN1340655/Tesfaye
2020 yılında 12. sınıf öğrencisi olan 17 yaşındaki Sehinemariam derslere radyo aracılığıyla katılıyor. Etiyopya genelinde COVID-19 nedeniyle okulların kapatılmasından bu yana radyo dersleri, Etiyopya hükümetinin evde eğitimi destekleme girişiminin bir parçası oldu.

19 UNICEF (2016). [Gender, Education and Peacebuilding Brief: Emerging issues from 'Learning for Peace](#). New York : UNICEF.

20 INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#), and UNGEI, ODI (2017) 'Mitigating the Threats to Girls' Education in Conflict-affected Contexts: Current Practice. October.

Tablo 1.1: Eğitimin önündeki engeller doğrudan ve dolaylı olarak krizlerle bağlantılıdır.

Krizlerin doğrudan sonucu olarak eğitimin önündeki engeller	
Kurumsal	<ul style="list-style-type: none"> • Okulların askeri amaçlı kullanımı ya da okulları hedef alan saldırılar: Okul içerisinde ya da okula ulaşımında güvenlik sorunları bulunduğu, öğretmen ve öğrencilerin saldırı mağduru olduğu durumlarda eğitime erişim tehlikeye girmektedir. Okulda ya da okul yolunda silahlı grupların mevcudiyeti, kız ve oğlan çocukların CTCDS'ye ve zorla askere alınmaya karşı savunmasızlığını artırabilmektedir. • Okula güvenli ulaşımın olmaması: Özel ve toplu taşıma dahil olmak üzere ulaşım altyapısının bozulması, kız ve oğlan çocukların okula daha az güvenli ya da güvensiz biçimlerde ulaşmasıyla sonuçlanabilmekte ve böylelikle güvenlik endişeleri ve CTCDS tehdidi nedeniyle özellikle kız çocukların okuldan ayrılmasına neden olabilmektedir. • Altyapı ve hizmetlerin tehlikeye girmesi: Bu durum, sağlık hizmetleri tesislerinin tahrip edilmesini de içerebilmektedir ve menstrüasyon dönemindeki ve ergen kızların yüksek devamsızlık ve okul terki oranlarıyla sonuçlanmaktadır. • Yetkin öğretmenlerin azalması: Kadın öğretmenlerin olmaması, kız çocukların okula gitme konusunda isteksiz olmasına ya da ailelerin onları okula göndermek istememesine neden olabilmektedir. Erkek öğretmen sayısının az olması, erkek öğrenciler için rol modeli eksikliği demektir ve onların okula gitme motivasyonunu azaltmaktadır. • Ayrımcı politika ve uygulamalar: Örnekler arasında hamile kız çocukların ya da çocuk yaşta 'anne' olmuş kız çocukların eğitime katılımı veya eğitime kaldığı yerden devam etmesine karşı olan politikalar bulunmaktadır.
Toplumsal	<ul style="list-style-type: none"> • Yerinden edilme; eğitimin aksamasına, okula uzaklığın ve güvenlik açığının artmasına bağlı olarak kız ve oğlan çocukların eğitime güvenli erişimini engelleyebilmektedir. • Kız ve oğlan çocuklara, kadınlar ve erkeklere zarar veren tutumlar, inanışlar ve uygulamalar (erken yaşta evlilik ve hamilelik, CTCDS vb.) gibi olumsuz başa çıkma stratejilerinin yeniden devreye girmesi söz konusu olabilmektedir.

İlişkisel/ Bireysel	<ul style="list-style-type: none"> • CTCDŞ: Kız ve oğlan çocuklar, eğitimciler ve akranları tarafından fiziksel ceza, cinsel şiddet ya da istismarın farklı biçimlerine maruz kalma riski altında bulunmaktadır. Kadın öğretmenler okula giderken, okul içerisinde ve çevresinde cinsel taciz biçimlerine maruz kalma riskiyle karşı karşıyadır. Kız ve oğlan çocuklar okulda yüksek düzeyde akran zorbalığına maruz kalmaktadır. • Silahlı kuvvetler ve gruplarla ilişkilendirilen çocuklar: Zorla askere alma faaliyeti ve tehdidi, kız ve oğlan çocukların okula gitmesini engellemekte ve yaş, psikososyal iyi olma hali ve yeniden entegrasyonun zorluğu gibi nedenlerle uzun vadede eğitime erişimi etkilemektedir.
--------------------------------	--

Krizlerin dolaylı sonucu olarak eğitimin önündeki engeller	
Ayrımcı sosyal normlar	<ul style="list-style-type: none"> • Fırsat maliyeti: Artan yoksulluk, aileleri çocuklarını okuldan alıp gelir getiren faaliyetlere katılmaya zorlayabilmektedir. Kız çocukların eğitimi genel olarak bir yatırım biçiminde değerlendirilmediği için oğlan çocukların eğitimine öncelik verilebilmektedir. • Erken yaşta evlilik: Bir kız çocuk, okulu bıraktığı için erken yaşta evlilik riskiyle karşı karşıya kalabilmekte ya da aile bu durumu, kız çocuğun bakımına ilişkin ekonomik yükünü ortadan kaldırmanın bir yolu ya da istikrarsız durumlarda bir koruma stratejisi olarak değerlendirebilmektedir. • Erken yaşta ve istenmeyen hamilelikler: Mevcut erken gebelik riskleri, CTCDŞ'nin bir sonucu olarak çatışma ve kriz dönemlerinde daha da kötüleşebilir. Kız çocuklar, onları eğitimin dışına iten çoklu damgalanmalara karşı savunmasız kalabilmektedir (örn., bir kadının evli olmaması ama hamile olması/anne olması ve daha önce silahlı kuvvetler ve gruplarla ilişkili olması).

Eğitimin önündeki farklı engelleri ve bunların kız ve oğlan tüm öğrenciler tarafından nasıl deneyimlendiğinin anlaşılması, uygun ve etkili müdahalenin merkezinde yer almaktadır.²¹ ADE programlama, yaşam kurtarıcı ve yaşamı sürdüren psikososyal, fiziksel ve bilişsel destek sağlayarak koruyucu bir niteliğe sahip olabilmektedir. Ancak, farklı kız ve oğlan çocuk / kadın ve erkek gruplarının özel ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bunlara yanıt verilmesi gerekmektedir. EiE-GenKit, bu ihtiyaçlara yanıt olarak ADE program döngüsü aşamalarını harekete geçirmek adına ADE müdahalelerini desteklemektedir.

Nitelikli eğitim herkes için erişilebilir ve çatışma ve toplumsal cinsiyet etmenlerine karşı duyarlı olduğunda dönüştürücü olma potansiyeline sahiptir ve sürdürülebilir barışın kurulmasında temel unsurdur.²² Bununla, çatışma ve şiddet döngüleri kırılabilen, toplumsal cinsiyet normları yeniden tanımlanabilmekte ve hoşgörü ve uzlaşma teşvik edilebilmektedir.

Krizlerde deneyimlenen toplumsal çalkantılar, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek adına önemli bir başlangıç noktası oluşturur, böylelikle dayanıklılığın oluşturulmasında insani yardım-kalkınma-barışın bağlantı noktalarının güçlendirilmesi konusunda etkili olabilmektedir.

Eğitim, kültürel norm ve kimlikleri etkilemektedir. Bu da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya çıktığı erken çocukluk eğitimiyle başlamaktadır.²³ Eğitim sistemi ve öğretmenler, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmede ve kız ve oğlan çocuklar için barış inşası süreçlerine eşit ve olumlu katkıda bulunmalarını sağlamada kilit bir role sahiptir.

© UNICEF/UN058500/Vas
Belgrad, Sırbistan, 2017. Krnjaca mülteci merkezinde mülteci ve göçmen çocuklar ve gençler İngilizce ve Sırpça öğreniyor. Ülkeye gelen çocukların çoğu, sınırı geçip Batı Avrupa'ya doğru yolculuklarına devam etmeden önce eğitim fırsatından en iyi şekilde yararlanıyor.

1.2.2.1 “Toplumsal Cinsiyet Sürekliliği”

Toplumsal cinsiyet sürekliliği; insani yardım ve kalkınma programlarının, müdahalelerin ve eylemlerinin toplumsal cinsiyet boyutlarını etkili bir biçimde ele alma derecesini ve tasarım ile uygulamalarda toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme derecesini ölçmeye yardımcı olabilmektedir. Şekil 1.2, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden toplumsal cinsiyet dönüştürücülüğe kadar bu sürekliliğin her bir aşamasını tanımlamaktadır. Terimler, kuruluşlar arasında birtakım farklılıklar gösterse de kavramlar aynıdır.

21 INEE (2019). *Note d'orientation sur le genre*, p.56.

22 UNICEF (2016). *Gender, Education and Peacebuilding Brief: Emerging issues from 'Learning for Peace'*. New York : UNICEF.

23 Chi, J. (2018) *Pathways for Gender Equality through Teacher Policy in China*, Brookings Institution.

“Ortalama eğitim süresi açısından, toplumsal cinsiyet eşitliğinin olduğu bağlamlarda çatışma durumlarının yaşanma olasılığı daha düşüktür.”

Omoeva, C., Hatch, R., Moussa, W. (2016) The Effects of Armed Conflict on Educational Attainment and Inequality. Education Policy and Data Center, FHI 360

© UNICEF/UNI324031/Diarassouba
16 yaşındaki Tchétché Murielle Aholi, Séphis'in verdiği kadın liderliği eğitimini Fildişi Sahili'nin güneyindeki Abidjan şehrinin bir banliyösü olan Yopougon'daki evinden takip ediyor. 2020'de Fildişi Sahili'nde okullar, COVID-19 salgınının yayılmasını engellemek için kapatıldı.

Şekil 1.2: Toplumsal Cinsiyet Sürekliliği

Her bir ADE programının süreklilik kapsamındaki konumu; bağlam, kaynaklar ve kapasite gibi birçok etmene bağlıdır. Programların toplumsal cinsiyet dönüştürücülüğünü hedeflemesi gerekmektedir, ancak bu üzerinde çalışılması gereken bir hedeftir. Kimi senaryolarda müdahale tasarımı ve uygulamasının toplumsal cinsiyet farkındalığı/duyarlılığı ya da toplumsal cinsiyet duyarlılığı olarak değerlendirilebilmesi için halen çeşitli faaliyetlere ihtiyaç duyulmaktadır.

ADE GenKit, mümkün olan en geniş bağlam ve müdahale yelpazesine uygunluğu sağlamak adına toplumsal cinsiyet duyarlılığı olan ADE için öneri ve kaynaklar sunmaktadır.

1.2.3 ADE’de toplumsal cinsiyet - tüm alanları kesen / tüm konuları ilgilendiren bir yaklaşım

Kapsayıcı yaklaşımlar her öğrenci için eğitime daha iyi erişim ve nitelikli eğitim sağlamaktadır. EiE-GenKit, toplumsal cinsiyete odaklanırken öne sürülen yaklaşım kesişen kırılگانlıkların* ve dışlanmanın kişinin eğitime erişim, öğrenim ve eğitimde ilerleme açısından yapabilirliğini etkilediği görüşüne dayanmaktadır.

EiE-GenKit, söz konusu kesişimleri yansıtan ve özel çözümleri destekleyen araçlar ile toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlamayı teşvik etmektedir. Örneğin, kamplarda bulunan engelli mülteci kız çocuklar, eğitimin önündeki engelleri ortadan kaldırmak adına eğitim ve öğrenim konularında özel düzenlemelere, artırıcı ve/veya alternatif iletişim (AAİ) desteğine, ulaşım, korumaya ve uygun altyapı bileşenlerine ihtiyaç duyacaktır. EiE-GenKit araçları, toplumsal cinsiyet ile kesişen konuları vurgulayan simgeler içermektedir (daha fazla ayrıntı için aşağıdaki simgeleri inceleyiniz).

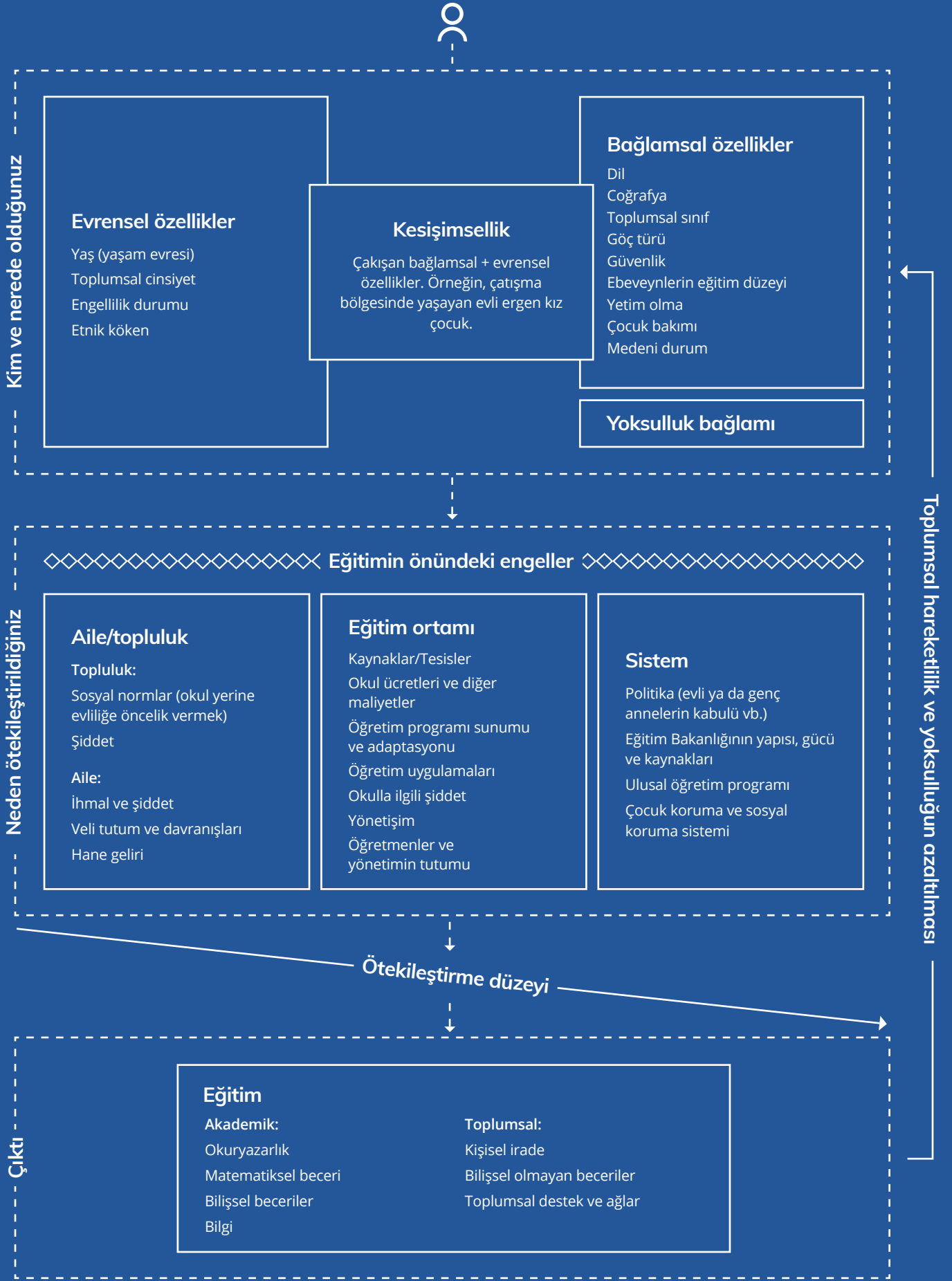
Ötekileştirme ve kesişen kırılگانlıkları anlamak adına bir çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır. DfID Girls’ Education Challenge (Kız Çocuklar için Eğitim Güçlükleri) üzerinden öğrenilenleri temel alan EiE-GenKit, eğitim sistemlerini –kriz durumu devam edenler dahil– çocukların eğitime erişimindeki engellerle mücadelede çağırان hak temelli bir yaklaşımı benimsemektedir.²⁴

Şekil 1.3’teki çerçeve, ötekileştirmeye neden olan karmaşık etmenlerin anlaşılması adına bir modeldir ve bu etmenlerin analiz edilmesi ve bunların kapsayıcı ADE programlamayla değerlendirilmesi için bir fırsat sunmaktadır.

Söz konusu çerçevede, kadın, engelli, mülteci ya da çatışma nedeniyle yerinden edilmiş bir kişi olmak, tek başına eğitimin önündeki bir engel olarak değerlendirilmemektedir. Aksine, bu özellikler sistem kapsamındaki engeller, yetersizlikler ya da boşluklar nedeniyle kişileri eğitimde ötekileştirmekte ya da eğitimden dışlamaktadır.

24 DfID Girls Education Challenge (2018). Thematic Review Understanding and Addressing Educational Marginalisation: Part 1 : A new Conceptual Framework for educational marginalisation. Outil conçu par Rachel Booth et Jess Mony pour Social Development Direct.

Şekil 1.3: Eğitimde Ötekileştirme Analizi²⁵

25 DFID Girls Education Challenge (2018) Thematic Review Understanding and Addressing Educational Marginalisation: Part 1: A New Conceptual Framework for Educational Marginalisation. Doğrudan Toplumsal Kalkınma için Rachel Booth ve Jess Mony tarafından tasarlanan araç.

ADE'den dışlanan kişilerin özelliklerinin, karşılaştıkları engellerin ve söz konusu durumun onları ne derecede ötekileştirildiğinin belirlenmesi yaşamsal bir önem taşımaktadır. İlgili etmenlerin eğitim çıktıları üzerindeki etkisinin anlaşılmasıyla hedefli, kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'nin planlanmasına olanak tanımaktadır.

1.2.4 Tüm alanları kesen / tüm konuları ilgilendiren EiE-GenKit temaları

EiE-Genkit kapsamındaki her bir araç, aşağıdaki tüm alanları kesen / tüm konuları ilgilendiren temalara vurgu yapmaktadır.

Hesap verebilirlik: EiE-GenKit, çalışmaların üzerinde uzlaşmış standartlara uygun olarak gerçekleştirildiğini ve sonuçların olduğu gibi ve doğru bir biçimde raporlandığını gösteren yaklaşımları vurgulamaktadır. GenKit araçları, etkilenen kitleye karşı hesap verebilirliği (EKKHVS) teşvik etmektedir. EKKHVS, "insani yardım kuruluşlarının destek sunduğu kişileri göz önünde bulundurma, onlara hesap verme ve onlar tarafından hesap verilebilir olmaya dair taahhütleridir".²⁶ IASC'nin yaklaşımını yansıtan EKKHVS, EiE-GenKit'in katılım yaklaşımının merkezi bir bileşendir. GenKit aynı zamanda EKKHVS'ye özel bir bölüm içermektedir.

➔ 7: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik

Koruma: Kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkekler korunma ve iyi olma haline ilişkin çeşitli risklerle karşı karşıya kalabilmekte ve böylece eğitime erişimleri, katılımları ve ilerlemeleri farklı biçimlerde etkilenebilmektedir. EiE-GenKit araçları, çocuğun engelli olma ya da ailesine bakan kişi olması gibi kesişen kırılgenlikleri fark etme yöntemleri de dahil olmak üzere söz konusu risklerin belirlenmesine yardımcı olacak yöntemler sağlamaktadır.

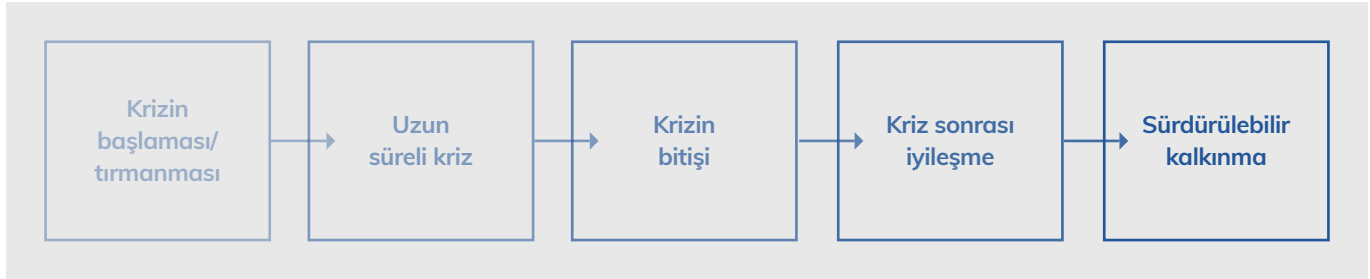
CTCDŞ'yi içeren TCDŞ: EiE-GenKit, program döngüsünün her bir aşamasında –CEDAW 35 No'lu Genel Tavsiye Kararı ile uyumlu ve IASC TCDŞ Rehberi ve Global Guidance on addressing SRGBV (CTCDŞ Küresel Rehberi) yansıtan – (C)TCDŞ'nin önlenmesi ve azaltılması konusundaki temel sorunları ele almaktadır.

Kitleler: EiE-GenKit araçları, birçok farklı topluluğa uygulanabilmektedir. Ülke sınırları içerisinde yerinden edilmiş olan kişiler (ÜİYEK'ler), mülteciler, geri dönenler, kalanlar, ev sahibi topluluklar ve vatansız topluluklar ADE programları için farklı ihtiyaçlara sahip önemli gruplardır. EiE-GenKit; dil sorunları, yeterlilikler gibi ilgili konuları kapsamlı bir biçimde ele almamaktadır; ancak araçlar, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerin teşvikine ilişkin olması nedeniyle bu konuları göz önünde bulundurmaktadır.

Oğlan çocuklar ve erkekler: EiE-GenKit, kadınlar ve kız çocuklar yerine toplumsal cinsiyeti vurgulamakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem kız hem de oğlan çocukların kapasitelerini tam anlamıyla geliştirme olanaklarını sınırladığını kabul etmektedir. Ancak, ADE'ye ilişkin olarak oğlan çocuklar ve erkekleri etkileyen belirli konular ve bu amaçla "neyin işe yarayacağı" konusunda sınırlı sayıda kanıt mevcuttur. GenKit, kanıt tabanının daha da genişletilmesini teşvik etmek amacıyla mümkün olan her yerde oğlan çocuklar ve erkeklerle çalışmaya yönelik ortaya çıkan umut verici yaklaşımları içermektedir.

1.3 ADE program döngüsü ve toplumsal cinsiyet

EiE-GenKit, bir ADE program döngüsü çevresinde yapılandırılmıştır ve insani yardım program döngüsüne dayanmaktadır.²⁷ Söz konusu terim, EiE-GenKit tarafından insani yardım-kalkınma süreci boyunca ADE programlamanın temel aşamalarını tanımlamak adına benimsenmiştir. Bu da ADE uygulayıcılarının hem insani yardım hem de kalkınma programı döngüleri kapsamındaki çalışmalarını yöneten bir dizi ilkeyi takip eden uygulamalı bir yaklaşım sağlamaktadır.

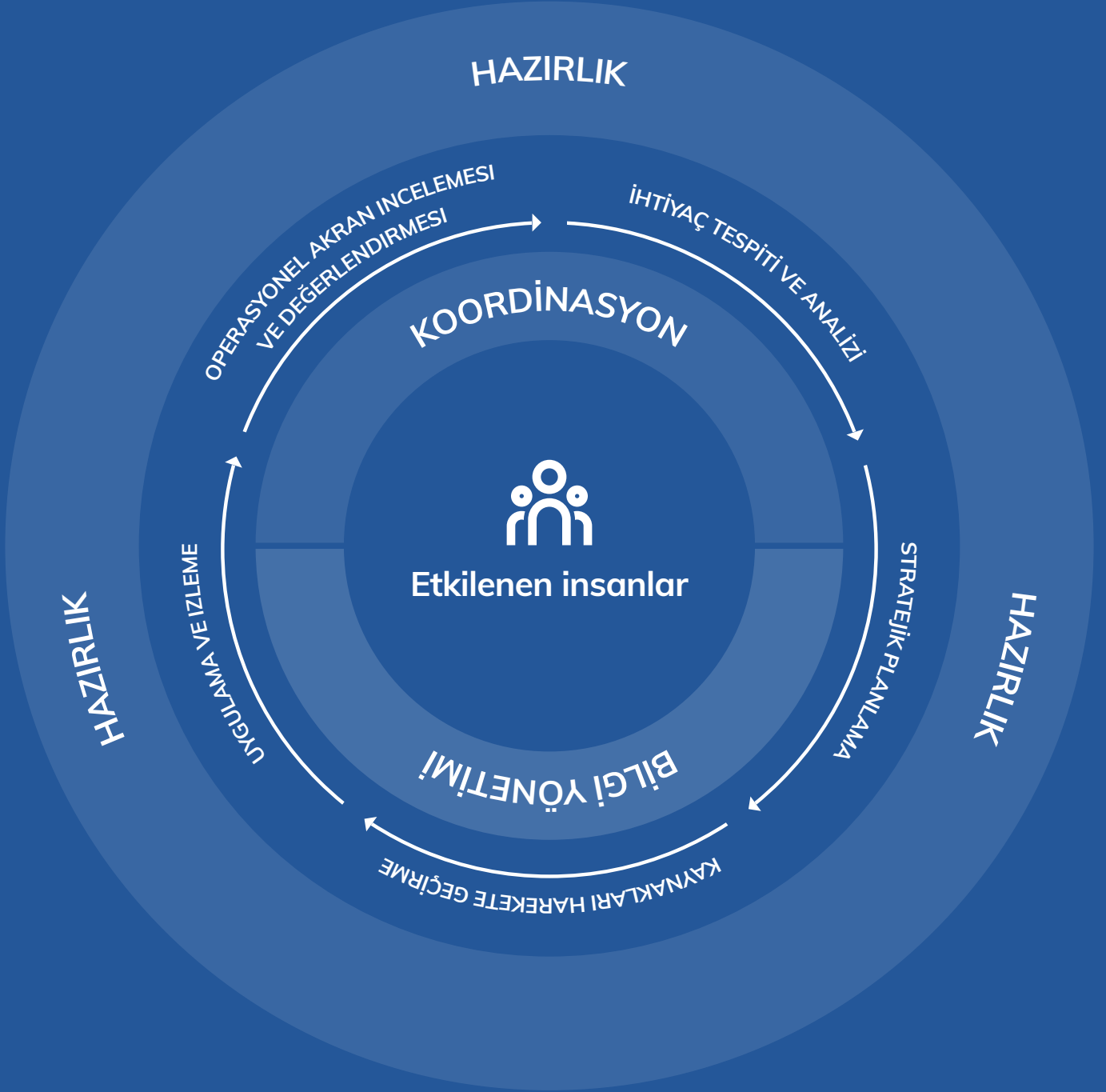
ADE program döngüsü, insani yardım-kalkınma süreci boyunca eğitim programlarının hazırlanmasına, yönetilmesine ve sunulmasına yardımcı olan bir dizi eşgüdümlü adımdan oluşmaktadır.

Müdahalenin herkese fayda sağlaması ve koruyucu ve kapsayıcı eğitim hakkı da dahil olmak üzere temel insan hak ve özgürlüklerini koruması için toplumsal cinsiyetin EiE program döngüsüne entegre edilmesi şarttır.

²⁷ Humanitarian Programme Cycle (İnsani Yardım Programı Döngüsü) yaklaşımı, 2020 için daha etkili ve kapsayıcı bir müdahale sağlamak adına gözden geçirilmiş ve geliştirilmiştir.

Şekil 1.4: ADE Program Döngüsü

1.3.3 Önemli Bilgiler

ADE program döngüsünün her biri; hazırlık, bilgi yönetimi ve koordinasyonla desteklenen beş temel adımdan oluşur. ADE program döngüsünün her aşaması aşağıda özetlenmiş, ilgili EiE-GenKit bölümleri ve araçlarıyla bağlantısı vurgulanmıştır.

Hazırlık, bilgi yönetimi ve koordinasyon: Krizlerin süregelen doğası göz önünde bulundurulduğunda; krize hazırlık, bilgi yönetimi ve farklı paydaşlar (hükümet, Birleşmiş Milletler kuruluşları, sivil toplum örgütleri, topluluklar, ebeveynler, çocuklar vb.) arasında güçlü bir koordinasyon büyük önem taşımaktadır. Paydaş toplantılarında toplumsal cinsiyet dengesinin sağlanmasından çalışanların toplumsal cinsiyet konusunda eğitilmesine ve toplumsal cinsiyete duyarlı risk tespiti faaliyetlerine kadar hazırlığın tüm aşamaları toplumsal cinsiyet ve katılımı kapsmalıdır. Bilgi yönetimi, ADE faaliyetlerinin toplanması, analiz edilmesi ve raporlanması sırasında toplumsal cinsiyet bakış açısının uygulanmasında önemli bir role sahiptir. Söz konusu bilginin toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılığa ilişkin boşlukları ve ihtiyaçları belirlemek için kullanılması gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ADE kapsamında hem eğitim sektöründe hem de sektörler arası etkili bir biçimde değerlendirilmesinin gerekli olduğu durumlarda ortak analiz, planlama ve uygulamaya gereksinim duyulmaktadır. Koordinasyon mekanizmaları da dahil olmak üzere, tüm eşgüdümlü eğitim müdahalelerinde toplumsal cinsiyet ve katılıma öncelik verilmesi gerekmektedir.

➔ 8: Hazırlık

✂ 8.1: ADE'de toplumsal cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi

✂ 8.2: Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi

✂ 8.3: ADE'de toplumsal cinsiyet risk tespiti

İhtiyaç tespiti ve analizi: Bununla, stratejik eğitim planlaması için kanıt sağlanmaktadır. Eğitim sektöründe müdahalenin ihtiyaçlarla uyumlu olmasının sağlanması için kriz öncesinde, sırasında ve sonrasında ihtiyaç tespiti ve analizleri yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık tasarımın, planlamanın, veri toplanmasının, analizin ve raporlamanın her aşamasının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Verilerin toplumsal cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılabilmesini sağlamak için anket ve göstergeler uyumlu hale getirilmiştir. Böylelikle; toplumsal cinsiyete ilişkin konuların farklı eğitim paydaşları tarafından yürütülen çeşitli değerlendirmelere dahil edilmesi, etkilenen kişilerle etkileşimde bulunan veri toplayan kişilerin toplumsal cinsiyet açısından dengeli olması ve farklı yaş gruplarından kadın ve çocukları kapsayan katılımcı veri toplama yöntemlerine öncelik verilmesi sağlanmaktadır.

Eğitimde kapsayıcı ihtiyaç tespitleri, öğrencilerin toplumsal cinsiyetlerine ve engellilik durumu, etnik köken, dil, ikametgâh, mülteci/ÜİYEK statüsü gibi diğer ötekileştirme etmenlerine göre farklı ihtiyaçlarını ve söz konusu özelliklerin zaman içerisinde nasıl kaydedildiğini ve değiştiğini göz önünde bulundurmaktadır (bu konuda daha fazla tartışma için bkz. [Bölüm 1.2.3](#)). EiE-GenKit'in ilgili bölümü, ihtiyaç tespiti ve analizinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamaya yardımcı olabilecek rehberliği ve kaynakları sunmaktadır.

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

✂ 2.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaç tespiti kontrol listesi

✂ 2.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı analiz için sorular

Stratejik planlama: Bunun, toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaç analizleri ışığında hazırlanması gerekir. Yerel Eğitim Grupları veya ülke düzeyindeki diğer mekanizmalar, hedefleri belirlenmiş ve öncelikli eğitim müdahale faaliyetlerinin ana hatlarını çizen (İnsani Yardım İhtiyaçlarına Genel Bakış (HNO) ve ulusal eğitim planlarıyla uyumlu) bir eğitim stratejisi geliştirmelidir.

Stratejik planlama, sektörler arası katılım ve etkilenen kitleden gelen girdiler ile önceliklendirilen eğitim faaliyetlerine yöneliktir. Stratejiler toplumsal cinsiyet eşitliğini ve en çok dışlanan grupların katılımını göz önünde bulundurmalıdır.

➔ 3: Program planlama ve tasarımı

✂ 3.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı program stratejisi seçimi kriterleri

✂ 3.2: Değişim teorisinde ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet

✂ 3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi

Kaynakları harekete geçirme: Kız ve oğlan çocukların / kadınlar ve erkeklerin hem başlangıçta hem de krizler yayıldıkça değişen eğitim ihtiyaçlarını karşılamak adına kapsayıcı ve hızlı finansal kaynağı harekete geçirebilecek ortaklıkları teşvik etmek için savunuculuk ve iletişime ihtiyaç vardır. İhtiyaç tespiti verileri ve analizinin, teklif geliştirme ve kaynakların öncelikli stratejiler çevresinde harekete geçirilmesi için bilgi sağlaması ve kız ve oğlan çocukların / kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçları ve bunlara ilişkin planlar konusunda bilgiyi ve ana mesajları üretmesi gerekmektedir.

➔ 4: Kaynakları harekete geçirme

✂ 4.1: ADE'de toplumsal cinsiyet savunuculuğu ve iletişimi

✂ 4.2: ADE'de toplumsal cinsiyete uygun kaynakları harekete geçirme

Uygulama: Uygulamanın ilgili tüm grupların hizmet ve yardımlara eşit erişime sahip olmasını sağlaması gerekmektedir. Farklı gruplara verilecek desteklerin ihtiyaç tespiti ve analiziyle belirlendiğinden emin olmak için faaliyetlerin söz konusu grupların farklı ihtiyaçlarına göre uyarlanması ve mevcut kapasiteden ve güçlü yönlerden yararlanması gerekmektedir. Böylelikle, hiçbir kırılğan grubun dışlanmaması ve nitelikli eğitime erişimi ve katılımı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesine yardımcı olmasını sağlanacaktır. Müdahalelerin, toplumsal cinsiyete duyarlı pedagoji eğitimini, psikososyal desteği ve kriz durumlarındaki farklı kız ve oğlan çocukların farklı ihtiyaç ve deneyimlerine uyum sağlayabilecek esnek öğretim programlarının geliştirilmesini içermesi gerekmektedir.

➔ 5: Uygulama

Bölüm 5, aşağıdaki INEE Asgari Standartlar alanlarında toplumsal cinsiyete duyarlı EiE stratejilerinin uygulanması için gerekli rehberliği ve araçları sunmaktadır:

Eğitime erişim ve öğrenme ortamı

✘ [5.1: Hızlandırılmış ve alternatif eğitim](#)

✘ [5.2: Altyapı ve hizmetler](#)

✘ [5.3: Koruma ve iyi olma hali](#)

Öğretmenler ve eğitim personeli

✘ [5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek](#)

Eğitim ve öğrenim

✘ [5.5: Öğretmenler ve proje yöneticileri için eğitim ve öğrenim öz değerlendirmesi](#)

✘ [5.6: Öğretim programı, eğitim materyalleri](#)

İzleme ve değerlendirme: İzleme ve değerlendirme (İvD), neyin işe yarayıp yaramadığı ve neyin gözden geçirilmesi gerektiğine ilişkin kanıtlar sağlamaktadır. Eğitim sektöründe, düzenli gözden geçirme, programlamanın kalitesi ve uygunluğuna ilişkin geri bildirim mekanizmaları aracılığıyla etkilenen kitleden gelen ÇYE bilgilerinde toplumsal cinsiyet analizini içermelidir. Kaliteli değerlendirmeler ve iyi uygulamaların paylaşılmasıyla mevcut programlama güçlendirilecek ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlamanın teşvik edilmesinin en iyi yolunun hangisi olduğu konusunda kanıt üretilerek gelecekteki müdahaleler için bilgi sağlanacaktır.

➔ [6: İzleme ve değerlendirme](#)

✘ [6.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme](#)

✘ [6.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme](#)

✘ [6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri](#)

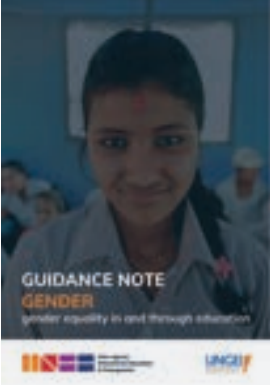
 Temel kaynaklar

IASC (2017) [İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu](#) küresel, ulusal ve sektörel düzeylerde insani yardım programı döngüsü kapsamında toplumsal cinsiyete yönelik kapsamlı bir bakışı içermektedir.

1.4 Arkaplan standartları ve yönergeler

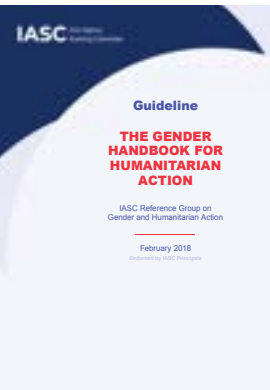
EiE-GenKit, aşağıdaki kaynaklarda açıklanan temel ilke ve standartlara dayanan ve bunları tamamlayan adımlar için uygulamaya yönelik rehberlik ve stratejiler sağlamaktadır.

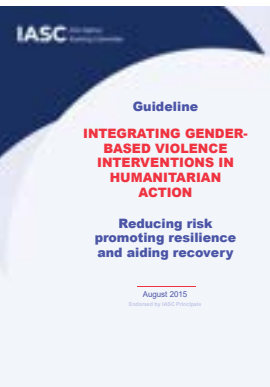
[INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not](#): 2010 Toplumsal Cinsiyet Cep Rehberi'nin güncellemesi olan bu belge; acil durumlara hazırlık, müdahale ya da iyileşme durumlarının bir parçası olarak ADE'nin sağlanmasında görev alan herkes için toplumsal cinsiyete duyarlı bir eğitim verilmesi konusunda rehberlik sunmaktadır. EiE-GenKit, söz konusu rehberin uygulanması konusunda pratik araçlar sunmaktadır.

[INEE Eğitim için Asgari Standartlar: Hazırlık, Müdahale, İyileşme](#): Bu rehber (INEE Asgari Standartlar-AS ya da INEE AS olarak kısaltılmaktadır), acil durumlara hazırlık, müdahale ve iyileşme konularında nitelikli bir eğitim için kapsamlı bir çerçeve sağlamaktadır. Eğitim programlamasının aşağıdaki beş temel alanını kapsar: (1) topluluk katılımı, analiz ve koordinasyon, (2) erişim ve öğrenme ortamı, (3) eğitim ve öğrenim, (4) öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları ve (5) eğitim politikası. INEE AS Temel Etki Alanları, EiE-GenKit boyunca merkezi ve yol gösterici bir standartlar setidir ve her araç için referans olarak gösterilmektedir.

[IASC İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu](#): Bu rehber, toplumsal cinsiyet eşitliğinin insani yardım faaliyetlerine entegre edilmesinin gerekçesini ortaya koymakta ve bunu tüm sektörlerde uygulamaya yönelik rehberlik sağlamaktadır. EiE-GenKit içeriği, rehberin eğitim bölümündeki temel ilke ve önerilere dayanmaktadır.

[IASC Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Müdahalelerinin İnsani Yardım Faaliyetlerine Entegrasyonu için Rehber](#): These guidelines assist humanitarian actors and communities affected by emergencies to coordinate, plan, implement, monitor, and evaluate actions for the prevention and mitigation of GBV. It contains 13 sector-specific thematic area guides (TAGs). The education TAG provides guidance for education actors that we build on throughout the EiE-GenKit.

© UNICEF/UNI326832/Frank Dejongh
2020 yılında, COVID-19 krizi sırasında, 45 yaşındaki öğretmen Jean Marie Bomi, Fildişi Sahil'inin kuzeybatısındaki Odienné'de küçük bir grup öğrenciyi -sosyal mesafeyi koruyarak- matematik dersi veriyor.

IASC Rehberi: Engellilerin İnsani Yardım Faaliyetlerine Katılımı:

Bu rehber, insani yardım ortamlarında geride kalma riski en yüksek kesim olan engellilerin ihtiyaçları ve haklarının etkili bir biçimde belirlenmesi ve bunlara yanıt verilmesi için insani yardım paydaşlarının gerçekleştirilmesi gereken temel faaliyetleri ortaya koymaktadır. Rehber, eğitime ilişkin özel bir bölüm içermektedir ve bölümün temel konuları EiE-GenKit'in tamamına yansıtılmaktadır

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Eğitim Sektörü Planları Geliştirme Rehberi:

Bu rehber, ülkelerin toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar, planlar ve eğitim ortamları oluşturmasına yardımcı olmaktadır. Araçlar, toplumsal cinsiyete duyarlı nicel ve nitel veri toplama, analiz ve yorumlama ve bulguların sektör planlama sürecini geliştirmek adına kullanımına dair bilgiler ve bir dizi pratik alıştırmayı içermektedir. EiE-GenKit, bu rehberde yer alan toplumsal cinsiyet çerçevesi ve ilkeleri üzerine kurulmuştur.

Okul Temelli Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Dair Küresel Rehber:

Bu rehber; hükümetleri, karar alıcıları, öğretmenleri, uygulayıcıları ve sivil toplumu hedefleyerek okul temelli TCDS'yi değerlendirme konusunda bilgi sağlamaktadır. Okul temelli TCDS'nin önlenmesi ve buna müdahale etme konularında olumlu sonuçlar veren yöntemleri, araçları ve kaynakları tanıtmaktadır. EiE-GenKit genelinde tüm araçlar ve rehberlik bu yaklaşımı içermektedir.

1.5 IASC Gender with Age Marker (GAM- Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci)

EiE-GenKit, ADE programlarının ayrılmaz bir parçası olarak IASC Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci gerekliliklerini karşılamaktadır.

GAM, insani yardım kuruluşları tarafından toplumsal cinsiyetin insani yardım projelerine dahil edilme yönteminin değerlendirilmesi için kullanılmaktadır. Bu; kurum, küme ve ülke düzeyindeki program çalışanlarının kullanımına yöneliktir. GAM, program tasarımında önemli noktalarda toplumsal cinsiyet ve yaşın göz önünde bulundurulma yöntemini yansıttığı için toplumsal cinsiyet eşitliği programlamasına ilişkin önemli bir eğitim aracıdır.

GAM, şu dört alanda 12 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Önlemi (Gender Equality Measures-GEM) kullanmaktadır: İhtiyaç Analizi, Uyarlanmış Destek, Yeterli Katılım ve Gözden Geçirme. Her bir alan, proje tasarımında, uygulama sırasında ve proje sonunda izlemeye toplumsal cinsiyet ve yaşa ilişkin bir dizi çoktan seçmeli soru içermektedir. Araç, soruların yanıtlarına bağlı olarak 0-4 arası bir ölçekte otomatik olarak bir GAM kodunun hesaplanmasıyla insani yardım programlarının kalitesini toplumsal cinsiyete göre belirlemektedir.

EiE-GenKit'deki araçlar ve rehberlik, ADE programlarının GAM kodu 4'e erişmesini desteklemektedir ve bu da projenin tüm yaş gruplarında toplumsal cinsiyet eşitliğine önemli derecede katkıda bulunacağını ifade etmektedir.

[Tablo 1.2'](#)de her EiE-GenKit aracının desteklediği ilgili GEM'lerin endeksi bulunmaktadır. Kilit GEM'ler, tasarım aşamasına ilişkindir (aşağıda belirtilen A, D, G ve J). Diğerleri, kullanıcıların bir proje ya da program kapsamında neyin işe yaradığını ve neyin değişmesi gerektiğini anlamalarına yardımcı olmak adına ölçme aşamasında uygulanabilen "destekleyici" GEM'lerdir.

© UNICEF/UNI328540/Volpe
2020'de, 11 yaşındaki Justin ve 8 yaşındaki Melani, Guatemala'nın Palencia kentindeki Potrero Grande köyündeki evlerinde Eğitim Bakanlığı'nın yönergelerini izleyerek ödevlerini yapıyorlar. COVID-19 salgınının neden olduğu acil durum sırasında televizyon ve radyo istasyonlarında eğitim programları yayınlanmaktaydı.

Tablo 1.2: EiE-GenKit araçlarına uygun GEM'ler

IASC GAM Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçütleri		
Kod	GEM'ler	EiE-GenKit Araçları
İhtiyaç Analizi		
A	Toplumsal Cinsiyet Analizi	2 3.2 4.2 5.2 5.3 5.4 6.1 6.2 6.3 7 8.1 8.3
B	SADD'nin (Cinsiyet ve yaşa dair ayrıştırılmış veri) toplanması ve analizi	2 3.2 3.3 5.2 6.1 6.2 6.3 7 8.1 8.3
C	Hedefi iyi belirleme	2 3.2 5.2 6.3 7
Uyarlanmış Destek		
D	Özgün/özel faaliyetler	2 3.2 3.3 4.2 5.2 5.3 5.4 7
E	TCDŞ'den korunma	2 5.2 5.3 5.4 7
F	Diğer paydaşlarla koordinasyon	2 3.2 4.2 5.2 5.3 7 8.1 8.3
Yeterli Katılım		
G	Proje üzerindeki etki	2 3.2 5.2 5.4 6.1 6.2 6.3 7 8.2
H	Geri bildirim süreçleri	2 3.2 5.2 5.4 6.1 6.2 6.3 7
I	Şeffaflık	2 3.2 6.1 6.2 6.3 7
Gözden Geçirme		
J	Faydalar	3.3 4.2 5.4 7
K	Tatmin	3.2 6.1 6.2 6.3 7
L	Proje sorunları	5.3 6.1 6.2 6.3 7

2. İhtiyaç tespiti ve analizi

© UNICEF/UNI272249/Younis

Kahire-Mısır, 2019. Rawan Nabulsi, Kahire'deki bir aile kulübünde kolaylaştırıcı olarak çalışıyor ve çatışma ve yerinden edilme travmasıyla başa çıkmada çocuklara yardımcı oluyor. Rawan, "Savaş başlayana kadar sınıfımda en iyilerden biriydim" diyor: "Okulların bombalandığını duydukça akademik performansım kötüleşmeye başladı. Sabaha çıkıp çıkamayacağımı bilmiyordum". Rawan, memleketi Suriye'yi terk etmek zorunda kaldığında 15 yaşındaydı.

2. bölümde aşağıdaki araçlar bulunmaktadır:

2.1. Toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaç tespiti kontrol listesi

2.2. Toplumsal cinsiyete duyarlı analiz için sorular

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar – Analiz Standart 1: Tespit Acil durumda zamanında eğitim tespitleri bütünsel, şeffaf ve katılımcı bir biçimde yapılmaktadır.
Birincil kullanıcılar	Ulusal ve yerel düzeyler <ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri, uluslararası sivil toplum kuruluşları, çok taraflı kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları (STÖ); • ADE danışmanları, uzmanlar, çalışanlar, planlama analistleri, teknik uzmanlar, savunucular ve irtibatta olunanlar; • ADE çalışma grubu koordinatörleri; • Eğitim çalışanları.
Araçların amacı	Ani gelişen durumlarda ve çoklu/süreğen krizlerde eğitime ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaçların tespiti için adımların ve konuların belirlenmesi. Toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaç tespiti için sorulacak temel soruların belirlenmesi.

Giriş

Kanıtla dayalı ihtiyaç tespiti ve analizleri hem çoklu/süreğen krizler hem de ani gelişen durumlarda tüm ADE programlarının temelini oluşturmaktadır. İhtiyaç tespitlerinin, eşitlikçi ve kapsayıcı eğitim programlarının tasarımı için bilgi sağlamak adına kız ve erkek öğrencilerin ve ilgili eğitim paydaşlarının ihtiyaç ve kapasitelerini belirlemesi gerekmektedir.

Kriz öncesinde, hazırlık için planlama sırasında toplumsal cinsiyet ve eğitim tespitlerinin, harekete geçme ya da acil durum planlamasına temel sağlamak adına eğitim sektöründe temel toplumsal cinsiyet konularını özetlemesi gerekmektedir. Kontrol listesi için bkz.:

→ 8: Hazırlık

Kriz başlangıcını takip eden hafta ve aylarda (ve sürekli olarak) yürütülen ilk hızlı tespit ve sonrasındaki daha kapsamlı ihtiyaç tespitleri Araç 2.1 ve 2.2 kapsamında değerlendirilmektedir:

- 2.1 bir ihtiyaç tespitinin tasarlanması ve sunulmasına dair konuları içeren bir kontrol listesidir.
- 2.2 toplumsal cinsiyete duyarlı bir veri analizine rehberlik sağlayacak bir dizi soruyu içermektedir.

Kutu 2.0.1: ADE ihtiyaç tespiti türleri

- İlk yürütülen ortak hızlı tespitler genel olarak ani gelişen bir durumu takip eden ilk dört hafta içerisinde gerçekleştirilmektedir ve yaşam kurtarıcı faaliyetlerin bir parçasıdır. Bu tespitlerle acil ihtiyaçlar belirlenmektedir.
- Daha ayrıntılı Ortak Eğitim İhtiyaç Tespiti (JENA), genel olarak krizin başlangıcını takip eden 2-3 ay sonrasına kadar hızlı ihtiyaç tespitlerinin ardından gelmektedir. Tekrara düşmeyi önlemek adına çeşitli eğitim paydaşlarından sağlanan verileri bir araya getirmesi ve koordine etmesi nedeniyle bu tespit çalışması "ortak" olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu tespit, daha sonra kapsamlı ve çok sektörlü bir tespite (sağlık, koruma vb. konuları kapsayan) katkıda bulunmaktadır.
- Kümelenmeye dayalı olmayan kuruluşlar ve konsorsiyumlar, ADE programlarının ön tasarımı ve düzenli izlenmesinin rutin bir bileşeni olarak ihtiyaç tespiti de yapabilmektedir.

IASC Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci (GAM)

İhtiyaç tespitleri, programlar ile toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımlar üzerinde derinlemesine düşünülmesi ve geliştirilmesi için mükemmel bir fırsat sunmaktadır. GAM, kuruluşların boşlukları belirlemesi ve çeşitliliği her açıdan sağlayan programlar geliştirmesi adına yararlı bir araçtır. Programların, mantıksal açıdan toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaç analizinden, analize dayalı faaliyetlerin özelleştirilmesi ve uyarlanmasına ve bir girişimden yararlanıldığı göz önünde bulundurulmasına kadar ilerleyen akışı izlemesi gerekmektedir. GAM kodlaması, söz konusu faaliyetlerin mevcudiyetine ve tutarlılığına ek olarak toplumsal cinsiyet ve yaşın faaliyetlere entegrasyonunu da yansıtır. Bir analizin toplumsal cinsiyet duyarlılığının derecesinin değerlendirilmesi adına GAM'ın kullanılmasına yönelik öğrenim fırsatını en üst düzeye çıkarmak için süpervizörler ve yöneticiler de dahil olmak üzere, tüm paydaşların GAM sunumlarını ve sonuçlarını gözden geçirme ve onaylaması gerekmektedir.

➔ 1.5:IASC Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci (GAM)with Age Marker (GAM)

Ek okuma listesi

- [Global Education Cluster \(last updated 20 December 2019\) Guide to Coordinated Education in Emergencies Needs Assessments and Analysis](#)
- Bu rehber, ihtiyaç tespiti araçları ve ortak eğitim sektörü ihtiyaç tespitleri de dahil olmak üzere, daha önceki tüm ihtiyaç tespiti araçlarının yerini almıştır.
- [INEE Minimum Standards, Foundational Standards: Analysis](#)
- INEE (2019) [Guidance Note on Gender, Section 1.3](#)
- Promundo (2014) [Needs Assessment Package for Male Engagement Programming](#)

2.1 Toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaç tespiti kontrol listesi

Bu kontrol listesi kapsamındaki adımlar ve bölümler GEC [Guide to Coordinated Education in Emergencies Needs Assessments and Analysis](#). (Acil Durumlarda Koordineli Eğitim İhtiyaç Tespiti ve Analizi Rehberi) ile uyumludur. Bunlar aynı zamanda kümelenmeye dayalı olmayan kuruluşlar ve kurumlarla da ilişkilidir.

Tablo 2.1.1: İhtiyaç tespiti kontrol listesi

☒	Temel eylemler
	Tespit çalışma grubunun kurulması
☐	Tespit çalışma grubunda (TÇG) en az bir toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık uzmanı bulundurunuz.
☐	TÇG kapsamında toplumsal cinsiyet dengeli temsilin ve ilgili eğitim bakanlığı ya da toplumsal cinsiyet uzmanlarının, toplumsal cinsiyet odak kişilerinin ve kuruluşun teknik uzmanlarının katılımını sağlayınız. Söz konusu temsilin, TÇG görev tanımı içerisinde “üyelik” ya da “katılımcılar” başlığı altında belirtilmesi gerekmektedir.

Ek Kaynaklar

Pakistan'daki 2013 İl Tespit ve İzleme Çalışma Grubunun (PAMWG) görev tanımı kapsamındaki temel amaçlardan birisi “toplumsal cinsiyet ve çevre, etik rehberler ile tutarlılığın” desteklenmesi ve dahil edilmesi olmuştur
(Pakistan PAMWG, 2013, p. 2)

	İkincil verilerin incelenmesi (İVİ): Karar vermeyi besleme adına düzenli analiz için mevcut bilgilerin özetlenme ve derleme işlemi.
☐	Krizin yol açtığı kesintilerin etkilerini toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık bakış açısından anlamak adına hazırlık çalışmaları kapsamında toplanan ikincil kriz öncesi verileri bir dayanak olarak kullanınız. 8: Hazırlık
☐	Kriz durumlarında ikincil kaynaklara dair soruların kapsayıcı olmasını ve toplumsal cinsiyete ilişkin konuları yansıtmasını sağlamak adına Tablo 2.1.2 'yi kullanınız.
☐	Tablo 2.1.2 kapsamında hangi soruların mevcut veriler ile yanıtlanabileceğine ve saha tespiti sırasında hangilerinin birincil veri toplanmasını gerektireceğine karar veriniz (aşağıya bakınız).
☐	Ülke içi ortaklar arasında bir toplumsal cinsiyet uzmanı ve ikincil verileri toplamak ve analiz etmek için SDR ekiplerini uzaktan destekleyen teknik uzmanlar bulunduğundan emin olunuz. Söz konusu uzmanlar kaynakları belirleyebilmekte, toplumsal cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılmış verileri toplayabilmekte ve/veya toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçları yeterince tespit ettiğinden emin olmak adına İVİ'yi inceleyebilmektedir.
☐	Bir İVİ matrisinin hazırlanması sırasında toplumsal cinsiyete yönelik ikincil verilerin etiketlenmesini ve daha sonra analiz edilmesini sağlamak adına toplumsal cinsiyet etiketlerini ekleyiniz.

Ek Kaynaklar

Küresel Eğitim Kümesi İVİ matrisini kullanmanız durumunda tematik sorun sütununun altına özgün engelleri ya da ihtiyaçları belirten alt etiketler ile toplumsal cinsiyete yönelik yeni bir etiketin eklenmesi gerekmektedir.

Önerilen asgari değer ve daha kapsamlı etiket seti için [Tablo 2.1.3](#)'ü inceleyiniz.

IASC Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci

☒	Temel eylemler
	Saha çalışmasının tasarlanması
	Soruların ve kaynakların belirlenmesi
☐	(1) Analiz, cinsiyet, yaş ya da diğer dezavantaj durumuna dayalı olarak daha fazla araştırma yapılması için özellikle dezavantajlı gruplara işaret eden ve (2) Tablo 2.1.2 kapsamındaki ilgili soruların mevcut ikincil veriler ile yanıtlanamadığı ek bilgi ihtiyaçlarının belirlenmesi adına İVİ sonuçlarını kullanınız.
☐	Saha araştırması sorularını bu bağlamda formüle ediniz.
☐	Değerlendirmeyi tasarlarken korumaya ilişkin konuların yeterince göz önünde bulundurulmasını sağlamak adına toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDS) ve cinsel sömürü ve istismara karşı koruma (CSİKK) uzmanları ile iletişime geçiniz.
	Örneklem stratejisi
☐	Etkilenen kitlenin farklı alt kesimlerinden kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin tespit ve örnekleme anlamlı bir biçimde katılımını sağlayınız. 6: İzleme ve değerlendirme
	Veri toplama yöntemlerinin belirlenmesi
☐	Etkilenen kişilerin katılımını sağlamak adına odak gruplar, görüşmeler, kesit gözlem veya tarama yürüyüşü (transect walk) ve öğrencilerin liderlik ettiği toplumsal cinsiyetli risk haritaları da dahil olmak üzere bir dizi yöntem ve yaklaşımı kullanınız. 6: İzleme ve değerlendirme – veri toplama için toplumsal cinsiyete duyarlı yöntem ve yaklaşımlara ilişkin rehberlik için 7: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik – kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı yaklaşımlara ilişkin bilgi için

Ek Kaynaklar

Ergen kız çocuklarla odak grup görüşmesinde kullanılacak örnek soru listesi için bkz. [Tablo 2.1.4](#).

	Veri toplama araçlarının tasarlanması, çevrisi ve pilotlanması
☐	Etkilenen kitlenin farklı katmanlarından kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkeklerin pilot çalışmaya katıldığından ve süreç kapsamında (yöntem, sorular/konular ve tespit ekibinin kurulması da dahil) geri bildirim verebileceğinden emin olunuz.

Ek Kaynaklar

IASC GAM

	Saha çalışması ekibinin belirlenmesi
☐	Veri toplama işlemlerini gerçekleştirecek olan tespit ekiplerinin toplumsal cinsiyet dengesine sahip olduğundan ve toplumsal cinsiyet ile korumaya ilişkin uzmanları içerdiğinden emin olunuz.

Ek Kaynaklar

ACAPS Technical Brief (2012) [Building an effective assessment team](#)

☒	Temel eylemler
	Birincil verilerin toplanması ve veri girişinin yapılması
	Saha çalışması ve veri girişi ekibine eğitim verilmesi
☐	Eğitimin, tespit sırasında karşılaşılabilecek potansiyel toplumsal cinsiyet dinamiklerini (kadın ekip üyelerine karşı ya da öğretmen olan genç kadınların eğitim almasına karşı olumsuz tutum ve davranışlar vb.) göstermesi gerekmektedir.
☐	Bir vaka ya da koruma meselesinin paylaşılması durumunda ve ilgili yönlendirme için eğitimin alınacak önlemlere ilişkin bilgiler içermesi gerekmektedir.
☐	Tespit ekibinin uyacağı davranış kurallarının, toplumsal cinsiyete duyarlı ihtiyaç tespiti ve cinsel istismar ve sömürüye karşı korumaya tam anlamıyla bağlılığı içerdiğinden emin olunuz.

Ek Kaynaklar

Bu, Joint Education Needs Assessment: [Code of Conduct Template](#) (Ortak Eğitim İhtiyaç Tespiti: Davranış Kuralları Şablonu) kapsamında özetlenmiştir:

	Veri toplamanın yürütülmesi ve yönetilmesi
☐	Veri toplama ekiplerinin güvenliğini göz önünde bulundurunuz. 6.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme 6.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme
	Tespit ekibinden bilgi alınması
☐	Tespit ekipleri içerisinde ortaya çıkan ya da bulgular kapsamında gündeme gelen herhangi bir toplumsal cinsiyet meselesinin etiketlendiğinden ve böylelikle gerçek zamanlı ayarlamaların prosedürlere yansıtıldığından emin olunuz.
	Birincil veri girişi
☐	Veri giriş araçlarının ve kodlama yaklaşımının verileri cinsiyet, yaş ve bağlama göre önceden tanımlanan diğer dezavantaj sağlayan belirteçlere (kırsal/kentsel, ev sahibi/göçmen topluluk üyesi/ülke içi yerinden edilmiş kişiler (ÜİYEK), engelli, vb.) göre kümelendirdiğinden emin olunuz.
☐	Veri girişi ekiplerinin eğitimi sırasında bunların kaydedilmesinin önemine ilişkin belirli talimatları dahil ediniz.
	Veri analizi
☐	Tespit rehberlik etmek için kullanılan soruların toplumsal cinsiyete duyarlı olduğundan emin olunuz. 2.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı analiz için sorular
☐	Birincil veri bulgularınızı İVİ'den sağlanan ikincil veri analizi ile veriyi çeşitlendiriniz ve doğrulayınız.
☐	Tutarsız ya da beklenmedik bulguları tanımlayınız. Özellikle kırılgan grupların ihtiyaçlarının tam olarak anlaşılması için ek ikincil kaynaklar aracılığıyla daha fazla doğrulama arayışına giriniz (gölge raporlar, kadın örgütleri, erkek hakları örgütleri ve engelli derneklerinin raporlarını kullanınız).

Ek Kaynaklar

IASC GAM

☑	Temel eylemler
☐	Veri analizi çalıştaylarına katılanlar arasında tespit çalışma grubu üyeleri, Eğitim Bakanlığı temsilcileri/toplumsal cinsiyet uzmanları/odak kişileri, küme üyeleri, ortaklar, bağışçılar ve diğer ilgili kapsayıcılık ve eşitlik paydaşlarının bulunması gerekmektedir.
Tespit raporu ve çıktılarının hazırlanması ve paylaşılması	
☐	<p>Raporu farklı hedef kitleleri için uyarlayınız. Söz konusu kitleleri daha sonraki eylem planlama çalıştayına davet ediniz. Hedef kitle aşağıdakilerden oluşmaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tespit çalışma grubu, • Kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkekler de dahil olmak üzere krizden etkilenen kitleler ve araştırma katılımcıları (hesap verebilirlik ve geri bildirim bir parçası olarak), • Eğitim bakanlığı (yerelden eğitim yetkilileri ve toplumsal cinsiyet odak kişileri de dahil), • Toplumsal cinsiyet ve kadın hakları bakanlığı gibi diğer devlet kurumları, • Eğitim kümesi ortakları, • Mümkün olduğunda GenCap/Toplumsal Cinsiyet Danışmanları da dahil olmak üzere Özellikle İnsani İhtiyaçlar Değerlendirmesi ve Sektörler arası Ortak Analiz çerçevesinin Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), • Su, temizlik ve hijyen (WASH) ve koruma gibi diğer küme grupları, • Mevcut ise Birleşmiş Milletler Kız Çocukların Eğitimi Girişimi (UNGEI) Görev Gücü de dahil olmak üzere Birleşmiş Milletler kuruluşları, • Toplumsal cinsiyet ve ADE programlama ve uzmanlığına sahip olanlar da dahil uluslararası STÖ'ler, • Kadın ve erkek örgütleri, erkek ve kadınlardan oluşan gençlik dernekleri ve engelli dernekleri de dahil (ulusal) STÖ'ler, • Fon tahsisi ve yatırımlarında toplumsal cinsiyete öncelik verenler de dahil bağışçılar, • Kız çocuklar, kadınlar ve engelliler de dahil olmak üzere tüm hedef kitlenin erişebileceği medya araçları.

Temel kaynaklar

[INEE Minimum Standards. Domain 1: Foundational Standards](#)
[Analysis Standard 1: Assessment. \(Analiz Standartı 1: Tespit\)](#)

Tablo 2.1.2: INEE Asgari Standartlar veri toplama soruları

Veri toplama soruları ¹
INEE AS Etki Alanı 2: Eğitime erişim ve öğrenme ortamı
Okullara saldırı mevcut mu? Öyleyse, nerede ve kim tarafından? Belirli öğrenci grupları hedefleniyor mu?
Okullar hasar görüyor ve/veya yıkılıyor mu? Öyleyse kaç ve nerede? Sadece kız çocukların devam ettiği okullar ile sadece oğlan çocukların gittiği okullara* verilen zarar/yıkım arasında bir fark bulunuyor mu?
Okula gitmeyen kız ve oğlan çocuk sayısı kaç (mümkünse çocukların yaşı, kentsel/kırsal konumu ve engellilik durumuna göre ayrıştırınız)?
Kadın ve erkek okuryazarlık oranı nedir (mümkünse kişilerin yaşı, kentsel/kırsal konumu ve engellilik durumuna göre ayrıştırınız)?
Ülke içerisinde yerinden edilmiş ya da mülteci çocukların yerelde okullara kaydolma hakkı bulunuyor mu ve çocuklar bu haklardan yararlanıyor mu? Öyle değilse çocukların eğitime erişimine engel olan etmenler nedir? Eğitim haklarının karşılanmasını ve ulusal standartlara uygun hale getirilmesini sağlamak adına uygulanan diğer düzenlemeler nedir?
Farklı yaş gruplarından kız ve oğlan çocuklar için kriz öncesinden mevcut duruma kadar neler değişti (mümkünse çocukların yaşı, kentsel/kırsal konumu ve engellilik durumuna göre ayrıştırınız)? Söz konusu değişiklikler çocukların okula kaydolmalarını ve okula devamlarını nasıl etkiliyor? Hangi çocuk ve gençler okula gitmiyor ya da okulu terk etmiş durumda?
Kız ve oğlan çocukların okula devam ve okulda başarı oranlarını farklı düzeylerde etkileyen zorluklar neler? Hangi kültürel engeller (oğlan çocukların eğitime öncelik veren toplumsal cinsiyet normları, çocuk yaşta evlilik vb.) söz konusu?
Eğitim-öğretim döneminin önemli bir bölümünü kaçıran ya da hiç okula gitmemiş yaşlı büyük çocuklar için hızlandırılmış, alternatif, yaygın eğitim seçenekleri de dahil, tüm çocuk ve ergenler için ilgili ve esnek seçenekler var mı?
Kız ve oğlan çocuklar evde hangi işleri yapar? Bu işler onların eğitime erişimine engel mi?
Kadın ve erkek öğretmenler ve öğrenciler için tuvaletler var mı? Bu tuvaletler erişilebilir, güvenli bir konumda ve yeterli sayıda mı? Kadın ve erkek tuvaletleri ayrı mı? Su ve sabun mevcut mu? Tuvaletlerde kilit var mı? Okullar ve eğitim merkezlerinde menstrüasyon dönemi hijyen malzemeleri ve bunları atmak ve değiştirmek için özel yerler bulunuyor mu?
Tesisler (okul, sınıflar, WASH) engelli kız ve oğlan çocuklar ile öğretmenler için erişilebilir mi?
Okul yönetimi ya da topluluğunun engelli öğrencilerin okula erişimine yardımcı olmak için herhangi bir faaliyeti bulunuyor mu?
Toplumsal cinsiyete ilişkin okul güvenliği ve erişim sorunları nedir? Okul inşası için potansiyel bölgeler her aşamadaki kız ve oğlan çocuklar için erişilebilir ve güvenilir mi? Okullardaki aydınlatma yeterli düzeyde mi? Okula olan mesafe kabul edilebilir ve güvenli sınırlarda mı? Okula giderken ve okuldan dönerken kız ve erkek öğrenciler ve öğretmenler için hangi güvenlik önlemleri alınıyor ve alınması bekleniyor?
Kız ve oğlan çocuklar özgün kriz deneyimleri (cinsel saldırı mağdurları, eski çocuk askerler gibi) nedeniyle damgalanmaya/etiketlenmeye maruz kalıyor mu? Damgalama çocukların eğitime erişimini engelliyor mu?

1 Soruların bir kısmı, IASC (2015) [Gender Based Violence Guidelines](#) ve IASC (2018) [Gender in Humanitarian Action Handbook](#) kaynaklarından alınmıştır.

Ebeveynler kız çocukları için ne gibi güvenlik önlemleri bekliyor?

Eğitim ortamları güvenli mi ve kız ve erkek öğrencilerin korunmasını ve zihinsel ve duygusal iyi olma halini destekliyor mu? Okul ve eğitim ortamlarında kadınlara ve kız çocuklara yönelik şiddet konusunda kapsamlı değerlendirme soruları için bkz. DfID (2014) Addressing Violence against Women and Girls in Education Programming, s. 12.

Yerelde çocuk koruma komiteleri ya da topluluk takibi komiteleri mevcut mu?

Çocuk koruma hizmetlerine odaklanan bağımsız toplum temelli kuruluşlar var mı?

Çocuk dostu ve toplumsal cinsiyete duyarlı sağlık hizmetleri, ruh sağlığı ve psikososyal destek, güvenlik müdahalesi ve yasal/adil süreçler dahil olmak üzere, okulla bağlantılı toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten (TCDŞ) kurtulan kadın ve erkekler için ne tür müdahale hizmetleri ve hizmet açıkları söz konusu? Paydaşlar mevcut müdahale hizmetleri konusunda bilgi sahibi mi?

Kaynaklar

- Eğitim Bakanlığı,
- Eğitimi Saldırlara Karşı Koruma Küresel Koalisyonu,
- Eğitime Saldırıya İlişkin UNICEF MRMR verileri,
- ÜYEK verileri ve ÜYEK alanları olarak hareket eden okullar için IOM Yerinden Edilme Takip Matrisi,
- Eğitim Yönetim Bilgi Sistemi (EMIS) verileri,
- Okula devam kayıtları,
- UNESCO Küresel Eğitim İzleme Raporu,
- Demografik ve hanehalkı araştırmaları,
- Kuruluşlararası değerlendirme görevleri,
- WASH kümesi,
- Koruma kümesi,
- Anket katılım faaliyetleri: görüşmeler, odak grup tartışmaları, vb.

➔ 7: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik

INEE AS Etki Alanı 3: Eğitim ve öğrenim

Eğitim dili nedir?

Öğretmenlerin kız ve oğlan çocukların ihtiyaç duyduğu belirli konuları (cinsel sağlık ve üreme sağlığı gibi) değerlendirmesine yardımcı olacak eğitim materyalleri ve eğitimi var mı? Öğretmenlere kendini koruma ve kara mayınları gibi kritik konularda bilgi sağlıyor mu?

Öğretim programı toplumsal cinsiyete duyarlı mı?

Eğitim faaliyetleri toplumsal cinsiyete duyarlı mı?

Matematiksel beceriler ve okuryazarlığa ilişkin standartlaştırılmış ulusal testler var mı? Bunların sonuçları nedir ve cinsiyete ve kırsal/kentsel konuma göre nasıl farklılık gösterir?

Eğitim materyalleri engelliler de dahil kız ve oğlan çocuklar için kapsayıcı mı ve onlara yönelşk veya uygun mu? Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları sürdürüyor mu?

Engelli kız ve oğlan çocuklar tarafından kullanılan erişilebilir eğitim materyalleri ya da teknik yardımcı araçlar (Braille alfabesi kitleri, büyük harflerle yazılan yazılar, büyüteçler, işaret dili rehberleri, kayıt cihazları, sayaçlar, vb.) var mı?

➔ 5.6: Öğretim programı, eğitim materyalleri

Kaynaklar

- Ulusal öğretim programı, çalışma planları, ders planları,
- Ders kitapları, oyuncaklar ve ekipmanlar dahil eğitim materyalleri,
- Gözlem kayıtları,
- Kapsayıcı eğitim politikası/ özel eğitim birimleri.

INEE AS Etki Alanı 4: Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları

Tüm eğitim düzeylerinde (erken çocukluk bakım ve eğitimi (EÇBE) yükseköğretime kadar) kadın ve erkek öğretmenler var mı?

Öğretmenlerin yetkinlik ve deneyim düzeyi nedir?

Öğretmen açığının olduğu (erkek/kadın) coğrafi bölgeler var mı?

Mevcut ise öğretmenlerin katılımının önündeki temel engeller nedir (EÇBE'den yükseköğretime kadar)? Kadın ve erkek öğretmenler arasında fark var mı?

Kadın ve erkek yardımcı personel★ var mı?

Kadın ve erkek eğitim yöneticileri var mı?

Toplumsal cinsiyet dengesine sahip bir iş gücünü teşvik etmek için öğretmenlik mesleğine giriş yeterlilikleri ve yollarını gözden geçirmek için hükümler var mı?

Topluluk içerisinde kız çocuklara okulda destek olabilecek ve eğitmenlik ve/veya mentörlük yapabilecek kadınlar var mı?

Okullarda oğlan çocukların eğitimlerini/okulda kalmalarını teşvik eden rol modeller var mı?

Öğretmenlerin cinsel taciz, TCDŞ ve istismara ilişkin harekete geçmesine dair toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kuralları var mı? Çalışanlar TCDŞ'den kurtulanları destekleme konusunda eğitim alıyor mu?

Cinsel sömürü ve istismar mağduru oğlan çocuklar da dahil olmak üzere sevk yollarını içeren başvuru mekanizmaları var mı?

Kadın öğretmenlere mesleki eğitim ve idari destek veriler var mı?

Okul Aile Birliği (OAB'ler) ya da benzer gruplar var mı? Kadınlar ve erkeklerin bunlara katılım düzeyi nedir? Kadınların katılımı konusunda herhangi bir kültürel kısıtlama var mı? Erkeklerin (babalar, bakımdan sorumlu erkekler vb.) katılımına yönelik teşvikler var mı?

OAB'ye eğitim veriliyor mu? Evetse bu eğitim toplumsal cinsiyet eğitimi de içeriyor mu?

→ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

Kaynaklar

- Eğitim Bakanlığı,
- EMIS,
- Kurumlararası tespit misyonu.

INEE AS Etki Alanı 5: Eğitim politikası

Kadınlar ve kız çocukları etkileyen temel konuları önlemek ve/veya uygulamak ve değerlendirmek adına TCDŞ yasaları, ulusal HIV ve toplumsal cinsiyet ve kız çocuklara yönelik eğitim politikaları gibi hangi politika ve yasal çerçeveler var?

Oğlan çocukların eğitimden uzaklaşmasını ya da eğitimde dezavantajlı olma durumlarını değerlendiren herhangi bir eğitim politikası var mı?

Ulusal düzeyde toplumsal cinsiyete dair hangi roller ve sorumluluk/koordinasyon/ortaklıklar var?

Eğitim ve korumaya ilişkin, ilgili mevzuatın uygulanmasına yönelik herhangi bir engel var mı?

Toplumsal cinsiyet sorunlarını ele alan kurum/kuruluşlar var mı?

Kız çocukların sorunlarıyla ilgilenen kurumlar var mı? Çocuk askerler ve oğlan çocukların sorunlarıyla ilgilenen kuruluşlar var mı?

Özgün bir toplumsal cinsiyet birimi var mı?

Kız çocukların eğitimi ulusal planlara yansıtılıyor mu?

Eğitimde toplumsal cinsiyet ya da kız çocukların eğitimi politikası mevcut ise öncelikleri nedir? Acil durumların bir sonucu olarak söz konusu önceliklerin değişmesi olasılığı var mı?

Eğitimde toplumsal cinsiyet ulusal plan ve bütçelerde nasıl ele alınıyor? Belirli gruplara yönelik eğitim kapsamında kırılgan gruplara eğitim ve destek sunma potansiyelini sınırlayan ve böylece ilerlemeyi engelleyen sistemik finansman kısıtlamaları söz konusu mu?

Hükümet planlar/politikalar kapsamında ilgili konuları değerlendirmek adına bütçe ayırmış durumda mı? Toplumsal cinsiyet ve ADE programlaması için hedeflenen bir finansman söz konusu mu?

Hükümetin eğitimde toplumsal cinsiyete duyarlı herhangi bir politikası var mı?

Uygulanan (eğitim ortamlarında ve dışında oğlan çocukların cinsel istismarı ve sömürüsü de dahil) TCDŞ politikaları nelerdir?

Eğitim ortamlarının güvenliğini değerlendirmek adına standartlar var mı?

Kadın ve erkeklerin eğitimine ebeveynlerin katılımının güçlükleri nelerdir?

Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler için eğitim programlaması, olanaklar ve değerlendirmeye toplumun katılımı konusunda güçlükler nelerdir?

Çocukları çocuk işçiliğine karşı koruyan bir yasa var mı?

Hamile kız çocukların okula devamını ya da okul çağındaki çocuk yaşta 'anne' olmuş kız çocukların doğum sonrasında okula dönmesini sağlayan herhangi bir yasa ya da politika var mı? Çocuk askerlerin okula dönüşünü güvence altına alan yasa ya da politikalar var mı?*

Evlilik yaşıyla ilgili bir yasa var mı?

Kaynaklar

- Eğitim sektörü planı,
- Eğitim Sektörü Ortak Gözden Geçirme raporları,
- Toplumsal cinsiyet ve eğitim politikası,
- TCDŞ politikası,
- ADE politikası,
- Küresel Eğitim Ortaklığı,
- Hükümet/Eğitim Bakanlığı bütçesi.

Tablo 2.1.3: Toplumsal cinsiyet etiketleri

SDR kapsamında kullanım için asgari toplumsal cinsiyet etiketleri

Etki Alanı	Etiketler
Eğitime erişim ve öğrenme ortamı	Toplumsal cinsiyet konusu – Kız ve oğlan çocukların okula kaydı/devamı Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı WASH/menstrüel hijyen yönetimi (MHY) eksikliği
Eğitim ve öğrenim	Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar, öğretim programı ve/veya eğitim materyalleri eksikliği Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim (pedagojik eğitim, psikososyal destek eğitimi, okul güvenliği/gelişim planlama eğitimi, davranış kuralları, vb.) eksikliği
Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları	Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın/erkek öğretmenlerin eksikliği Toplumsal cinsiyet konusu – Davranış kurallarının olmaması
Eğitim politikası	Toplumsal cinsiyet konusu – Eğitim politikası belgelerinin yeterince kapsamlı bir toplumsal cinsiyet analizi içermemesi Toplumsal cinsiyet konusu – Acil durum müdahalelerinde toplumsal cinsiyet ve eğitime yönelik yatırım eksikliği

SDR için seçilecek toplumsal cinsiyet alt etiketleri listesi. Bu alt etiketlerin gerektiğinde kullanılması ve bağlama göre eklenmesi gerekmektedir.

Etki Alanı	Etiketler
Eğitime erişim ve öğrenme ortamı	<p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kız ve oğlan çocukların okula kaydı/katılımı (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Yoksulluk</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Eğitime saldırı</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Okula ulaşım için güvensiz rotalar</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Erken yaşta evlilik²</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Zorla askere alma³</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – CTCDS, TCDŞ ve/veya CSİKK (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)⁴</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı WASH/menstrüel hijyen yönetimi (MHY) eksikliği</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Çocuk koruma komitelerinin eksikliği (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Psikososyal destek müdahalelerinin eksikliği (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı çocuk koruma mekanizmalarının eksikliği</p>
Öğretim ve Öğrenim	<p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaların eksikliği</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programı ve/veya eğitim materyalleri eksikliği</p>
Öğretmenler ve Diğer Eğitim Çalışanları	<p>Toplumsal cinsiyet konusu – Erkek öğretim eksikliği, EÇBE</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın öğretim eksikliği, EÇBE</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın öğretim eksikliği, ilköğretim düzeyi</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın öğretim eksikliği, ortaöğretim düzeyi</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın öğretim eksikliği, lise düzeyi</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın öğretim eksikliği, yükseköğretim düzeyi</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın öğretim eksikliği, mesleki ve teknik eğitim</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın/erkek öğretim eksikliği, alternatif eğitim</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Erkek yönetici eksikliği (eğitim kademesine göre)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kadın yönetici eksikliği (eğitim kademesine göre)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaların eksikliği (eğitim kademesine göre)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal destek eğitimi eksikliği</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Davranış kurallarının olmaması</p>
Eğitim Politikası	<p>Toplumsal cinsiyet konusu – Acil durumlarda toplumsal cinsiyet ve eğitim politikasının olmaması</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Acil durumlarda toplumsal cinsiyet ve eğitim strateji planlarının olmaması</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Acil durumlarda toplumsal cinsiyet ve eğitim müdahaleleri için yatırım eksikliği</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı okul güvenlik planı eksikliği</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı afet riskini azaltma politikası ve/veya planlaması eksikliği</p>

2 Bu konuların mevcut durumda GEC İVİ matris şablonu, "Haklar" başlığı altında etiketlenmiş olduğunu unutmayınız.

3 Bu konuların mevcut durumda GEC İVİ matris şablonu, "Haklar" başlığı altında etiketlenmiş olduğunu unutmayınız.

4 Bu konuların mevcut durumda GEC İVİ matris şablonu, "Haklar" başlığı altında etiketlenmiş olduğunu unutmayınız.

Tablo 2.1.4: Çoklu/süreğen krizler kapsamındaki odak grup tartışmalarında ergen kız çocuklara sorulacak sorular

Tüm kız arkadaşlarınızın bu okula/geçici öğrenme alanına (GÖA) erişimi var mı?

Erişimleri yoksa neden?

Okula/GÖA'ya düzenli olarak erişimlerinin olmamasının nedeni nedir?

(Yönlendirme: Ebeveynlerin eğitime destek düzeyi, mali sıkıntılar, okul güvenliği ya da öğrenme ortamının diğer unsurlarına ilişkin endişeler, okullardan uzak mesafede olma, ilgi/katılım düzeyi, hane içi gelir elde etme ihtiyacı dahil diğer sorumluluklar, diğer...)

Bu kişiler okula gitmediğinde ne yapıyor?

Ücretli ya da ücretsiz iş? (Yönlendirme: ücretli iş, ev işleri, diğer...)

Sosyal faaliyetler? (Yönlendirme: arkadaşlar ile vakit geçirme, spor yapma, dini grupların ya da toplum merkezlerinin faaliyetlerine katılma, diğer...)
Diğer faaliyetler?

Kız ve/veya oğlan çocukların ilköğretimi (1-4. sınıf) tamamlayıp ortaöğretime (5-8. sınıf) geçmesini engelleyen etmenler nelerdir? Bunlar durumun arz tarafından mı (okul düzeyi) yoksa talep tarafından mı (aile, topluluk düzeyi) geliyor?

Kız ve/veya oğlan çocukların ortaöğretimi tamamlayıp liseye (9-12) geçişini engelleyen etmenler nelerdir?

Kimi kız ve/veya oğlan çocuklar söz konusu okula/GÖA'ya erişim konusunda hangi engellerle karşılaşılıyor?

Engelli ya da sağlık sorunu olan kız ve oğlan çocuklar okula gelmiyor mu?

Kız ve/veya oğlan çocuklar okulda/GÖA'dayken ne gibi güçlüklerle karşılaşılıyor? (Belirtilmemiş ise: Dersleri anlama konusunda sorun yaşayan kız ya da oğlan çocuklar var mı?)

GÖA/okulda kendinizi güvenli hissetmediğiniz yerler var mı (tuvaletler gibi)?

Buraya gelirken ve buradayken size kendinizi nasıl güvende hissettirebiliriz?

Karşılaştığınız sorunlara ilişkin öğretmeniniz ya da diğer yetişkinlerle rahatlıkla konuşabiliyor musunuz?

Tarafımızca/okul/GÖA tarafından hangi faaliyetlerin yürütülmesini istersiniz?

kız çocukların katılımını kolaylaştıran yaşam becerileri oturumları ya da eğlence/dinlenme faaliyetleri gibi

Okul içinde ve dışında kız ve oğlan çocuklar için hangi programlar, faaliyetler ve hizmetler var?

Okul/GÖA'ya anlamlı bir biçimde katılmak için hangi kaynaklara ihtiyaç duyuyorsunuz?

mesela öğrenci kitlerinde nelerin bulunmasını istersiniz?

Okul/GÖA hakkında neyi değiştirirdiniz?

[Yer adı giriniz]'ndeki hizmetlerin tasarımına nasıl dahil olmayı istersiniz?

Hizmetlerin tasarlanmasında yorum/fikirlerinizin değerlendirileceğini/göz önünde bulundurulacağını düşünüyor musunuz?

Uyarlandığı Kaynak: Save the Children (2019) Gender-sensitive programme co-design tool

2.2 Toplumsal cinsiyete duyarlı analiz için sorular

Acil durumlarda toplumsal cinsiyet ve eğitime yönelik verilerin Bölüm 2.1 kapsamında belirtildiği biçimde toplanmasının ardından ADE program tasarımına ilişkin öneriler sağlamak üzere analiz edilmesi ve yorumlanması gerekmektedir.

Temel kaynaklar

Global Education Cluster [Guide to EiE Needs Assessments and Analysis Section 3.4](#)
INEE Minimum Standards. Domain 1: Foundational Standards. Analysis Standard 1: Assessment

Farklı grupların ihtiyaçları konusunda ana etken ya da etmenlerin anlaşılmasına yardımcı olmak için kim, ne, ne zaman, nerede ve neden sorularını kullanınız. Bu bilgilerle değerlendirilmesi gereken önemli boşluklar ve dolayısıyla programların kimi ve nasıl hedeflemesi gerektiği ortaya çıkarılmaktadır.

3: Stratejik planlama ve program tasarımı

Aşağıdaki IASC Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci (GAM) tespit analizi olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Önlemleri (GEM), analiz ve yorumlama için genel bir dayanak sağlamaktadır:

Toplumsal cinsiyet analizi

İhtiyaç analizi kapsamında kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçları ve yaş grupları tartışılmaktadır.

Ayrıştırılmış cinsiyet ve yaş verisinin toplanması ve veri analizi

İzleme raporu kapsamındaki veriler (sayılar ve anlatım) kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkeklere göre ayrıştırılmalıdır.

Hedefi iyi belirleme

Proje, plana dayalı olarak doğru gruplara destek sağlamaktadır. Etkilenen gruplarda farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkekler kapsam dışı bırakılmamakta, daha az destek almamakta ya da planlanandan da az destek almamaktadır.

Tablo 2.1.1 masa başı gözden geçirmesinin bir parçası olarak kullanıcıyı bu süreçten geçirmekte ve yorumlayıcı bir çalışmadaki tartışmaya rehberlik etmektedir.⁵

Sorular, katılımcılara doğrudan sorulmak üzere tasarlanmamıştır. Toplanan bilgilerin genel olarak bu konulara ilişkin olması gerekmektedir. Uygun durumlarda kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkekler, mülteciler, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (ÜİYEK) ya da ev sahibi topluluk, engelli çocuklar ve gençler, kentsel/kırsal topluluklar, azınlıklar ve diğer dışlanmış gruplara ilişkin verileri ayrıştırınız ve analiz ediniz.

Tablo 2.1.1: Cinsiyete duyarlı analiz için yol gösterici sorular

INEE AS Etki Alanı 2: Eğitime erişim ve öğrenim	
Yönlendirici sorular	
Krizden kim etkileniyor? <ul style="list-style-type: none"> Belirli gruplar nasıl etkileniyor?	Kız ve oğlan çocukların karşılaştığı farklı riskler nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> Bunlar farklı gruplar için değişiklik gösteriyor mu? Bunlarla başa çıkma yöntemleri nelerdir? Potansiyel risklere ilişkin mevcut bilgiler nelerdir ve farklı gruplardan kız ve oğlan çocuklar bu bilgilere nasıl erişiyor?
Bu grupların ihtiyaçları ve öncelikleri nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> Bunlar cinsiyete, yaşa, engellilik durumuna, etnik kökene, statüye (MHY ihtiyaçları, temel eğitim ve koruma hizmetlerine erişim) göre nasıl farklılık gösteriyor?	Kız ve oğlan çocukların farklı koruma ihtiyaçları nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> İhtiyaçlar farklı gruplar için değişiklik gösteriyor mu? Topluluk içerisindeki geleneksel koruma mekanizmaları nelerdir? Kriz bunları aksatıyor mu? Okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet e (TCDÇ) en çok maruz kalan gruplar hangileridir? Başa çıkma mekanizmaları nelerdir? Sevk yolları ve destek hizmetleri nelerdir? Hangi şikâyet mekanizmaları mevcuttur ve bunlar kız ve oğlan çocuklar için ne kadar erişilebilirdir?
Kimin hangi varlıklara (bilgi de dahil), kaynaklara ve hizmetlere erişimi var? <ul style="list-style-type: none"> Gruplar arasında herhangi bir farklılık var mı?	
Kadınların ve erkeklerin eğitime erişimde karşılaştığı farklı engeller nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> Bunlar diğer grupların karşılaştığı durumlardan farklı mı? Bunlarla başa çıkma yöntemleri nelerdir? Bunlar cinsiyete, yaşa ve etnik kökene göre nasıl değişiklik gösterir?	
Kız ve oğlan çocuklar kendi güvenlikleri konusunda ne hissediyor? <ul style="list-style-type: none"> Bu, gruplar arasında nasıl farklılık gösteriyor? Bu, kriz öncesinden farklı mı?	
Temel etken/etmenler nelerdir? Nasıl bilebiliriz?	

5 Kullanılan bazı sorular; IASC (2015) [Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action](#), IASC (2018) [Gender in Humanitarian Action Handbook](#), GPE/UNGEI (2018) [Guidance for Developing Gender-Responsive Education Sector Plans](#) kaynaklarından alınmıştır. Tabloda listelenen sorular ve kaynaklar kapsamlı değildir. Tüm ihtiyaç tespitlerine ilişkin kaynakların tam listesi için bkz. Global Education Cluster (2019) [Guide to Coordinated Education in Emergencies Needs Assessments and Analysis](#) Section 2.2.1.

INEE AS Etki Alanı 3: Eğitim ve öğrenim

Yönlendirici sorular

Engelliler de dahil, kız ve oğlan çocukların, ergen kız ve oğlan çocukların öğrenme düzeyleri ne kadar iyi?

- Gruplar (ÜYEK'ler, ev sahibi topluluklar, mülteciler, vb.) arasında; yaşa, cinsiyete ve engelliliğe, vb. göre ayrıştırılmış ulusal değerlendirmelerin sonuçlarında farklılıklar var mı?
- Eğitim dili farklı grupların eğitime devamını ne düzeyde etkiliyor?
- Öğretim programı, eğitim materyalleri ve pedagojik uygulamalar, tüm gruplardan engelli bireyler de dahil kız ve oğlan çocukların ihtiyaçlarını karşılama konusunda ilgili ve yeterli mi?
- Öğretmenler ve eğitim çalışanları yukarıda belirtilen alanlarda uygun bilgi ve kapasiteye sahip mi?
- Erkek/kadın öğretmenlerin dağılımı nedir? Bu durum eğitime erişim, eğitim ve öğrenime ilişkin herhangi bir risk oluşturuyor mu? Kimden ve nasıl?

Temel etken/etmenler nelerdir? Nasıl bilebiliriz?

INEE AS Etki Alanı 4: Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları

Yönlendirici sorular

Kadın ve erkek öğretmenler ve diğer eğitim çalışanlarına kendilerini güvende veya güvensiz hissediyor mu diye sorulabilir mi?

- Bu durum gruplar için nasıl değişiklik gösteriyor?
- Bu durum kriz öncesinde farklı mıydı?

Kadın ve erkek öğretmenlerin ve diğer eğitim çalışanlarının karşılaştığı farklı riskler nelerdir?

- Bunlar farklı gruplar için değişkenlik gösteriyor mu?
- Başa çıkma mekanizmaları nelerdir?
- Potansiyel riske ilişkin mevcut bilgiler nelerdir? Farklı gruplardan erkek ve kadın öğretmenler/eğitim çalışanları söz konusu bilgilere nasıl erişiyor?

Kadın ve erkek öğretmenlerin ve diğer eğitim çalışanlarının farklı koruma ihtiyaçları nelerdir?

- Bunlar farklı gruplar için değişkenlik gösteriyor mu?
- Topluluk içerisindeki geleneksel koruma mekanizmaları nelerdir? Kriz bunları nasıl aksatıyor?

- Okul temelli TCDSŞ'ye en çok maruz kalan gruplar hangileridir? Başa çıkma mekanizmaları nelerdir? Yönlendirme ve destek hizmetleri nelerdir?
- Mevcut şikâyet mekanizmaları nelerdir? Bunlar kadın ve erkek öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları için ne kadar erişilebilirdir?

Topluluk üyeleri, veli ve okul yönetimi komiteleri

- Veliler ve topluluk üyeleri okulla ilgili faaliyetlere ne kadar katılıyor?
- Bunlara kadın ve erkeklerin katılımı eşit mi ve tüm topluluklar yeterli düzeyde temsil ediliyor mu?
- Okul yönetimi komiteleri okul güvenliğini sağlama yetkisine sahip mi?

Temel etken/etmenler nelerdir? Nasıl bilebiliriz?

Yönlendirici sorular

İhtiyaç tespiti sırasında belirlenen ilgili politikalardan:

- Belirli bir grubu dezavantajlı konuma düşüren ve ayrımcılık içeren herhangi bir politika söz konusu mu?
- Kritik boşlukları desteklemeye öncelik verilmesini sağlayacak herhangi bir politika var mı?
- Göz önünde bulundurulması gereken herhangi bir ek politika var mı?

Temel etken/etmenler nelerdir? Nasıl bilebiliriz?

3. Program planlama ve tasarımı

© UNICEF/UN060454/Knowles-Coursin
10 yaşındaki Muhammed, 2017 yılında Somali'nin Galkayo kentindeki okulunda derste bir soruyu yanıtlamak için elini kaldırıyor. Şiddetli kuraklık, ülke çapında birçok ailenin yurtlarından göç etmesine neden oldu. Muhammed, "Babam ve annem okula gidebilmemiz için buraya taşınmaya karar verdiler" diyor.

3. bölümde aşağıdaki araçlar bulunmaktadır:

3.1. Toplumsal cinsiyete duyarlı program stratejisi seçimi kriterleri

3.2. Değişim teorisinde ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet

3.3. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi

3.4. Toplumsal cinsiyete duyarlı maliyet tahmini şablonu

3. bölüm, müdahale düzeyinde planlama ve program tasarımına rehberlik edecek bir dizi araç içermektedir.

3.1 Toplumsal cinsiyete duyarlı program stratejisi seçim kriterleri

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar – analiz Standart 1: Değerlendirme Acil durumda zamanında eğitim değerlendirmeleri; bütünsel, şeffaf ve katılımcı bir biçimde yürütülmektedir. Standart 2: Müdahale stratejileri Kapsayıcı eğitim müdahale stratejileri, bağlama ilişkin net bir tanımı, eğitim hakkının önündeki engelleri ve söz konusu engelleri aşma stratejilerini içermektedir.
Birincil kullanıcılar	Program/proje yöneticileri, İvD uzmanları
Aracın amacı	Toplumsal cinsiyete duyarlı program stratejisi seçimi için kullanıcılara rehberlik edecek bir dizi kriter sağlamak.

Giriş

Stratejiler ayrı ayrı tasarlama süreci, ihtiyaç tespiti aşamasında belirlenen temel konular ile yönlendirilmektedir.

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

Kısa vadeli stratejilerin güvenliğe yönelik acil ihtiyaçları karşılamayı amaçlaması gerekmektedir. Bunlar genel olarak, **doğrudan** kriz kaynaklı toplumsal cinsiyete bağlı engellere dayanmaktadır. Örneğin; çocukları ve eğitim çalışanlarını etkileyen CTCDŞ ve psikososyal sorunları değerlendirmeye yönelik stratejiler, eğitim ortamlarının ve materyallerinin zarar görmesi, tahrip edilmesi ve yerinden edilme ve göç nedeniyle kız ve oğlan çocukların okula kaydolma ve devamlılık oranlarındaki değişiklikler. Buna ek olarak uzun vadeli eğitim sektörü ve cinsiyet eşitliğini geliştirme hedeflerinin temelini oluşturacak ilgili stratejilerin de tasarlanması gerekmektedir.

Orta ve uzun vadede stratejilerin, eşitsizliklerin temelinde yatan nedenlerin analizine dayanması gerekmektedir. Söz konusu nedenler, öncelikle mevcut eğitim sistemindeki krizin **dolaylı** bir sonucu olarak daha da kötüye giden ayrımcı sosyal normlar ve toplumsal cinsiyet normlarıyla bağlantılıdır. Örneğin; eğitim ve çalışma ortamı olan okullarda şiddetin ortadan kaldırılması, öğretim programı reformu, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik öğretmen eğitimi, ders kitabı ve eğitim materyallerinin gözden geçirilmesi ve kadın öğretmenlerin işe alınması, mesleki gelişimi ve okulda tutulması. [Tablo 1.1](#) kapsamında, **doğrudan** ve **dolaylı** kriz kaynaklı ve eğitimin önündeki toplumsal cinsiyete bağlı temel engeller özetlenmektedir.

➔ 1: Giriş

Önemli Bilgiler

Strateji seçim süreci aynı zamanda, özellikle artan acil ihtiyaçlar, sınırlı süre ve kapasite göz önünde bulundurulduğunda, ani gelişen kriz durumlarında aralarında seçim yapmak adına ek bilgi gerektirmektedir. Bu araç ise toplumsal cinsiyete duyarlı stratejilerin seçimine rehberlik edecek bir dizi kriter sağlamaktadır.

Bir grup yaygın ADE müdahalesi 5. Bölüm – Uygulama kapsamında anlatılmaktadır. Program tasarımı öncesinde bunların gözden geçirilmesi gerekmektedir

➔ 5: Uygulama

Stratejik planlama ve program tasarımının bir parçası olarak müdahaleler nasıl seçilmelidir?

Tablo 3.1.1 kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı yaklaşımların sağlanmasına ilişkin stratejilerin seçimine ve önceliklendirilmesine yardımcı olacak temel kriterleri özetlemektedir.¹ Sonraki bölümlerin (3.2, 3.3 ve 3.4), program planlayıcıları tarafından program faaliyetleri ve sonuçlar arasında kanıtlanabilir bir bağlantı kurulması ve belirlenen sonuçlara ulaşmak için yeterli kaynakların tahsis edilmesini sağlamada kullanılması gerekmektedir.

1 Adapted from the UNESCO IIEP (2012) [Educational Planning for Conflict and Disaster Risk Reduction](#) kaynağından uyarlanmıştır.

Tablo 3.1.1: Strateji seçimi ve önceliklendirme için kriterler

1. Kriter: Bağlama duyarlı
Sorular
<ul style="list-style-type: none">
Hedef grup/topluluk (eğitim sisteminin içinde, eğitim dışında ve eğitim kademeleri arasında farklı yaş gruplarından ve farklı rollere sahip kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkekler) programın oluşturulması için katılım sağladı mı?
Yaklaşımlar kültürel bağlamı yansıtıyor mu ve çatışma unsurlarını göz önünde bulunduruyor mu?
Program müdahaleleri Geçiş Eğitim Planı (GEP) /çok yıllık Eğitim Sektör Planı (ESP) kapsamında belirtilen politika önceliklerine, hedeflerine ve göstergelerine katkıda bulunuyor mu? <p><i>Not: Bağlama duyarlı olunması ve yereldeki talebin yansıtılması her zaman finansal karşılanabilirlikle bağdaşmayabilir. Toplumsal cinsiyete duyarlı altyapı ve tesislerin inşası, kısa vadede uygun maliyetli olarak değerlendirilmeyebilmektedir. Ancak, toplumsal cinsiyete ilişkin müdahalelerin bileşenlerinin ("içerikleri") zaman içerisinde belgelenmesi, böylelikle de uygun maliyetin daha uzun vadeli analizine olanak sağlanması gerekmektedir.</i></p>
Örnek
<p>Analiz, kız çocukların eğitime yönelik talebin yüksek düzeyde olduğunu gösterebilir. Afganistan gibi bağlamlarda söz konusu talebe yanıt verilmesi, kız çocuklar için ayrı okullar, kadın öğretmenler, sınır duvarları ve güvenli ulaşım gibi toplumsal cinsiyete duyarlı altyapı ve tesislerin varlığına dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar uygun maliyetli olmayabilir, ancak bunların kısa vadede kız çocukların nitelikli eğitime güvenli bir biçimde erişmesini zaman içerisinde artırabilecek altyapı odaklı müdahaleler olarak değerlendirilmesi durumunda önceliklendirilebilmektedir.</p>

İlgili EiE-GenKit bölümleri

➔ **7: Etkilenen kitlelere karşı hesap verebilirlik**

➔ **3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi**

2. Kriter: Kanıta dayalı

Sorular

- İhtiyaç tespitleri eğitime erişim ve okula devamda toplumsal cinsiyetle ilişkili hangi engelleri vurgulamaktadır?
- Toplumsal cinsiyete bağlı engeller diğer ötekileştirme etmenleriyle analiz edildi mi?
- Önerilen program müdahalesi buna nasıl yanıt vermektedir? Bu, var olan / yeni ortaya çıkan iyi uygulamalara mı dayanmaktadır?
- Belirli bir yerde belirli bir toplumsal cinsiyet stratejisinin etkililiğini destekleyen hiçbir kanıt olmaması durumunda benzer bir program stratejisinin etkililiğine yönelik destekleyici bilgiler için benzer bir bağlam belirlenebilir mi?
- Riskin azaltılmasına ve çatışma duyarlılığına özellikle dikkat edilmesiyle uyarlamalar yapılırken hangi bağlama özgü toplumsal cinsiyet konularının göz önünde bulundurulması gerekmektedir? Gelecek 3-12 ay içerisinde – hükümet ve kalkınma ortakları arasında – eğitime erişim ve devamın önündeki toplumsal cinsiyete bağlı engellerin anlaşılmasını geliştirmek adına birincil verilerin toplanabileceği ve/veya ikincil verilerin incelenip analiz edildikten sonra raporlanabileceği herhangi bir çalışma, değerlendirme ve/veya hızlı değerlendirme planlanıyor mu?
- Program yaklaşımının ilk olarak pilot uygulamasının yapılması gerekiyor mu? Sonuçlar ulusal veri tabanına nasıl bir katkı sağlayacak?

Örnek

Veriler, son dönemde eğitime ilişkin toplumsal cinsiyete dayalı saldırılardan kaynaklanan korku nedeniyle velilerin/bakım verenlerin her yaş ve eğitim düzeyindeki kız çocuklarını okula göndermede isteksiz olduğunu gösterebilmektedir. Bu bilgi, bakımdan sorumlu kişiler ile daha fazla tartışma grubunun (i) kız çocukların eğitime nasıl daha güvenli bir biçimde katılabileceğini ve (ii) yaş ve eğitim düzeyine dayanarak kız çocuklar için alternatif eğitimin toplumsal cinsiyete göre farklılaşan maliyetlerini anlaşılmasını teşvik edebilmektedir. Söz konusu veriler; ADE kurumsal ya da ortak teklifleri, değişim kuramları, izleme ve değerlendirme çerçeveleri, stratejiler, faaliyetler ve ilgili bütçeler için bilgi sağlayacak nitelikler taşımaktadır.

Çad'da, devamlılık oranlarına yönelik olarak ayrıştırılmış verilerin mevcudiyeti, katılımcı değerlendirmelerle bir araya getirildiğinde, kamplardaki okullarda çocuk yaşta anne olmuş kızların okula devamın düşük olduğunu, bebekli kadın öğretmenlerde ise yüksek devamsızlık olduğunu göstermiştir. Bu da kamplardaki okullarda çocuk bakım tesislerinin kurulmasının olumlu sonuçlar doğurmasını sağlamıştır.

(Kaynak: UNHCR (2016) [UNHCR Review of Gender Equality in Operations](#), s.15)

İlgili EiE-GenKit bölümleri

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

3. Kriter: Finansal karşılanabilirlik

Sorular

- Programın toplumsal cinsiyete ilişkin katkılarının etkililiğini belirlemek adına programın müdahalelerini uygulama konusunda hangi bileşenlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir ve bunların maliyeti nedir? Her müdahale için toplumsal cinsiyete ilişkin içerik kategorisi olarak altyapı, hizmetler, çalışanlar, materyaller, ekipman ve ebeveyn/topluluk katkılarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
- Finansal karşılanabilirlik kriterleri, birim maliyetlerin ve/veya içerik maliyetlerinin önemli derecede arttığı senaryoları göz önünde bulunduruyor mu? Kriz bağlamındaki ekonomik, politik ya da güvenlik değişimleri nedeniyle müdahalelerin uygulanamaz duruma gelmesiyle alternatif müdahale seçeneklerine olan ihtiyaç değerlendiriliyor mu?

Örnek

Güvensizlik nedeniyle kız çocukların okula devamsızlığının önlenmesine ilişkin toplumsal cinsiyet stratejisinin bir parçası olarak okula gidiş ve okuldan dönüş için ulaşımın sağlanması uygun bir müdahale olabilir. Temel bileşenlere; otobüsler, yakıt (tedarikler), bakım, onarım (hizmetler), sürücü maaşları (çalışanlar) ve gönüllü topluluk güvenliği (ebeveyn/topluluk katkısı) dahildir.

Stratejinin ekonomik, politik ya da güvenliğe ilişkin değişiklikler nedeniyle artık uygulanabilir olmaması durumunda finansal karşılanabilirlik kriterlerinin aynı zamanda güvenli olma halini artırması ya da iyileştirmesine dayalı olarak birim maliyetlerin artabileceği ya da azalabileceği senaryoları ve alternatif seçeneklere duyulan ihtiyacı da göz önünde bulundurması gerekmektedir. Örneğin, kız çocukların okul kayıt hedefine ilişkin maliyet tahminleri sırasında aşağıdakilere yönelik farklı tahminler yapılabilmektedir:

- Tek bir alandaki çatışmanın çözümü ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin (ÜYE'ler)/mültecilerin geri dönmesinin beklenmesi,
- Başka bir bölgede çatışmanın tırmanması ve buna bağlı olarak yerinden edilme,

Müdahalelerin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamanın maliyetleri (diğer bir deyişle "daha iyi bir biçimde yeniden inşa etme" – toplumsal cinsiyete göre ayrılmış, afetlere dayanıklı tuvaletler asıl altyapıdan daha pahalı olabilmektedir).

İlgili EiE-GenKit bölümleri

➔ **3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi**

4. Kriter: Sürdürülebilirlik

Sorular

- Program yaklaşımları hangi sürdürülebilirlik bakış açılarını sunmaktadır? Ani gelişen kriz durumunda müdahale uzun vadeli hedeflere yönelik bir basamak olarak değerlendirilebilir mi?
- Kız çocukların eğitimine ilişkin kuruluşlar ya da savunucular gibi politik ve toplumsal düzeylerde paydaşların programa uzun vadeli destek verilmesi olası mı?
- Program, krize müdahale ve hazırlık, eğitim ve toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsani Yardım Müdahale Planı (İMP) ve GEP/ESP'ye katkı konularında ulusal politika ve önceliklerle uyumlu mu?

Örnek

Hükümet, kriz sırasında işe alınan kadın öğretmenleri bünyesine katabilecek ve kriz sonrasında maaşlarını ödemeyi sürdürebilecek mi?

Küçük yaştaki kız ve oğlan çocuklar için geçici öğrenme ortamlarını (okul öncesi eğitim ve teşvik) nerede, nasıl ve hangi destekle kurmak mümkün olacak?

İlgili EiE-GenKit bölümleri

➔ 7: Etkilenen kitlelere karşı hesap verebilirlik

3.2 Değişim teorisinde ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet

INEE Asgari Standartlar	<p>Etki Alanı 1: Temel standartlar – Koordinasyon</p> <p>Standart 1: Koordinasyon Eğitime ilişkin koordinasyon mekanizmaları bulunmaktadır ve nitelikli eğitime erişimi ve eğitim sürekliliğini sağlamak adına çalışan paydaşlar desteklenmektedir.</p> <p>Etki Alanı 1: Temel standartlar – Analiz</p> <p>Standart 1: Değerlendirme Acil durumlarda zamanında eğitim değerlendirmeleri; bütünsel, şeffaf ve katılımcı bir biçimde gerçekleştirilmektedir.</p> <p>Standart 2: Müdahale stratejileri Kapsayıcı eğitim müdahale stratejileri, bağlamın net bir tanımını, eğitim hakkının önündeki engelleri ve söz konusu engellerin üstesinden gelme stratejilerini içermektedir.</p> <p>Standart 3: İzleme Eğitim müdahale adımları ve etkilenen kitlenin gelişen eğitim ihtiyaçları düzenli olarak ölçülmektedir.</p> <p>Standart 4: Değerlendirme Sistemik ve tarafsız değerlendirmeler, eğitim müdahale adımlarını iyileştirmekte ve sorumluluğu artırmaktadır.</p>
Birincil kullanıcılar	<p>Küresel, bölgesel, ulusal, yerel düzeyde</p> <ul style="list-style-type: none"> • ADE yöneticileri • İvD danışmanları, uzmanları, çalışanları ve analistleri
Ortaklar	<p>Diğer danışmanlar, uzmanlar, çalışanlar ve analistler</p>
Aracın amacı	<p>Bir ADE girişimi için toplumsal cinsiyete duyarlı bir değişim teorisi² ve izleme ve değerlendirme çerçevesi³ geliştirmeye ilişkin bileşenleri ve temel konuları belirlemek.</p>

- 2 Bir ADE programı kapsamındaki değişim teorisi, değişimin nasıl ve neden gerçekleşmesinin beklendiğini gösteren bir hipotezdir. Değişim teorisi, sonuçların istenen hedeflere nasıl ulaşıldığını göstermektedir.
- 3 İzleme ve değerlendirme çerçevelerine, planlama hiyerarşisine ve göstergeler hiyerarşisine yönelik terminoloji kurumlar arasında değişiklik göstermektedir. Bu araç, belirli bir çerçevede kullanılan kesin yapılarla ve terimlere bakılmaksızın ADE izleme ve Değerlendirme çerçevelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını desteklemektedir. Örneğin; ECW, bir sonuç çerçevesine gönderimde bulunur; ancak, Küresel Eğitim Kümesi bir müdahale çerçevesi kullanmaktadır. Göstergeler, İvD çerçevesinin bir parçasıdır. Toplumsal cinsiyete duyarlı göstergelerin tanımlanmasına ilişkin daha fazla bilgi için bkz. [6.3 Bölüm](#).

Giriş

Bir ADE girişimi için değişim teorisi (DT) ve İvD çerçevesinin, girişimin sonuç alanları ve sonuç zinciri hiyerarşisi genelinde toplumsal cinsiyet kapsamında beklenen değişiklikleri yansıtmamasını, izlemesini ve raporlamasını sağlamak adına toplumsal cinsiyete duyarlı olması gerekmektedir.

Önemli bilgiler

Bir ADE programının DT ve İvD çerçevesini³ tasarlama ve gözden geçirme sırasında program yöneticilerinin:

- DT ve İvD çerçevesi kapsamındaki tüm sonuç alanlarının ve sonuç zinciri hiyerarşisinin kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkekler için beklenen değişiklikleri tutarlı bir biçimde göstermesi gerekmektedir. Kız ve oğlan çocuklara ilişkin beklenen değişikliklerin gösterilmesini amaçlayan hedeflerden birine örnek olarak “kız ve oğlan çocukların okula kayıt oranının artırılması” gösterilebilir.⁴

ve/veya

- Toplumsal cinsiyete özgü bir sonuç alanını dahil etmesi gerekmektedir.

Temel kaynaklar

[UNICEF South Asia \(2018\) Gender Toolkit. Integrating gender in programming for every child in South Asia, p.60, sonuç alanı için toplumsal cinsiyete özgü sonuçlara dair örnek sağlamaktadır.](#)

Not: Kimi programlar kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı DT ve İvD çerçeve bileşenleri bulunmaktadır, ancak toplumsal cinsiyete özgü bir sonuç alanı ve ilgili bileşenler (sonuçlar, çıktılar, faaliyetler, vb.) ve bunlara karşılık gelen göstergeler bulunmamaktadır. Ancak, tüm DT ve İvD çerçeve bileşenleri kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı dili tutarlı bir biçimde yansıtan ve toplumsal cinsiyete özgü bir sonuç alanını içeren ADE programlarının toplumsal cinsiyet hakkaniyetine katkıda bulunmasını sağlama olasılığı daha yüksektir.

[Tablo 3.2.2](#) ve [3.2.3](#) aşağıdakilere ilişkin uyarlanmış örnekler sağlamaktadır:

- ECW DT ve sonuç çerçevesi sonuç zinciri,
- Eğitim Kümesi müdahale çerçevesi diyagramı ve küme hedefleri 1-2.

4 İvD çerçevesi, DT'nin “büyük resim” neden-sonuç mantığını ele almakta ve bunu daha da küçük parçalara ayırmaktadır. Hedef ve sonuç düzeyinde yalnızca “eğer... öyleyse” mantığını ifade etmek yerine, sonuçlar çerçevesi hedefi, stratejileri ya da istenen sonuçları, alt sonuçları ve ardından alt sonuç ve sonuç başına ilgili çıktıları belirtmektedir. Her bileşenin (amaç, hedefler, sonuçlar, çıktılar ve kimi zaman faaliyetler) ilgili göstergeleri bulunmaktadır.

5 UNICEF South Asia (2018) [Gender Toolkit. Integrating gender in programming for every child in South Asia](#), s. 60.

Atılacak adımlar

Tablo 3.2.1’de ortak güçlükler ve gözden kaçırılan hususlar, adımlar ve yol gösterici sorular belirtilmiştir.⁵ Hükümet ya da insani yardım/kalkınma paydaşları tarafından ortak ya da bireysel girişimler için tüm kriz türleri kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı ADE DT ve İvD çerçevelerinin tasarlanması ve doğrulanması için ADE program yöneticilerini desteklemektedir.

Ek okuma listesi

- ECW (2019) Gender Equality Policy’s Accountability Framework
- Global Education Cluster (2018) [Guide to Developing Education Cluster Strategies](#)
- Global Education Cluster (2017) [Response Framework Design Tool](#)

6 Söz konusu adımlar, Global Education Cluster (Küresel Eğitim Kümesi) stratejileri ve müdahale çerçevesi tasarlama sürecinden uyarlanmıştır. Bkz. Global Education Cluster (2018) [Guide to Developing Education Cluster Strategies](#) ve Global Education Cluster (2017) [Response Framework Design Tool](#).

Tablo 3.2.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı DT ve İvD çerçevesi geliştirmede yaygın güçlükler ve bunların üstesinden gelme yolları

Yaygın güçlükler ve hatalar

DT ve İvD çerçeveleri “toplumsal cinsiyet körüdür” ve/veya aşağıdaki konular nedeniyle, ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere, tasarımlarında toplumsal cinsiyete ilişkin sınırlı veriler (asgari cinsiyet ve yaşa göre ayrıştırılmış veriler dışında) kullanılmaktadır:

- Kanıt boşlukları,
- Finansman, koordinasyon ya da böylesi bir analizi yürütmek adına kapasite eksikliği nedeniyle nitelikli bir toplumsal cinsiyet analizi eksikliği,
- Tasarıma katkıda bulunacak ergen kız ve oğlanlara, çocuklara, bakımdan sorumlu kişilere, eğitim çalışanlarına ve karar verici paydaşlara ya da tasarımda yer alan toplumsal cinsiyet uzmanlarına ya da odak kişilerine danışılmaması,
- DT ve sonuç çerçevesinin toplumsal cinsiyeti göz önünde bulundurmeyen tarihsel müdahalelere dayandırılması,
- Alan/sözcük sayısı kısıtlamaları getiren proje teklifi rehberleri.

ADE DT ve RF toplumsal cinsiyete duyarlı adımlar

- DT ve İvD çerçevesi için kullanılan veri setlerinin, DT “eğer... öyleyse” mantığı ve İvD çerçevesi bileşenlerinin tasarımı ve ifade edilmesi konusunda mevcut kanıtları (cinsiyet ve yaşa göre ayrıştırılmış veriler, vb.) asgari olarak göz önünde bulundurmasını sağlayınız.
- Nitelikli bir toplumsal cinsiyet analizi gerçekleştirmek adına mevcut kaynakların (insani yardım ve finansal) bulunduğundan emin olunuz.
- DT ve İvD çerçevesi için kullanılan veri setlerinin; bağlam kapsamında kız ve oğlan çocuklar / kadınlar ve erkeklerin kanıta dayalı ihtiyaçlarını ayırt etmek adına kaliteli ve iyi kaynaklara sahip bir toplumsal cinsiyet analizi içerdiğinden emin olunuz.

Toplumsal cinsiyete duyarlı adımların desteklenmesi için sorular

Sonuç alanlarının ve stratejilerin belirlenmesi ve önceliklendirilmesi için kullanılan analiz (örn., ikincil veri incelemesi, Ortak Hızlı Eğitim İhtiyaç Analizi) bir toplumsal cinsiyet analizini içeriyor mu?

➔ **3: Stratejik planlama ve program tasarımı**

Yanıtınızın “evet” olması durumunda sonuç alanları belirlenirken toplumsal cinsiyete ilişkin hangi engellerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir?

Yanıtınızın “hayır” olması durumunda mevcut verileri toplumsal cinsiyeti göz önünde bulundurmanıza olanak sağlayacak biçimde analiz ediniz.

➔ **2: İhtiyaç tespiti ve analizi**

Hatırlatma: DT ve İvD çerçevesinde yer alan sonuç alanları tanımlanırken toplumsal cinsiyet analizinin kullanılması gerekmektedir.

Yaygın güçlükler ve hatalar

Söz konusu veri setlerinin hiçbir zaman DT ve İvD çerçevesine dahil edilmemesi durumunda toplumsal cinsiyete ilişkin verilerdeki tarihsel boşluklar varlığını sürdürecektir.

ADE DT ve RF toplumsal cinsiyete duyarlı adımlar

- DT ve İvD çerçevesinin tasarımı sırasında toplumsal cinsiyete bağlı veri boşlukları tespit edildiğinde söz konusu boşlukların belgelendirildiğinden ve DT ve İvD çerçevesinin gerekçesi kapsamında değerlendirildiğinden emin olunuz.

 Not: Özellikle çoklu/süreğen krizlerde eksik verilere yönelik göstergelerin dahil edilmesiyle toplumsal cinsiyete ilişkin veri boşluklarının değerlendirilmesi önceliklendirilmelidir.

6: İzleme ve değerlendirme

DT ve İvD çerçevesi kapsamındaki veri boşluklarının giderilmemesi konusunda karar alınması durumunda söz konusu kararın değerlendirilmek üzere kaydedilmesi gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı adımların desteklenmesi için sorular

- Toplumsal cinsiyete dayalı veri boşlukları nelerdir?
- Belirlenen sonuç alanlarından herhangi birisi söz konusu veri boşluğunu giderecek göstergeleri içerebilir mi? Evetse neden? Hayırsa neden?

Yaygın güçlükler ve hatalar

Sektöre özgü müdahaleler kapsamında, DT ve İvD çerçeve tasarımı ve teklifinde kullanılan dil toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık konusunda yeterince açık olmadığı zaman, toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve kız ve oğlan çocukların, kadınlar ve erkeklerin dahil edilmesini tutarlı bir biçimde ifade eden dili yansıtmak sıklıkla “unutulmaktadır”.

ADE DT ve RF toplumsal cinsiyete duyarlı adımlar

DT ve İvD çerçevesinin (diğer bir deyişle, sonuç ve çıktı düzeyleri ve bunlara karşılık gelen göstergeler gibi hiyerarşi düzeyleri arasında) bileşenlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı dili ve – belirli bir toplumsal cinsiyet sonuç alanı ve ilgili sonuçlar söz konusu olduğunda bile– kız ve oğlan çocuklar, / kadınlar ve erkeklerden oluşan grupları tutarlı bir biçimde ifade eden dili yansıtmalarını ve içermelerini sağlayınız.

Toplumsal cinsiyete duyarlı adımların desteklenmesi için sorular

Her bir İvD çerçeve bileşeni tanımlanırken bileşenler toplumsal cinsiyete duyarlı dili yansıtıyor mu? Aşağıdaki soruları göz önünde bulundurunuz:

- Etki, sonuç, çıktı düzeyleri ve bunlara karşılık gelen göstergeler gibi çerçeve hiyerarşisi kapsamında toplumsal cinsiyet duyarlılığını sağlamak adına hangi sözcüklere/ifadelere ihtiyaç duyulmaktadır?
- İlgili olduğu durumlarda toplumsal cinsiyete özgü bir sonuç alanını tanımlamak adına hangi sözcüklere/ifadelere ihtiyaç duyulmaktadır?

→ 6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

- Global Education Cluster Response Framework (Küresel Eğitim Kümesi Müdahale Çerçevesi) gibi maliyetli İvD çerçeveleri için toplumsal cinsiyetin ADE müdahalelerine yansıtılması adına mevcut faaliyetler kapsamında ya da bir alt faaliyet olarak nelerin bütçelenmesi gerektiğini değerlendiriniz.

→ 3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi

- Toplumsal cinsiyet duyarlılığının İvD çerçeve bileşenlerine yansıtılmaması durumunda bunun mantığı nedir?

DT ve İvD çerçeve bileşenleri kapsamında tutarlı bir toplumsal cinsiyet duyarlılığını teşvik etmek adına göz önünde bulundurulması gereken soru örnekleri aşağıda verilmiştir:

- Öğretmen gibi hizmet sağlayıcılarından söz edilirken kadın ve erkek olduklarına değiniliyor mu?
- Hedefte bulunan çocuklar ve/veya ergenlerden söz edilirken “çocuklar” ya da “ergenler” yerine hem kız hem de oğlan çocuklardan mı söz ediliyor?
- Ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerden söz edilirken bunların kadın ya da erkek olduğu belirtiliyor mu?

Kadın ve erkekleri paydaş türüne göre ayırmanın bir yolu da “(e/k)” kullanmaktır.

Bkz. Örnek DT: Tablo 3.2.2 Örnek 1

→ 6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

Yaygın güçlükler ve hatalar

Tekliflerde tutarlı bir dil söz konusu, ancak insan kaynakları ya da mali kaynaklar açısından yeterli bütçe bulunmamakta YA DA faaliyetleri yürütmek için gerekli yetkinliğe sahip çalışan sayısı yetersiz.

Not: İvD çerçevesinin türüne dayalı olarak faaliyetler dahil edilebilmekte ya da edilmeyebilmektedir (bkz. aşağıdaki örnek 2). Faaliyetlerin İvD çerçevesine dahil edilmemesi durumunda faaliyetleri içeren ayrıntılı operasyonel planların İvD çerçevesi ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Operasyonel planlardaki ilgili tüm faaliyetlerin bütçelendirildiğini kontrol etmeniz gerekmektedir.

ADE DT ve RF toplumsal cinsiyete duyarlı adımlar

Kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçlarına yanıt veren tüm faaliyet ve hizmetlerin kaliteli ve güvenilir bir şekilde uygulanmasını sağlamak adına uygun insani ve finansal kaynakların bütçelendirildiğinden ve bulunduğundan emin olunuz.

Örnekler: Geçici öğrenme ortamlarında, psikososyal destek (PSD) sağlanmasından, öğretmen eğitiminden ve/veya eğitim materyallerinin dağıtımından söz edildiğinde bunlar toplumsal cinsiyete duyarlı olarak mı adlandırılmaktadır?

Bir paydaş anketi ya da çalışmasının gerçekleştirilmesi, toplumsal cinsiyete duyarlılık ve uygulama için yeterli ve nitelikli insan kaynakları ve finansal kaynakların bulunduğundan emin olunması da dahil, Değişim Teorisi ve İvD çerçevesi için şeffaf bir doğrulama sürecini destekleyecektir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı adımların desteklenmesi için sorular

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir anket ya da çalışma yürütülürken aşağıdaki soruları göz önünde bulundurunuz:

- Farklı yaş gruplarından ve etnik köken/azınlık gruplarından kadın ve erkek paydaşlar ankete ve/veya çalışmalara katılmaya davet edildi mi?
- Ankete (ya da çalıştay oturumlarına) paydaşlardan toplumsal cinsiyet engellerinin/ düşüncelerinin DT ya da İvD çerçeve bileşenlerinde yeterince ele alınıp alınmadığını belirlemesini isteyen sorular eklendi mi?
- Bir çalıştayın düzenlenmesi durumunda gündem bağımsız bir oturum içeriyor mu ya da çerçevenin hedefler ve faaliyetler genelinde toplumsal cinsiyeti nasıl değerlendirdiğini incelemek adına mevcut oturumlara tartışma soruları entegre edilmiş mi?
- Bir çalıştayın düzenlenmesi durumunda, çalıştay kadınların varlığını ve aktif katılımını teşvik edecek biçimde tasarlanmış mı? Bu durum aşağıdaki hususları da içerebilmektedir, ancak bunlarla sınırlı değildir:
  - Erkek ve kadın topluluk liderlerinin çalıştay planlaması ve organizasyonuna dahil edilmesi,
  - Belirli güvenlik riskleriyle karşı karşıya kalabilecek kadın meslektaşlarla önceden görüşerek çalıştay için güvenli, özel ve erişilebilir bir yerin belirlenmesi,
  - Çalıştay sırasında tartışmalar ve taslak çerçeve için geri bildirim toplamak adına ilgili olduğu noktada "ilgi gruplarının" (erkek ve kadınlardan oluşan ayrı gruplar) organize edilmesi.

Not: Doğrulama çalışmasının toplumsal cinsiyete duyarlı olduğundan emin olmak adına önceki tablo satırındaki dil ve maliyetlere ilişkin soruları da inceleyiniz.

İvD çerçevesinin tasarım süreci aşamasında (sürecin tamamlanmasından sonra değil) IASC Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Taslak hazırlama sürecine rehberlik etmek adına GAM'ın bir dizi kritik sorusunun kullanımı, İvD çerçevesi boyunca toplumsal cinsiyet duyarlılığının tutarlı ve bağdaşık bir biçimde yansıtılmasını destekleyecek ve GAM puanını artıracaktır.

EiE-GenKit desteği kapsamındaki ek araçlar:

- Ortak İvD çerçeveleri kullanıldığında ortakların çabalarının uyumlaştırılması,

➔ [8.1: ADE'de Toplumsal Cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi](#)

- ADE müdahalesinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde İvD çerçeveleri kapsamında maliyetlendirilmesi,

➔ [3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi](#)

- Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlarının uygulanması.

➔ [5: Uygulama](#)

Aşağıdaki iki örnek, ADE programları için toplumsal cinsiyete duyarlı DT'lerin ve İvD çerçevelerinin bileşenlerinin türlerini vurgulamaktadır:

- Örnek 1 ([Tablo 3.2.2](#)), Education Cannot Wait DT ve sonuç çerçevesinin sonuç zincirini,
- Örnek 2 ([Tablo 3.2.3](#)) ise Eğitim Kümesi müdahale çerçevesi diyagramını ve küme hedefleri 1-2'yi göstermektedir.

Örnek 1

Tablo 3.2.2: Örnek 1 – Uyarlanmış ECW program DT ve sonuç çerçevesi sonuçlar zinciri

Örnek 1A toplumsal cinsiyet körüdür. Örnek 1B ise tüm bileşenlerde toplumsal cinsiyete duyarlıdır ve toplumsal cinsiyeti dönüştürücü değişime ayrılan bir sonuç alanına sahiptir **kutu içinde**.

Örnek 1A: Toplumsal cinsiyet körü ADE DT ve sonuç zinciri	Örnek 1B: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE DT ve sonuç zinciri
Değişim teorisi	Değişim teorisi
Krizden etkilenen çocukların kapsayıcı, güvenli ve eşitlikçi bir okul ortamına erişimi olması durumunda	Krizden etkilenen kız ve oğlan çocukların kapsayıcı, güvenli ve toplumsal cinsiyete duyarlı ve eşitlikçi bir okul ortamına erişimi olması durumunda
Krizden etkilenen ve okula gitmeyen çocukların güvenli bir eğitim, psikososyal destek ve/veya eğitim girişimlerine yeniden entegre edilmesi ve/veya bunlara erişimleri olması durumunda	Krizden etkilenen ve okula gitmeyen kız ve oğlan çocukların güvenli, kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim, psikososyal destek ve/veya eğitim girişimlerine yeniden entegre edilmesi ve/veya bunlara erişimleri olması durumunda
Krizden etkilenen çocukların öğrenme ortamının güvenliği ve eğitimin niteliğinin artırılması durumunda	Krizden etkilenen kız ve oğlan çocukların öğrenme ortamının güvenliği ve eğitimin niteliğinin artırılması durumunda
Kriz süresince eğitim sistemi yönetişiminin güçlendirilmesi durumunda	Kriz süresince eğitim sistemi yönetişiminin kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı olacak biçimde güçlendirilmesi durumunda
“Krizden etkilenen topluluklardaki tüm çocukların güvenli bir öğrenme ortamında nitelikli eğitim ve iyi olma haline destek alması” hedefine ulaşılmış olacaktır.	“Krizden etkilenen topluluklardaki tüm kız ve oğlan çocukların kapsayıcı, eşitlikçi, güvenli ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir öğrenme ortamında nitelikli eğitim ve iyi olma haline destek alması” hedefine ulaşılmış olacaktır.
Sonuç Zinciri	Sonuç Zinciri
Etki (hedefler ve/veya uzun vadeli amaç) <i>Not: Kriz etkisindeki topluluklarda tüm çocukların iyi olma hali iyileştirilmektedir.</i>	Etki (hedefler ve/veya uzun vadeli amaç) Kriz etkisindeki topluluklarda tüm kız ve oğlan çocukların iyi olma hali iyileştirilmektedir. <i>Not: İyi olma halinin sonuç odaklı bir şekilde ifade edilmesi ya da göstergesinin tanımlanması gerekmektedir.</i>
Sonuçlar Krizden etkilenen okuldaki ve okul dışındaki çocuklara yetkin öğretmenler tarafından PSD sağlanmaktadır.	Sonuçlar Krizden etkilenen okuldaki ve okul dışındaki kız ve oğlan çocuklara yetkin öğretmenler (e/k) tarafından kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı PSD sağlanmaktadır.
Çıktılar Öğretmenlerin ve örgün olmayan ve toplum temelli eğitim çalışanlarının kapasitesi okuldaki ve okul dışındaki çocuklar PSD hizmetleri sağlamak adına geliştirilmektedir.	Çıktılar Öğretmenlerin (e/k) ve örgün olmayan ve toplum temelli eğitim çalışanlarının (e/k) kapasitesi, okuldaki ve okul dışında kız ve oğlan çocuklar için toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı PSD hizmetleri sağlamak adına geliştirilmektedir. <i>Not: Yukarıdaki çıktının gerçekleştirilmesi ve/veya buna uyarlamalar yapılması için ortak kısıtlamaları göz önünde bulundurunuz.</i> ➔ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

Örnek 2

Bu örnekler, Global Education Cluster (Küresel Eğitim Kümesi) (2017) [Response Framework Design Tool](#) kaynağından alınmıştır.

İki nesnel örnek için toplumsal cinsiyete duyarlı uyarlamalar **yeşil metin** ile gösterilmiştir.

Küme Hedefi 1: Güvenli, koruyucu, nitelikli ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim ortamları

Söz konusu küme hedefi, sınıfın fiziksel alanının güvenli ve koruyucu doğasına ek olarak okul çağındaki çocuk ve gençleri (kız ve oğlan ya da k/o) kaliteli ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim için ilgili alanlara yönlendirmeye odaklanmaktadır.

Not: Toplumsal cinsiyet hakkaniyeti ya da duyarlılığının bağlamın nitelik tanımının bir parçası olması durumunda bunun amaç kapsamında tek başına bir ifade olması gerekmeyebilmektedir. Niteliğin tanımlanma biçiminin bir parçası olmadığı durumda ise bunun vurgulanması önem taşıyabilmektedir.

Koruma ve temel hizmetlere erişime ilişkin sektörler arası stratejik hedefleri desteklemek için uygundur.

Not: Hedef 1 için yapılan uygulamalara yönelik daha fazla ayrıntı için bkz.:

➔ [5.2: Altyapı ve hizmetler](#)

➔ [5.6: Öğretim programı, eğitim materyalleri](#)

Tablo 3.2.3: Örnek 2 – Küme müdahale çerçevesi hedefi örnekleri

Ülke	1. Küme hedefi örnekleri
Yemen	Krizden etkilenen tüm kız ve oğlan çocuklar (3-18) güvenli, kapsayıcı ve donanımlı eğitim oranlarına eşit erişim hakkına sahiptir.
Güney Sudan	Krizden etkilenen kız ve oğlan çocuklar (3-18) güvenli, iyileştirici ve kapsayıcı eğitim ortamlarına erişebilmektedir.
Nepal	Kız ve oğlan çocuklar güvenli ve koruyucu eğitim ortamlarında okulöncesi, ilk ve ortaöğretime erişebilmektedir.
Liberya	Okula giden tüm çocuklar (k/o – yaş ya da eğitim sistemi düzeyi eklenmesi gerekmektedir), öğrenci sağlığının korunması ve daha iyi öğrenim kazanımlarına katkıda bulunulması adına yeterli WASH altyapı da dahil güvenli, yeterli ve uygun eğitim ortamlarına erişim hakkına sahiptir.
Önerilen çıktı göstergesi/göstergeleri	
1.1. Yeterli, cinsiyete göre ayrılmış WASH altyapısına sahip, onarılmış ve oluşturulmuş güvenli, koruyucu ve kaliteli eğitim ortamlarına erişimi olan krizden etkilenenlerin sayısı (ve/veya hedeflenenlerin yüzdesi) [çocuklar ve gençler/3-18 yaş arası kız ve oğlan çocuklar]	
1.2. Toplumsal cinsiyete duyarlı yeterli okul malzemelerinin sağlandığı krizden etkilenenlerin sayısı (ve/veya hedeflenenlerin yüzdesi) [çocuklar ve gençler/3-18 yaş arası kız ve oğlan çocuklar]	

No	Faaliyet
	Toplumsal cinsiyete duyarlı geçici sınıfların oluşturulması
	Önerilen Çıktı Göstergeleri
	Oluşturulan toplumsal cinsiyete duyarlı geçici sınıfların sayısı. Eğitim kademesine göre ayrıştırınız.
	Yeterli ve cinsiyete göre ayrılmış WASH olanaklarına sahip geçici sınıflara erişimi olan çocuk sayısı (e/k). Yaşa göre ayrıştırınız.
	Standartlar ve Maliyet: Değerlendirilmesi Gereken Sorular
	<ul style="list-style-type: none"> Geçici sınıfın büyüklüğü (metrekare ve sınıf başına düşen öğrenci sayısı), Duvar ve çatı için kullanılması/yasaklanması gereken malzemeler (çadır/branda, ahşap, metal, tuğla, beton, vb.) Zaman çerçevesi ve aşamalar (ilk XX ay içerisinde çadırlar, ardından yarı kalıcı, vb.) Çeşitli modeller/malzemeler için birim malzemeler – alan başına iki çıkış kapısı/ yolunun ve kız ve oğlan çocuklar için oturma alanı sağlamak adına yeterli malzemenin varlığından emin olunması, WASH standartları (aşağıdaki bölümü inceleyiniz – aydınlatma ve kapı kilitleri gibi cinsiyete göre ayrılmış tuvaletlerin maliyetinin göz önünde bulundurulmasını sağlayınız). Koruma standartları: çit, ilkyardım çantası, menstrüasyon hijyen seti, toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama ve yönlendirme mekanizmaları için gerekli malzemeler, kilitli raporlama kutusu, vb.

No	Faaliyet
	Sınıfların acil durum rehabilitasyonu
	Önerilen Çıktı Göstergeleri
	Onarılan ve toplumsal cinsiyete duyarlı sınıf sayısı. Eğitim kademesine göre ayrıştırınız.
	Yeterli ve cinsiyete göre ayrılmış WASH altyapısına sahip ve onarılmış sınıflara erişimi olan çocuk sayısı (e/k)
	Standartlar ve Maliyet: Değerlendirilmesi Gereken Sorular
	<ul style="list-style-type: none"> “Acil durum rehabilitasyonu” nelerden oluşmaktadır: Zaman çerçevesi (örn., olay sonrasındaki XX gün içerisinde), maliyet (500 \$’dan az), onarım türü, vb. WASH standartları ve koruma standartları: yukarıdaki bölümü inceleyiniz.

No	Faaliyet
	Cinsiyete göre ayrılmış yeterli WASH altyapısı ve menstrüasyon hijyen yönetim malzemelerinin sağlanması
	Önerilen Çıktı Göstergeleri
	Kurulan tuvalet sayısı (k/o)
	Kurulan ve yeterli su sağlanan el yıkama istasyonlarının sayısı
	Standartlar ve Maliyet: Değerlendirilmesi Gereken Sorular
	<ul style="list-style-type: none"> Yukarıdaki bölümü inceleyiniz. Tuvalet başına kaç kız/oğlan çocuk var? Kullanılacak tuvalet/malzeme türü nedir? Bunların birim maliyetleri nelerdir? İçme ve el yıkama için öğrenci başına günde kaç litre su tüketiliyor? Kadın öğretmen ve kız öğrenci sayısına bağlı olarak tesis düzeyinde ve bireysel olarak öğretmen ve öğrenci düzeyinde (aşağıdaki bölümü inceleyiniz) eğitim ve öğrenim kitlerinin bir parçası durumunda kaç adet menstrüasyon hijyen yönetimi malzemesinin temin edilmesi ve dağıtılması gerekmektedir?

No	Faaliyet
	Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim materyallerinin sağlanması ⁷
	Önerilen Çıktı Göstergeleri
	Dağıtılan ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim tedarik kitlerinin sayısı
	Dağıtılmış eğitim tedarik kitlerinden yararlanan öğrenci sayısı (e/k). Yaşa göre ayrıştırınız.
	Dağıtılan öğretmen kiti (e/k) sayısı
	Dağıtılan öğretmen kitlerinden yararlanan öğretmen/gönüllü (e/k) sayısı. Okul sisteminin düzeyine göre kümelendiriniz.
	Standartlar ve Maliyet: Değerlendirilmesi Gereken Sorular
	<ul style="list-style-type: none"> Yaşa göre öğrenim tedarik kitleri için asgari içerik/birim maliyetleri, yalnızca kız öğrencilere yönelik menstrüasyon hijyen malzemeleri dışında kız ve oğlan çocukların öğrenim seti malzemelerine aynı erişim hakkına sahip olmalarının sağlanması (örn.; taşıma çantası, sırt çantası, alıştırma kitabı/defter sayısı ve boyutu ve/veya öğrenci başına okul yılı başına XX sayfa, cetvel, tükenmez/kurşun kalemler, daha büyük yaştaki ve ergen kız çocuklar için menstrüasyon hijyeni yönetimi malzemeleri, küçük yaştaki çocuklar için toplumsal cinsiyet ayrımı olmayan oyuncaklar ve oyun malzemeleri). Eğitim seti için asgari içerik/maliyet (örn.; kayıt defteri/defterler ve boyut/sayfa sayısı, kalem, kadın öğretmenler için menstrüasyon hijyen yönetim malzemeleri, vb.) <i>Not: Eğitim ve öğrenim materyalleri büyük olasılıkla eğitim kademelerine ve yerel olarak hangi materyallerin temin edilebileceğine bağlı olarak değişiklik göstereceği için her bir kit türünün kendi standartlarına ihtiyacı olacaktır.</i>

⁷ Eğitim kitlerinin içeriği büyük olasılıkla eğitim kademeleri arasında değişiklik gösterecektir, bu nedenle de bunların birden çok göstergeye (erken çocukluk/ okulöncesi, ilkokul, ortaokul, lise, vb.) ayrılması ve toplumsal cinsiyet konularının kit içeriğine yaşa göre yansıtıldığından emin olunmasını isteyebilirsiniz.

Küme Hedefi 2: Toplumsal cinsiyete duyarlı yaşam kurtarıcı mesajlar ve psikososyal destek

Bu küme hedefi, yaşam kurtaran toplumsal cinsiyete duyarlı mesajlaşma, psikososyal destek ve uygun eğitimi almış eğitim çalışanları (erkek/kadın ya da e/k) ve ebeveynler/bakımdan sorumlu kişiler (e/k) ile öğrenme ortamında gerçekleştirilecek yönlendirme mekanizmaları aracılığıyla çocuk ve gençlere (kız/oğlan ya da k/o) yönelik yaşamı tehdit eden ve psikososyal risklerin azaltılmasına odaklanmaktadır.

Yaşam kurtarma, koruma ve dayanıklılığa ilişkin sektörler arası stratejik hedefleri desteklemek için oldukça uygundur.

Not: Hedef 2 için yapılan uyarlamalara ilişkin daha fazla ayrıntı için bkz.:

5.3: Koruma ve iyi olma hali

Ülke	2. Küme hedefi örnekleri
Yemen	Krizden etkilenen tüm kız ve oğlan çocuklar (3-18) için riskler, olumsuz psikososyal etkiler ile başa çıkma ve çatışmanın sunduğu fiziksel tehlikeyi sınırlama becerisinin geliştirilmesiyle azaltılmaktadır.
Güney Sudan	Krizden etkilenen kız ve oğlan çocuklara (3-18) yönelik riskler azaltılmaktadır.
Nepal	Çocukların (k/o) ve topluluklarının iyi olma halini yeniden sağlamak ve dayanıklılığını artırmak için nitelikli, toplumsal cinsiyete duyarlı, yaşa uygun eğitim ile okulöncesinden yükseköğretime kadar kız ve oğlan çocuklar toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal, yaşam kurtarma ve afete hazırlık becerileri kazanmaktadır.
Liberya	Okul yönetimi (e/k), öğretmenler (e/k) ve okul aile birliği (OAB) üyeleri (e/k), çocukların sağlık ihtiyaçlarına (k/o) yeterli düzeyde tepki verebilmekte ve sağlıklı bir okul ortamında toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal desteğe erişim de dahil güvenli bir okul ortamı sağlayabilmektedir.

Önerilen çıktı göstergesi/göstergeleri

2.1. Acil durumlarda eğitim konusunda eğitim alan öğretmenlerin (resmi ve gönüllü) sayısı (ve/veya hedeflenenlerin yüzdesi) (e/k)

2.2. Acil durumlarda eğitim konusunda eğitim alan öğretmenlere (e/k) erişimi olan krizden etkilenenlerin sayısı (ve/veya hedeflenenlerin yüzdesi) [çocuklar ve genç kız/oğlan çocuklar 3-18]

Faaliyet

Aşağıdaki tematik içeriğe sahip öğretmen/ebeveyn (e/k) toplumsal cinsiyete duyarlı ADE eğitimi: Toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal destek/ilkyardım, mayın riski eğitimi, hijyen, DRR-Disaster risk reduction (Afet risk azaltma), kapsayıcılık ilkeleri, yönlendirme mekanizmaları, vb.

Önerilen Çıktı Göstergeleri

Acil durumlara ilişkin müdahalelerde toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim konusunda eğitim alan öğretmen sayısı (resmi ve gönüllü) (e/k). Eğitim kademelerine göre ayrıştırınız.

Acil durumlarda toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim konusunda eğitim almış bir öğretmenden yararlanan öğrencilerin (k/o) sayısı. Eğitim kademelerine göre ayrıştırınız.

Acil durumlarda toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim üzerine eğitim alan OAB (e/k üyelerinin) sayısı

Acil durumlarda toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim konusunda eğitim almış OAB sahibi okullara erişen öğrencilerin (e/k) sayısı. Okul sisteminin düzeyine göre kümelendiriniz.

Standartlar ve Maliyet: Değerlendirilmesi Gereken Sorular

- “Paket yaklaşımının” kullanılması durumunda hangi modüller dahil edilecektir? Bunlar zorunlu mu yoksa seçmeli mi? Söz konusu modüller toplumsal cinsiyet konularını yansıtıyor mu? Yansıtıyorsa toplumsal cinsiyet incelemesine/gözden geçirmeye ihtiyaç duyuluyor mu?
- Öğretmen eğitimi için her bir eğitimin ve/veya modülün süresi (örn., asgari XX saat) ve ayrıca farklılık göstermesi durumunda [OAB] eğitiminin süresi nedir?
- İçeriğe ilişkin standartlaştırılmış bir öğretim programı ve eğitim rehberi olacak mı yoksa ortaklar kendi materyallerini kullanabilecek mi? Söz konusu modüller toplumsal cinsiyet konularını yansıtıyor mu? Yansıtıyorsa toplumsal cinsiyet incelemesine/gözden geçirmeye ihtiyaç duyuluyor mu? İlgili inceleme/gözden geçirme ortaklar tarafından mı gerçekleştirilecek yoksa dışarıdan işe alım desteği gerekli olacak mı? Örn., PSD eğitim rehberleri kız ve oğlan çocukların, ergenlerin ve yetişkinlerin sergilediği farklı psikolojik sıkıntı belirtileri gibi toplumsal cinsiyet konularını yansıtıyor mu?
- Faaliyetin standart bir parçası olarak dahil edilmesi gereken sektörler arası bir işbirliği var mı? Bir toplumsal cinsiyet danışmanının incelemesi, yönlendirme mekanizmalarına ilişkin çocuk koruma paydaşları ile iletişim kurulması gibi. Belirli modüllerin eğitimi için yönlendirme yapmak adına sağlık paydaşlarıyla koordinasyon sağlanıyor mu?
- Birim maliyetleri

No	Faaliyet
	Toplumsal cinsiyete duyarlı eğlence/dinlenme materyallerinin sağlanması
	Önerilen Çıktı Göstergeleri
	Dağıtılan toplumsal cinsiyete duyarlı eğlence/dinlenme kitlerinin sayısı
	Standartlar ve Maliyet: Değerlendirilmesi Gereken Sorular
	<ul style="list-style-type: none"> Eğlence/dinlenme kitinin boyutu (örn., XX öğrenciye hizmet sağlaması gerekmektedir). Eğlence/dinlenme seti için asgari içerik/birim maliyetleri (örn., futbol topu sayısı, top pompası, atlama ipi, frizbi, bulmacalar, oyunlar, sanat malzemeleri, vb.). Kit içeriğinin kız ve oğlan çocukların ve ergenlerin değişen eğlence/dinlenme tercihlerini yansıttığından emin olunuz. Eğlence/dinlenme tercihlerini belirlemek adına farklı yaşlardan kız ve oğlan çocuklardan oluşan bir örnekleme danışma ya da hızlı eğlence/dinlenme değerlendirmesinin gerekli olup olmadığını değerlendiriniz.

3.3. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi

INEE Asgari Standartlar	<p>Bu araç ile açıkça ilgili olan asgari bir standart bulunmamaktadır. Ancak INEE Reference Guide on Education Financing (Eğitimin Finansmanı Referans Rehberi) INEE AS ile uyum için rehberliği sağlamaktadır. Maliyetlendirme genel olarak politika ve planları bilgilendirmek için gerçekleştirilmektedir ve bu nedenle de aşağıdaki hususlar ile bağlantılıdır:</p> <p>Etki Alanı 5: Eğitim politikası</p> <p>Standart 2: Planlama ve uygulama</p> <p>Eğitim faaliyetleri; uluslararası ve ulusal eğitim politikalarını, yasaları, standartları ve planları ve etkilenen kitlenin eğitim ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaktadır.</p>
Birincil kullanıcılar	<p>Ulusal, bölgesel düzeyde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teklif tasarımı, bütçe geliştirme ve izleme ve finansal raporlamayla ilgilenen ADE yöneticileri ve çalışanları (yani finans yöneticileri), • Kümelenme stratejisi sürecinin bir parçası olarak maliyetlendirme standartlarının/rehberlerinin belirlenmesinden dolayı kümelenme koordinatörü.
Ortaklar	<p>Eğitim planlayıcıları; müdahale çerçeveleri/stratejileri ve/veya ortak teklifler için toplanmış finansman kriterlerini ve standartlaştırılmış birim maliyetlerini uygulayan Ülke Kümesi ya da Yerel Eğitim Çalışma Grupları paydaşları ve kurumların bölgesel eğitim danışmanları ve/veya planlama ve bütçelemeyi destekleyen diğer bölgesel çalışanlar.</p>
Aracın amacı	<p>Yaygın ADE müdahale türleri kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı birim maliyetleri (kişi başı maliyetler) ve bileşen maliyetlerini (bir faaliyetin bölümlerinin toplam maliyetleri) göz önünde bulundurmak,</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahale maliyetlerinin neden ve nasıl takip edileceğini anlamak,</p> <p>Bağlama özgü, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri için maliyet ve bütçe uyarlamalarının bilgilendirilmesi için maliyetlere yönelik bir "hızlı maliyet analizinin" neden, ne zaman ve nasıl yürütüleceğini anlamak.</p>

Giriş

maliyetlendirilmesi ve bütçelendirilmesi gerekmektedir. ADE maliyetlendirmenin tüm maliyetlerin (toplam maliyetler, birim maliyetleri ve bileşen maliyetleri) ve bütçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlaması gerekmektedir.

Bu araç, uzun süreli kriz ortamlarında zaman içerisinde söz konusu maliyetler kapsamında toplumsal cinsiyetin zaman içerisinde nasıl farklılaştığı da dahil, ADE müdahalelerinin bileşenlerini ve bileşen maliyetlerinin ölçülmesine ve analiz edilmesine yardımcı olacaktır. Böylelikle, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerinin uygulanmasının planlanan ve gerçek maliyetlerinin belirlenmesine yardımcı olunmaktadır. Söz konusu araç, maliyet etkinliğinin anlaşılmasına ve hangi toplumsal cinsiyete duyarlı müdahalelerin ölçeğinin, neden, nasıl ve hangi maliyetle artırılacağına yönelik karar verilmesine yardımcı olacak daha ileri düzey analizleri destekleyecek bir maliyet bilgisinin temelini sağlamaktadır.

Önemli bilgiler

Güçlükler

Programın etkililiğine yönelik her geçen gün artan sayıda kanıt bulunmaktadır, ancak kız çocukların eğitimi girişimleri gibi toplumsal cinsiyete duyarlı programların maliyetleri de dahil eğitim programı maliyetlerine ilişkin bilinenlerin sayısı oldukça azdır.⁸ ADE tekliflerinde toplumsal cinsiyet göz önünde bulundurulduğu durumlarda fon sağlayıcılar anlatı bölümleri ve mantıksal çerçevelerdeki toplumsal cinsiyet unsurlarının her zaman planlanan ya da gerçek bütçelerde sağlanan bilgilerle örtüşmediğini belirtmiştir.

Toplumsal cinsiyete dikkate alan yetersiz bütçeler, toplumsal cinsiyet dengesizliklerinin bilinçsiz bir biçimde pekiştirilmesine yol açabilmektedir. En azından bütçelemenin toplumsal cinsiyete duyarlı hedeflere ulaşması için bir araç olarak kullanılması fırsatı elden kaçırılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet unsurlarını yansıtmak adına yetersiz bütçeleme, ADE müdahaleleri kapsamında toplumsal cinsiyet duyarlılığının tutarsız olması ya da söz konusu müdahalelerde bulunmaması riskini artırmaktadır. Bu da ADE müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı maliyet ve maliyet etkinliği konularındaki anlayış eksikliğini sürdürmektedir.

Aynı endişe engelli ya da azınlık dillerini konuşan kız ve oğlan çocukların kapsanması için de geçerlidir. Söz konusu öğrencilerin ADE değerlendirmelerine, uygulamaya ve izlemeye katılımlarını sağlayacak faaliyetlere yönelik plan yapılmaması, maliyetlerin belirlenmemesi ve bütçe eklenmemesi durumunda ilgili faaliyetlerin gerçekleşmesi pek olası görünmemektedir.

Hem toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerinin maliyeti hem de harcanan paranın ne ölçüde değer kattığı nasıl daha iyi anlaşılabilir?

⁸ Colin-Pescina, Jorge U., Fry, Lucia and Fyles, Nora (2020) Research to Support [Better Spending for Girls' Education](#), New York City, NY: United Nations Girls' Education Initiative (UNGEI) and Malala Fund.

ADE program yöneticileri ve finans yöneticileri için temel noktalar

Temel nokta 1: ADE müdahaleleri ve genel olarak programlar kapsamında toplumsal cinsiyetin yeterli düzeyde ele alınmasını sağlamak adına bileşen maddeleri ve bileşen maliyetlerini (genel maliyetin bir bölümü) ve birim maliyetleri (kişi başına maliyet) anlayınız. İçerik verileri ani gelişen ve uzun süreli kriz ortamlarında toplanabilmektedir (bkz. aşağıdaki adım 1).

Temel nokta 2: Bir müdahale/program boyunca toplumsal cinsiyete duyarlı bileşen maliyetlerini takip ediniz ya da kaydediniz. Ani gelişen krizlerde faydalanıcı başına birim maliyetin ne olduğu sorulabilir. O zaman müdahalelerin daha uzun bir süreliğine izlenebildiği uzun süreli kriz ortamlarında maliyette ne gibi değişiklikler söz konusu olur? (bkz. aşağıdaki adım 2-4)?

Maliyetlerin artırılması ve takip edilmesi, coğrafi ortamlar ve/veya kriz türleri (mülteci kamplarına karşı ev sahibi topluluklar, ani gelişen krizlere karşı çoklu/süreğen krizler) kapsamındaki ve genelindeki maliyetleri yansıtan ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Maliyetlerin analizi, bireysel ve/veya birleşik toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri ve programlarının maliyet etkinliğinin ve ölçeklenebilirliğinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Adımlar

Aşağıda açıklanan adımlar, yukarıda tartışma konusu olan iki temel konunun ele alınmasına yardımcı olacaktır. Söz konusu adımlar maliyet-etkinlik analizinin (özellikle de uzun süreli ortamlarda) yürütülmesini daha uygulanabilir hale getirecektir.

Adım 1

Her bir ADE müdahalesinin içeriğini belirleyiniz ve izleyiniz. Teklifler ve planlar kapsamında üst bütçelerin bir parçası olarak tahmin edilen bileşen maliyetlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olduğundan emin olunuz.

İçerikler⁹ altyapı, hizmetler, çalışanlar, ekipmanlar ve ebeveyn/topluluk katkıları olmak üzere [Tablo 3.3.1](#)'de gösterilen kategorileri içermektedir. Farklı yaş gruplarından kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin değişen ihtiyaçları, eğitim sistemi kademeleri ve eğitim türlerinin (resmi olan ya da olmayan) göz önünde bulundurulması gibi, toplumsal cinsiyete duyarlı maliyetlerin değerlendirmeye alındığından emin olmak adına her bir bileşenin incelenmesi gerekmektedir.

⁹ Bu kapsamda bileşenler, ECW'nin bütçe şablonunda nasıl tanımlandığı ile uyumlu tanımlanmaktadır. Her kurum bileşenleri biraz farklı tanımlanmaktadır ve henüz küresel bir fikir birliği bulunmamaktadır. İçeriklerin tanımlama biçimi kurumun ve/veya bağışçının bunları tanımlama biçimiyle uyumlu olduğundan emin olunuz.

ADE müdahale bileşenlerini ve bunların toplumsal cinsiyet duyarlılığının belirlenmesine ve izlenmesine yardımcı olacak yol gösterici sorular aşağıdaki gibidir:

☐	Mantıksal çerçeve ve sonuçlar kapsamında gösterildiği üzere, belirli bir ADE müdahalesindeki her bir ADE faaliyeti için hangi farklı bileşenlere ihtiyaç vardır?
☐	Bir faaliyetin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak adına özel olarak hangi bileşenlere ihtiyaç vardır (bkz. tablodaki örnekler)?
☐	Engelli kız ve oğlan çocukların eğitime erişimini ve okula devamı ya da dilsel erişilebilirliği desteklemek gibi en kırılgan ya da dışlanmış kişilerin ihtiyaçlarını hangi mevcut bileşenler karşılayabilmektedir?
☐	Mevcut bütçe izleme ve raporlama şablonları, altyapı, hizmet sunan çalışanlar, vb. genel faaliyet maliyetinin bileşenlerinin ya da bölümlerinin izlenmesine ve raporlanmasına olanak tanıyor mu? <ul style="list-style-type: none"> • Yanıtınızın “evet” olması durumunda bileşenlerin bir müdahalenin parçası olarak kullanıldığı süreci takip etmenin bir yolu var mı?<ul style="list-style-type: none"> - Yanıtınızın “evet” olmaması durumunda bütçe raporlama şablonunda bileşenlerin ne zaman kullanıldığını izlemenin bir yolunu ekleyebilir misiniz? • Yanıtınızın “evet” olması durumunda bileşenlerin kullanımından cinsiyete, yaşa ve eğitim kademesine (varsa) göre ayrıştırılmış toplam kaç katılımcının faydalandığını izlemenin bir yolu var mı?<ul style="list-style-type: none"> - Yanıtınızın “evet” olmaması durumunda söz konusu izleme işlemini mevcut bütçe raporlama şablonuna ekleyebilir misiniz?

Tablo 3.3.1 kapsamında genel müdahale maliyetlerinin bir bölümünü oluşturan toplumsal cinsiyete duyarlı bileşenlerin örnekleri sağlanmaktadır.

Notlar:

- Toplumsal cinsiyete duyarlı bileşen maddelerinin belirlenmesine ek olarak bileşen maddelerinin kim tarafından tanımlandığının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Önerilen maliyetlerin belirlenmesi sürecine hükümet ve kalkınma ortağı kuruluşlarından hem kadın hem de erkek çalışanların dahil edilmesi gerekmektedir. Bu da karar alma ve bütçeleme sürecinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlayacaktır.
- Ortak ya da bağışçı bütçe şablonuna dayalı olarak her bir bileşenin farklı hedef ve faaliyetlere göre raporlanması yerine yalnızca bileşenlerin üst düzeyde raporlanması gerekebilmektedir.
- Bütçe şablonuna bağlı olarak bileşenlerin ne zaman ve kaç faydalanıcı tarafından kullanıldığının (ilgili olduğu biçimde cinsiyete, yaşa ve eğitim kademesine göre ayrıştırılmış olarak) izlenmesi gerekebilmektedir.
  - Mevcut bir bütçe şablonuna bu düzeyde ayrıntı eklenmesi ekstra iş yükü gibi görünse de uygulama sonrasında faydalanıcı başına maliyetin hesaplanmasına yardımcı olacaktır (kişi başı maliyet, sonradan-program uygulandıktan sonra faydalanıcı başına maliyet).
  - Faydalanıcı başına harcama sonrası maliyeti hesaplama seçeneğine sahip olunması hızlı bir maliyet analizinin yapılmasını sağlamaktadır (aşağıdaki bölümü inceleyiniz). Bu da kriz ani gelişme aşamasından uzun süreli ya da iyileşme aşamasına doğru ilerledikçe toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme daha da geliştirilmesine yardımcı olabilmektedir.

Tablo 3.3.1: Genel maliyetin bir parçasını oluşturan bileşenler için toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış noktalara örnekler

ADE mantıksal çerçevesinden ya da ayrıntılı operasyonel plandan müdahale faaliyetlerine örnekler	Müdahale bileşenleri için toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış noktalara örnekler (genel maliyetin bir bölümü)	Hangi eğitim kademesine ilişkin bileşenler (okulöncesinden yükseköğretime kadar)	Hangi gruplara (kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler) uygun içerik
Bileşen türü: Altyapı			
Kapsayıcı, yeterli su, temizlik ve hijyen tesisleri kurunuz.	Eğitim ortamlarında cinsiyete göre ayrılmış tuvaletlerin inşa edilmesi ya da yenilenmesi gerekiyor mu? Öyleyse, hangi tasarımsal özellikler engelli öğrencilerin ve öğretmenlerin erişimine (yardımlı ve yardımsız) destek sunacaktır?	Tüm kademeler	Tümü
Toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planları geliştiriniz.	Okulların, okul iyileştirme planlarının (tuvaletlerde kilit bulunmasını sağlamak ve toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kuralları gösteren posterlerin tüm sınıflarda sergilenmesi için materyalleri sağlamak, vb.) ve okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ) raporlama ve yönlendirme mekanizmalarının bir parçası olarak toplumsal cinsiyete duyarlı adımları uygulamak için küçük çaplı hibelere ihtiyacı var mı? → 5.2: Altyapı ve hizmetler → 5.3: Koruma ve iyi olma hali	Tüm kademeler	Tümü
Bileşen türü: Hizmetler			
Öğretim programının toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı hale getirilmesi için incelenmesi	İncelenmiş öğretim programı materyallerinin basımı için yerel bir matbaayla iş anlaşması yapılması gerekiyor mu (öğrenciler için toplumsal cinsiyete duyarlı ilköğretim ders kitapları ve öğretmenler için konu türlerine göre öğretim programı rehberleri ve/veya toplumsal cinsiyete duyarlı erken çocukluk gelişimi (EÇG) veli destek grubu materyalleri, vb.)?	Tüm kademeler	Tümü

Bileşen türü: Çalışanlar

Uygun yetkinliğe sahip çalışanları işe alınız ve/veya çalışan kapasitesini geliştiriniz.	Yerel düzeyde değerlendirmelerin gerçekleştirilmesi ve araştırma bulgularının doğrulanması için çalışan (kadın ve erkek) istihdam ediliyor mu (doğrulama, "değerlendirme bulgularına göre önceliklendirilen şartlı nakit transferi programı kriz ortamındaki kız ve oğlan çocukların ihtiyaçlarını karşılıyor mu?" gibi soruların sorulmasını içerebilmektedir.)?	Tüm kademeler	Tümü
	Radyoda okula dönüş kampanyaları, kız ve oğlan çocukların eğitime erişimini ve (yeniden) okula kaydolmasını sağlamak adına mesajlar geliştirmek üzere iletişim uzmanları görevlendiriyor mu?	Bağlama göre değişmektedir – Okulöncesi eğitimden yükseköğretime kadar eğitime erişim olması durumunda tüm kademeler	Tümü
	Öğretmen/eğitimci eğitimi ve bağlama özgü ve psikososyal destek (PSD) materyalleri, toplumsal cinsiyete duyarlı riskleri kapsayan okul iyileştirme planlarında toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim modüllerini ve eğitim materyallerini uyarlamak için yapılacak denetim için görevlendirilen ulusal ve uluslararası danışmanlar toplumsal cinsiyete duyarlı mı ve planlar – okulöncesinden ortaokul çağındaki öğrencileri vb. için uyarlandığı biçimde – pedagojik olarak kapsayıcı ¹⁰ mı?	Tüm kademeler	Tümü

10 Gelişmiş pedagojinin tanıtılacak olması durumunda en dışlanmış kız ve erkek çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamının uygun maliyetli bir yolu olarak toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın bir parçası olarak kapsayıcı öğretimin temellerini dahil etmek adına teknik uzmanlığa sahip ulusal, bölgesel ya da uluslararası uzmanların ya da danışmanların belirlenmesi.

Bileşen türü: Sarf malzemeleri (nakliye, taşıma, depolama ve dağıtım malzemeleri dahil)			
Faydalanıcılar için güvenli ulaşım, ortamlar ve ücret ya da diğer teşvikler	Kadın öğretmenlerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması için öğretmen kapasite geliştirme faaliyetlerinin düzenlenmesi sırasında güvenli ulaşımın sağlanması, çocuk bakımı olanakları ve/veya güvenli bir alanda konaklama gibi önlemler dahil ediliyor mu?	Tüm kademeler	Kadın öğretmenler/ eğitimciler
Bileşen türü: Ekipman (sarf malzemesi olmayanlar da dahil)			
EÇG kitlerinin tedariki	Yerel materyallerden elde edilen EÇG kitleri hem kız hem de oğlan çocukların sıklıkla oynadığı ve tercih ettiği öğeleri içeriyor mu?	Okulöncesi/EÇG	Tümü
Eğitim materyallerini dağıtınız ("School in a Box" [kutuda okul] kitleri, sırt çantaları ya da eğitim materyalleri)	Daha ortaöğretim öğrencileri ve/veya kadın öğretmenler için dağıtılacak sırt çantalarında menstrüasyon hijyen yönetimi (MHY) malzemeleri bulunuyor mu?	Ortaöğretim/ Yükseköğretim	Kız çocuklar ve kadınlar

Bileşen türü: Ebeveynlerin/topluluğun katkısı			
Topluluğu harekete geçirme faaliyetleri	Bir topluluk, toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planlarının hazırlanması ve/veya izlenmesine ilişkin topluluk toplantıları için mekân (topluluk liderinin evinin kullanılması gibi) sağlanmasına katkı sunuyor mu?	Tüm kademeler	Tümü
	Ebeveynler/bakımdan sorumlu kişiler/ergenler (kız ve oğlan) küçük yaştaki ve/veya ilkokul çağındaki çocuklar için geçici öğrenme alanında (GÖA) yardımcı olarak gönüllü oluyor mu?	Tüm kademeler	Ergen kız ve oğlan çocuklar ve bakımdan sorumlu kişiler

Tablo 3.3.2: Yaygın bir ADE müdahalesi ve bileşenleri

Bileşen türü	Örnek bir ADE müdahalesi için bileşenler (toplam maliyetin bir bölümü) için göz önünde bulundurulmuş toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış ihtiyaç örnekleri: 3-6 yaş arası çocuklar ve 7-12 yaş arası çocuklara için GÖA'da görevli eğitimcilere yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı PSD eğitimi
Altyapı	Mevcut değil (eğitim yeri topluluk katkısıdır, aşağıdaki bölümü inceleyiniz).
Hizmetler	<p>Eğitmcilerin 3-6 ve 7-12 yaşlarındaki kız ve oğlan çocuklarla GÖA'da yapabileceği çeşitli toplumsal cinsiyete duyarlı PSD etkinliklerinin simgelerini/resimlerini ve/veya açıklamalarını içeren posterler ve bir cep rehberi basımı için yerel bir matbaayla anlaşma yapılır.</p> <p>Yerel matbaa kadın ve erkek eğitimcileri izleyen/gözlemleyen yerel düzey eğitim müfettişleri için uyarlanmış eğitim denetim formlarını basmak için görevlendirilmiştir (GÖA hizmet sağlayıcıları 3-6 yaş arası küçük çocukların ve 7-12 yaş arası çocukların okulöncesi ve ilkokul öğretmenleri).</p>

Çalışanlar

Bağlama özgü eğitim modülleri ve eğitim materyallerinin ortaklaşa tasarlanması ve uyarlanması için bir uluslararası ve bir ulusal danışman 20 gün süreyle görevlendirilmektedir (okulöncesi ve ilköğretim ve/veya GÖA eğitimcilerinin /öğretmenlerin izlenmesinde kullanılan poster, cep rehberleri ve milli eğitim teftiş formları). Materyaller eğitimcilerin GÖA'da 3-6 ve 7-12 yaş arası kız ve oğlan çocuklar ile yapabileceği toplumsal cinsiyete duyarlı PSD etkinliklerine odaklanmaktadır.

Belirli alanlarda faydalanıcılar için materyallerin başka dillere çevrilmesi gerekecek mi?

Ulusal danışman ve ulusal paydaşlara (yerel STÖ çalışanları, ulusal eğitim müfettişleri) söz konusu eğitim modüllerinin ve GÖA kapsamındaki eğitim materyallerinin kullanımına yönelik beş günlük eğitim vermek üzere görevlendirilmektedir.

İşitme ya da görme engelli faydalanıcılar için ne tür bir katılım desteğine ihtiyaç duyulacaktır?¹¹ Mikrofonlara, eşlik eden yardımcıları için seyahate ya da işaret dili çevirmenlerine ihtiyaç olacak mı? Başka dillere çeviriye ihtiyaç duyulacak mı?¹²

Burada müfettişlerin zamanının değerine ek olarak öğretmenlerin zamanının değeri de eklenmektedir. Bunlar için ödeme yapılmasa da önemli maliyet bileşenleridir. Söz konusu bileşenlerin maliyeti Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır, ancak yine de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

- 11 Dünya Sağlık Örgütü'nün tahminlerine göre her altı katılımcıdan birinin engelli olduğu varsayılabilir. Tüm engellilik durumlarının uyumlaştırmaya ihtiyacı yoktur, ancak çalışma organizatörlerinin herhangi birinin ciddi işitme, görme, iletişim ya da hareket etme güçlükleri olup olmadığının önceden öğrenmesi gerekecektir.
- 12 Çoğu durumda insanların ana ulusal dildeki, hatta İngilizcedeki bir çalışmanın üstesinden gelebileceği varsayılmaktadır. Ancak, bir çalışmanın kolay anlaşılabilirliği ve uygun maliyetli olabilmesi için çoğu insanın kolaylıkla anlayabileceği dilde sunulması gerekmektedir. Çevirmenlerin maliyetlerinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

<p>Sarf malzemeler (nakliye, taşıma, depolama ve dağıtım malzemeleri dahil)</p>	<p>Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD materyallerinin ulusal düzeyden yerel düzeye dağıtımına yönelik nakliye maliyetleri (posterler ve toplumsal cinsiyete duyarlı çeşitli PSD etkinliklerinin simgelerini/resimlerini ve/veya açıklamalarını içeren bir cep rehberi).</p> <p>Kadın ve erkek GÖA hizmet sağlayıcıları 3-6 ve 7-12 yaşlarındaki kız ve oğlan çocuklar ve kadın ve erkek okulöncesi ve ilköğretim öğretmenlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı PSD kapasite geliştirme çalışmasına katılımı için güvenli ulaşımına ilişkin maliyetleri.</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD'nin uygulanmasının izlenmesini de içerecek izleme "denetim" ziyaretlerini gerçekleştirmek için yerel eğitim müfettişlerinin ulaşım maliyetleri (müfettişler söz konusu faaliyet için kendi bütçelerinin bir bölümünü kullanacakları için maliyet aşağıdaki topluluk katkıları ile paylaşılmaktadır).</p> <p>Bebeklerini ve küçük çocuklarını getiren kadın GÖA hizmet sağlayıcıları için çocuk bakımı (yerel düzeyde çocuk bakım hizmeti sağlayıcılarının ücretlerine ilişkin harcamalar) sağlanması.</p> <p>Kadın ve erkek GÖA hizmet sağlayıcılarının 3-6 ve 7-12 yaşlarındaki kız ve oğlan çocuklarının ve kadın ve erkek okulöncesi ve ilköğretim öğretmenlerin toplumsal cinsiyete duyarlı PSD kapasite geliştirme çalışmasına katılımı için konaklama masrafları.</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD kapasite geliştirme çalışmasına katılmak üzere kadın ve erkek GÖA hizmet sağlayıcıları 3-6 ve 7-12 yaşlarındaki kız ve oğlan çocuklar ve erkek ve kadın okulöncesi ve ilköğretim öğretmenleri için günlük ücret.</p>
<p>Ekipman (sarf malzemesi olmayanlar da dahil)</p>	<p>Kadın ve erkek faydalanıcılar için ulusal ve bölgesel toplumsal cinsiyete duyarlı PSD çalıştayları için defter, kalem, su ve yiyecek gibi bileşenler.</p>
<p>Ebeveynlerin/ topluluğun katkısı</p>	<p>Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD eğiticileri eğitimi mekânı olarak sağlanan Milli Eğitim Bakanlığı konferans salonu.</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD eğitimi mekânı olarak sağlanan yerel belediye binası.</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD'nin izlenmesini de içerecek izleme "denetim" ziyaretleri gerçekleştirmek için yerel eğitim müfettişlerinin ulaşım maliyetleri (müfettişler söz konusu faaliyet için kendi bütçelerinin bir bölümünü kullanacakları için maliyet tedarik maliyetlerinden karşılanmaktadır).</p>

Not:

Aşağıdaki tartışma kapsamına alınan adımların teklif geliştirme ve planlama evrelerinin başından itibaren toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahale girdilerinin zaman içerisindeki maliyetlerinin tahmin ve tespit edilmesiyle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ani gelişen kriz ortamlarında yalnızca Adım 2 ve 3 uygulanabilirlik niteliği taşımaktadır. Söz konusu adımlar toplumsal cinsiyete ilişkin maliyetlerin daha iyi anlaşılması ve krize ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme desteklenmesi açısından önem taşımaktadır. Adım 4 ve 5'in ise bunların alt adımlarının zaman içerisindeki maliyetleri tespit etme ve izleme ihtiyacı ve maliyet- etkinlik analizinin (MEA) planlanması ve yürütülmesine ilişkin gerekli süre nedeniyle uzun süren ortamlarda daha ilgili ve uygulanabilir olması daha olasıdır.

İlgili adımların mümkün olduğu ölçüde dahil edilmesiyle -kapsam olarak tipik bağışçı bütçeleme şablonlarından daha ayrıntılı olmasına rağmen- uygulayıcılar ve finans yöneticileri (asgari olarak) toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme için zaman içerisinde ihtiyaç duyulan verilerin toplanması ve büyük olasılıkla çoklu/süreğen krizlerde bir girişimin ardından MEA yürütülmesi için kolektif olarak çalışabilmektedir. MEA, kriz ve iyileşme ortamlarında gelecekteki toplumsal cinsiyete duyarlı müdahalelerin tasarlanmasına yardımcı olacaktır.

Adım 2

Aşağıdaki adımların izlenmesiyle maliyetleri tahmin ve tespit ediniz ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahale girdilerinin maliyet verimliliğini belirleyiniz:¹³

A: Bütçeyi hazırlamak için toplumsal cinsiyete duyarlı proje faaliyetlerini ve bunların maliyetlerini belirleyiniz.

- Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE mantıksal çerçeve stratejilerinin her biri ve ilgili tüm toplumsal cinsiyete duyarlı faaliyetler (yani çalışanlar, altyapı, vb.) için tüm bileşenlere yönelik bütçe kalemlerini belirleyiniz. Her bir faaliyetin bileşenlerinin belirlenmesi toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve toplumsal cinsiyete göre farklılaşan konular açısından değerlendirilmesi (bkz. [Tablo 3.3.1](#) ve [3.3.2](#)) ve bütçelendirilmesi gerekmektedir.

B: Müdahale öncesi maliyet tahminini hesaplayınız.

- Ürünlerin ne sıklıkta, hangi miktarlarda ve hangi ücretlerle satın alınacağını tahmin edildiğini belirleyiniz.
- Müdahale zaman çizelgesine göre müdahalenin maliyetini belirlemek adına uygun zaman dilimine karar veriniz.

¹³ Adımlar, IRC, World Bank Group, SEIF (2019) [Capturing Cost Data](#) kaynağından uyarlanmıştır.

- Faydalanıcı ve/veya coğrafi grup başına farklılaştırılan bileşenlere ya da ihtiyaçlara dayalı olarak faaliyet başına maliyetleri coğrafi/faydalanıcı gruplarına (kadın öğretmenlere karşılık erkek öğretmenler, kız öğrencilere karşılık erkek öğrenciler ve yaşları, mültecilere karşılık ev sahibi topluluklar, vb.) göre düzenleyiniz.
- Ailelerin, farklı yaş/cinsiyetten aile üyelerinin ya da toplulukların masraflarının karşılanıp karşılanmadığını belirleyiniz (yukarıdaki ebeveyn/topluluk katkısı örneklerini inceleyiniz). Bunların topluluk türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyiniz (mülteci kampı ve ev sahibi topluluklar, kadın ve/veya erkek aile üyeleri ve yaşları).
- Müdahale başlamadan önce hangi maliyet verilerinin mevcut ya da eksik olduğunu belirlemek adına kapsamlı bir müdahale öncesi maliyet tahmin çalışması yürütünüz. Bütçe şablonunun uyarlanmış bir sürümü aracılığıyla maliyet tahminlerini yakalayınız.

C: Eksik maliyetlerin tespiti ve/veya maliyetlerin zaman içerisindeki gelişiminin izlenmesi adına bir veri toplama ve değişim planı geliştiriniz.

Bütçe şablonlarını, yalnızca maliyetleri değil, aynı zamanda her bir satır bütçe kalemi için maliyetlerin zaman içerisindeki değişimini de gösterecek biçimde uyarlayınız (ani gelişen krizlere ilişkin ya da müdahale öncesi ve sonrası müdahale gibi önceden belirlenen sıklıkta ya da çoklu/süreğen krizlere yönelik daha uzun ve çok yıllık müdahaleler için aylık ya da üç aylık).

D: Maliyetleri gerçek harcamalara göre ayarlayınız ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri için maliyet verimliliği ölçümlerini ve maliyet tahminlerini hesaplayınız ve paylaşınız.

Yukarıdaki C maddesi kapsamındaki maliyet verilerini farklı zaman aralıklarında tespit ediniz. Yukarıdaki bileşen yöntemlerini izleyerek beklenen maliyetleri gerçek maliyetlerle karşılaştırınız. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE faaliyeti ve müdahalesi başına toplam maliyetini hesaplayınız.

İvD verileri aracılığıyla maliyet etkinliği ölçümünü belirlemek adına maliyetleri çıktılarına bölünüz. Maliyetlerin (çıktılar yerine) sonuçlar ile eşleştirilmesi durumunda aşağıda özetlenen adımlar aracılığıyla maliyet etkinliğini hesaplamak adına etki verilerini kullanınız. Maliyet tahminlerini yayımlayınız.

Adım 3

Bütçe uyarlamaları ve/veya değişikliklerini belirlemek adına hızlı bir maliyet analizi gerçekleştirmek için zaman içerisinde tespit edilen ve izlenen maliyetleri kullanınız. Daha önce de belirtildiği üzere, maliyetleri tespit eden bütçe şablonları, uygulamanın devamı ya da bir müdahalenin ölçeğinin büyütülmesine dair bütçe hazırlamak amacıyla kullanılabilir.

Aşağıdaki temel sorular analize rehberlik edebilmektedir:

Tüm ilgili maliyetler tespit ediliyor mu?	<p>Maliyet etkinliği analizinin, ödeyen tarafa bakılmaksızın bir programın toplam maliyetini (tüm müdahalelerin toplamı) yansıtması gerekmektedir.</p> <p>Ebeveynler, eğitim bakanlığı ya da ortaklık yapılan kuruluşlar gibi diğer paydaşlar tarafından müdahale başına ödenen bileşen maliyetlerini de dahil ettiğinizden emin olunuz.</p> <p>İhtiyaç duyulan tüm bileşenleri yansıtacak biçimde, müdahale başına hediye ya da bağış olarak alınan bileşenlerin tahmini maliyetinin de dahil edilmesi gerekmektedir. Örneğin, ders kitaplarının bağışlanmış olması ve velilere okul materyalleri için ödeme yapılması durumunda söz konusu iki maliyeti genel program maliyetine ekleyiniz.</p>
Bileşenlerden kimisi bir program kapsamındaki birden fazla müdahale ve program arasında paylaşıyor mu?	<p>Paralel olarak gerçekleşen birden çok müdahale ve program için belirli bileşenler sıkça kullanılacaktır (örn., birden çok eğitim girişimi için kullanılan bir oda ya da ortak bir araç).</p> <p>Her programa karşılık gelen toplam maliyet oranına yönelik net bir tahmin yapınız ve herhangi bir programın maliyetini eksik ya da fazla tahminde bulunmayınız.</p>
Programın kız ya da oğlan çocuklara sağlanmasına ilişkin özel olarak herhangi bir maliyet söz konusu mu?	<p>Gelecekte yapılacak uygulamalar için tahminin doğruluğunu artırmak için maliyetin toplumsal cinsiyete özgü unsurlarını takip ediniz. Örneğin, bir okul setinin MHY malzemeleri içermesi durumunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranı değiştiğinde planlama ve bütçelemeyi iyileştirme konusunda söz konusu maliyeti izleyiniz.</p>
Programın sona ermesinin ardından kalan varlıklar var mı?	<p>Programın sınıf ya da ekipman gibi sabit varlıkların satın alınmasını ya da üretilmesini içermesi durumunda program sona erdikten sonra değerlerin genel maliyetten düşülmesi gerekmektedir. Örneğin, yeni derslik inşa etme maliyetini mülteci kamplarındaki kız ve oğlan çocukların erişimini artırmaya odaklanan bir programın yıllık değerlendirmesine bağlamak yanlış bir işlem olacaktır. Bir sınıf örneğinde toplam inşaat maliyetini sınıfın ömrü boyunca bölmek alternatif bir yöntem olabilmektedir.</p>
Bileşenlerin ücreti değişti mi?	<p>İlgili bileşenlerin ücretlerinde bilinen değişikliklerin bütçe uyarlamalarına dahil edilmesi gerekmektedir. Ücret takibi maliyeti nedeniyle söz konusu uygulama temelde maaşlar gibi büyük maliyet bileşenleri açısından değerli olacaktır.</p>

Program genişledikçe bileşen “karışımının” değişmesi olası mı?

Farklı program türleri ve bunlara yönelik müdahaleler farklı biçimde ölçeklenmektedir. Bu da ek bileşen ihtiyacına ve bunların maliyetine yansımaktadır.

Yeni bir evrede bir programın ve/veya programdan belirli müdahalelerin çoğaltılıp çoğaltılmayacağını ve/veya ölçeğinin büyütülüp büyütülmeyeceğini değerlendirme sırasında mevcut bileşenlere ek olarak ya da bunların yerine hangi bileşenlerin gerekli olacağını anlayınız. Bu da ileriye dönük bütçe ihtiyaçlarını daha iyi değerlendirmenize yardımcı olacaktır.

Örneğin, şartlı nakit transferi yaklaşımı için gerekli kaynaklar neredeyse kullanıcı sayısı ile orantılı olarak genişlerken toplumsal cinsiyete dayalı bir öğretim programının geliştirilmesi için yoğun yatırım yapılan bir program, gelecek evrelerde yalnızca ek yaygınlaştırma maliyetleri gerektirebilmektedir.

Adım 4

Maliyet izleme ve tespit adımları (yukarıda belirtildiği üzere) aracılığıyla ve aşağıda özetlenen adımları göz önünde bulundurarak MEA'yı planlayınız¹⁴

- Programlar arasında yalnızca tek bir etki (örn., kayıt artışı, kriz öncesinden kriz sırasındaki okula kayıta değişik) analiz edilebilmektedir. Bu nedenle de karşılaştırılacak **bir temel gösterge seçiniz**. Örnek temel göstergeler aşağıdakileri içerebilmektedir:
  - “Ek eğitim yılı” toplamları – kayıt, devam ve eğitim çıktılarındaki değişiklikler,
  - Raporlanan okul temelli TCDŞ vakası.
- **Birden çok programın karşılaştırılması durumunda çocukların yaşlarına, eğitim kademelerine, kız çocuklar ve kadınlara özel etki ve maliyetleri kullanınız.** Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler üzerinde etkiler önemli düzeyde farklı olabilmektedir. Örneğin:
  - Bir çöp yakma fırını ya da diğer MHY tesislerinde cinsiyete göre ayrılmış tuvaletlerin yapılması ya da yenilenmesinin kız çocuklar için farklı etki ve maliyetleri söz konusu olacaktır.
  - Küçük yaşta çocuklar için GÖA'nın yalnızca ilkokul çağındaki çocuklar için tesislere göre ek maliyetleri (örn., ek yardımcı çalışanlar ya da gönüllüler) olabilmektedir.
- **Planlanan program bağlamını ve gerçek uygulama bağlamını anlayınız.** Örneğin:
  - Kriz ve iyileşme dönemlerinde kız çocukların eğitime erişimini teşvik etmek ve/veya oğlan çocukların silahlı gruplara katılmaktan caydırmak adına yapılan koşullu nakit transferleri okula gidiş-okuldan geliş sırasında güvenli ulaşım gibi güvenlik risklerinin üstesinden gelememektedir.

¹⁴ Malala Fund, UNGEI (2019). [Spending Better for Girls' Education: How can financing be targeted to improve gender equality in education?](#) Kaynağından uyarlanmıştır.

- Kriz sırasında, özellikle eğitim materyalleri, altyapı/inşaat malzemeleri ve güvenliğe ilişkin ilgili ek hükümler için yerel ücretlerdeki değişiklikleri anlayınız (örn., bölgesel bir eğitim yerine daha fazla yerel eğitimler). Söz konusu değişiklikler kriz öncesi ve kriz sırasındaki eğitim müdahalelerinin maliyetini ülke kapsamındaki bağlamlarda (mülteci kampları ve ev sahibi topluluklar) ve ülkeler arası bölgesel ve küresel olarak karşılaştırabilmek adına ek ayarlamalar yapılması gerekebilmektedir.
- Birçok durumda eğitim müdahalelerinin maliyeti yerel maaş düzeylerine (öğretmen maaşları gibi) göre belirlenmektedir. Bu da özellikle kadın öğretmenlerin istihdamı ve eğitimi konularında ayarlamaların gerekli olabileceğini ifade etmektedir. Kadın öğretmenler için göz önünde bulundurulması gereken diğer konular arasında onların güvenliği (konum ve ulaşımları), çocuk bakımı ve tarihsel olarak daha az sayıda kadının eğitimci olduğu bağlamlarda hızlandırılmış eğitim programları/opsiyonları bulunmaktadır.
- **Ani gelişen bir kriz sırasında gerçekleştirilen bir pilot program ile daha uzun süreli bir müdahale ile gerçekleştirilen daha büyük ölçekli bir programın etkisi ve maliyeti arasındaki farkı göz önünde bulundurunuz.**
  - Bir programın ölçeğinin büyütülmesi hem etkisi hem de maliyeti üzerinde değişikliklere yol açabilmektedir. Ölçeğin büyütülmesi ise daha düşük bir etkiye neden olabilmektedir (örn., daha fazla öğretmen eğitilmektedir, ancak kolaylaştırıcılar nedeniyle daha düşük nitelik söz konusudur: öğretmen oranı ve geniş ölçekli öğretmen koçluğu ve eğitim sonrası denetimin sınırlı kapsamı). Ancak, bir yaklaşımın ölçeğinin büyümesi, faydalanıcı başına daha düşük bir maliyet ile sonuçlanabilmektedir.

Adım 5

Maliyet izleme sırasında toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerinin MEA'sını desteklemek için daha fazla uzmanlığa ihtiyaç duyabilmektedir (örn., eğitim ve maliye bakanlıklarından hükümet ortakları ya da harici bir ekonomi danışmanı ya da başka bir uzman).

- **Yerel/bölgesel akademisyenler ve kalkınma ortakları ile iletişime geçerek MEA'yı en başından itibaren gerçekleştirmeye karşı ilgi ve niyetinizi kendilerine bildiriniz.**
  - Yerel bilginin kullanımı analizin tasarım stratejisini iyileştirecek ve ilk müdahale ekipleri üzerindeki veri analizi yükünü hafifletecektir.
  - Akademisyenler ve kalkınma ortakları, MEA'yı desteklemek adına uzmanlaşmış kaynaklara (insan, teknik ve/veya finansal) ya da ortaklıklar kurma becerisine sahip olabilmektedir. Bu da analizin uygulanması adına gereken genel çabayı azaltmakta ve çalışmanın kapsam alanını genişletebilmektedir.
- **Program ölçeğini büyütmenin yolunu tartışmak adına eğitim ve maliye bakanlıklarından yetkililer ile iletişime geçiniz.**
  - Program ölçeğini büyütmeyi düşünmeniz durumunda gerekli program bileşenlerinin nasıl değişebileceğini değerlendirmek önem arz etmektedir.

- Ölçeklenebilirliğe giden bir yolun tasarlanması, eğitim bakanlığının mevcut mekanlarının ve süreçlerinin anlaşılmasını gerektirmektedir. Mevcut süreçlerden yararlanabilmesi durumunda katılımcı başına program maliyeti anlamlı düzeyde azaltılabilmektedir. Örneğin, programın bir parçası olarak basılı materyallerin dağıtılması durumunda söz konusu materyallerin devlet tarafından satın alınması sürecine dahil edilmesi büyük olasılıkla birim başına maliyeti azaltacaktır.
- **Bilinen alternatifleri karşılaştırınız.**
  - Değerlendirmeye alınan maliyetin toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerine odaklanan diğer bilinen müdahale alternatifleriyle karşılaştırılması söz konusu programın göreceli olarak MEA'sına ilişkin genel bir resim sunmaktadır.
  - Bilinen alternatiflerin MEA'sını geliştirmekten sorumlu akademisyen ve kalkınma paydaşların konuya ilişkin ilgi ve bilgileri göz önünde bulundurulduğunda analize yardımcı olabilmektedir.

Ek okuma listesi

- RC, World Bank Group, SEIF (2019). [Capturing Cost Data](#).

Abdul Lateef Jamal-Poverty Action Lab (tarihsiz) üzerinden aşağıdaki kaynaklar maliyet etkinliği analizleri (MEA) desteklemektedir:

- [J-PAL Costing Guidelines](#): Bu kaynak, maliyet bilgilerinin toplanmasına nasıl yaklaşılması gerektiği, hangi maliyetlerin dahil edilip edilmeyeceği ve maliyet verilerinin ne kadar ayrıntılı olması gerektiği konularında bir taslak sunmaktadır.
- [J-PAL Costing Template](#): Bu şablon, kullanıcıların toplam program maliyetlerine yönelik bir tahmin oluşturmasına yardımcı olmaktadır. Program kapsamına dahil edilebilecek birçok farklı maliyet kategorisinin ya da bileşenin kapsamlı bir listesini sağlamaktadır. Ardından, her kategoride şablon, kullanıcılardan maliyet verilerine ilişkin çeşitli ayrıntıları (birim maliyeti, birim sayısı, para birimi, yıl, vb.) girmelerini istemektedir.
- [Basic J-PAL Costing Template](#): Ayrıntılı maliyet verilerinin toplanması her zaman mümkün olmayabilmektedir. Verilerin mevcut olmaması durumunda bu şablon maliyetleri temel ve genel kategorilere ya da bileşenlere ayırarak kullanıcıların toplam program maliyetine yönelik kabaca bir tahmin oluşturmasına yardımcı olmaktadır.
- [Comparative Cost-Effectiveness Analysis to Inform Policy in Developing Countries](#): MEA'ların yürütülmesi sırasında hangi indirim oranının ve döviz kurunun kullanılacağı da dahil edilmesi gereken birçok karar bulunmaktadır. J-PAL'ın MEA belgesi, J-PAL tarafından yapılan seçimleri farklı seçimlerin öğrenci devamlılık programlarının göreceli maliyet etkinliğini nasıl etkileyeceğini gösteren örneklerle açıklamaktadır.
- World Bank (2015) [Purchasing Power Parities and Real Expenditures of World Economics: A Comprehensive Report of the 2011 International Comparison Program](#). Washington, DC: World Bank.

4. Kaynakları harekete geçirme

© UNICEF/UNI363464/Schermbrucker
Johannesburg, Güney Afrika, 2020. 18 yaşındaki Sebatatso, dersten sonra bir sınıf arkadaşı ve bir arkadaşıyla sohbet ediyor. Okullar, COVID-19 salgını nedeniyle üç ay süren kapanmanın ardından yakın zamanda yeniden açılmış ve bu durum, lise yeterliliklerini almaya hazırlanan öğrencilerin eğitiminde ciddi aksamalara neden olmuştur.

4. bölümde aşağıdaki araçlar bulunmaktadır:

4.1. ADE’de toplumsal cinsiyet savunuculuğu ve iletişimi

4.2. ADE’de toplumsal cinsiyete uygun kaynakları harekete geçirme

ADE toplumsal cinsiyet eşitliği için kaynakları harekete geçirme, ortaklıkları teşvik etmek; kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin değişen eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilecek kapsayıcı ve hızlı finansmanı hareket geçirmek için savunuculuğu ve iletişimi içermektedir.

4.1 ADE’de toplumsal cinsiyet savunuculuğu ve iletişimi

INEE Asgari Standartlar	Savunuculuk ve iletişim tüm standartlarla kesişmektedir. Acil durumlarda toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimin sağlanması konusundaki belirli boşlukların vurgulanması için yapılabilir. İhtiyaç tespiti bulguları ile savunuculuk ihtiyacı müdahalenin önemli bir bileşeni olarak tanımlandığında Temel Standart: Analiz – Müdahale Stratejileri ile yakından bağlantılıdır.
Birincil kullanıcılar	Uluslararası STÖ’lerde, çok taraflı kuruluşlarda ve sivil toplum kuruluşlarında küresel ve ulusal düzeyde ADE program yöneticileri, Savunuculuk ve iletişim alanlarında ulusal düzeyde ADE danışmanları, uzmanları, çalışanları ve analistleri, Kümelenme koordinatörleri, ulusal düzeyde Yerel Eğitim Çalışma Grubu koordinatörleri Ulusal ve yerel düzeydeki eğitim çalışanları.
Aracın amacı	Ani gelişen acil durumlarda ve çoklu/süreğen krizlerde toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim savunuculuğuna ilişkin sorunlarını ve güçlükleri anlamak ve değerlendirmek.

Giriş

Eğitimin insani acil durumlarda ve çoklu/süreğen krizlerde müdahalenin temel bir bileşeni olarak görülmesi ve tüm öğrencilerin ihtiyaçları, hakları ve kapasitelerinin önemsenmesi ve karşılanması gerekmektedir.

Acil durumlarda eğitim savunuculuğunun bakış açısı ve arzu edilen sonuçlar açısından kapsayıcı olması ve hiçbir kız ve oğlan çocuğu/kadın ve erkeği koruyucu ve sürdürülebilir eğitim fırsatlarından dışlanmamasını sağlaması gerekmektedir. Farklı kız ve oğlan çocuk/ kadın ve erkek gruplarının özgün ihtiyaçları, öncelikleri ve kapasite boşluklarının belirlenmesi ve anlaşılmasının eğitim savunuculuğunun temelini oluşturması gerekmektedir. Acil durumlar toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların başlangıçtan tüm sürece yayılır şekilde iyileştirilmesini savunmak için bir "fırsat penceresi" sağlamaktadır.

Eğitim savunuculuğu, ani gelişen acil durumlarda; örneğin, engelli çocukların dahil edilmesine için öncelikli uygulamaların, programlamanın ve finansmanın savunulması ya da eğitim müdahalesinin ergen kız çocukların erken yaşta evliliğinin önlenmesi gibi farklı yollarla gerçekleştirilebilmektedir.

Çoklu/süreğen krizlerde vurgu biçimi farklı olabilmektedir. Örneğin; savunuculuk öğretmen eğitimine ilişkin daha kapsayıcı yolların, toplumsal cinsiyete duyarlı işe alım uygulamaların geliştirilmesini, dışlanmış öğrenciler için eğitim çıktılarının ve eğitimi tamamlama oranlarının artırılmasını ve daha iyi temel haklar farkındalığı ile davranış değişikliğini teşvik etmeyi amaçlayabilmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'yi uygulamaya dair çabalar sıklıkla kız ve erkek öğrencilerin eğitime erişimi, devamı ve başarılı olma konularında karşılaştıkları güçlükleri belirlemeyi sağlamaktadır. Bunlar da gerçek öykü ve veriler içeren savunuculuk mesajları hazırlamada kullanılabilen ve örneğin, ev sahibi topluluklarda ve/veya kamp ortamlarında etkilenen kitle tarafından doğrulanabilmekte ve desteklenebilmektedir.

Kutu 4.1.1: Ergen kız çocuklar ve kadınlarla savunuculuk araştırması ve görüşmeler

2019 yılında, Global Coalition to Protect Education from Attack (GCPEA-Eğitimi Saldırlara Karşı Koruma Küresel Koalisyonu), Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde (DKC) okulların ve öğrencilerin, çocukları silahlandırmaya çalışan silahlı gruplar tarafından ne düzeyde hedef alındığını vurgulamak için bir savunuculuk araştırması yapmıştır. Görüşmeler; yerel, ulusal ve uluslararası etki sahibi kişilere ve karar vericilere yönelik Safe Schools Declaration (Güvenli Okullar Deklarasyonu) onaylanmasına ve uygulanmasına ilişkin savunuculuğu destekleyecek güçlü ve açıklayıcı kanıtlar ve tanıklıklar sağlamıştır.

GCPEA raporu "DKC Kasai bölgesinde genç kadınların eteklerini hışırdatarak mermileri sihirli bir biçimde durdurabileceğine inanıldığı için Kamuina Nsapu milisleri tarafından silahlandırıldığı ve canlı kalan milis birliklerinin önlerine kalkan olarak yerleştirildiğini" ortaya çıkarmıştır.

Lucai N., DKC'de Kamuina Nsapu milisleri tarafından silahlandırılmıştır. Kendisi ifadesinde şunları belirtmiştir: "Bana askerlerin yenemeyeceği sihirli bir silah olması gereken tahta bir [mutfak aleti] verildi... Ardından ben de milislerin gittiği her yere gittim ve birçok savaşa katıldım ve askerleri büyüyle yenemeyeceğimizi anladım. Bizden çok sayıda insanı öldürüyorlardı."

GCPEA (2019) "[It is very painful to talk about](#)" [Impact of Attacks on Education on Women and Girls](#), p.13.

Önemli bilgiler

Acil durumlarda ve çoklu/süreçten krizlerde eğitim konusu IASC Eğitim Kümesi tarafından sağlanan savunuculuk bilgilendirmeleri de dahil bir dizi önemli belgede iyi bir biçimde ele alınmıştır.¹ Etkili savunuculuk stratejilerinin geliştirilmesi adına atılması gereken anlaşmaya varılmış adımların olduğu kabul edilerek aşağıdaki kontrol listesi savunuculuk planlaması ve sunumunun her bir evresinde ilgili bilgilerin vurgulanmasıyla toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık konularını güçlendirmektedir.² Söz konusu adımlar, ADE savunuculuk stratejilerinin toplumsal cinsiyete daha duyarlı olmasını sağlamaktadır. Savunuculuk planı ve stratejilerinin toplumsal cinsiyet odak kişileri ve/veya toplumsal cinsiyet ADE çalışma grubu ve diğer ilgili paydaşlarla müzakere içerisinde geliştirildiğinden emin olunuz.

1 Örnek için bkz. IASC Education Cluster (2016) Education. An essential component of a humanitarian response.

2 Adapted from Global Education Cluster (2018) [Advocacy Guidance: A note for education cluster coordinators](#) adlı kaynaktan uyarlanmıştır.

Tablo 4.1.1: Savunuculuk planı ve planın sunumu için kontrol listesi

1. Hedefinizi kanıta dayalı olarak belirleyin.	
Soru	Örnekler
<p>İkincil verileri gözden geçirme dahil, ihtiyaç tespiti eğitim ve finansmanın sağlanması konusunda toplumsal cinsiyet ya da diğer eşitsizlikleri belirledi mi? Bu durumun savunuculuk stratejisi hedefiniz ve planlamanıza yansımada düzeyi nedir?</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlarının uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi savunuculuk hedefinize yansiyabilecek toplumsal cinsiyet ya da diğer eşitsizlikler belirlendi mi? Öğretmenlere yönelik psikososyal eğitim gibi planlanmış faaliyetler savunuculuk için sistematik olmayan bilgi ve kanıt toplama olanakları sunuyor mu?</p>	<p>Silahlı grupların eğitime hedefli saldırılarının artmasıyla kız öğrenciler ve kadın öğretmenler okula ve diğer eğitim fırsatlarına erişememekte ya da eğitime devam edememektedir. Savunuculuk hedefi, Güvenli Okullar Deklarasyonu'nun devlet tarafından onayına, kilit eğitim paydaşlarının bildirgenin hükümlerine dair farkındalığını arttırmaya, ve ilgili ve ayrıştırılmış göstergelerin mevcut sorumluluk mekanizmalarına entegrasyonuna odaklanmaktadır (örn., Eğitim Yönetim Bilgi Sistemi (EMIS), Child Protection Management Information System (CPMIS), bölge/okul düzeyinde raporlama, vb.).</p> <p>Örnek savunuculuk hedefleri aşağıdaki gibidir:³</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çatışma ve güvenli olmayan bölgelerde kız çocuklar ve kadınların eğitiminin saldırılardan nasıl etkilendiğinin vurgulanması ve güvenli eğitim için kamu desteğinin sağlanması, • Önleme ve müdahale de dahil, eğitimde kız çocuklar ve kadınların saldırılardan korunmasına ilişkin etkili eğitim programlarının ve politikalarının teşvik edilmesi, • Eğitime yönelik saldırıların cinsiyetçi doğasının anlaşılması ve kayıt altına alınmasının teşviki.

3 Kadın ve kız çocuklarının korunması konusunda savunuculuk mesajlarına ilişkin daha fazla öneri için, bkz. [Global Coalition to Protect Education from Attack](#).

2. Amaçlarınızı, elçilerinizi ve olanaklarınızı tanımlayın.

Soru	Örnekler
Toplumsal cinsiyete duyarlı değişimin ortaya çıkarılması adına özel bir fırsata ve kapasiteye sahip hedef kitle (kurumlar, kişiler) mevcut mudur?	Buna belirli bakanlıklar (eğitim, toplumsal cinsiyet) ve/veya karar vericiler (bakanlar, devlet başkanları, teknik uzmanlar, topluluk düzeyi), bağışçılar, insani yardım ülke ekipleri ve diğer kümeler (örn., kamp işbirliği, geçim kaynakları) dahil olabilmektedir. Bunun, erkek ve kadın temsilcilerini de içermesi gerekmektedir. Aynı zamanda, örneğin eski erkek savaşıçılar, geri dönen erkek askerler, yerel barış koruma görevlileri, eski çocuk askerler ve yüksek riskli bölgelerde yaşayan yalnız ergenler gibi belirli erkek hedef kitleleri de değerlendirmeye alınız. Erkeklerle psikososyal destek sağlayan gruplar (örn., eski savaşıçılar ya da eski askerler), erkekler ve oğlan çocuklarla çalışan gruplar (örn., Goma merkezli bir STÖ olarak misyonu toplulukları ve erkekleri toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve HIV ve AIDS'in yayılması ve bunlara müdahale etme ve bunları önleme konusundaki tartışmalara dahil ederek olumlu erkeklığı teşvik etmek olan Congo Men's Network (COMEN) ile savunuculuk planlaması yapın.
Savunuculuk planlanınız kapsamına yerel ve ulusal STÖ'leri dahil ettiniz mi ve bunlara destek sağladınız mı?	Savunuculuk ve kampanya kapsamında liderlik edebilecek yerel grupların/ağların (kadın kuruluşları da dahil) kapasitesini oluşturunuz. Liderlerin baskın bir biçimde erkek olduğu durumlarda dini gruplar, sivil toplum grupları ve ilgili ve bağlam kapsamında operasyonel olan diğer destek grupları aracılığıyla kadın liderlere erişiniz.
Savunuculuk mesajları için etkilenen gruplara danıştınız mı? Kadın ve erkek gruplarına ve bireylere danıştığınızdan ve onların savunuculuk faaliyetlerine aktif katılımını sağladığınızdan emin olunuz. Onları kendileri adına konuşmaya davet ediniz.	Güvenli ve uygun olduğunda elçi ve müttefiklerin kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler, engelli bireyler ve diğer dışlanmış gruplardan temsilciler içermesini sağlayınız. Yüksek profildeki kişiler, ünlüler, ulusal, yerel ve topluluk düzeyinde tanınmış liderler etkili elçiler olabilmektedir.
Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'nin geliştirilmesine ilişkin kişilerle gerçekleştirilen forum ve toplantılarda mesajınızı sunma olanağını belirlediniz mi? Etkilenen topluluklardan kadın ve erkekleri sizinle birlikte katılım göstermeye ve kendileri adına konuşmaya davet ettiniz mi?	Kendi faaliyetlerinizi oluşturunuz: (örneğin) Dünya Kadınlar Günü ve Uluslararası Kız Çocuklar Günü kapsamında medya faaliyetleri, toplumsal cinsiyete ilişkin üst düzey toplantılar ve toplumsal cinsiyet odak kişileriyle konferanslar. Değerlendirilebilecek diğer faaliyetler arasında resmi olmayan toplantılar, toplumsal işlevler, kalkınma ortaklarıyla yapılan toplantılar, insani yardım ülke ekibi toplantıları hazırlıkları, hükümet toplantıları ve faaliyetleri, teknik toplantılar ve (örn., öğretim programının reformuna ilişkin olarak) sempozyumlar bulunmaktadır.

3. Sunum yöntemlerinize karar verin.

Soru	Örnekler
<p>Seçtiğiniz yaygınlaştırma yöntemleri hedef kitlenize ulaşmanın en iyi yollarına dayanarak mı belirlenmektedir? Bağlama duyarlı doğru dili mi kullanıyorsunuz?</p> <p>Farkındalığı artırmak adına kampanya ve faaliyetleri değerlendiriniz, bunlar kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'nin önemini ve değerini vurguluyor mu?</p> <p>Seçtiğiniz yaygınlaştırma yöntemi önemli mesajlara, bilgilendirmelere ve sunumlara ihtiyaç duyuyor mu? Bunlar, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'ye ve kriz altındaki kız ve erkek öğrenci ve öğretmenlerin toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçlarını içeriyor mu?</p> <p>İddialarınız ve temel mesajlarınızı desteklemek için eğitimden dışlanmaya ilişkin gerekli kanıtlara sahip misiniz? Küme ya da Yerel Eğitim Grubu kapsamında ihtiyaç duyulan ek kanıtların toplanmasını sağlayabilecek ya da destekleyebilecek ortaklar bulunuyor mu?</p>	<p>Örnekler aşağıdakileri de içermektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lobcilik, • Koalisyon/ağ oluşturma, • Topluluk ve din liderleri, • Bilgilendirmeler ve sunumlar, • Politika savunuculuğu raporlarının dağıtımı, • Radyo, sosyal medya platformları, hedef kitleye göre mesaj yerleştirmek için stratejik aralıkların kullanılması gibi çevrimiçi ve yayınlar ile geleneksel ve yeni medya ile çalışmak (mesajların/kampanyaların ücretli olarak ve/veya ortaklıklarla yerleştirilmesi). Söz konusu çalışmanın bir bölümünün medya profesyonellerinin toplumsal cinsiyet hakkaniyetini, kadınların güçlendirilmesini ve pozitif erkeklikleri teşvik etmek adına kapasite geliştirmeyi içerebileceğini unutmayınız. • Kısa filmler, • Kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkekler arasında halkın desteğini almak için düzenlenen yürüyüşler, gösteriler ve mitingler, • Seçimler, • Kamu hizmetleri duyuruları.

4. Mesajlarınızı hazırlayın.

Soru	Örnekler
<p>Mesajlarınız toplumsal cinsiyete duyarlı mı? Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapsamında başarmak istediğiniz değişime ilişkin mesajlarınız kısa, öz ve net mi? Mesajlarınız olumsuz mu yoksa olumlu ve istek uyandırıcı mı? Görüşlerinizi açıklamak için verileri kullanıyor musunuz?</p>	<p> Global Education Cluster Advocacy Key Messages Design Tool (Küresel Eğitim Kümesi Kilit Savunuculuk Mesajları Tasarım Aracı)</p> <p>Örnek Mesaj: "Kriz ortamındaki kız çocukların ilkökul terk olasılığı oğlan çocuklara oranla 2,5 kat daha fazladır. Nakit transferlerinin desteklenmesi, okula tedarik sağlanması ve diğer aynı destekler kız çocukların eğitimi önündeki engellerin kaldırılmasına yardımcı olmaktadır."</p> <p>Pozitif erkeklikler için örnek mesaj (bkz. Kutu 4.1.2): "İnsanlar değişebilir!", "Erkek ol ve kuralları değiştir!", erkekleri "utandırmak ve suçlamak" yerine değişimin aracı olarak teşvik eden olumlu mesajların kullanılması onları erkeklerin kötü davranışları ve bir bütün olarak ataerkilliğin olumsuz etkileri nedeniyle kınamak yerine cesaretlendirebilmekte ve böylece onlara ilham kaynağı olabilmektedir.</p>

Mesajlarınız yerel bağlama dayanarak mı hazırlandı? Bu konuda yerel ortaklara danıştınız mı?	Örneğin, erken yaşta evliliğin kriz nedeniyle olumsuz bir başa çıkma stratejisi olarak kullanılması ve kız çocukların eğitime erişiminin engellenmesi durumunda yerel ortak ve paydaşlarla bu konunun değerlendirmeye alınması üzerinde anlaşmaya varılan bir yaklaşım ve mesajlarda uygun yönler ile ilişkin tartışmalar yapıldı mı?
Ayrı ayrı kuruluşların ve temsilcilerinin eğitim hakkında ne söylediğinin bilincinde misiniz? Karşılıklı destekleyici mesajlar vermenizi sağlayacak toplumsal cinsiyet konusunda sinerji söz konusu mu? Konumunuzda benzersiz ya da kolektif mesaja değer katan bir şey bulunuyor mu?	Örnek savunuculuk mesajları için aşağıdaki Kutu 4.1.3 'ü inceleyiniz..

5. Planınızı uygulamaya koyun.

Soru	Örnekler
Sunum yöntemleriniz, vakayı oluşturma ve zaman içerisinde değişim için stratejik olunuz.	Her hedef kitle için en uygun yaygınlaştırma yöntemlerini uygulayınız. Örneğin, üst düzey bakanlar ve diğer paydaşlar için temel soruların ve önerilerin bulunduğu 1-2 sayfalık politika savunuculuk notu en iyi seçenek olabilmektedir. Teknik uzmanlar daha uzun, tam referanslı, kanıta dayalı metinlerle daha fazla ilgilenebilir. Bakımdan sorumlu kişiler ve toplum liderleri radyo yayınlarına, sosyal medya mesajlarına, yüz yüze toplantılara ve diğer erişilebilir iletişim yollarına daha iyi yanıt verebilmektedir. Kısa, orta ve uzun süreli savunuculuk çıktıları ve öngörülen sonuçları belirleyiniz.

6. Kaynak ve boşlukları tanımlayın, stratejinizi izleyin ve uyarlayın.

Soru	Örnekler
Stratejiniz kapsamında toplumsal cinsiyete ilişkin zayıf alanlar mevcut mu? Bunları güçlendirmek için neler yapabilirsiniz? Toplumsal cinsiyet stratejinizde nerede başarılısınız? Zayıf alanları geliştirmek için bundan bir şeyler öğrenmek mümkün mü?	Örneğin, çalışanlar toplumsal cinsiyet ve ADE konusunda güçlü mesajlar hazırlama ve uygun habercilerle bağlantı kurma kapasitesine sahip mi? Hangi eğitime ihtiyaç duyuluyor? Çalışanlar üst düzey kişilerle etkili bir biçimde iletişime geçmek için gerekli teknik kapasiteye ve sözlü becerilere sahip mi? Çalışanlar etkilenen kitledeki kız ve oğlan çocuklarla etkili bir biçimde iletişime geçmek için gerekli becerilere sahip mi?

Kutu 4.1.2: Çatışma sonrası pozitif/olumlu erkeklikler savunuculuğu

“Balkanlarda – militarizasyonun erkeklikler üzerindeki uzun süreli etkilerinin üstesinden gelmek adına çalışmalar yapan CARE (Promundo, Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezi ve diğerleri ile işbirliği içerisinde), yaşamlarını etkileyen köklü toplumsal, etnik ve dini normlara karşı çıkmak için ergeler ve gençler ile birlikte çalışmıştır. Gençlerin öncülük ettiği topluluk ve okul temelli “Erkek Ol!” kampanyasının sloganları arasında “Erkek ol, kalıpları kır!” gibi ifadelerde bulunmaktadır. Etki değerlendirmesi, Kosova’daki mevcut çatışma bölgeleri de dahil, farklı etnik kökenden genç erkekler arasında olumlu etkileşimlere ek olarak tutumlarında değişiklikler ve kişilerin bildirdiği zorbalık davranışlarında azalmalar ortaya çıkarmıştır. Grup bazlı eğitim faaliyetleri kapsamında onayın ve cinsel şiddetin anlamlarına yönelik mesajlar bulunmaktadır. Buna benzer projeler çatışma sonrası ortamlarda genç erkeklerle çalışmanın militarist, yabancı düşmanı, homofobik ya da kadın düşmanı olmayan (Balkanlı) erkekliğin yeni yollarını inşa etme potansiyelini göstermektedir. Okul düzeyindeki etki değerlendirmeleri etnik temelli önyargıların çeşitli biçimlerinde azalmalar da dahil, genç erkeklerin tutumlarında önemli değişiklikler olduğunu doğrulamıştır.”

Men Engage Alliance and UNFPA (2012) Sexual Violence in Conflict and Post-Conflict: Engaging Men and Boys, p.12.

Kutu 4.1.3: Acil durumlarda eğitim ve toplumsal cinsiyete ilişkin örnek savunuculuk mesajı

Acil durumlarda kız çocukların eğitimine erişiminin iyileştirilmesi konusunda UNGEI’den örnek mesajlar:

- Bir kız çocuğu okula göndermek onun yaşamının yönünü önemli düzeyde değiştirmektedir.
- Yaşamının geri kalanında yürüyeceği yolun yönünü değiştirmektedir.
- Yardım etmeyi sürdüren bir yardım elidir.
- Eğitimin yararları bir hazine, yeni bir dil ya da değerli bir hatıra gibi anneden oğula ya da kızına nesiller boyunca aktarılmaktadır. Çocuklar arasında da paylaşılabılır ve asla değerini kaybetmez.
- Eğitimli bir kız çocuk örneğin ilaç şişesi üzerindeki talimatları okuyabilir.
- Bu, yalnızca bir eğitim değil, gelecekteki aile ve gelişen bir toplumu da temsil etmektedir. Dolayısıyla, çatışma sonrasında yeniden yapılanma, ekonomik toparlanma ve büyüme için bir katalizördür ve yalnızca kız çocuklar için değil, o çocukların içinde yaşadığı toplum için de anlamlıdır.

- Kız çocukların okula gitmesi herkesin ayağa kalkmasını sağlar.
- Kız çocukların eğitimi, erken iyileştirmenin/gelişimin temel taşıdır/gelecekteki barış ve iyi olma hali için atılmış bir temeldir.

Malala Fonundan örnek mesajlar:

- Çatışma durumlarında kız ve oğlan çocukların hala eğitim hakkı bulunmaktadır. Bu durum dünya hükümetlerinin çoğunluğu tarafından insan hakları sözleşmeleri ve 2010 yılı BM kararıyla kabul edilmiştir.
- Kız çocukların eğitim kazanımları özellikle ortaöğretim düzeyinde ve çatışmaların olduğu bölgelerde en kötü durumdadır.
- Çatışmalardan etkilenen ülkelerde yaşayan kız çocukların ortaöğretimi bitirme olasılığı barış içerisindeki ülkelerde yaşayan kız çocuklarla karşılaştırıldığında neredeyse yüzde 90 daha fazladır. Çatışma olan ve olmayan yerlerdeki oğlan çocuklar için bu oran yüzde 54'tür.⁴
- Bugün eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en fazla olduğu 5 ülkeden 4'ü çatışmalardan etkilenen ülkeler arasındadır (Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Yemen ve Güney Sudan).⁵
- Ergen mülteci çocukların yüzde 75'i ortaöğretim dışındadır. 2015 yılında ortaöğretime kayıtlı 10 ergen mülteci erkek çocuğa karşılık yalnızca yedi kız çocuk vardır.⁶
- Mülteci kız çocukların ilköğretimi bitirme, ortaöğretime geçme ve ortaöğretimi tamamlama olasılıkları en düşük düzeydedir.⁷
- Çatışmanın etkilerini en çok kız çocuklar ve kadınlar hissetmektedir. Mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, artan güvensizlik ortamı, ailenin parçalanması, yoksulluk ve çatışmaya eşlik eden şiddet durumlarında daha da artış göstermektedir. Örneğin:
  - Çatışma okulların kapanmasına ya da eğitimin daha maliyetli hale gelmesine neden olduğunda kız çocukların eğitimi oğlan çocuklar için olduğu gibi bir yatırım aracı olarak görülmediği için genellikle önce kız çocuklar okuldan alınmaktadır,
  - Okulda ya da okula gidiş-okuldan dönüş yolunda artan şiddet tehditleri, ebeveynlerin kız çocuklarını evde tutmasına neden olabilmektedir,
  - Çatışma dönemlerinde erken yaşta evliliklerin artması da kızların okuldan alınmasına neden olabilmektedir.
- Çatışma durumlarında kız çocuklar için doğru eğitim barışın inşa edilmesine ve toplumların yeniden kurulmasına yardımcı olabilmektedir.

4 Malala Fund (2016) Yes All Girls

5 Nicolai, S., Hine, S., and Wales, J. (2015). Education in emergencies and protracted crises: Toward a strengthened response. London: ODI.

6 UNESCO Global Education Monitoring Report 2016. Gender Review

7 UNESCO Global Education Monitoring Report 2016. Gender Review

Temel kaynaklar

Malala Fund (2018) [Raise Your Voice with Malala: A guide to taking action for girls' education](#)

Bu rehber savunuculuk sorunlarının belirlenmesi ve kendi toplulukları için kullanılacak stratejiler geliştirilmesi adına kız çocuklar tarafından kullanılabilir. Kaynak on dilde mevcuttur (Arapça, Brezilya Portekizcesi, Darice, İngilizce, Fransızca, Hausa dili, Hintçe, Peştuca, İspanyolca, Urduca)

Ek okuma listesi

- Education Cannot Wait [advocacy resources](#)
- INEE [advocacy collection](#)
- Global Coalition to Protect Education from Attack (GCPEA) [website](#)
- GCPEA (2019) [What can be done to better protect women and girls from attacks on education and military use of educational institutions?](#)
- Global Education Cluster (2018) [Advocacy Guidance: A note for education cluster coordinators](#)
- Global Education Cluster (2018) [Education: An essential component of a humanitarian response](#)
- ICRW (2019) [Gender Equity and Male Engagement Brief: It only works when everyone plays](#)
- Global Education Cluster (2015) [Advocacy Resources for Education in Emergencies: Compendium of Global Guidance, Visual Resources & Evidence](#)
- Iverson, E., & Oestergaard, E., (2019) [Gender equality in education in emergencies](#) Forced Migration Review, March. A useful primer on key issues.
- Malala Fund [advocacy pages](#)
- Plan UK '[Left Out and Left Behind](#)' campaign includes advocacy resources for girls' education in emergencies in the words of adolescent girls themselves
- Save the Children (2018) [Hear it from the Teachers](#)

4.2 ADE’de toplumsal cinsiyete uygun kaynakları harekete geçirme

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar Bu etki alanı, topluluk katılımına yönelik standartları ayrıntılı bir biçimde anlatmaktadır: katılım ve kaynaklar, Koordinasyon ve Analiz: tespit, müdahale stratejileri, izleme ve değerlendirme. Eğitime Erişim ve Öğrenme Ortamı, Eğitim ve öğrenim, Öğretmenler ve Diğer Eğitim Çalışanları ve Eğitim Politikası standartlarının uygulanmasının temelini oluşturmaktadır.
Birincil kullanıcılar	ADE yöneticileri
Ortaklar	Maliye Bakanlığı hükümet ortakları, Birleşmiş Milletler (BM) İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA) temsilciler, çok taraflı kurumlardan, uluslararası STÖ’lerden, bağışçılardan ve ADE için kaynakları harekete geçirme sorumluluğu olan vakıflardan ADE danışmanları/uzmanları ve finans/iş geliştirme çalışanları.
Aracın amacı	ADE için kaynakları harekete geçirme mekanizmalarının toplumsal cinsiyeti nasıl göz önünde bulundurabileceğinin anlaşılması.

Giriş

Bu araç, ADE yöneticilerinin uzun süreli ulusal ve bölgesel kaynakları geçirme planları, stratejileri ve kümelenmiş havuz finansman kriterleri ya da ortak teklif bütçeleri ve ortaklık sözleşmeleri de dahil mekanizmalarda toplumsal cinsiyeti göz önünde bulundurmasını desteklemektedir.

Önemli Bilgiler

Hem ani gelişen hem de uzun süreli insani krizler ADE yöneticilerinin, gelişen krizlerin doğurduğu en acil ihtiyaçları yansıtacak biçimde mevcut kaynakların harekete geçirilmesine⁸ dair strateji planları, adımlar ve faaliyetlere yeniden öncelik vermesini gerektirebilmektedir.

Örneğin, ulusal düzeyde bir Humanitarian Response Plan (İMP-İnsani Müdahale Planı), insani yardım koordinatörünün birincil müdahale yönetim aracıdır. İMP'nin kapsamı sektör ihtiyaçlarını ve ulusal paydaşlar, bağışçılar ve genel olarak kamu için önerilen müdahaleleri özetlemektedir.⁹ Kriz sırasında geliştirilen İMP'ler, ADE kaynakları da dahil, kaynakların harekete geçirilmesi amacıyla hizmet etmektedir.¹⁰

Etkili bir biçimde kaynakları harekete geçirme¹¹ için temel adımlar ADE program döngüsünün aşağıdakiler de dahil, diğer aşamalarıyla bağlantılıdır:

- Kaynakları öncelikli stratejiler çevresinde harekete geçirmek adına tespit verilerini kullanınız ve kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçları ve bunlara ilişkin planlar konusunda bilgiler ve temel mesajları oluşturunuz.

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

- Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlaması için destek ve kaynakların harekete geçirilmesi adına koordinasyon ve savunuculuk faaliyetlerini yürütünüz.

✂ 8.1: ADE'de toplumsal cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi

✂ 4.1: ADE'de toplumsal cinsiyet savunuculuğu ve iletişimi

8 Kaynakları harekete geçirme, bir kurum ya da paydaş grubunun ortak hedeflerini ve/veya görevlerini yerine getirmek adına yeni ve ek kaynakların belirlenmesi ve güvence altına alınması için planlanan ve gerçekleştirilen faaliyetleri ifade etmektedir. Bununla mevcut kaynakların verimliliği ve etkili kullanımı ve/veya azami düzeye çıkarılması sağlanmaktadır. Kurumların genel olarak küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde kurumsal kaynakları harekete geçirme stratejisi ve/veya planı bulunmaktadır. Kaynakları harekete geçirme planları ve/veya stratejileri, genel kurumsal öncelikler, sektör (eğitim, sağlık, koruma, vb.) ya da diğer tematik dayanaklar/ilkelere (eşitlik, katılım, koruma, vb.) göre farklı biçimlerde organize edilebilmektedir.

9 Metin, "IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#), s. 394" kaynağından uyarlanmıştır.

10 a.g.e.

11 Metin, "IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#), s. 110" kaynağından uyarlanmıştır.

- Ulusal düzeydeki ADE katılımcılarının kurumsal temelde ya da kolektif olarak bağışçılar ile savunuculuk ve ortaklık yapması gerekmektedir. Kriz öncesinde ve sırasında toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlarına öncelik veren bağışçılar ile eşgüdüm sağlayınız. Mevcut durumda bunu bir öncelik olarak değerlendirmeyen bağışçılar ile toplumsal cinsiyete duyarlı programlamayı savununuz.

✂ 4.1: ADE'de toplumsal cinsiyet savunuculuğu ve iletişimi

- Stratejik planlama ve kaynakları harekete geçirme sırasında toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış maliyetlendirmeyi değerlendirmeye alınız.
  - Toplumsal cinsiyete duyarlı müdahaleler, “tipik” ya da “olağan” ADE programlamasından farklı bir maliyet yapısına sahip olabilmektedir.
  - Örneğin, bir ADE programı, kadın öğretmenlerin istihdamı kız çocukların ilköğretim ve yükseköğretime erişiminin artırılması ihtiyacına yanıt verebilmektedir. İstihdam edilen kadın öğretmenler için ayrı bir hızlandırılmış hazırlık kursuna da ihtiyaç söz konusu olabilir. Bunun için de ayrı bir öğretim programı ve katılımcılar için çocuk bakım tesislerine yönelik hizmetler gerekli olacaktır. Söz konusu benzersiz maliyetler hükümetin tipik hizmet-içi mesleki gelişim maliyet yapısının da dışında kalabilmektedir.

Atılacak adımlar¹²

Bireysel, ortak ve bağışçı düzeyindeki teklifler ve Eğitim Kümesi kapsamında toplanmış finansman kriterlerinde gerekli olan [Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirtecine](#) ek olarak aşağıda önerilen adımlar, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kaynakları harekete geçirme çabalarını güçlendirecektir. Söz konusu adımlar ulusal düzeyde kaynakları harekete geçirme stratejilerinin değerlendirilmesi ve incelenmesi adına birtakım ipuçları sağlamaktadır.

12 Özellikle ADE kaynakların harekete geçirilmesine için söz konusu adımlar “IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#), s. 55, 78” kaynağından uyarlanmıştır.

Tablo 4.2.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE için kaynakları harekete geçirme adımları

ADE için kaynakları harekete geçirmede önemli adımlar	Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE için kaynakları harekete geçirmede önemli adım örnekleri
<p> </p> <p>Adım 1: İletişim ve savunuculuk materyallerinin, tekliflerinin, stratejilerinin ve operasyonel planlarının içeriğine ilişkin bilgi sağlamak adına kanıta dayalı toplumsal cinsiyet verilerini kullanınız (değişim kuramları, sonuç çerçevesi, stratejiler ve faaliyetler de dahil).</p> <ul style="list-style-type: none"> Varsayımlara dayalı bir dilden kaçınınız. “Kuruluşumuzun toplumsal cinsiyet politikasına sadık kalınacaktır ve program döngüsü boyunca toplumsal cinsiyet yaygınlaştırılacaktır” gibi kapsamlı tümcelerden kaçınınız. Kuruluşunuzda ve/veya kuruluşlararası/sektörlerarası toplumsal cinsiyet çalışma grupları (varsa) içerisinde savunuculuk mesajları hazırlamak için eğitim değerlendirmelerinden ve/veya diğer kaynaklardan elde edilen toplumsal cinsiyet kanıtlarını kullanınız. Bunlar, aşağıdakiler gibi çeşitli düzeylerdeki mesajlar olabilmektedir:<ul style="list-style-type: none"> Sektörlerarası düzey: Eğitimdeki toplumsal cinsiyet engelleri/sorunlarına yönelik kanıtlar Humanitarian Needs Overview (HNO-İnsani Yardım İhtiyaçlarına Genel Bakış) bilgi sağlayabilmekte ve bu da sonra İMP'nin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için bilgi verebilmektedir. Sektör düzeyi: Stratejik planlama süreci. Eğitim Kümesi, Joint Education Needs Assessment (JENA-Ortak Eğitim İhtiyaç Tespiti) toplumsal cinsiyete dayalı engeller/sorunlara dair kanıtlarına dayanarak müdahale çerçevesi için stratejilere öncelik vermektedir. Bu, strateji için kaynakların harekete geçirilmesine dair ihtiyaçlar için tartışmayı başlatmakta ve stratejinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamaktadır (İMP süreçlerinin bir bölümü de dahil, bağışçı tekliflerinde ve toplanmış finansman kriterlerinde). Kurumsal düzey: Toplumsal cinsiyete dayalı engellere/sorunlara yönelik eğitim kanıtları, bir kuruluş içerisinde öncelikli olarak toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri ve stratejileri (ulusaldan küresele), yıllık iş planlaması, teklif geliştirme, vb. için bilgi sağlamak adına kullanılabilir.	<ul style="list-style-type: none"> Genel müdahale kapsamında eğitim sektörüne ilişkin finansman önceliklerini etkilemesi için - Rapid Joint Education Needs Assessment (RJENA-Hızlı Ortak Eğitim İhtiyaç Analizi) ya da People in Need raporları gibi - ilk değerlendirme raporlarına toplumsal cinsiyet analizi sonuçlarını da dahil ediniz. İddiaları desteklemek adına yalnızca hızlı tespitlerden ve toplumsal cinsiyet analizlerinden önemli verileri dahil ediniz. Örneğin, “X, Y ve Z kanıtlarına dayanarak çatışmalardan en çok kadınlar ve ergen kız çocuklar etkilenmektedir” ya da “adım kapsamında ergen kız çocuklar ve çocuklar gibi savunmasız kişiler hedeflenecektir”. Toplumsal cinsiyet analizlerinden elde edilen bulguların değişim kuramları, sonuç çerçevesi ve bütçe/maliyet değerlendirmeleri gibi program döngüsü boyunca belirli adımları nasıl etkilediğini gösteriniz. Örnekler için bkz.:<ul style="list-style-type: none"> ➔ 3.2: Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevelerinde toplumsal cinsiyet ➔ 3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet Analizi<ul style="list-style-type: none"> ADE müdahaleleri için toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış fonlara duyulan ihtiyaç çevresinde savunuculuk ve iletişim mesajları için bilgi sağlanması adına ikincil veri incelemesinden (İVİ) ya da RJENA'dan elde edilen verileri kullanınız. Söz konusu tespitlerin bir parçası olarak toplumsal cinsiyet analizinin dahil edilmesi konusunda daha fazla ayrıntı için bkz.:<ul style="list-style-type: none"> ➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi ✗ 4.1: ADE toplumsal cinsiyet savunuculuğu ve iletişimi

ADE için kaynakları harekete geçirmede önemli adımlar

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE için kaynakları harekete geçirmede önemli adım örnekleri

Adım 2: İletişim, savunuculuk, teklifler ve finansman kriteri materyalleri/belgeleri kapsamında sözcük sayısı sınırlı olmasa da kız ve oğlan çocukları/kadınlar ve erkekleri hedef alan strateji ya da belirli faaliyetleri vurgulamak adına sürekli olarak dili kullanınız.

- Örneğin:
  - Cinsiyete göre ayrılmış tuvaletler ve ilgili menstrüasyon dönemi hijyen yönetimi (MHY) programı tasarlanırken kadın öğretmenler ve üreme çağındaki kız çocuklar hedef alınmaktadır.
  - Erkek ebeveyn/bakımdan sorumlu kişi gruplarından genç erkek aile üyeleri ve/veya topluluk liderleri kız ve oğlan çocuklar için eğitimin önemine odaklanan mesajlar alabilmektedir.
- Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen faaliyetlerin tamamlanması adına kullanılan dilde kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklere açık bir biçimde gönderimde bulununuz.
  - Ergen mültecileri hedef alan faaliyetlerin özellikle yaş, eğitim sistemi düzeyi ve sunulan eğitim müdahalesi/ hizmeti türüne göre kadın ve erkek mültecileri kapsayıcı bir dili kullanması gerekmektedir ("14-18 yaş arası okul dışı kalan mülteciler (e/k)" vb.)

[X 3.2: Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevelerinde toplumsal cinsiyet](#)

Adım 3: Değişim kuramları/sonuç çerçevesi bölümleri gibi birleştirilmiş finansman kriterleri, teklifler ve raporlar kapsamında toplumsal cinsiyeti değerlendirme altına alınız. Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklere ve kanıta dayalı toplumsal cinsiyet konularına gönderimde bulunan dili sürekli olarak kullanınız.

- Bir kurumun ya da ortak bir paydaş grubunun toplumsal cinsiyete dayalı sorunları ya da engelleri belirlediğini ve değerlendirmelerden elde edilen kanıtlara dayanarak bunları değerlendirecek faaliyetler tasarladığını göstermek için teklifin yalnızca belirlenmiş bir "toplumsal cinsiyet bölümü" değil, tüm bölümleri kullanınız.
- Teklifin sonuç çerçevesinde ya da ekinde kurumun ya da kolektif kuruluşların zaman içerisinde paydaş grupları (kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler) arasındaki toplumsal cinsiyet değişikliklerini nasıl izleyeceğini gösteriniz.
- Teklif tasarımında girişimin; kız ve oğlan çocuklar/ kadınlar ve erkekler (en kırılgan olarak tanımlananlar da) dahil; etkilenen kitleye karşı nasıl sorumlu olduğunu ve söz konusu kesimler ile nasıl etkileşim kurulduğunu gösteriniz.

- Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değişim kuramları, mantıksal çerçeveler ve sonuç çerçeveleri örneklerini inceleyiniz:
  - [X 3.2: Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevelerinde toplumsal cinsiyet](#)
- Toplumsal cinsiyete duyarlı toplanmış fon kriterlerine ilişkin örnek için bkz. [Kutu 4.2.1.](#)

Adım 4: ADE programları kapsamında toplumsal cinsiyete yönelik kaynak boşluklarını belirleyiniz ve bu bağlamda başışçılara ve diğer insani yardım paydaşlarına düzenli olarak rapor veriniz.

- Elde bulunan ve gerekli kaynaklar analiz edilirken toplumsal cinsiyetin önemli bir kategori olması gerekmektedir.
- Toplumsal cinsiyete yönelik kaynakların harekete geçirilmesinin yalnızca toplumsal cinsiyete özgü hedefleri olan programlarda değil, aynı zamanda insani yardım ve kalkınma sektörlerindeki tüm eğitim ve ADE programları kapsamında düşünülmesi gerekmektedir.

- Toplumsal cinsiyete duyarlı bir ADE maliyet tahmini şablonu ile hızlı bir maliyet-faaliyet analizi gerçekleştiriniz ve özellikle de toplumsal cinsiyete duyarlılığa ve dönüşüme ilişkin faaliyetlerin zaman içerisinde toplumsal cinsiyete göre farklılaşmış maliyetlerini belirleyiniz.

[X 3.2: Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevelerinde toplumsal cinsiyet](#)

[X 3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet Analizi](#)

- Örneğin, ADE programları kapsamında kız çocuklar okula kayıt oranlarının daha yüksek olması nedeniyle ilköğretimi hedefleyen programlardan orantısız bir biçimde ve oğlan çocukların genel olarak daha yüksek kayıt oranlarına sahip olduğu ortaöğretimi hedefleyen programlardan ise daha az yararlanmaktadır. Bu örnekte, kaynakların harekete geçirilmesi ve belirli eğitim düzeylerine (bu durumda ilköğretim) fon sağlanması, kız çocuklar özel olarak hedef alınmasa da önemli bir toplumsal cinsiyet boyutuna sahiptir.

ADE için kaynakları harekete geçirmede önemli adımlar	Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE için kaynakları harekete geçirmede önemli adım örnekleri
<p>Adım 5: Uzun süreli kriz durumlarında eğitim bütçelerinin ve kamu harcama yönetiminin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlayınız.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Uzun süreli bütçelerin sağlanması adına (yani, Eğitim Sektörü Planlarının, Geçiş Dönemi Eğitim Planlarının, Acil Durum Planlarının bir bölümü), toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış yeterli kaynakları göz önünde bulundurmak ve harekete geçirmek adına toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve kamu harcama yönetimi ilke ve kaynaklarını kullanınız.¹³ <p>ODI (2018) Gender-responsive public expenditure management.</p> <p>Oxfam (2018) Guide to Gender-Responsive Budgeting.</p> <ul style="list-style-type: none"> Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerini desteklemek adına özel sektör kaynakları gibi çeşitli finansman kaynaklarının nasıl harekete geçirilebileceğini göz önünde bulundurunuz. Mevcut veriler aracılığıyla özel sektör için bir “yatırım örneği” geliştiriniz. <p> 2: İhtiyaç tespiti ve analizi</p> <p> 3.2: Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevelerinde toplumsal cinsiyet</p> <p> 3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi</p> <p>- Örneğin, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesinde erkeklik üzerine yapılan araştırmanın – IMAGES MENA – özel sektör odaklı ve erkeklerin katılımına ilişkin önerilerin geliştirilmesine nasıl yol açtığını inceleyiniz. Bu, doğrudan eğitimle ilgili bir araç olmamakla birlikte eşitlikçi kalkınma olanaklarının ekonomik yararlarından söz etmektedir.</p> <p> UN Women (2018) Understanding the Business Case for Gender Equality in the Workplace.</p>

13 Colin-Pescina, Jorge U., Fry, Lucia ve Fyles, Nora. 2020. Research to Support Better Spending for Girls' Education. New York City, NY: United Nations Girls' Education Initiative (UNGEI) and Malala Fund.

Kutu 4.2.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE için toplanan fon kriterleri ve/veya ortak teklif geliştirme kriterleri örneği

Global Education Cluster (Küresel Eğitim Kümesi) tarafından yayımlanan 2017 "Partner Project Peer Review Template (Ortak Proje Akran Değerlendirmesi Şablonu" kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı bağlamsallaştırılmış ülke düzeyinde toplanan finansman kriterlerinin oluşturulması için uyarlanması.¹⁴

- Proje, belgelenmiş ihtiyaçlara (Küme İhtiyaç Analizi kapsamında tanımlandığı üzere en kırılgan) dayalı olarak en kırılgan kitleleri (cinsiyete, yaşa ve eğitim sistemi düzeyine göre kümelendirilmiş kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler) hedeflemektedir. Bunun, aşağıda açıklanan toplumsal cinsiyet eşitliği konularını içermesi gerekmektedir:

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

- Proje insan odaklıdır ve kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklere karşı hesap verebilirlik de dahil, etkilenen kitlelere yönelik hesap verebilirliği inşa etmektedir. Etkilenen kitleler ile toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı bir biçimde ortaklık ve müzakerelere öncelik vermektedir. Geri bildirim toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık analizi de dahil, geri bildirim program döngüsünün her evresinde göz önünde bulundurulmaktadır ve geri bildirim mekanizması toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcıdır.

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

✂ 8.1: ADE'de toplumsal cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi

- Proje; bir değişim teorisini, ADE mantıksal çerçevesini ve toplumsal cinsiyete duyarlı stratejileri, hedefleri, çıktıları, alt çıktıları ve faaliyetleri içeren bir sonuç çerçevesini tanımlamaktadır. Buna ek olarak, zaman içerisinde toplumsal cinsiyete göre farklılaşan değişimi ölçmek adına ilgili göstergeleri de tanımlamaktadır.

✂ Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet

- Değişim teorisi ve sonuç çerçevesi; SDR, RJENA, proje ölçme ve diğer mekanizmalarla gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet analizi gibi sektör değerlendirmeleri ile belirlenen ilgili toplumsal cinsiyet hakkaniyeti ve kapsayıcılık konularını değerlendirmek üzere tasarlanmıştır.

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

¹⁴ Dayanak: Global Education Cluster (2017) Partner Project Peer Review Criteria.

- Proje, söz konusu bağlantıların nasıl toplumsal cinsiyete duyarlı olabileceği de dahil, sektörlerarası bağlantıları içermektedir.

✂ 8.1: ADE'de toplumsal cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi

- Proje bütçesi ve zaman çizelgesi; uygulanabilir, gerçekçidir ve değişim teorisi/sonuç çerçevesi ile bağlantılıdır. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve maliyetlendirmeye ilişkin ilkeler bütçeye dahil edilecek toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış bütçe kalemlerinin belirlenmesini desteklemiştir.

✂ 3.2: Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevelerinde toplumsal cinsiyet

✂ 3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi

Uygulayıcı ortak/ortaklar ADE'yi ölçme ve uygulama deneyimine ya da kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim programlamaya ilişkin güçlü bir deneyime sahiptir. Önceki rapor/belgeler, zaman içerisinde gerçekleştirilen ve izlenen toplumsal cinsiyete göre farklılaşan adımları ve ilgili sonuçları göstermektedir.

✂ 3.2: Değişim teorisi ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet

➔ 5: Uygulama

Kutu 4.2.2: Bağış/Teklif İvD çerçevesinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için kuruma özgü finansman gerekliliği örneği

Education Cannot Wait (ECW) toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi performans göstergeleri

Aşağıdaki ECW zorunlu asgari performans göstergeleri verilen bağışların odağı ve kapsamına bağlı olarak tüm bağış İvD çerçevelerine dahil edilecektir.

- “Tüm bağışlar – Bağış alanlar, tekliflere IASC GAM'ı uygulamakta ve teklif sunumunun bir parçası olarak düzenlenen raporu paylaşmaktadır. Bağış uygulaması boyunca GAM'ın nasıl izleneceği konusunda göstergeler sağlanmaktadır. Mümkün olmaması durumunda FER- First Emergency Response (İlk Acil Müdahale) bağışları için GAM, fon duyurusu ardından 60 gün sonunda uygulanmaktadır.

- Tüm bağışlar – Bağış kapsamındaki tüm eğitime erişim, okula devam, okul dışında olma göstergelerinin cinsiyete, yaşa ve engellilik durumuna göre ayrıştırılması gerekmektedir. Böyle yapılmaması durumunda bir gerekçe sunulması ve ECW Sekreteryası tarafından onaylanması gerekmektedir.
- Tüm bağışlar – Cinsiyete göre ayrıştırılmış halde eğitim verilen öğretmen ve yönetici sayısı ve kadınların oranı.
- Tüm bağışlar – Afet risklerinin azaltılması, engellilik durumu ve toplumsal cinsiyete özgü konular da dahil, INEE Asgari Standartlar ve ECW bağış rehberinde tanımlandığı biçimde güvenli öğrenme ortamı standartlarını karşılayan ECW destekli okulların/eğitim ortamlarının oranı.
- Tüm bağışlar – Kadın STÖ'leri ve ulusal/bölgesel/küresel uluslararası STÖ'ler ve GEEWG üzerinde çalışan ağlar ile ortaklıkların sayısı.
- İlgili olduğu noktalarda –İnsani ve Mülteci Müdahale Planları ve eğitim sektörü politika/ planı, okullar ve çevresinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin önleme ve müdahale etme mekanizmalarını belirtmektedir.
- İlgili olduğu noktalarda – İnşa ya da rehabilite edilen toplumsal cinsiyete duyarlı tuvaletlerin sayısı.
- İlgili olduğu noktalarda – MHY konuları ile okuldaki WASH tesislerinin sayısı.
- İlgili olduğu noktalarda – Cinsiyet, yaş, engellilik durumuna göre ayrıştırılmış sağlık, eğitim ve psikososyal iyi olma hali açısından gelişimsel olarak doğru yolda olan ve ECW tarafından desteklenen beş yaş altındaki çocukların oranı.

Kaynak: ECW 2019 [Accountability Framework for ECW's Gender Equality Policy 2019 -2021](#)

Temel kaynaklar

IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#). Kaynakların harekete geçirilmesi ile ilgili bölümler en alakalı olanlardır.

5. Uygulama

© UNICEF/UN0313007/Filippov

13 yaşındaki Maria, doğu Ukrayna'da hükümet ve hükümet dışı bölgeleri ayıran ve çatışmaların hala en şiddetli olduğu 'temas' hattından iki kilometre uzakta bulunan Mariinka okulunda sınıfına devam ediyor. Burada camlar, kırılma ihtimaline karşı kum torbalarıyla korunuyor.

5. bölümde, aşağıdaki INEE Asgari Standartlar etki alanlarında toplumsal cinsiyete duyarlı ADE stratejilerinin uygulanmasına ilişkin araçlar bulunmaktadır:

Eğitime erişim ve öğrenme ortamı

5.1. Hızlandırılmış ve alternatif Eğitim (Bölüm 1 ve 2)

5.2. Tesis ve hizmetler

5.3. Koruma ve iyi olma hali

Öğretmenler ve eğitim çalışanları

5.4. Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

Eğitim ve öğrenim

5.5. Öğretmenler için eğitim ve öğrenim öz değerlendirme

5.6. Öğretim programı, eğitim materyalleri

Bu bölümde ADE programlaması için çeşitli yaygın müdahalelere yönelik rehberlik ve araçlar bulunmaktadır. Söz konusu araçlar planlama, bütçeleme ve izlemede önceliklendirme için kullanışlı bir kontrol listesi sunulmaktadır.

5.1. Hızlandırılmış ve alternatif eğitim

Genel Bakış	<p>Bu araç aşağıdakileri mercek altına almaktadır:</p> <ol style="list-style-type: none"> Bölüm: Hızlandırılmış eğitim Bölüm: Alternatif eğitim
INEE Asgari Standartlar	<p>Etki Alanı 2: Eğitime erişim ve öğrenme ortamı</p> <p>Bu alandaki standartlar güvenli ve ilgili eğitim fırsatlarına erişime odaklanmaktadır. Güvenlik ve fiziksel, bilişsel ve psikolojik iyi olma halini artırmaya destek olan sağlık, su ve sağlık hizmetleri, beslenme ve barınma gibi diğer sektörler ile önemli bağlantıları vurgulamaktadır.</p> <p>Etki Alanı 3: Eğitim ve öğrenim</p> <p>Söz konusu standartlar; öğretim programı, eğitim, mesleki gelişim ve destek, eğitim ve öğrenim süreçleri ve eğitim çıktılarının değerlendirilmesi de dahil olmak üzere etkili eğitim ve öğrenimi teşvik eden önemli unsurlara odaklanmaktadır.</p> <p>Etki Alanı 4: Öğretmenler ve diğer çalışanlar</p> <p>Bu alandaki standartlar, öğrenme alanında insan kaynaklarının idare ve yönetimini kapsamaktadır. İşe alım ve seçim, hizmet koşulları, süpervizyon ve destek buna dahildir.</p> <p>Etki Alanı 5: Eğitim politikası</p> <p>Bu alandaki standartlar politika oluşturma ve bunu yasalaştırma, planlama ve uygulamaya odaklanmaktadır.</p>
Birincil kullanıcılar	<p>Ulusal ve yerel düzeyler</p> <ul style="list-style-type: none"> ADE program yöneticileri: uluslararası STÖ'ler, sivil toplum kuruluşları Toplumsal cinsiyet, mülteciler ve ülke içinde yerinden edilen kişiler, öğretim programı planlaması ve reformu konusunda teknik uzmanlar gibi ADE danışmanları
Aracın amacı	<ul style="list-style-type: none"> Nitelikli ve kapsayıcı alternatif eğitimin sağlanmasını desteklemek için atılabilecek temel adımların belirlenmesi.

Giriş

Alternatif eğitim programları ADE müdahaleleri kapsamında merkezi bir yaklaşımdır ve kriz sırasında eğitim sürekliliğini sağlamaktadır.

Alternatif eğitim; okula gitmeyen kız ve oğlan çocuklar ve ergenler için akademik ya da mesleki ve teknik eğitim konularında sertifikalı yeterlilikleri sağlayan esnek programlar sunmaktadır. Alternatif eğitim seçenekleri genel olarak eğitimin taahhütleri ve programlara uygun hale getirilmesiyle çocukların ve ergenlerin eğitime erişimiyle ilgili engelleri ortadan kaldırmak için tasarlanmıştır (örn., derslerin alışlagelmiş okul saatleri dışında yapılması).

Kutu 5.1.1: Temel Tanımlar

Örgün eğitim, "Kamu kurumları ve özel kuruluşlar ile kurumsallaşmış, amacı ve planı olan ve bir bütün olarak bir ülkenin örgün eğitim sistemini oluşturan bir eğitimidir. Dolayısıyla örgün eğitim programları, ilgili ulusal eğitim yetkilileri ya da dengi tarafından; örneğin, ulusal ya da yerel yetkilileri ile işbirliğinde bulunan diğer kurumlarca da bu biçimde tanınmaktadır. Örgün eğitim, çoğunlukla temel eğitimden oluşmaktadır. Mesleki eğitim, özel eğitim ve yetişkin eğitiminin kimi bölümleri genel olarak örgün eğitim sisteminin bir parçası olarak kabul edilmektedir." biçiminde tanımlanmaktadır."¹

Yaygın eğitim (YE) ise, örgün eğitim sisteminin dışında kalan planlı, yapılandırılmış ve organize eğitim programlarını ifade eden bir terimdir. Kimi YE türleri denklige sahip yeterlilikleri² sağlarken diğerleri sağlamamaktadır. YE programları, çeşitliliği, esnekliği ve belirli bir bağlamda öğrencilerin yeni eğitim ihtiyaçlarına hızlı bir yanıt verme potansiyeline ek olarak bütünsel ve öğrenci merkezli pedagojileriyle karakterize edilmektedir. Yaygın öğrenme (günlük etkileşimler ve faaliyetler ile doğal olarak elde edilen bilgi ve beceriler) YE olarak değerlendirilmemektedir.³

1 UNESCO, 2011 cited in Inter-agency Network for Education in Emergencies (2020) Background Paper and Proposed Taxonomy of Non-formal Education for Adolescents and Youth in Crisis and Conflict Contexts. New York, NY.

2 Denk ve sertifikalı yeterlilikler örgün okullarda edinilen bilgi, beceri ve tutumların denklliğini ifade etmektedir.

3 Inter-agency Network for Education in Emergencies (2020) Background Paper and Proposed Taxonomy of Non-formal Education for Adolescents and Youth in Crisis and Conflict Contexts. New York, NY.

Öğrenciler için, aşağıdakiler de dahil, ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere, birçok nedene bağlı olarak alternatif eğitimler sağlanabilmektedir:

- kriz sonucu eğitimden mahrum kalmak ve bu nedenle de örgün eğitime kabul edilemeyecek yaşta olmak (öğrenim çağını aşmış öğrenciler⁴),
- yerinden edilme de dahil, bağlam kaynaklı örgün eğitime erişememek,
- toplumsal cinsiyet, engellilik durumu, etnik köken, dil, yoksulluk, vb. nedenlerle ötekileştirilmek,
- politika kaynaklı kısıtlamalar (örn., yaş, mülteci olma),
- güvenli olmayan okullar: hasarlı, işgal edilmiş ya da saldırıya açık, örgün eğitim okullarına ulaşımın çok tehlikeli olması,
- öğretmen açığı.

Önemli Bilgiler

Eğitim Politikası Çalışma Grubu kapsamındaki INEE alternatif eğitim iş akışı ile gerçekleştirilen yakın tarihli bir literatür taraması⁴ alternatif eğitimin farklı bağlamlarda farklı biçimde tanımlandığını ve bunun da kafa karıştırıcı olabileceğini ortaya çıkarmıştır.

Ancak, grup tarafından yararlı bir sınıflandırma geliştirilmiştir.⁵ Bunun için ayrıca bkz. EiE-GenKit [Ek 9.1](#).

Tanımlar: Örgün eğitime alternatifler

Alternatif eğitim

“Alternatif Eğitim, eğitimin dışında kalan çocuklar, ergenler ve gençler için akademik ya da mesleki/ teknik alanlarda denklige sahip yeterlilikler sağlayan planlı ve yapılandırılmış bir eğitim programıdır”.⁶ Alternatif eğitim genel olarak, okula gitmeyen öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde esnek bir yapıya sahiptir.

4 Inter-agency Network for Education in Emergencies (2020) Background Paper and Proposed Taxonomy of Non-formal Education for Adolescents and Youth in Crisis and Conflict Contexts. New York, NY.

5 INEE 2020

6 INEE, 2020, s. 47

Örnek:

- Hızlandırılmış eğitim programları (HEP'ler): HEP'lere ilişkin ayrıntılı bilgi ve rehberlik için söz konusu aracın 1. Bölümünü inceleyiniz. "HEP'ler; – özellikle yoksulluk, dışlanma, çatışma ve kriz nedeniyle eğitimi kaçıran ya da eğitime ara veren – dezavantajlı, öğrenim çağını aşmış veya okul çağı gerisindeki öğrenciler ve eğitim dışındaki çocuklar ve gençlerin eğitime erişimini sağlamayı amaçlayan hızlandırılmış bir zaman diliminde gerçekleştirilen esnek ve yaşa uygun programlardır."⁷
- Temel alternatif eğitim,
- İkinci şans programları,
- Gençlerin geçim kaynaklarına ilişkin eğitim programları.

Geçiş programları

"Geçiş programları öğrencilerin örgün ya da alternatif eğitim programlarına geçişine destek sağlayan kısa süreli eğitim programlarıdır. Bu programlar tek başına sertifika ya da denkliği olan yeterlilikleri sağlamamakta ve sıklıkla STÖ'ler tarafından uygulanmaktadır."⁸

Örnek:

- Öğrenmeye hazır bulunuşluk,
- Telafi programları,
- Programlar arası köprü oluşturma (örn., dil).

Destek hizmetleri

"Destek hizmetleri öğrenciler için örgün ve yaygın eğitim çalışmalarına ek olarak sunulan programları da içermektedir."⁹

Örnek:

- Özel ders ve okul sonrası destek,
- Telafi programları,
- Okul terkinin önlenmesi, öğrenmeye hazır bulunuşluk,
- Öğretim programına entegre edilen unsurlar: yaşam becerileri, sağlık, afet riskinin azaltılması, güvenlik, psikososyal destek/sosyal-duygusal öğrenim, barış eğitimi. Söz konusu unsurlara yönelik daha fazla bilgi için bkz

5.3: Koruma ve iyi olma hali

7 Tanım [Accelerated Education Working Group](#) sitesinden alınmıştır.

8 INEE, 2020, s. 47

9 INEE, 2020, s. 47

Şekil 5.1.1: Hızlandırılmış ya da alternatif eğitim programı ne zaman uygulanmalı?¹⁰

10 Adapted from Accelerated Education Working Group Decision Tree, The Case for Accelerated Education, s. 3" kaynağından uyarlanmıştır.

1. Bölüm: Hızlandırılmış Eğitim Programları

Temel kaynaklar

Hızlandırılmış Eğitim Çalışma Grubu [İlkeler Rehberi](#) ile hızlandırılmış eğitim programlamasına bilgi sağlamak adına [etkili uygulamaya ilişkin kanıta dayalı 10 ilke](#) geliştirilmiştir. Toplumsal cinsiyete ve kapsayıcılığa duyarlılık ilkelerin genelinde yer almaktadır, ancak daha kapsayıcı uygulamaları teşvik etmek adına gerçekleştirilebilecek birtakım eylem noktaları da bulunmaktadır (aşağıdaki bölümü inceleyiniz).

Tablo 5.1.1: Kapsayıcı HEP'ler için kontrol listesi¹¹

Aşağıdaki sorular ve notlar HEP ilkelerine ilişkin eşitlik ve kapsayıcılık unsurlarını ortaya koymaktadır.

HEP ilke 1: HEP esnektir ve öğrenim çağını aşmış veya okul çağı gerisindeki öğrenciler içindir.	
Soru	
	<ul style="list-style-type: none"> • HEP sınıfının zamanı ve yeri esnek mi? • Bu durum topluluk, öğretmen ve en önemlisi hem kız hem de erkek öğrencilerin özel ihtiyaçları doğrultusunda kontrol edildi mi?
Not	
	<p>Esneklik, tutarlı okula devam ve eğitimi tamamlama için yardımcı olabilmektedir.</p> <p>Esnek zaman çizelgesi, ev-içi bakım yükümlülüğü atanmış kız çocukların sabahın erken saatlerinde ev ve bakım işlerinin yanı sıra kendi işlerini de tamamladıktan sonra okula gidebileceklerini göz önünde bulunduran kolaylaştırıcı bir unsur olabilir. Bu, özellikle 'anne olan' kız çocuklar bakımından önemli olabilmektedir. Esnek zaman çizelgesi aynı zamanda çalışmak zorunda bırakılmış oğlan çocukların (ücretli çalışma, gelir yaratma ya da tarım işlerinde yardımcı olma, ağır ev işleri, vb.) bu görevlerini yerine getirmek ile okula gitmek arasında kritik bir tercih yapmak zorunda kalmayacağı anlamına gelebilir★.</p>

11 Bu kontrol listesi, "Accelerated Education Working Group Principles for Effective Practice and the [Guide to The Principles](#) kaynağına dayanmaktadır.

HEP ilke 2: Öğretim programı, materyaller ve pedagojide gerçek anlamda hızlandırılmış, uygun ve ilgili eğitim dili kullanılmaktadır.

Soru

- HEP öğretim programı, eğitim materyalleri, eğitim dili ve yöntemleri öğrenim çağını aşmış çocuklar için uygun bir biçimde uyarlanmış mı (örn., yaşa uygun bir dil kullanılıyor mu)?
- Bunlar toplumsal cinsiyet hassasiyeti ya da toplumsal cinsiyet duyarlılığı taşıyan ve kapsayıcı eğitim uygulamalarını yansıtıyor mu?

Not

Kız ve oğlan çocuklar da dahil diğer ötekileştirilmiş gruplar öğrenime hazırlık için psikososyal destek, toplumsal ve duygusal beceriler, toplum temelli rehabilitasyon ve eğitim materyallerine uyum sağlama gibi birtakım desteğe ihtiyaç duyabilmektedir. Öğretim programı ve materyallerin uygulanması konusunda öneriler ve rehberlik için bkz.:

✕ [5.3: Koruma ve iyi olma hali](#)

✕ [5.6: Öğretim programı, eğitim materyalleri](#)

HEP ilke 3: Hızlandırılmış öğrenme ortamı kapsayıcı ve güvenlidir.

Soru

- HEP, kız ve oğlan çocuklar için suya erişim ve tuvaletler ve gerektiğinde hijyenik malzemeleri (menstrüel hijyen yönetimi) sağlıyor mu?
- Öğrenim yeri, engelli bireyler de dahil, kız çocuklar ve kadınlara danışılarak mı seçildi?

Not

Oğlan ve/veya kız çocuklara şiddet uyguladığı ve cinsel istismarda bulunduğu tespit edilen öğretmenlerin inceleme gerçekleştirilene kadar hemen eğitim kadrosundan çıkarılması gerekmektedir.

✕ [5.2: Koruma ve iyi olma hali](#)

HEP ilke 4: Öğretmenler istihdam edilmekte, öğretmenlere süpervizyon sağlanmakta ve ücret ödenmektedir.

Soru

- HEP öğretmenleri, kız ve erkek öğrencilere karşı fiziksel şiddet ve okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet i (TCDŞ) önleme rehberi de dahil bir davranış kuralları belgesi imza atıyor mu?

Not

Oğlan ve/veya kız çocuklara şiddet uyguladığı ve cinsel istismarda bulunduğu tespit edilen öğretmenlerin inceleme gerçekleştirilene kadar hemen eğitim kadrosundan çıkarılması gerekmektedir.

✘ 5.3: Koruma ve iyi olma hali

Soru

- HEP, şiddete ve TCDŞ'ye maruz kalmanın raporlanması ve takibine ilişkin mekanizmalar hakkında öğrenci ve öğretmenlere bilgi sağlıyor mu?

Not

Bu; güvenli, koruyucu ve erişilebilir HEP'lerin sağlanması konusunda önemli bir bileşendir.

✘ 5.3: Koruma ve iyi olma hali

Soru

- Öğretmen istihdamı hedeflenen coğrafi alanlardan mı yapıldı?
- Öğretmenler, öğrencilerin kültürü, dili ve deneyimine ilişkin bilgi sahibi mi?
- Öğretmen istihdamında toplumsal cinsiyet dengesi taahhüt edilmekte midir?

Not

İşe alım sırasında, tüm kız ve oğlan çocuklar için kapsayıcı eğitimi kolaylaştırmak adına gerekli olan tutum ve davranış türlerini göz önünde bulundurunuz. Kadın öğretmenlerin HEP kapsamında çalışmasını teşvik etmek için coğrafi konum etmenlerini, güvenlik önlemlerini ve teşvikleri değerlendiriniz. Kadın öğretmenlerin istihdamını teşvik etmeye ek olarak öğretmen istihdamı süreçlerinde kadınların bulunması ve karar vermesi konularında belirli hedefler koymayı düşününüz.

✘ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

HEP ilke 5: Öğretmenler sürekli mesleki gelişime katılmaktadır.

Soru

- Eşitlik ve kapsayıcılık ilkeleri öğretmen eğitimi ve süpervizyonu oturumlarına dahil ediliyor mu?

Not

Eşitlik ve kapsayıcılık ilkeleri, süregelen öğretmenlere destek ve süpervizyon sunumu sırasında tartışılabilen (örn., adaletin ve potansiyel çözümlerin sağlanması için sınıfta yaşanacak güçlükler) ve genellikle aşamalı/şelale eğitimden daha etkili olabilmektedir.¹²

✘ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

12 AEWG (2017) [Guide to the Accelerated Education Principles](#), s.43.

HEP ilke 6: Hedefler, izleme ve fonlama birbiriyle uyumludur.

HEP ilke 7: Hızlandırılmış eğitim merkezi etkin bir biçimde yönetilmektedir.

Soru

- Kayıt ve hesap verebilirlik sistemleri; okula kayıt, devam, sınıfta kalma, okul terki, eğitimi tamamlamanın kaydedilebileceği ve ölçülebileceği biçimde HEP kapsamında kurulabilir mi?

Not

Bunların cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılması ve mümkün olan en geniş düzeyde devlet/kamu sistemleri, protokolleri ve şablonlarına uyarlanması gerekmektedir.

Eğitimin maliyeti nedeniyle okul terki, kız çocukların kendilerinden talepleri yönetimi ve kapsayıcı eğitime ilişkin olumsuz toplumsal normlara, tutumlara ve davranışlara yanıt verme de dahil toplumsal cinsiyete dayalı güçlükler ve risklerin tanımlanmasını ve yönetilmesini sağlayınız.

Kız çocukların okula kaydı ve kadın öğretmen istihdamı için hedefler oluşturmayı göz önünde bulundurunuz –bunlar Bangladeş ve Uganda gibi ülkelerde etkili olmuştur.¹³

HEP ilke 8: Topluluk katılımcı ve sorumludur.

Soru

- HEP, etkilenmiş kız ve erkek öğrenciler için hesap verme sorumluluğunu taşımakta mıdır?

Not

Düzenli toplantılar ve HEP'e kayıtlı çocuk ve gençlerin sesi olmak için yerinden edilmiş ve ev sahibi topluluklardan gelenler ile engelli ve engeli olmayan çocuklar gibi çeşitli kız ve erkek öğrencilerden oluşan bir grup oluşturunuz. Mümkün olduğunda ise geniş bir üye kitlesi ile eşitlik ve kapsayıcılığı modelleyen bir topluluk eğitim komitesi kurunuz. Böylelikle, en kırılgan durumdaki öğrencilerin okula kayıtları, devam durumları ve okul terki düzenli olarak tespit edilebilmekte ve izlenebilmektedir.

HEP ilke 9: HEP, ilköğretim düzeyinde sertifika ile sonuçlanan yasal ve güvenilir bir eğitim seçeneğidir.

HEP ilke 10: HEP, ulusal eğitim sistemi ve ilgili insani yardım mimarisi ile uyumludur.

Soru

- Öğrenciler, sertifika almak için sınavlara girme konusunda aktif olarak destekleniyor mu?

Not

Bu durum; ulaşım yardımlarını, sınav ücretleri için bir bütçe sağlanmasını, veliler ile birlikte çalışmayı ve kız ve oğlan çocukların karşılaşabileceği sınavlara yönelik belirli ve farklı engellerin tanınmasını gerektirebilmektedir.

Soru

- Öğrenciler gerektiğinde alternatif eğitimden örgün eğitime geçiş için aktif olarak destekleniyor mu?

Not

Örneğin, genç anne ya da babaların örgün eğitime erişimini sağlamak adına ücretsiz/uygun ücretli çocuk bakımına erişmesi gerekebilmektedir. Daha büyük yaşta olan ergenlerin eğitim dışında daha fazla sorumluluğu söz konusu olabilmektedir ve bu da öğretmenlerin pedagoji uygulamaları için desteğe ihtiyaç duyacağı anlamına gelebilmektedir.

Kutu 5.1.2: Toplumsal cinsiyet ve HEP'ler – kanıt

HEP'ler, kız çocuklar için nitelikli eğitim kazanımları sağlayabilmektedir ve bu kazanımlar da söz konusu çocukların örgün eğitim alan yaşitlarından daha yüksektir. Örneğin:

- VAS-Y Fille! Kongo'da, en azından orta düzeyden son düzeye kadar HEP'e katılan kız çocukların Early Grade Reading Assessment (Küçük Sınıf Okuma Değerlendirmesi) kapsamında yaklaşık yüzde 15 daha yüksek not aldığı ($p > 0,001$) ve Early Grade Maths Assessment (Küçük Sınıf Matematik Değerlendirmesi) kapsamında okula gitmeyen kız çocuklara göre yüzde 10 daha yüksek not aldığı ($p > 0,001$) raporlanmıştır (Shah & Choo, 2020: 23).
- STAGES Afganistan'da, HEP'deki kız çocukların devlet okuluna giden akranlarından daha yüksek akıcı okuma ve matematik notuna sahip olduğunu ve HEP sınıflarındaki kız çocukların notlarının devlet okuluna giden akranlarından önemli ölçüde daha yüksek olduğunu raporlanmıştır (Shah & Choo, 2020: 23).
- "Kız HE öğrencileri sınıfta kalma, eğitimi tamamlama ve bir üst kademeye geçiş konularında erkek öğrencilerden daha fazla güçlkle karşılaşmaya devam etmektedir [evdeki sorumlulukların artması nedeniyle özellikle ergen kızların okul terki oranları yüksek ve örgün eğitime geçiş olanları düşük olmaktadır – Shah & Choo, 2020: 31].
- HEP'ler, program tasarımı ve yaklaşımları konularında gün geçtikçe daha fazla toplumsal cinsiyet duyarlılığı sergilemekte ve kız öğrencilerin HEP'lere erişimini, eğitime devamı ve eğitimi tamamlamasını engelleyen aşağıdaki gibi çeşitli toplumsal cinsiyete duyarlı eylemler ile engelleri ortadan kaldırmak adına harekete geçmektedir:
  - Kız çocukların derse katılım konusunda karşılaştığı kısıtlamaları düzenlemek adına HEP faaliyetlerinin zaman çizelgesi ve yeri açısından esneklik sağlanması,
  - Toplumsal cinsiyete duyarlı ve ayrı tuvalet ve sağlık hizmetleri malzemelerinin sağlanması,
  - Kadın öğretmenlerin ve merkez yöneticilerinin istihdamı,
  - Cinsiyete göre ayrıştırılmış sınıfların kurulması* ve
  - Öğrencilere karşı herhangi türlü şiddete dair raporlama mekanizması ve açık davranış kurallarının oluşturulması.
- Az sayıda HEP, toplumsal cinsiyet dönüştürücü eylemlere ilişkin sürdürülebilir bir bağlılığı göstermektedir. Bu durum temelde öğretmen ve eğitim uygulamalarının ve toplumdaki kız çocukların eğitiminin değerine ilişkin toplumsal algı ve inanışların yeniden şekillendirilmesine odaklanılmaktadır. Söz konusu eylemlerin etkileri hala yetersiz düzeyde ölçülmekte ve değerlendirilmektedir ve HEP'ler için nadiren kendi başına bir sonuç olarak öne çıkmaktadır." (Shah & Choo, 2020: VI).

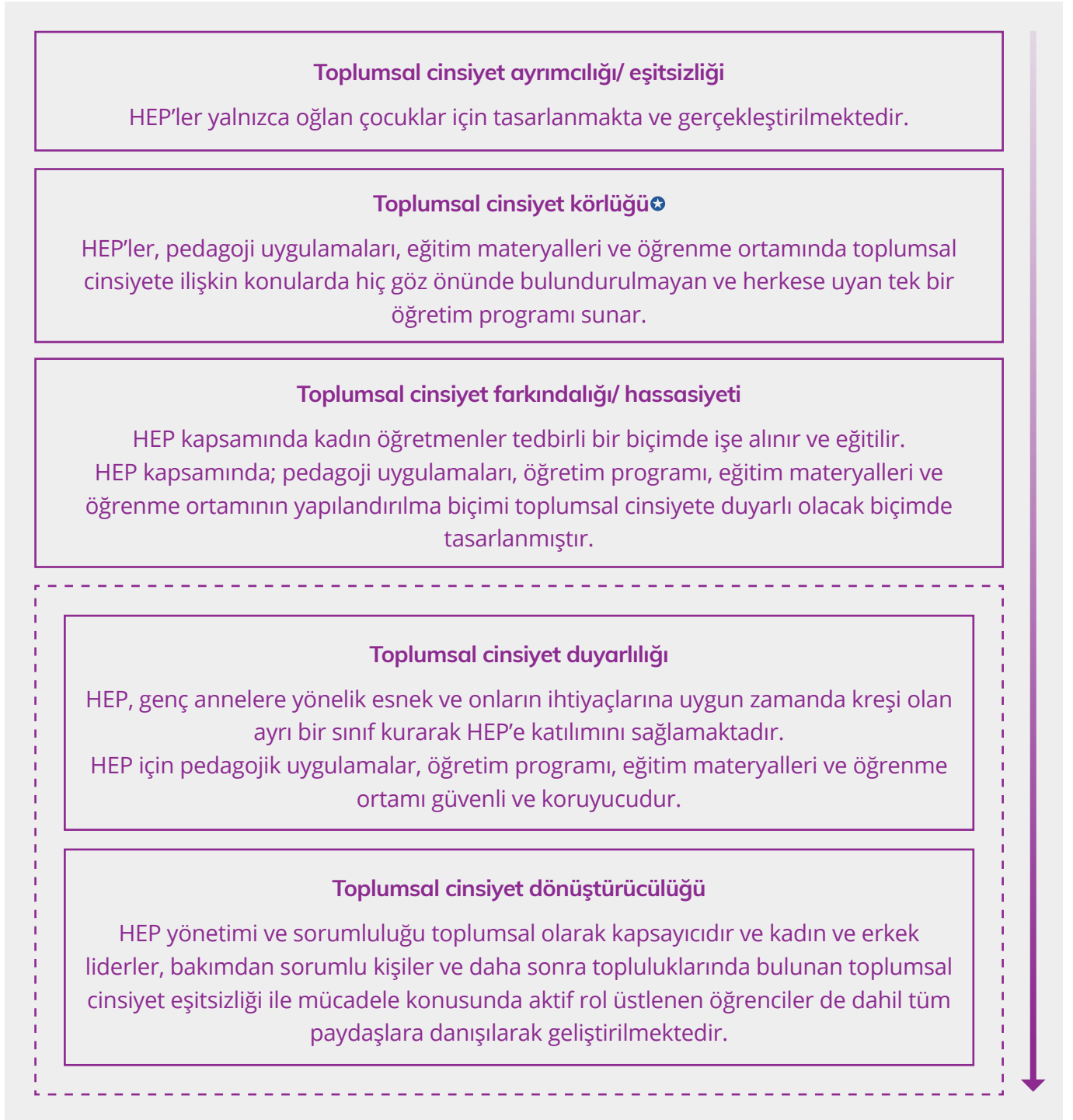

Temel kaynaklar

Toplumsal cinsiyet ve HEP'lere yönelik bulgular konusundaki tam kapsamlı bir tartışma için bkz.: Shah, R., and Choo, J., (2020) *Accelerated Education Evidence Review*, section on 'Addressing and changing gender norms through AE programming' (p.34 ve devamı) ve toplumsal cinsiyete duyarlı HEP'lere ilişkin güçlükler ve çözümler için genel bir bakış açısı sunan Ek 8.

Tablo 5.1.2: Toplumsal cinsiyet sürekliliği – HEP'lerden örnekler

- Shah & Choo (2020) [Accelerated Education Evidence Review](#).
- Accelerated Education Working Group Accelerated Education: [10 Principles for Effective Practice](#)
- Accelerated Education Working Group Accelerated Education: [Guide to the Principles](#)
- Accelerated Education Working Group Accelerated Education [Programme Checklist](#)
- DFID Girls Education Challenge (2019) [Lessons from the Field: Alternatives to formal education for marginalised girls](#)
- INEE accelerated education [resource page](#)

2. Bölüm: Kapsayıcı alternatif eğitim

Bu aracın ikinci bölümünde özetlenen alternatif eğitim seçenekleri, eğitim dışındaki çocuklar ve ergenlere yönelik akademik ya da mesleki ve teknik eğitim alanlarında sertifikalı yeterliliklere yönlendirmesi gereken programlara gönderimde bulunmaktadır. Söz konusu seçenekler eğitim hizmetini diğer taahhüt ve programların çevresine yerleştirerek çocuklar ve ergenlerin eğitime erişim konusundaki engelleri ortadan kaldırmaktadır (örn., geleneksel okul saatleri dışında ders verilmesi).

[Kutu 5.1.3](#)'te önerilen adımlar, uygulayıcıların sahada ortaya çıkan örgün ve alternatif eğitim kapsamındaki iyi uygulama deneyimlerine dayalı olarak kapsayıcı programlar planlamasına olanak tanıyacaktır.

Kutu 5.1.3: Alternatif eğitim – Girls Education Challenge krizden etkilenen ortamlarda edinilen dersler

- “Hangi müdahalenin uygun olduğuna karar verilmeden önce kız çocukların eğitiminin önündeki engellerin – ve ihtiyaçlarının, yaşlarının, eğitim geçmişlerinin ve eğitim düzeylerinin profilinin çıkarılmasıyla – dikkatli bir biçimde değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Mesleki becerilere odaklanan programlar için işgücü piyasası değerlendirmesi de ayrı bir önem arz etmektedir.
- Yaşı daha büyük ve okul çağı geçmiş olan birçok kız çocuk örgün eğitime dönüş yerine alternatif eğitim yollarına öncelik vermektedir. Kız çocuklar ve projelerin iş bulma ya da iş kurma konularıyla ilgili becerilere öncelik vermesi gerekmektedir.

- Alternatif programların – özellikle de telafi ve HEP'ler – tasarımı sırasında öncelikle kız çocukların profilinin ve öğrenme düzeyine göre hız ve içeriğin göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır. Öğretim programı ve takvimi kız çocukların mezuniyet sonrasında başarılı olmak adına gerekli bilgi ve becerileri edinme (ya da örgün eğitime geçiş) konusunda olanak tanıyor mu?
- Kız çocukların eğitimi önündeki engellerin genel olarak yalnızca akademik değil, aynı zamanda örneğin, güvenlik, özgüven, çocuk bakımı, kültürel normlar ya da maliyete de ilişkin olabileceğinin kabul edilmesi de önem taşımaktadır. Kız çocukların eğitiminin önündeki engelleri değerlendirirken bütünsel bir yaklaşımın benimsenmesi kız çocuklar için daha başarılı sonuçlara yol açmıştır.
- Kapsayıcılığın sağlanması için zaman çizelgeleri ve ortamlar kız çocuk gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanabilmektedir. Örneğin, Somali Kız Çocukları Eğitim Programı (SOMGEP) zaman çizelgeleri göçebe çobanlar için esneklik sağlamıştır. SOMGEP, aynı zamanda kız çocukların İngilizce bilgi ve becerilerini geliştirmesi sırasında eğitime erişimi sağlamak için çocukların anadilinde programlar da yürütmektedir.
- Topluluklar içerisinde kadın öğretmenlerin istihdama ve onlara eğitim verilmesi, kız çocukların okula devamının sağlanmasına yardımcı olabilmektedir. Ayrıca, yerel topluluktaki öğretmenler genel olarak topluluk tarafından motive edilmekte ve tanınmaktadır (ve onlara karşı hesap verebilirlik söz konusudur) ve kız çocukların eğitim ihtiyaçları ve güçlükleriyle uyumlu olma olasılıkları daha yüksektir.
- Alternatif eğitim projeleri, öğretmenleri ve topluluktaki eğitimcileri, ötekileştirilmiş kız çocukların – ve özellikle daha büyük kız çocukların – ihtiyaçlarını daha iyi karşılayan alternatif pedagojik yaklaşımlar konusunda eğitime olanağı sağlayabilmektedir. Daha çok etkinliğe ve probleme dayalı olan ve kız çocukların edindiği deneyimleri merkeze koyan eğitim ve öğrenim yaklaşımları öğretmenler için mesleki gelişim programlarının temelini oluşturabilmektedir.
- Toplumsal katılım, programların başarısını ve sürdürülebilirliğini sağlama konusunda kilit bir role sahiptir. Örneğin, Afganistan'da okul şûraları ve Okul Yönetimi Komiteleri, kız çocukların tespit edilmesi ve düzenli olarak okula gitmesini sağlamanın yanı sıra topluluktaki öğretmenleri sorumlu tutmada da yer almıştır.
- Alternatif eğitim programlarının daha geniş devlet eğitim sistemleri ve öncelikleriyle uyumlu olması gerekmektedir. Kamu ortaklarının projelere mümkün olduğunca erken aşamada dahil edilmesi gerekmektedir. Alternatif eğitimden örgün ya da mesleki eğitime geçiş yollarının – sınav ve akreditasyon süreçlerine ek olarak – açık olması ve en başından itibaren kamudan ortaklar ile kararlaştırılması gerekmektedir.”¹⁴

14 DFID Girls Education Challenge (2019) Lessons from the Field: Alternatives to formal education for marginalised girls, s. 7.

Alternatif eğitim adımları

1. Toplum temelli eğitim

Topluluk tarafından yürütülen ya da topluluk temelli eğitim projesi ya da programları; mesafe ya da güvensizliğin ani gelişen ya da uzun süreli çatışmalarda örgün eğitime engel olması ya da konum, dil ve diğer ötekileştirici etmenler nedeniyle örgün eğitime erişimin olmaması gibi çeşitli nedenlerle yürütülmektedir. Söz konusu okullar; ev sahipliği yapabilecek, destekleyebilecek ve izleyebilecek yerel topluluk üyeleri tarafından aktif olarak desteklenmesi durumunda kız ve oğlan çocuklar için daha koruyucu bir ortam sağlayabilmektedir.

Tablo 5.1.3: Toplum temelli eğitim için kapsayıcı bir öğrenme ortamının sağlanmasının güvence altına alınması için önemli sorular

Önemli sorular	Notlar
Eğitime erişim ve öğrenme ortamı	
Öğrenciler için güvenli alanlar	
Öğretmenlerin evi, yerleşim yeri ya da topluluk alanları topluluk okulları için uygun bir yerde mi? Bunlar kız çocukların erişip kullanabileceği koruyucu ve özel güvenli alanlar mı?	Kız çocuklar için güvenli eğitim ortamlarına ilişkin daha fazla rehberlik için bkz. INEE (2019) Guidance Note on Gender , s. 26.
Önerilen ortama ilişkin risklere dair topluluk içerisindeki kız çocuklar ve kadınlar ne düşünüyorlar?	Örneğin, kız çocuklar binaya girip çıkarken görüldüğünde eğitime katılmaları nedeniyle tacize uğrama riskinin yüksek olduğunu mu söylüyor? Söz konusu risklerin nasıl azaltılacağına yönelik önerileri var mı?
Kız ve oğlan çocukların aynı topluluktan olması durumunda karma okullar veliler ve topluluk üyeleri – özellikle topluluk düzeyinde karar alma yetkisine sahip olan yaşlı erkekler ve erkek topluluk ve din liderleri – tarafından desteklenecek mi?	Kız ve oğlan çocukların rutin olarak ayrı tutulduğu kültürlerde özellikle güvenilir topluluk üyelerinin öğretmen olarak görevlendirilmesi durumunda kız ve oğlan çocukları birlikte eğitime dahil etme konusunda anlaşmaya varmak mümkün olabilmektedir. Kız çocukların eğitime ilişkin olumsuz toplumsal normlara karşı koymak ve eğitime yönelik saldırı riskini azaltmak için kız çocukların eğitimi konusunda toplum liderlerini harekete geçirmek mümkün mü?
Öğrenciler için güvenli alanlar konusunda topluluk üyelerine – özellikle topluluk düzeyinde karar alma yetkisine sahip olan yaşlı erkekler ve erkek topluluk ve din liderlerine – danışıldı mı?	Erkek liderlerin başlangıç itibarıyla dahil olması, daha sonra katılım ve desteğin sağlanmasına yardımcı olmaktadır.
Ders programı topluluktaki kız öğrencilerin ihtiyaçlarını ve sorumluluklarını karşılayacak biçimde esnek mi?	Örneğin zaman çizelgesi; çocuk bakımı, yakacak odun ya da su toplama görevlerini içeriyor mu?

Mevcut topluluk alanlarının olmaması ya da topluluğun yerinden edilmiş olması durumunda gezici eğitim birimi bir seçenek mi?	<p>Gezici eğitim birimleri birçok farklı biçimde sunulabilmektedir. Bangladeş'te Educate a Child ve BRAC; afete ve sele eğilimli ve uzak kırsal bölgelerdeki çocuklara ulaşmak için yüzen ya da tekne biçimindeki okullar oluşturmak üzere ortaklık kurmuştur.</p> <p>School Bus Project (Okul Otobüsü Projesi), Kuzey Fransa ve Yunanistan'daki mülteci çocuklara eğitim sağlamaktadır. Bu kapsamda çocuklara ve yetişkinlere yönelik eğitime ek olarak eğitim çalışanları için eğitim ve kapasite geliştirme hizmetleri de verilmektedir.</p> <p>Plan Nijerya, yerinden edilmiş kız çocukların eğitime erişiminin iyileştirilmesine destek sağlamak adına gezici eğitim birimlerine ve gezici öğretmenlere temel barınma yerleri ve eğitim materyalleri sağlamaktadır. Gezici birimler yalnızca temel materyaller ve (ideal olarak) eğitilmiş çalışanlar aracılığıyla güvenli ve koruyucu bir alanda eğitim vermek için yararlı bir geçici önlem olabilmektedir.</p>
--	--

Eğitim ve öğrenim, öğretmen istihdamı

Öğretmenler

Kız öğrencileri tanıyan öğretmenlerin topluluklarda kabul edilme olasılığı daha mı yüksek?	Bu duruma genç kadınlar için "güvenli" sayılabilecek yaşlı erkekler ve dini liderler de dahildir.
Kadın öğretmen istihdamı mümkün mü? Program olgunlaştıkça kız öğrencileri öğretmenlik rollerine dahil etmek mümkün mü?	Kadın öğretmenleri teşvik etmek adına teşvikler, güvenlik önlemleri, destekler ve süpervizyon sağlayınız. X 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek
Mevcut durumda toplumsal konularda aktif olan ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen erkek öğretmenler de dahil, öğretmenlerin istihdamı mümkün mü?	Söz konusu öğretmenler kız ve oğlan çocuklara rol modeli olabilmektedir.
Alternatif eğitim öğretmenlerinin eğitimi ve süpervizyonunda toplumsal cinsiyete duyarlı pedagoji uygulamaları destekleniyor mu?	Sınıf uygulamalarının toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını sürdürmesini önlemek büyük öneme sahiptir. X 5.5: Öğretmenler ve proje yöneticileri için eğitim ve öğrenim öz değerlendirmesi

Öğretim programı ve materyaller

Öğretim programı ve eğitim materyalleri için toplumsal cinsiyet analizi gerçekleştirildi mi?	Öğretim programı ve eğitim materyallerinin toplumsal cinsiyete yönelik kalıpyargıları sürdürmeyen içerikte olması büyük bir öneme sahiptir. X 5.6: Öğretim programı, eğitim materyalleri
--	--

Eğitim politikası

Fon sağlama

Bağışçının sağladığı fon geri çekildiğinde topluluk temelli eğitim programının sürdürülemez bir duruma gelme riski söz konusu mu?	Topluluk desteğini ve katılımını teşvik ediniz, operasyonel maliyetleri karşılayabilecek yerel yönetimler ile bağlantı kurunuz ve yeterli kaynak sağlanması adına hükümet nezdinde savunuculuk yapınız. Devlet okullarına geçiş öncesindeki son yıllarında ötekileştirilmiş kız ve erkek öğrencilere yönelik desteği dahil ediniz.
---	--

2. Uzaktan eğitim

Uzaktan eğitim, kriz ortamlarında kız öğrencilerin nitelikli ve akredite edilmiş bir eğitime erişmesine yardımcı olabilmektedir. Bu yöntem, son dönemdeki küresel COVID-19 salgını sırasında yaygın olarak kullanılmıştır ve ADE topluluğuna birçok faydalı öğrenme sağlamıştır. Kapsamlı çevrimiçi materyal havuzları oluşturulmuştur.¹⁵ Salgın sırasında dünya çapında kayıtlı öğrencilerin yüzde 91'i – 1.6 milyar – okulların kapatılmasından etkilenmiştir.¹⁶ Devletler ise krize hızlı bir biçimde müdahale etmiştir, ancak uzaktan eğitim için gereken teknolojiye farklı erişimler olduğu netlik kazanmıştır. Kriz aynı zamanda, çocuklar ve ergenler için uzaktan eğitimi kolaylaştırmayı isteyen eğitim yöneticileri, öğretmenler ve ebeveynler/bakımdan sorumlu kişiler için dayanıklılık ve destek sistemlerinin sınırlı olduğunu da ortaya çıkarmıştır.

Uzaktan eğitim, uzaktan ya da kişisel olarak destek sağlayan öğretmenler/eğitimciler tarafından sunulabilmekte ya da bireylerin "kendi kendine çalışması" yoluyla öğrenmesini içerebilmektedir. Uzaktan eğitim türleri aşağıdakileri de içermektedir:

- Radyo yayınları,
- Çevrimiçi eğitim,
- Televizyon,
- DVD, CD,
- Kendi kendine çalışmaya ilişkin ders kitapları.

Kutu 5.1.4: Uzaktan eğitim sırasında kız çocukların artan TCDŞ riskinden korunması

"Ülkelerin, kız çocukları güvende tutmak ve eğitime erişimini sağlamak adına özel stratejilere sahip olması gerekmektedir. Gana Eğitim Bakanlığı velileri kız çocukların eğitime devam etmesine izin vermesi ve evdeki sorumluluklarını artırmaması konusunda teşvik etmek için kampanyalar tasarlanmaktadır. Hindistan'da UNICEF, bakımdan sorumlu kişilerin çocuklara psikososyal destek sağlamasına yardımcı olacak bir rehber geliştirmek için Kadın ve Çocuk Gelişimi Bakanlığı ile birlikte çalışmıştır. Buna ek olarak çocuklar için 24 saat ücretsiz yardım hattı olan CHILDLINE'in da tanıtımını artırmışlardır. UNICEF, Arjantin'deki şiddet, istismar ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularına yönelik mesajlar içeren TV ve radyo eğitim içeriklerinin geliştirilmesini desteklemektedir."¹⁷

15 Örneğin, bkz. UNESCO'nun Distance Learning Solutions (Uzaktan Eğitim Çözümleri) konusundaki internet sitesi.

16 COVID-19'dan etkilenen öğrencilerin tahmini yüzdesi: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> (24 Nisan 2020 itibarıyla).

17 Dreesen, Thomas; Akseer, Spogmai; Brossard, Mathieu; Dewan, Pragya; Giraldo, Juan-Pablo; Kamei, Akito; Mizunoya, Suguru; Ortiz Correa, Javier Santiago (2020) 'Promising practices for equitable remote learning. Emerging lessons from COVID-19 education responses in 127 countries'. Innocenti Research Brief 2020-10, s.6

Kriz döneminde uzaktan eğitime daha adil erişimin sağlanması adına düzenleme aşamasında (Temmuz 2020) COVID-19 küresel salgınından edinilen önemli dersler aşağıdaki etmenlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir:

- Yoksul hanelerin dijital uzaktan eğitime erişimi daha azdır. Kız çocuklar teknolojiye ayrıcalıklı erişim olanağına sahip olan oğlan çocuklarla karşılaştırıldığında çoğu zaman daha dezavantajlı durumdadır. Uzaktan eğitim için dijital olan ve olmayan radyo, televizyon ve eve hizmet paketleri de dahil birden çok dağıtım kanalı sağlayınız.¹⁸
- Uzaktan eğitim veren öğretmenler, kolaylaştırıcılar ve veliler psikososyal destek de dahil belirli desteklere ihtiyaç duymaktadır. Bu durumun, kız çocukların evde kalmanın bir sonucu olarak ev işleri konusunda aşırı yük altında kalmamasını sağlamak adına ebeveynlerle iletişime geçilmesini de içermesi gerekmektedir.¹⁹
- Geri bildirim toplamayı ve eğitime erişimle eğitimin niteliğinin ölçülmesini güçlendiriniz. Ölçmenin etik olduğundan ve herhangi bir “zarar vermediğinden” emin olunuz.²⁰

Kutu 5.1.5: 2014 yılında Batı Afrika'daki Ebola virüsü salgını sırasında uzaktan eğitim

“2014 yılında Batı Afrika’da Ebola virüsü etkisi altında kalan üç ülke – Gine, Liberya ve Sierra Leone – hastalığın yayılmasını önlemek adına okulları kapatmak zorunda kalmıştır. GPE bağıışı kapsamında hızla yeniden tahsis edilen fonlar da dahil ortakların desteği ile Sierra Leone hükümeti mevcut durumda evde olan milyonlarca çocuğun eğitime devamını sağlamak adına radyodan eğitim vermiştir.

Bu uygulamadan hızlı bir biçimde sonuç alınmıştır: Okullar Temmuz 2014’te –eğitim-öğretim yılı sonunda – kapanmış ve Acil Durum Radyo Eğitimi Programı (EREP) Ekim 2014’te yayınlanmaya başlamıştır. Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı farklı program türleri ve programlara ilişkin bilgi vermek için radyo eğitimi konusunda bir bilgilendirme kampanyası yapmıştır. İçeriği hazırlama için bakanlık yaklaşık 30 öğretmen (içlerinden birinin de belirttiği üzere eğitim gücünün “kaymak tabakası” olarak) belirlemiş ve derslerin hazırlanması için onlarla yakın işbirliği içerisinde çalışmıştır.

Ders senaryolarının hazırlanmasının ardından öğretmenler bunları bir stüdyoda kaydetmiştir. Ardından ders kayıtları yayınlanmış ve yayından sonra çocukların sorularını sorabilmesi

18 Dreesen et a (2020). ‘Promising Practices for Equitable Remote Learning. Emerging lessons from COVID-19 education responses in 127 countries’, Innocenti Research Briefs no. 2020-10, UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence

19 a.g.e.

20 a.g.e.

için her bölümün sonunda “canlı” telefon hattı açılmıştır. Dersler 41 radyo istasyonunda ve ülkenin tek televizyon kanalında yayınlanmıştır. Programlar haftanın beş günü, günde üç saat olmak üzere 11:00 ile 17:00 saatleri arasında 30 dakikalık aralıklarla yayınlanmıştır. Bu durum, kimi çocukların sabahları ev işlerine yardım etmelerine olanak da tanımıştır. Eğitimin tüm kademeleri (1. sınıftan 12. sınıfa kadar) kapsama dahil edilmiştir. Programlar ulusal öğretim programı ile uyumlu temel konuları – İngilizce, matematik, sosyal bilgiler, beden ve sağlık eğitimi – içermiştir.

Buna ek olarak, psikososyal ve yaşam becerileri, hijyen ve el yıkama gibi diğer önemli konuları ve Ebola konusunda temel bilgileri de içermiştir. Böylelikle, çocukların krizle başa çıkmasına yardımcı olunmuş ve onlara kendilerini ve ailelerini korumaları için gerekli bilgiler sağlanmıştır.

UNICEF, virüs nedeniyle karantina altında olan evlerde yaşayan iki bin çocuğun da aralarında bulunduğu 34 bin 280 korumasız aile için taşınabilir güneş enerjili radyolar sağlamıştır. Ayrıca, çocuklara radyo derslerini tamamlayacak basılı materyaller ve ders notları da verilmiştir. UNICEF, buna ek olarak, kapsama alanı ve radyo alıcılarının zayıf olduğu uzak bölgelerdeki ailelere verilmek üzere dersleri CD'lere ve USB'lere kaydetmiştir.

Okullar 8 ay sonunda yeniden açıldığında birçok öğrenci sınavlarda aldığı iyi sonuçların da gösterdiği üzere eğitimine devam edebilmiştir.

Programın etkisi

Kasım 2014 tarihinde radyo programının farkındalık düzeylerine ilişkin dinlenebilirlik de dahil ilgili tutum, davranış ve uygulamaların belirlenmesi için bir anket çalışması yürütülmüştür. Anket çalışması da aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmıştır:

- EREP kapsamı, okul çağında çocukları olan hassas durumdaki hanelerin %81,6'sını içermektedir,
- EREP derslerinin dinlenebilirliği tüm eğitim kademelerinde yüksektir (okulöncesi için %69,2, ilkokul için %62,2, ortaokul için %70,6 ve lise için %75,8),
- Ankete katılan hanelerin %40,6'sında öğrenciler öğrendiklerini hatırlayabilmektedir.²¹

21 Kaynak: 'How did Sierra Leone implement radio instruction during the Ebola crisis?' GPE blog, 29 Nisan 2020

Tablo 5.1.4: Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulamalar için önemli sorular

Önemli sorular	Notlar
Yerel düzeyde okula gitmeyen kız ve oğlan çocuklar tespit edildi mi?	Okula gitmeyen kız ve oğlan çocukların tespiti için sivil toplum örgütleri ve topluluklarla birlikte çalışınız.
Kız çocuklar ve kadınların uzaktan eğitim programlarına katılımını sağlamak için hangi engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir?	Örneğin, engeller arasında zaman, dil öğretimi, veli ve topluluk onayı, yazı ekipmanları ve teknoloji yer alabilmektedir. Kız ve oğlan çocukların teknolojiye farklı erişim potansiyellerini değerlendiriniz.
Uzaktan eğitim içeriği erişilebilir mi?	Engelli ya da etnik azınlıklardan olan kız ve oğlan çocuklara erişim için uyarlanmış uzaktan eğitim içeriğini göz önünde bulundurunuz. Uyarlamalar dijital ders kitaplarını, işaret dili içeriğini ya da azınlık dillerine çeviriyi içerebilmektedir.
Uzaktan eğitim stratejileri hem kız hem de oğlan çocuklar için iyi hijyen uygulamalarını güçlendiriyor mu?	Bu durum, her zaman uzaktan eğitimin önemli bir bileşeni konumundadır, ancak özellikle salgınlar sırasında kritik bir role sahiptir.
Sosyal mesafeye yönelik talimatlar (salgın durumunda) eğitim faaliyetlerinin zamanını ve yerini etkiliyor mu?	Aşağıdaki noktaların göz önünde bulundurulması gerekmektedir: <ul style="list-style-type: none"> • Kız ve oğlan çocukların eğitim için merkezi bir erişim noktasına/noktasından seyahat etmesi gerektiğinde ek risklerin en aza indirilmesi. • Günün belirli saatlerinde olası ek bakım sorumlulukları nedeniyle kız çocukların dışlanması durumlarının en aza indirilmesi.
Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları, toplumsal cinsiyet sorunları, TCDŞ, geçim desteği, güçlendirme, barış girişimleri ve diğer önemli konulara yönelik bilgiler uzaktan eğitime uyarlanmış öğretim programına dahil edildi mi?	✘ 5.3: Koruma ve iyi olma hali
Kız çocukların koruma risklerine maruz kalmaması ve öğrencilerin desteklenmesini sağlamak adına okullar kapatıldığında önleyici tedbirlerin alınması için koruma ortakları ile işbirliği söz konusu mu?	Artan toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ) riskleri potansiyeline ilişkin topluluk kapsamında farkındalık artırıcı girişimleri uygulayınız ve sıfır tolerans mesajlarını teşvik ediniz. Güncellenmiş toplumsal cinsiyet ve TCDŞ sevk yolları, TCDŞ yardım hatları ve uzaktan vaka yönetimi gibi belirlenen belirli risklere dayanarak uzaktan eğitim içeriğine pratik bilgiler ekleyiniz. Uzaktan eğitim içeriğine psikososyal destek bileşenlerini dahil ediniz ve veliler, öğretmenler ve bakımdan sorumlu kişiler için sosyal ve duygusal öğrenim müdahaleleri sağlayınız (örn.; karantina, tecrit ve ev işlerinin ve bakımdan sorumlu kişilerin artan yüküyle başa çıkma).

Beslenmeye ilişkin bilgiler ebeveynler ve bakımdan sorumlu kişiler ile yapılan uzaktan eğitim iletişimlerine dahil edildi mi?	Okul beslenme programları çocukların günlük beslenmesinin önemli bir parçası olabilmektedir. Çocuklar artık okulda yemek yemediği zaman, yiyecek kıtlığı durumlarında evde beslenme konusunda erkek çocuklara öncelik verilebilmektedir. Uzaktan eğitim içeriğine beslenme eğitiminin dahil edilmesi ve kız çocukların beslenmesinin önemi konusunda ebeveynlere yönelik bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi için sağlık ve beslenme ortaklarıyla işbirliği yapınız.
Kız çocuklar ve kadınlara topluluk radyo istasyonlarında çalışacak gönüllü rol modeller olarak yaklaşabilmek mümkün mü?	Kız çocuklar ve kadınların radyoda çalışmak için ister radyo istasyonlarına fiziksel erişim ister teknolojiyi kullanma eğitimi olsun, ne türden bir desteğe ihtiyaç duyabileceğini göz önünde bulundurunuz.
Uzaktan eğitim ev ve bakım işlerinin hane halkı üyeleri arasında eşit bir biçimde paylaşılmasını savunan ebeveynlere ve bakımdan sorumlu kişilere ilişkin mesajlar içeriyor mu?	Kız çocukların ek bakım sorumlulukları ve ev işleri nedeniyle salgın ve okulların kapanması sırasında uzaktan eğitime devam için daha az zamanları olabilmektedir.

Temel kaynaklar

GATE: Girls Access to Education (Kızların Eğitime Erişimi)

Açık üniversite, Sierra Leone'nin kırsal bölgelerindeki genç kadınlar için öğretmenlik mesleğine ilişkin yenilikçi bir uzaktan eğitim yöntemi tasarlamıştır. Ülke, son yıllarda çatışmalar ve Ebola virüsü salgını da dahil, birçok kriz deneyimi yaşamıştır. Ortaöğretimi tamamlamış genç kadınlar, yerel okullarda yardım öğretmen olarak uygulamalı eğitim yerleştirmelerine katılmaktadır. Bu kişiler, öğretmen yetkinliğine ulaşmak adına bir öğretmen tarafından belirlenen bir uzaktan eğitim programını üstlenmektedir. Yüksek düzeyde etkileşimli çalışma materyalleri çalışmalarına ve okuldaki katılımlarına rehberlik sağlamaktadır.

Program, Plan International liderliğindeki UKAid tarafından fonlanan Girls' Education Challenge programının bir parçası olarak Afrikalı Kadın Eğitimciler Forumu (FAWE) ile ortaklaşa yürütülmektedir. Yerel ortaklar arasında uluslararası ve ulusal STÖ'ler ve öğretmen yetiştiren yüksekokullar bulunmaktadır.

3. Destek hizmetleri: mesleki ve yaşam becerileri

Alternatif ve diğer YE programları, mesleki ve yaşam becerileri eğitim programlarının içeriği, işlevsel okuryazarlık ve matematik ile mesleki ve uygun yaşam becerilerini birleştirmektedir. Söz konusu stratejiler tipik olarak hiç okula gitmemiş ya da örgün eğitime dönmeyen bir seçenek olmadığı daha büyük yaşta ergen kız ve erkek çocukları desteklemektedir.

Tablo 5.1.5: Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulamanın desteklenmesi için asgari sorular

Önemli sorular	Notlar
Mesleki eğitim programları yerel piyasa talebine cevap veriyor mu ve kız çocukların öğrenebileceği çeşitli meslekler ve/veya beceriler sağlıyor mu?	Eğitim programlarının piyasaları aynı becerilere sahip çok sayıda çalışanla doldurması gerekmektedir.
Beceri eğitimi kapsamında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını önlemek adına ne gibi adımlar atılabilir?	Saygı duyulan ve ücretli istihdamı sağlayacak hem kadınların hem de erkeklerin öğrenim becerilerini kabul etmesini teşvik etmek adına topluluk grupları ve/veya liderler ile birlikte çalışınız. Oğlan çocukların beceri ve iş beklentilerini ve bunların toplumsal cinsiyet hakkaniyetinin göz önünde bulundurularak değerlendirilmesinin gerekli gerektirmediğini düşününüz.
Program gençleri nasıl güçlendirmektedir?	Toplumsal cinsiyet ile cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularını değerlendirmek adına kız ve oğlan çocuklar, genç kadın ve erkekler ile birlikte çalışınız. Gençleri kendi yaşamları ve gelecekteki kariyerlerine ilişkin bilinçli kararlar alma konusunda güçlendiriniz.
Kız çocuklara öneride bulunabilecek, rehberlik edebilecek ve rol model olarak hareket edebilecek iş dünyasından yerel kadın liderlerle iletişim kurmak mümkün mü?	İş kadınları yerel düzeyde iş adamları kadar görünür olmayabilmektedir.
Oğlan çocukların eğitime devam etmesi, toplumsal cinsiyete duyarlı yaşam sürmesi ve bakım işlerine katılması (örn., genç babalar) konusunda ilham veren erkekler (babalar, topluluk liderleri, sporcular, politikacılar, iş insanları, vb.) var mı?	Toplumsal cinsiyet dönüştürücü değişime ilişkin çalışırken erkeklerin katılımı önemli bir rol oynamaktadır.
Diğer kurumlarda uyum ya da ortaklık kurmak ve kaynakları ve/veya uzmanlığı paylaşmak mümkün mü?	Bu da kaynakların paylaşılmasını, ortak savunuculuk konusunda birlikte çalışmayı ve kız ve oğlan çocuklar için daha iyi sonuçlar sağlayan daha etkili programlar için işbirliği sağlamayı içerebilmektedir.

Tablo 5.1.6: Toplumsal cinsiyet sürekliliği – alternatif eğitim programlarından örnekler

Ek okuma listesi

- Baxter, P and Bethke, L., (2009) *Alternative Education: Filling the gap in emergency and post-conflict situations* Paris: IIEP and CfBT.
- DFID Girls Education Challenge (2019) [Lessons from the Field: Alternatives to formal education for marginalised girls](#)
- INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#)
- Inter-agency Network for Education in Emergencies (2020) *Background Paper and Proposed Taxonomy of Non-formal Education for Adolescents and Youth in Crisis and Conflict Contexts*. New York, NY.
- UNGEI/ODI (2017) [Evidence Review: Mitigating Threats to Girls' Education in Conflict Affected Contexts: Current Practice](#).

5.2 Altyapı ve Hizmetler

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 2: Eğitime erişim ve öğrenme ortamı Standart 3 – Altyapı ve hizmetler: Eğitim tesisleri öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer eğitim çalışanlarının güvenliğini ve iyi olma halini desteklemektedir ve sağlık, beslenme, psikososyal ve koruma hizmetleri ile bağlantılıdır.
Birincil kullanıcılar	Ulusal ve yerel düzeyde: <ul style="list-style-type: none"> • ADE danışmanları • ADE program yöneticileri ve teknik uzmanlar
Aracın amacı	Ani gelişen durumlardan uzun süren krizlere, barış ve kalkınmaya kadar uzanan süreç kapsamında tesis ve hizmetlerin – altyapı, ulaşım, su, temizlik ve hijyen (WASH), menstrüel hijyen yönetimi (MHY) ve sevk hizmetleri de dahil – toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirilmesi konusunda ipuçlarının sağlanması

Giriş

Altyapı ve hizmetler, güvenliği ve iyi olma halini teşvik etmekte ve toplumsal cinsiyete daha duyarlı olmayı amaçlayan ADE programlarına bir giriş noktası olma özelliği taşımaktadır. Altyapı ve hizmetler yaş, toplumsal cinsiyet ve etnik kökene dayalı olarak belirlenen farklı ihtiyaçlar göz önünde bulundurulduğunda daha iyi eğitim deneyimleri sağlamak ve kız çocukların eğitime erişimi ve devamı önündeki engelleri ortadan kaldırmaktadır.

Kız ve erkek öğrenciler ve ebeveynler de dahil, okul toplulukları ve eğitim paydaşlarının bir kriz sonrasında “daha iyi bir altyapı oluşturmak” ve engelli olan ya da olmayan öğrenci ve öğretmenlerin ihtiyaçlarının etkili bir biçimde karşılanmasını sağlamak adına birlikte çalışması gerekmektedir.

Önemli bilgiler

Kutu 5.2.1: Altyapı ve hizmetlerin tanımlanması

Altyapı ve hizmetler aşağıdakileri içermektedir:

- Öğrenme alanının konumu,
- Öğrenme alanının yapısı, tasarımı ve inşası,
- Engelli öğrenciler için uygun düzenlemeler,
- Eğitim alanlarının tasarımı ve bakımı,
- WASH altyapısı,
- MHY tesisleri,
- Okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet e (TCDŞ) karşı koruma, TCDŞ'yi önleme ve bu konuda destek sağlama hizmetleri,
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile hakları eğitimi ve destek hizmetleri,
- Okul temelli sağlık ve beslenme hizmetleri,
- Yerel hizmetlere ve yönlendirmelere erişim.

Temel kaynaklar

INEE (2019) [Guidance Note on Gender, Chapter 2.3 'Altyapı ve hizmetler'](#)

Yararlı bilgiler

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE altyapısı ve hizmetlerine yönelik aşağıdaki ipuçları, (1) konum ve ulaşımı, (2) altyapıyı, (3) WASH'ı, (4) MHY'i, (5) okul temelli sağlık ve beslenme hizmetlerini ve (6) hizmetler ve yönlendirmeleri değerlendirmeye almaktadır. Bu ipuçlarının bağlama uyarlanması gerekmektedir.

1. Konum ve ulaşım

Okulların ve eğitim alanlarının konumu, öğrencilerin cinsel taciz, saldırı ya da diğer güvenlik risklerine maruz kalıp kalmayacağını belirleyebilmektedir. Okula ya da eğitim alanlarına gitmek ebeveynler ve öğrenciler için önemli bir güvenlik endişesi oluşturabilmektedir.

- **Mümkün ve uygun olması durumunda karma grupların okula gidiş-okuldan dönüş yolculuklarını/yürüyüşlerini/bisikletle gitmelerini sağlayınız.** Kız ve oğlan çocukların okula giderken karşılaştığı farklı riskleri belirleyiniz ve bunları azaltmaya yönelik önlemler alınız. Örneğin, kız çocukların cinsel taciz riskiyle karşı karşıya olduğu belirli noktalar olması durumunda topluluklarla birlikte çalışarak ve failerin cezalandırılmasının sağlanmasıyla söz konusu tacizi ortadan kaldıracak adımlar atınız.
- **Mevcut ulaşım seçenekleri ve okul ya da öğrenme alanının konumunun erkek ya da kız öğrencileri çatışmaya (silahlı gruplar tarafından kaçırılma ve mayınlı bölgelere girme de dahil), doğal afetlere (sel ve deprem gibi) ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete (TCDŞ) ve tacize maruz bırakarak riske atıp atmadığını kontrol ediniz.** Okul yolları güvenli, açık ve erişilebilir mi?¹ Kimler okula giderken güvenlik riskiyle karşı karşıyadır?
- **Gerekli olması durumunda kız ve oğlan çocuklara eşlik edilmesini ya da güvenli ve koruyucu yollara ve ulaşım araçlarına (yürüyüş de dahil) erişilmesini sağlamak için yerel paydaşlarla birlikte çalışınız.** Söz konusu ayarlamaların hareket becerisi, görme ve zihinsel engeli bulunan kız ve oğlan çocuklara güvenli bir biçimde eşlik edilmesini ya da onların taşınmasını içermesi gerekmektedir.
- **Kız ve erkek öğrenciler için koruma önlemlerinin alınması ve ihlallerin sorumluluğunu sağlamak için toplum ve devlet ile ulaşım sağlayıcılarıyla işbirliği içinde çalışınız.** Örneğin, kız çocukları koruyan ve tüm yolculardan ve topluluk üyelerinden belirli davranış standartları bekleyen bir "güvenli otobüs" ya da "güvenli yürüyüş" hizmetini tanıtınız. Söz konusu standartların ihlali ulaşımın yasaklanması gibi sonuçları varsa bunların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Ulaşım ve iyi olma haline dair hizmetleri ayarlayan herkesin engelli öğrencilerin ailelerine danıştığınan ve onları söz konusu hizmetlere dahil ettiğinden emin olunuz.
- **Geçici öğrenme alanlarının erişilebilir olduğundan emin olunuz.** Bunları evlere ve/veya topluluklardan makul uzaklıkta bir yere konumlandırınız. Engelli öğrenciler ve öğretmenler için konaklama olanakları sağlayınız. Vardiya zamanlamasının erkek ve kız öğrencilerin rutinlerine ve zaman kısıtlamalarına uygun olduğundan emin olunuz.

1 Adımlara ilişkin daha fazla bilgi ve rehberlik için bkz.: GCPEA (2017) [The Safe Schools Declaration: A framework for Action](#)

- **Mümkün olması durumunda potansiyel risklerin belirlenmesi ve bunlara ilişkin adımların atılması için okullarda ve diğer eğitim alanlarında ve çevresinde kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler için bir risk haritası çıkarınız.** Örneğin, silahlı kuvvetlerin saldırması durumunda kız çocuklar için potansiyel kaçış yollarını göz önünde bulunduran bir risk haritalaması, kız çocukların artan hassasiyet ile karşı karşıya kaldığı belirli alanlara ek olarak saklanacak güvenli alanları da belirleyebilmektedir.
- **Okul rotası boyunca görüş hatları açınız (saldırıların, kaçırılmaların ve/veya tacizin fark edilmesi ve/veya önceden tahmin edilmesinin sağlanması).** Çalılıkları ve benzer bitkileri temizleyiniz ve potansiyel saldırganların saklanabileceği köşe ve alanları ortadan kaldırınız ya da engelleyiniz. Okul alanlarının kadınlar ve kız çocukları özellikle savunmasız bırakabilecek noktalarını göz önünde bulundurunuz. Bu türden önlemler, saldırıları caydırmaya ve güvenlik ve acil durum araçlarına erişim sağlamaya yardımcı olabilmektedir. Acil durum araçları için binaların arka bölümlerinde ayrı alan veya özel erişim düzenlemeleri yapınız.

Kutu 5.2.2: UNRWA Ürdün, okulları kız çocuklar için daha güvenli hale getiriyor.

UNRWA Ürdün Saha Ofisi bir TCDŞ odak kişinin kolaylaştırıldığı risk haritalandırması ile topluluğun korunmasına – “Kendini Korumanın Geliştirilmesi” – yönelik yeni bir yaklaşım geliştirmiştir. Yöntem mevcut durumda Ürdün’deki 26 UNRWA okulunda pilotlanarak uygulanacaktır.

Bir faaliyet sırasında kız öğrenciler güvenli ve güvensiz alanları belirleyip okul bahçesinde “güvenlik yürüyüşü” yaparak dolaşmaktadır. Öğrenciler, TCDŞ risklerine ek olarak genel koruma ve çocukların korunmasına ilişkin tehditleri de vurgulamaktadır. Kız öğrenciler, risklerin nerede olduğunu gösteren okul arazisinin bir haritasını çizmek için birlikte çalışmaktadır. Belirlenen risklere dayanarak eğitim, bilinçlendirme ve ortaklık kurma da dahil, çeşitli müdahaleler ile güvenli olmayan alanların değerlendirilmesine yardımcı olacak bir “koruma yol haritası” çizilmektedir.²

- **Çatışmaların eğitime ilişkin özellikle tehdit oluşturduğu okul alanlarında silahsız koruma gönüllülerini 24 saat nöbet tutmak için görevlendiriniz.** Silahsız bir korumanın varlığı genel olarak bir saldırının önlenmesi için yeterli olmaktadır.³ Erkek ve kadın korumaları görevlendiriniz ve onları kız ve erkek öğrenciler ve öğretmenlerin karşılaşabileceği belirli riskler ve söz konusu risklerin nasıl azaltılacağı konusunda eğitiniz.
- **Tehdit ya da olası saldırılara karşı uyarıda bulunmak adına koruma komiteleri oluşturunuz.** Söz konusu komitelerde kadın ve erkek üyelerin eşit sayıda temsil edilmesini sağlayınız. Bu risklerin toplumsal cinsiyete dayalı doğasını göz önünde bulundurarak tehdit ya da saldırıların belirlenmesine aktif bir biçimde katılımlarını kolaylaştırınız. Örneğin, kız çocukların eğitimine karşı çıkan silahlı gruplar tarafından kız çocukların kaçırılma riski daha yüksek olabilmektedir

² Kaynak: UNRWA ile yazışma, Mart 2019

³ GCPEA (2014) The Role of Communities in Protecting Education from Attack

2. Altyapı

- **Yeniden açılma öncesinde okulların artık silahlı gruplar ya da yerinden edilmiş topluluklar tarafından işgal edilmediğinden emin olunuz.**
- **Trafiğin yavaşlatılması ve araçta taşınan el yapımı patlayıcı cihazların saldırı potansiyelini azaltmak adına okulun çevresine hız tümsekleri yerleştiriniz.**
- **Yetkisi olmayan ziyaretçilerin erişimini düzenlemek ve izlemek adına okul arazisine, dışarıdaki kapılar ve bina içi kapılar da dahil, bariyerler yerleştiriniz.**
- **Çevre çitleri, güçlendirilmiş duvarları ve erken uyarı ya da topluluk alarm sistemlerini kullanınız.** Silahlı grupların kız ve oğlan çocuklara yönelik okullara erişimini engellemek ya da yavaşlatmak ve korumalara harekete geçmesi için daha fazla zaman tanımak adına pencerelerin hepsini (veya bir bölümünü) kum torbalarıyla tıkayınız.
- **Her okulda en az iki adet olacak biçimde acil durum çıkışları ve tahliye yolları oluşturunuz. Söz konusu yolların açık bir biçimde belirtildiğinden ve kız ve erkek öğrencilerin bu yolları bildiğinden emin olunuz.** Acil durum müdahale ekiplerinin kullanabilmesi için kat planlarını çıkışların yakınına yerleştiriniz.
- **Okul bahçeleri ya da bodrumlarında öncelikli olarak küçük çocukların, kız çocukların, engelli çocukların ve kadın öğretmenlerin tahliye edileceği bomba sığınakları inşa ediniz.**
- **Okul içerisinde pencerelerden ve dışarıdan görülmeyecek saklanma yerlerini belirleyiniz.** Bu alanlarda abluka olarak kullanılacak mobilya ya da diğer eşyaların bulunduğundan emin olunuz. Mümkünse yetişkinlerin küçük çocukların, kız çocukların ve engelli çocukların söz konusu yerleri kullanırken eşlik etmesini sağlayınız.
- **Okul yöneticilerini, öğretmenleri ve çocukları acil durumlara hazırlamak adına belirlenen yolları ve saklanma yerleri aracılığıyla düzenli tahliye tatbikatları gerçekleştiriniz.** Gerçek bir tahliye sırasında olması gerektiği biçimde söz konusu tatbikatlar sırasında küçük çocuklara, engelli çocuklara ve kız çocuklara eşlik edildiğinden emin olunuz.
- **Gündüz saatleri dışında yürütülen eğitim faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için güvenlik aydınlatması sağlayınız.,**
- **Saldırıları caydırmak adına okulu koruyabilecek topluluk üyelerini belirleyiniz.** Kız okullarında polis ve/veya topluluk güvenlik devriyelerini artırınız (toplumsal cinsiyete duyarlı bir erken uyarı sistemiyle harekete geçen).
- **Ebeveynlerin kız ve oğlan çocuklar için sağlıklı beslenmenin önemi ve maliyetinin farkında olmasını sağlayınız.**

3. Su, temizlik ve hijyen altyapısı

- **Toplumsal cinsiyete duyarlı temizlik ve hijyen altyapısına dair etkilenen kitleye danışınız.** Altyapının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için kız ve oğlan çocukların, kadınlar ve erkeklerin aynı cinsiyet gruplarında görüşlerini ifade etme olanaklarına sahip olmasını sağlayınız. WASH altyapısına yönelik Sphere rehberlerini kullanınız (bkz. [Kutu 5.2.3](#)).

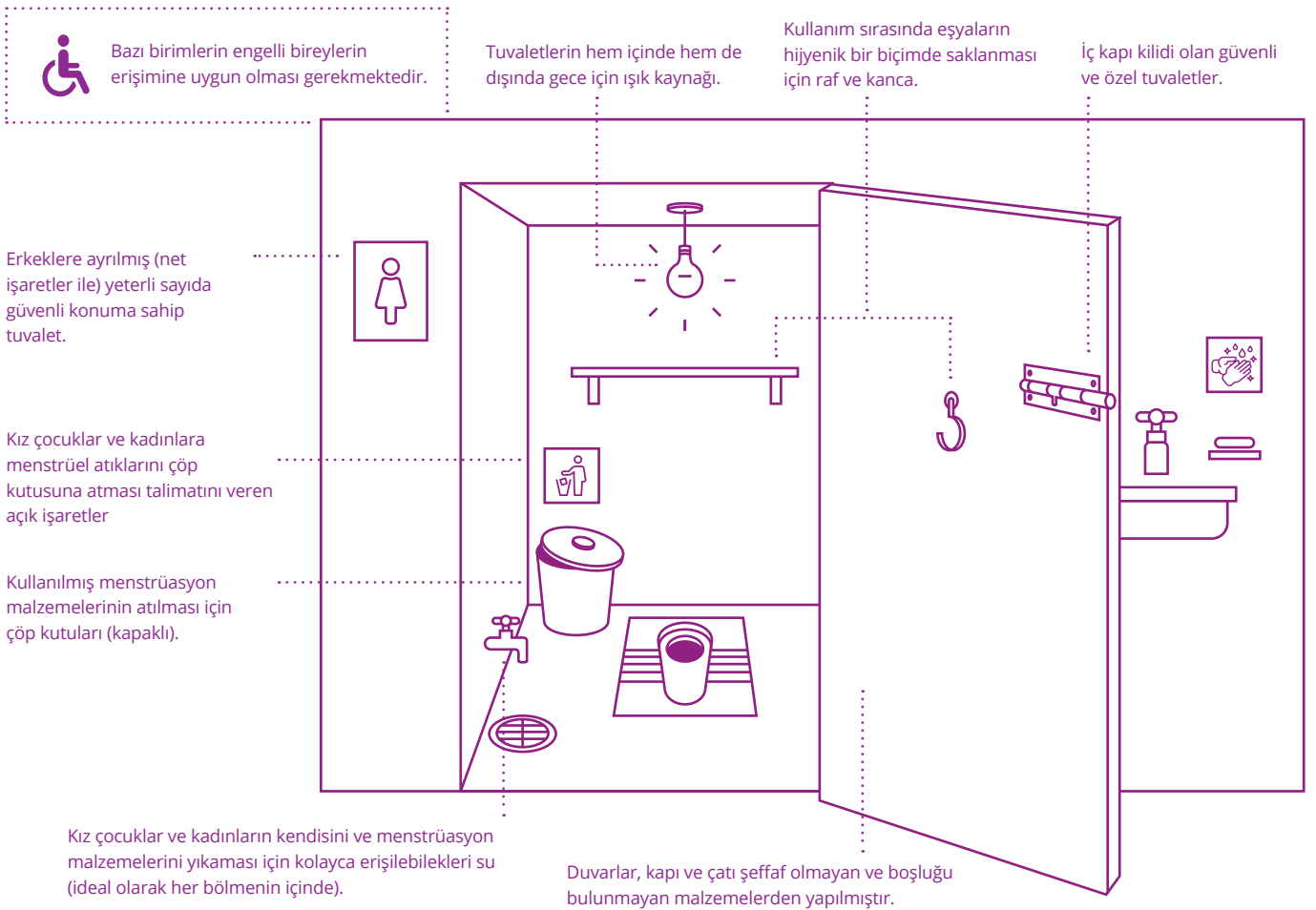
Kutu 5.2.3: Sphere rehberinden alıntı

Okul tuvaletleri için Sphere rehberi, her 30 kız çocuk için bir tuvalet ve her 60 oğlan çocuk için bir tuvalet sağlanmasını gerektirmektedir.

Okullarda bulunan asgari su miktarlarına yönelik Sphere rehberi, içme ve el yıkama için öğrenci başına günde üç litre su kullanımını gerektirmektedir.⁴

- **WASH altyapısını güvenli, iyi aydınlatılmış, kullanışlı ve herkes için kolaylıkla erişilebilir hale getiriniz.** Bu durum da TCDŞ'nin ve tacizin önlenmesine yardımcı olabilmektedir.
- **Su kaynağının güvenli ve erişilebilir olduğundan ve sabunun temin edildiğinden emin olunuz.**
- **Tuvalet kapılarının içeriden kilitlenebilir olması gerekmektedir.**

Şekil 5.2.1: Kadın Dostu Tuvalet Örneği⁵

4 Bkz: https://handbook.spherestandards.org/?handbook=Sphere&lang=english&chapter_id=ch006&section_id=ch006_005&match=toilet

5 Uyarlandığı kaynak: Columbia University ve IRC (2017) [A Toolkit for Integrating Menstrual Hygiene Management \(MHM\) into Humanitarian Response: The Full Guide](#)

Kutu 5.2.4: Maliyetlendirme rehberi – kadın dostu bir tuvalet için gereken asgari öğeler

- Mandallı ve kilitlenebilir kapı,
- Işık,
- Çöp kutusu,
- Tuvalet kağıdı,
- Sabun,
- Eşyaların hijyenik bir biçimde saklanması için kanca ve/veya raf,
- Erişilebilir su temini,
- Düz giriş (mümkün olan her yerde basamak olmaması).

4. Menstrüel Hijyen Yönetimi

Acil durumlarda menstrüasyon yönetimi özellikle kadınlar ve kız çocukların sağlık hizmetleri olanaklarına ve malzemelerine erişimlerinin olmadığı durumlarda zorlayıcı olabilmektedir. Bu da onların eğitime katılımını etkileyebilmektedir. Toplumsal tabular ve acil durumlarda mahremiyetin kaybedilmesi, durumu daha da kötüleştirebilmektedir.

- **Bir MHY ihtiyaç tespiti çalışması gerçekleştiriniz.** Kız çocukların hijyenik malzemelere, uygun giysilere, iç çamaşırlarına ve sabuna erişimini sağlayınız. Söz konusu eşyalara sahip olmamaları durumunda bunlar nasıl temin edilebilir? Bunlar kitlere, sırt çantalarına ya da gıda dışı malzeme tedariklerine dahil edilebilmekte ve/veya kriz müdahalesi sırasında dağıtımına hazırlanabilmektedir. MHY konusunda mevcut durumda kız çocuklar ve kadınlarla çalışan yerel bir kuruluş ya da diğer WASH katılımcılarıyla ortaklık kurunuz.
- **MHY ihtiyaçları ve kapasiteleri konusunda kız çocuklar ve kadınlara danışınız.** Danışma ve öneri konularında engelli kız çocuklar ve kadınlara öncelik verildiğinden emin olunuz.
- **Çalışanlar için MHY eğitimi veriniz.**
- **Kız çocuklar ve kadınlar için MHY bilgilendirmeleri sağlayınız.** Kadın kolaylaştırıcıların kız çocuklar ve kadınlarla özel alanlarda oturumlar düzenlemesini sağlayınız. Bilginin bağlama ve kültüre duyarlı olmasını sağlayınız: hangi terimlerin kullanımının kabul edilebilir olduğunu önceden öğreniniz.

Temel kaynaklar

[A Toolkit for Integrating Menstrual Hygiene Management \(MHM\) into Humanitarian Response](#) önemli acil durumlarda [MHY güçlükleri ve önerilen müdahalelerini tanımlamaktadır.](#) settings.

5. Okula bazlı sağlık ve beslenme hizmetleri

- **Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları (Sexual and reproductive health and Rights-SRHR) eğitimin her düzeyinde öğretilmekte** midir? Yaşa uygun, toplumsal cinsiyete ve kültürel açıdan duyarlı SRHR, çocuk ve gençlerin bedenlerindeki değişiklikleri gelişimlerinin doğal bir parçası olarak anlamasına yardımcı olmaktadır.
- **Bulaşıcı hastalık önleme programlarının yaklaşımının toplumsal cinsiyete duyarlı ya da toplumsal cinsiyeti dönüştürücü olması gerekmektedir.** Kadın ve erkekler HIV/AIDS, Ebola ve COVID-19 gibi hastalıklara yakalanma ve hastalıkların yayılımı konusunda farklı risklerle karşı karşıyadır ve sokağa çıkma yasağı vb. koşullar nedeniyle bu riskler çeşitlenmektedir.
- **Kız ve oğlan çocukların okul beslenme programlarına erişmesini sağlayınız.**
- **Kız ve erkek öğrencilere eşit oranda mikro besin takviyesi (örn., A vitamini, demir, iyot) sağlayınız.** Çocuklar iyi beslendiğinde daha iyi öğrenebildiği ve bilişsel işlevleri geliştirebildiği için babaların ve annelerin beslenmenin ailede/hanede eşit olarak dağıtılması gerektiğinin farkında olduğundan emin olunuz.
- **Ebeveynlerin kız ve oğlan çocuklar için sağlıklı beslenmenin önemi ve maliyetinin farkında olmasını sağlayınız.**

Temel kaynaklar

SRHR'ye ilişkin daha fazla bilgi için bkz.: INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#), s.71.

Beslenmeye ilişkin daha fazla bilgi için bkz.: WOB ve FAWA (2019) [Gender Responsive Pedagogy in Early Education: a toolkit for teachers and school leaders](#), s. 36-37.

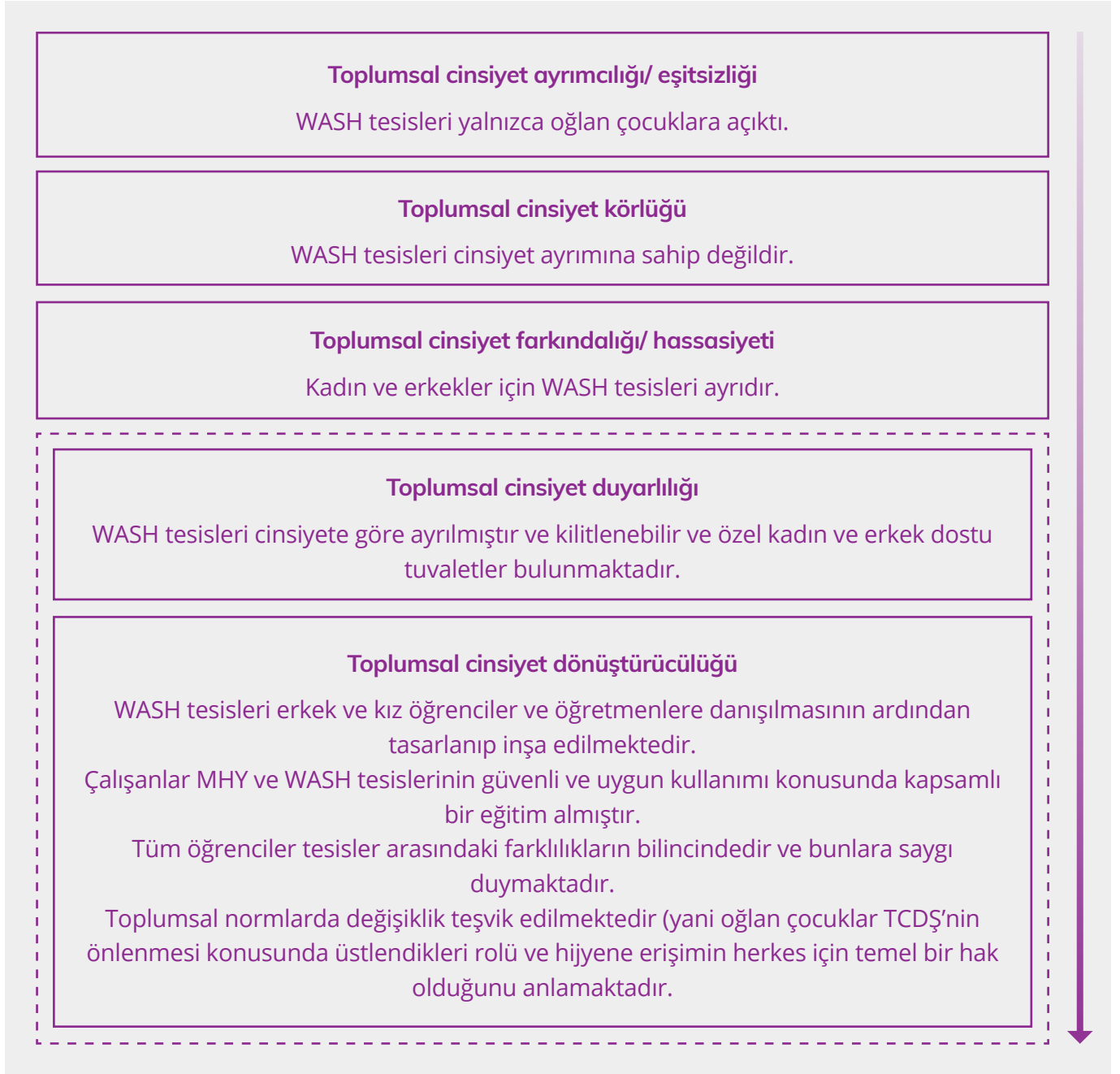
6. Hizmetler ve yönlendirmeler

Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanlarının, öğrencilerini fiziksel, duygusal ve psikososyal iyi olma hallerini desteklemek için yerel hizmetlere nasıl yönlendireceklerini anlaması gerekmektedir. Bu konuda daha kapsamlı rehberlik için bkz.:

5.3: Koruma ve iyi olma hali

- **Öğretmenlere fiziksel ve psikososyal iyi olma halini anlama ve öğrencilerin ne zaman ek desteğe ihtiyaç duyabileceğini fark etme konusunda eğitim veriniz.** Onların ayrıca cinsiyetler arasındaki belirtilerdeki olası farklılığın da farkında olması gerekmektedir.
- **Öğretmenlere öğrencinin sağlık ve iyi olma haline ilişkin tehditlere yönelik bilgi paylaşabileceği bir yönlendirme hizmeti mekanizması konusunda eğitim veriniz.**
- **Dışardan alınan hizmetler ile resmi bağlantı kurunuz.** Hizmetler arasında cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarına yönelik danışmanlık, psikososyal ve hukuki hizmetlere ek olarak tıbbi ve sosyal yardıma erişim de yer alabilmektedir. Silahlı gruplar ile ilişkilendirilen çocuklar, aile takibi ve birleşimine ek olarak topluluklarına yeniden entegrasyon konusunda desteğe ihtiyaç duyabilmektedir.

Tablo 5.2.1: Altyapı ve hizmetler için toplumsal cinsiyet sürekliliği – WASH örneği

Toplumsal cinsiyete duyarlı İvD ilgili tesis ve hizmetleri için bkz.:

6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

Ek okuma listesi

- GCPEA (2018) [What can be done to better protect girls and women from attacks on education?](#)
- INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#)
- Columbia University and IRC (2018) [Menstrual Health Management in Emergencies Toolkit](#)

5.3 ADE’de Toplumsal Cinsiyet Koruma ve İyi Olma Hali Müdahaleleri

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 2: Eğitime erişim ve öğrenme ortamı Standart 2 – Koruma ve iyi olma hali: Eğitim ortamları güvenlidir ve öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer eğitim çalışanlarının korunmasını ve psikososyal iyi olma halini desteklemektedir.
Birincil kullanıcılar	<ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri • Eğitim çalışanları
Aracın amacı	ADE programları kapsamındaki koruma ve iyi olma hali müdahalelerinde toplumsal cinsiyet duyarlılığının mantığının ve nasıl yansıtılacağına anlaşılması.

Giriş

ADE programları kapsamındaki koruma ve iyi olma hali müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasının sağlanması, adalet, katılım, güvenlik ve korumanın önündeki toplumsal cinsiyete ve bağlama özgü engellerin değerlendirilmesi konusundaki etkinliğinin en üst düzeye çıkarılmasını sağlayacaktır.⁶

Önemli bilgiler

Kriz bağlamlarında çocuk ve ergenlerin iyi olma haline dair artan koruma riskleri ve tehditleri arasında çocuk yaşta evlilikler, zorla silahlandırma, çocuk işçiliği ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ) de bulunmaktadır, ancak risk ve tehditler bunlarla sınırlı değildir. Söz konusu tehditler aşağıdaki etmenlerden kaynaklanmaktadır:

- Önceden var olan toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılar ve ayrımcı uygulamalar,
- Hukukun üstünlüğünün eksikliği/olmaması,
- Sosyoekonomik konular,
- Aile ve toplum temelli koruma mekanizmalarının bozulması,
- Olumsuz başa çıkma mekanizmaları,
- Karar alma gücü ve bağımsızlığı üzerindeki kısıtlamalar,
- Bakımdan sorumlu yetişkinler üzerindeki baskılar.⁷

Söz konusu riskler uzun süreliğine deneyimlendiğinde oldukça zararlı olabilecek strese neden olabilmekte ve yaşam boyu olumlu gelişimi de tehdit edebilmektedir.⁸ ADE yöneticileri ve eğitim çalışanları; kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin karşılaştığı koruma ve iyi olma hali risklerini değerlendirmek ve bunlara yanıt vermek adına kriz sırasında koruma paydaşlarıyla yakın işbirliği içinde çalışan önemli paydaşlardır.

✂ 8.1: ADE'de toplumsal cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi

Temel kaynaklar

[Global Education Cluster and Child Protection Area of Responsibility's Child Protection-Education in Emergencies Collaboration Framework](#)

- 6 Global Protection Cluster (2014) [What is Child Protection in Emergencies?](#) kapsamında acil durumlarda çocuk koruma "doğal ve insan kaynaklı afetler, çatışmalar ya da diğer krizlerden kaynaklanan acil durumlarda çocuğa karşı şiddet, istismar, sömürü ve ihmalin önlenmesi ve bunlara müdahale edilmesidir. Acil durumlar krizin geçmesinin ardından uzun süre devam edebilmektedir. Afet ve çatışma sonrasında çocuklar için hem kısa hem de uzun vadede korumanın sağlanması için etkili ve sürdürülebilir çözümlerin bulunması gerekmektedir. Acil durumlarda çocuk koruma hizmeti krizin yakın çevresinden ülke içinde yerinden edilmiş kişilere ve mültecilere yönelik tesislere kadar çok çeşitli yerlerde gerçekleştirilmektedir." olarak tanımlanmaktadır.
- 7 IASC (2015) [Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Settings](#).
- 8 Harvard University Center on the Developing Child (n.d.) [ACEs and Toxic Stress: Frequently Asked Sorus](#).

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE koruma ve iyi olma hali müdahalelerinin:

- **kadın ve erkek eğitim çalışanları ve tüm eğitim kademelerinde öğrencileri** kapsamına alan toplumsal cinsiyete duyarlı ve koruyucu bir öğrenme ortamını kurması ve izlemesi gerekmektedir. Buna aşağıdakileri hususları gerçekleştirmek adına kapasitelerinin kurulması da dahil olabilmektedir:
  - okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet in (TCDŞ) tanımlanması, önlenmesi ve buna yanıt verilmesi,
  - okul temelli TCDŞ ve okula dayalı çocuk koruma raporlama ve sevk mekanizmalarının kurulması ve kullanımı,
  - toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal desteğin (PSD) sağlanması.
- **çocuklar ve yetişkinler arasındaki olumlu ve koruyucu ilişkilerin geliştirilmesi için aile içi stresi azaltması gerekmektedir.** Buna, farklı eğitim kademelerindeki kız ve oğlan çocukların ve kadın ve erkek ebeveynler/bakımdan sorumlu kişilerden oluşan destek gruplarının yararlanması için şartlı nakit transferi programını kapsayabilmektedir.

Mümkün olduğu durumlarda müdahalelerin yalnızca kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin toplumsal cinsiyete göre farklılaşan koruma ve iyi olma hali ihtiyaçlarının değerlendirilmesinin ötesine geçerek toplumsal cinsiyeti dönüştürücü olmasına çalışılmaktadır. Bu araç, ADE program döngüsü boyunca ADE koruma ve iyi olma hali adımlarına ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirmeleri vurgulamaktadır.

Adımlar

1. ADE ihtiyaç tespiti ve analizi tasarımı ve uygulaması

Çocukların ve ergenlerin koruma risklerini artıran kültürel uygulamaların, beklenen davranışların, toplumsal normların ve çevresel etmenlerin tanımlanması için soruları kapsama alınız.

- **TCDŞ ve okul temelli TCDŞ ve/veya kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin oldukça zararlı strese maruz kalma riskini artıran etmenleri değerlendiriniz.** Farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler ile engelli çocuk ve yetişkinler gibi kırılgan grupların karşılaştığı farklı koruma ve iyi olma hali risklerini anlamak için birtakım sorular sorunuz. Sorulara ilişkin örnekler için bkz.:

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

- **Hangi koruma ve iyi olma hali hizmetlerinin var olduğunu ve hangilerinin kurulması ve yeniden etkinleştirilmesi gerektiğini** anlamak için mevcut toplum temelli çocuk koruma altyapısını ve mekanizmalarını haritalandırınız (daha fazla bilgi için bkz. [Tablo 5.3.1](#)).⁹
- **Çocuk koruma sorumluluk alanı ve Eğitim Kümesi ile birlikte yürütülen tespitler** gibi çocuk koruma paydaşlarıyla ortak tespitler yürütmeyi düşününüz. Asgari düzey olarak, küme ya da kurum tespitleri için Tespit Çalışma Grubunda bir çocuk koruma uzmanı bulundurunuz. Bu kişilerin çocuk koruma teknik bakış açısından tespit protokolünü gözden geçirmesi gerekmektedir. İdeal olarak çocuk koruma uzmanının cinsel sömürü ve istismara karşı koruma (CSİKK) ve okul temelli TCDŞ konularında anketör/veri toplama ekibine eğitim vermesi gerekmektedir (bkz. [Global Education Cluster Needs Assessment PSEA Folder](#).)

9 Uyarlandığı kaynak: IASC (2015). [Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Settings](#).

- Çocuk koruma hizmetlerine ilişkin verilerin analizi sırasında hangi mevcut hizmetin toplumsal cinsiyete duyarlı olduğunu tanımlayınız. Örnek sorular için bkz.:

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

2. İhtiyaç tespiti verilerine dayanarak ADE programlarının planlanması ve tasarımı

- Kurulması ya da güçlendirilmesi gereken öncelikli koruma ve iyi olma hali müdahalelerini tanımlayınız. Bunların hangilerinin kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkekler için toplumsal cinsiyete dayalı engellere odaklanacağına ve bunlara yanıt vereceğine karar veriniz.
- Ortak faaliyetler için uzmanlığın mevcut olması adına eğitim, toplumsal cinsiyet ve koruma paydaşları arasındaki potansiyel ortaklıkları da tanımlayınız. Söz konusu faaliyetlere uygun ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim yaklaşımlarının ve çocuk koruma ve iyi olma hali müdahalelerinde kullanılacak materyallerin tasarlanması da dahildir.
- Kapasite geliştirme çabalarına bilgi sağlamak adına etkili toplumsal cinsiyete duyarlı koruma ve iyi olma hali çalışmalarına ilişkin yerel örnekleri belirleyiniz:
  - Örneğin, bir okulun ya da yerel bir yerin okul temelli TCDŞ'yi göz önünde bulunduran davranış kurallarını geliştirmesi ve uygulaması durumunda yaklaşımlarını paylaşımları için ilgili paydaşları davet ediniz ya da onlara çalışma ziyaretleri ayarlayınız.¹⁰
  - Topluluk temelli bir kurumun çalışma alanında toplumsal cinsiyete duyarlı sevk ve raporlama mekanizması uygulaması durumunda bu kurumun çalışanlarını ADE ve koruma paydaşlarına eğitim vermek için davet ediniz.¹¹

Not: Yukarıdaki hususları çocuk koruma ve ADE katılımcıları ile işbirliği içerisinde yürütmek adına CP-EiE İşbirliği Çerçevesini inceleyiniz (bkz. Global Education Cluster and Child Protection Area of Responsibility's Child Protection-Education in Emergencies Collaboration Framework)

Krizin türü, mümkün olan kapasite geliştirme çabalarının türünü de belirleyebilmektedir. Bu konuda aşağıda iki örnek verilmiştir:

Akut krizlerde, kadın ve erkek eğitim çalışanlarının PSD konusunda kapasite geliştirme çabaları toplumsal cinsiyete duyarlı olabilmektedir. Ancak, eğitimin ardından devletin ya da kalkınma ortaklarının PSD hizmetlerinin toplumsal cinsiyete ne ölçüde duyarlı olduğunu izlemesi ve gözlemlenmesi büyük olasılıkla mümkün olmayacaktır.

Uzun süreli müdahalelerde, eğitim çalışanlarının çocuk koruma risklerinin raporlanmasına yönelik davranış kuralları ve/veya protokol olmaması halinde bu, çalışanların eğitimlerine entegre edilebilmektedir. Söz konusu eğitimler toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaları, toplumsal cinsiyete duyarlı okul düzeyinde iyileştirme planlarının hazırlanmasını ve toplumsal cinsiyete duyarlı liderlik geliştirme yollarını kapsayabilmektedir. Bu da eğitim faaliyetlerinin etkinliğinin anlaşılmasını artırmak adına izlenebilmekte ve raporlanabilmektedir.

10 Bkz. UNESCO ve UN Women (2016) [Global Guidance on Addressing School-related Gender-based Violence](#), Section 2 Practical Actions.

11 Bkz. UNESCO ve UN Women (2016) [Global Guidance on Addressing School-related Gender-based Violence](#), Practical Action 13.

3. Toplumsal cinsiyete duyarlı koruma ve iyi olma haline odaklanan ADE müdahalelerinin uygulanması¹²

Tablo 5.3.1: ADE koruma ve iyi olma hali müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için uygulama konuları

Dayanıklı sistemler, topluluklar, okullar ve çocuklar için toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri
<p>Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi</p>
<p> Toplumsal cinsiyete duyarlı çocuk koruma hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin ulusal ve yerel çocuk koruma hizmeti sağlayıcıları ve eğitim çalışanları için kapasite geliştirmeyi sağlayınız.</p> <p>Not: Yerel ve ulusal düzeyde koruma çalışanları ya da hizmet sağlayıcıları arasında, bunlarla sınırlı olmamak üzere, topluluk komiteleri ya da çocuk izleme grupları, sivil toplum kuruluş çalışanları ve sağlık, koruma ve adalet gibi sektörlerdeki kamu hizmet sağlayıcıları da bulunmaktadır.</p> <p>Müdahale mantığı</p> <p>ADE eğitim ve koruma çalışanlarına toplumsal cinsiyet konuları ve engeller konusunda çocuk koruma kapasitesinin geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet hakkaniyeti engellerinin aşılmasına yardımcı olacak ve sevk ve raporlama mekanizmaları ile çocuk koruma önlemleri gibi çocuk koruma mekanizmalarının toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlayacaktır.</p>
<p>Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları</p>
<p>Kadın ve erkeklerden oluşan komitenin, topluluk üyelerinin ve çalışanların çocuk korumaya ilişkin konularda karar alma süreçlerine katılımını sağlayınız.</p> <p>Çalışanların ve/veya bakımdan sorumlu kişilerin, çocukların, ergenlerin, topluluk üyelerinin ve eğitim çalışanlarının eğitimi için kullanılan mevcut kapasite geliştirme materyallerini, öğretim programını ve iletişim materyallerini gözden geçiriniz ve uyarlayınız.</p> <p>PSD, okul güvenliği, okul temelli TCDS, yönlendirme ve raporlama mekanizmaları gibi – çocuk korumaya ilişkin konularda kapasite geliştirme, öğretim programı ya da iletişim materyallerinin kız ve oğlan çocuklara özgü koruma ve iyi olma hali risklerine (okul temelli TCDS, tecavüz, silahlı kuvvetlere alma, fiziksel ceza ve taciz, vb.) yönelik mesajlar içermesi gerekmektedir. Materyallerin aynı zamanda kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklere yönelik farklı riskleri ve onların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak risklerin nasıl önleneceğini ve bunlara nasıl yanıt verileceğini de içermesi gerekmektedir.</p> <p>Kapasite geliştirme ve/veya öğretim programı materyallerinin gözden geçirilmesi ve uyarlanmasına ilişkin öneriler için bkz.:</p> <p>✂ 5.6: Öğretim programı ve materyalleri</p>
<p> İlgili kaynaklar</p> <p>Child Protection Working Group, South Sudan (2012) Working with Community-Based Child Protection Committees and Networks</p>

12 Proposed interventions adapted from INEE (2019). [Guidance Note on Gender](#).

Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi

ADE topluluğunu harekete geçirme çabaları, farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocuklar için koruma ve iyi olma hali riskleri ve hizmetlerine yönelik mesajların belirlenmesini, geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını içermektedir.

Müdahale mantığı

Toplumsal cinsiyet hakkaniyetinin önündeki engelleri ve okul temelli TCDŞ raporlama ve yönlendirme mekanizmaları gibi yerel düzeyde, toplumsal cinsiyete duyarlı, korumaya ilişkin hizmetlerin (toplum ya da kampta) mevcudiyetini ve kullanılabilirliğini kapsamına alan koruma ve iyi olma hali müdahalelerinin başarısı için topluluk ortaklığı ve farkındalığı büyük önem taşımaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

İhtiyaç tespiti verilerine dayanarak çeşitli paydaşlarla (yerel kadın ve erkek liderler, farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocuklar ve eğitim çalışanları) ortaklıklar belirleyiniz. Aşağıdaki konulardaki mesajların tartışılması, belirlenmesi, geliştirilmesi, doğrulanması ve yaygınlaştırılması için söz konusu ortaklıkları kullanınız:

- Kriz öncesi ve sırasında yaygın olan toplumsal cinsiyete özgü koruma ve iyi olma hali riskleri (örn., tecavüz, fiziksel cezalandırma, çocuk yaşta evlilik, silahlı kuvvetlere katılmaya zorlama, okul temelli TCDŞ, TCDŞ);
- Korumaya yönelik risklerin değerlendirilmesi ve bunlara yanıt verilmesinin bir yolu olarak krizler sırasında farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocukların eğitiminin önemi,
- Kriz sırasında kız ve oğlan çocuklar ile kadın ve erkek eğitim çalışanlarının evlerinde, eğitim ortamlarında, okullara ve topluluklara ulaşımında güvende olmalarını sağlayacak çözümler,
- Kadın ve erkek topluluk üyelerinin, bakımdan sorumlu kişilerin, eğitim çalışanlarının ve öğrencilerin yaygın riskleri değerlendirmek ve bunlara yanıt vermek için atabilecekleri adımlar,
- Farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocuklara yönelik eğitim programlarının bir parçası ya da bunlara ek olarak mevcut korumaya ilişkin hizmetler.

Söz konusu mesajları daha geniş ADE topluluk kaynaklarını harekete geçirme çabalarının bir parçası olarak entegre ediniz. Bu tür çabalar eğitim ve menstrüel hijyen yönetimi materyallerini içeren sırt çantaları, okula dönüş kampanyaları, radyo programları, ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerden oluşan destek programları ve SMS kampanyalarını içerebilmektedir.

Bu kanıta dayalı mesajlar aynı zamanda kaynak hareketliliği çabalarına da bilgi sağlayabilmektedir.

✂ 4.2: ADE'de toplumsal cinsiyete uygun kaynakları harekete geçirme

📄 İlgili kaynaklar

UNICEF's Communities Care Toolkit

Talep üzerine bu kaynağa UNICEF aracılığıyla erişilebilmektedir.

Yaşam becerileri programlarını geliştiriniz.

Müdahale mantığı

Yaşam becerileri programları, kız ve oğlan çocukların kendilerini korumalarına ve yaşamlarında olumlu adımlar atmasına yardımcı olacak bilgi, beceri ve tutumlar kazanmasını sağlamaktadır. Yaşam becerileri programları kız ve oğlan çocukların iyi olma hali ve PSD hizmetlerine erişimine yardımcı olmaktadır. Okula gitmeyen çocuk ve ergenlerin söz konusu hizmetlerden yararlanabilmesi için tek olanak bu olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

İhtiyaç tespiti kapsamında belirlenen koruma ve iyi olma hali konularını, okul düzeyinde yaşam becerileri programlarının kolaylaştırılmasından sorumlu kadın ve erkek eğitim çalışanları ile tartışınız.

Tartışma konularının, bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıdakileri içerdiğinden emin olunuz:

- Farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocukların karşılaştığı toplumsal cinsiyete göre farklılaşan risklerin belirlenmesi (örn. çocuk yaşta evlilik, silahlı kuvvetlere katılmaya zorlama, okul temelli TCDŞ, TCDŞ, tecavüz, fiziksel cezalandırma),
- Toplumsal cinsiyete göre farklılaşmış risklerin değerlendirilmesi ve bunlara yanıt verilmesi için olası çözümler ve adımlar,
- Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD,
- Toplumsal cinsiyet normları, ayrımcılık ve şiddet arasındaki bağlantılar.

İlgili kaynaklar

UKAid and UNICEF (n.d.) [Training Manual for Girls' and Boys' Clubs on School-related Gender-based Violence \(SRGBV\) Prevention and Response.](#)

Sierra Leona'ya ilişkin söz konusu kaynak kız ve oğlan çocuk kulüplerinde yaşam becerilere yönelik faaliyet örnekleri içermektedir.

Life skills training: New Horizons and New Visions Programmes

Bu kaynak, Mısır'daki Kalkınma ve Nüfus Faaliyetleri Merkezi tarafından oğlan çocuklara yönelik yaşam becerileri programlamasının bir örneğidir. Kaynak, Mısır'daki oğlan çocuklar arasında toplumsal cinsiyet duyarlılığının artırılmasına ilişkin girişimin sonuçlarını sunmaktadır.

Ekonomik güçlendirme programları oğlan çocuklar ve erkekler müteffik olarak yer aldığı daha etkili olabilmektedir. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Promundo, Care, and Men Care (n.d.) [Journeys of Transformation. Engaging men in Rwanda as allies in women's economic empowerment and partners in caregiving](#)

Program H, TCDŞ'nin önlenmesini destekleyen programlara bir örnektir. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Sperling, G.B., and Winthrop, R. (2015) [What works in girls' education: Evidence for the world's best investment.](#) Brookings Institution Press, p.224.

Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi

Toplumsal cinsiyete duyarlı ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerden oluşan destek gruplarının oluşumunu destekleyiniz.

Müdahale mantığı

Söz konusu gruplar, erkek ve kadın ebeveynler/bakımdan sorumlu kişiler için stres nedenlerinin ortadan kaldırılmasına yardımcı olmaktadır. Ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerin stresle başa çıkmalarına ve okul, topluluk ve ev ortamlarında çocuklar ve ergenler ile koruyucu ve olumlu ilişkiler geliştirmelerine destek sağlamaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

Aşağıdaki konuların ebeveynlik öğretim programına ve/veya eğitim çalışanları mesleki gelişim materyallerine dahil edilmesi gerekmektedir:

- TCDŞ'nin tanımlanması ve bebekler ve küçük çocukların yaşamları boyunca yaratabileceği zararlı etkilerinin anlaşılması,
- Erkek ve kadın bakımdan sorumlu kişileri ve/veya eğitim çalışanları için strese sokan farklı etmenlerin nasıl belirleneceği,
- Erkek ve kadın bakımdan sorumlu kişiler ve/veya eğitim çalışanlar karşılaştıkları benzer ya da farklı stres biçimleriyle nasıl başa çıktıkları,
- Tüm bakımdan sorumlu kişilerin ve/veya eğitim çalışanlarının bebeklere ve küçük çocuklara duyarlı ve koruyucu bakımı nasıl sağlayabileceği ve daha büyük çocuklar ve ergenleri nasıl destekleyebileceği,
- Mali ya da duygusal stres nedeniyle fiziksel ceza ya da istismar olasılığını azaltmak için bakımdan sorumlu kişilerin ve/veya eğitim çalışanlarının kendileri, çocukları ve ergenler için iyi olma hali hizmetleriyle nasıl bağlantı kurulabileceği.

İlgili kaynaklar

Concern Worldwide, Save the Children, World Vision, Plan International ve ChildFund International gibi kalkınma ortaklarının ebeveynlik öğretim programları bulunmaktadır. Bunlar kurumlar ile yapılan bir İyi Niyet Sözleşmesi aracılığıyla talep edilebilmektedir. Materyallerin toplumsal cinsiyet ve koruma ihtiyaçlarına göre uyarlanması gerekebilmektedir.

[Living Peace Program](#) kadın ve erkek ebeveynler ve bakımdan sorumlu kişiler ile çalışma için kullanılabilir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve Ruanda'daki Living Peace Institute programı kurumla anlaşma sağlanarak uyarlanabilmektedir. Living Peace Program, travmanın etkilerini ele almak ve olumlu, şiddet içermeyen başa çıkma stratejileri geliştirmek adına çatışma sonrası ortamlarda erkekler ve eşlerine PSD ve grup eğitimi sağlamaktadır.

Daha fazla bilgi için bkz.:

- Learning on Gender and Conflict in Africa, World Bank (2014) [Living Peace Groups Implementation Manual and Final Project Report: GBV Prevention and Social Restoration in the DRC and Burundi](#)
- Sexual Violence Research Initiative (n.d.) [Can Targeting Men Reduce Intimate Partner Violence?](#)

[Yukarıdaki Lübnan örneği](#) gibi erkekleri baba rollerine dahil etme konusuna odaklanan program örneklerini inceleyiniz.

Toplumsal cinsiyete duyarlı nakit transferi ya da harcama kartı programları sununuz.

Müdahale mantığı

Nakit transferleri, çocuk yaşta evliliğin yaygın olduğu bağlamlarda kız çocukların eğitime erişimini teşvik etmektedir. Ailenin mali yükünü azaltmak adına oğlan çocukların silahlı kuvvetlere katılmasının yaygın olduğu bölgelerde oğlan çocukların eğitime erişimini artırmaktadır.

Nakit transferleri ailenin mali yükünü azaltabilmekte ve/veya yaşam becerileri ve koruma bilgilerini, tutumlarını, kapasitelerini ve uygulamalarını artırabilmektedir. Kanıtlar, nakit transferlerinin kız ve oğlan çocukların eğitime devam oranlarını artırabileceğini, çocuk yaşta evlilikleri azaltabileceğini, kadınların karar alma gücünü (evlilik ve doğurganlık da dahil) artırabileceğini ve eşleri tarafından istismara uğrayan kadınların sayısını azaltabileceğini göstermektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

Kız ve oğlan çocuklar için nakit transferlerine ilişkin kriterlerin belirlenmesi için eğitimin önündeki toplumsal cinsiyete bağlı benzersiz engellere yönelik ihtiyaç tespiti bulgularını kullanınız.

Nakit transferlerine ne kadar para harcadığını ve kız ve oğlan çocukların kendilerine özgü ihtiyaçlarını karşılamak adına nelere para harcadıklarını takip ediniz. Nakit transferlerine ilişkin göstergeler konusunda veri toplayınız (örn.; kayıt, zaiyat, geçiş, çocukların silahlı kuvvetlere alınmasında azalma vb.).

İlgili kaynaklar

Girls Education South Sudan Programme, [Cash Transfers](#), nakit transferleri ve ortaya çıkan sonuçlarına ilişkin örnekler sunmaktadır.

7-13 yaş arası oğlan çocuklar için nakit transferi programı – Red de Protección Social (RPS; Social Protection Network [Toplumsal Koruma Ağı]) – Nikaragua Hükümeti tarafından Inter-American Development Bank ortaklığı ile uygulanmıştır. Bir değerlendirme de üç yıllık transferlerin oğlan çocukların eğitimi konusunda yarım not artışı ve hem matematik hem de dil testi notlarında önemli kazanımlar sağlanmasına yol açtığını ortaya çıkarmıştır. Etkiler programa katılımın ardından on yıl içerisinde de sürmüştür. Bu programdan 30.000'den fazla aile yararlanmıştır.

Daha fazla bilgi için bkz.:

- [Information on Red de Protección Social \(Social Protection Network\) \(2000-2006\)](#)
- [Barham et al \(2013\) More Schooling and More Learning?: Effects of a Three-Year Conditional Cash Transfer Program in Nicaragua after 10 Years](#)

ODI (2017) [The impact of cash transfers on women and girls.](#)

UNICEF (2017) [Making cash transfers work for children and families.](#)

Güvenli, koruyucu ve nitelikli eğitim alanlarını ve alternatif ve sürekli eğitim fırsatlarını teşvik etmek için toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri

Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi

Küçük çocuklardan ergenlere kadar her yaşta kız ve oğlan çocuklar için geçici öğrenme alanları (GÖA) ya da çocuk dostu alanlar geliştiriniz.

Müdahale mantığı

Küçük çocuklardan ergenlere kadar güvenli GÖA ile aşağıdakiler sağlanabilmektedir:

- Kız ve oğlan çocukların koruma ve ruh sağlığı hizmetlerine erişiminin desteklenmesi,
- Büyük kardeşlerin GÖA'ya ya da diğer eğitim ve mesleki olanaklara erişiminin sağlanması,
- Çocukları ve gençleri güvenli alanlardayken kadın ve erkek bakımdan sorumlu kişilere iş karşılığında nakit olanaklarına eşit erişim ya da kendi iyi olma halini sağlamak için zaman tanınması.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

Farklı yaş grupları ve eğitim kademelerindeki kız ve oğlan çocuklara yönelik GÖA'ya dair bilgi için bkz.:

✂ [5.2: Altyapı ve hizmetler](#)

✂ [5.6: Öğretim programı ve materyalleri](#)

Kadın öğretmen istihdamına ek olarak toplumsal cinsiyete duyarlı GÖA'yı uygulayınız.

✂ [5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek](#)

İlgili kaynaklar

Ligiero, D., Hart, C., Fulu, E., Thomas, A., and Radford, L. (2019) [What works to prevent sexual violence against children: Evidence Review](#). Together for Girls. pp.58-75.

UNESCO Bangkok (2019) [Gender in Education Network in Asia \(GENIA\) Toolkit: Promoting Gender Equality in Education](#).

WOB (2019) [Gender-Responsive Pedagogy in Early Childhood Education](#).

Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi

Kadın ve erkek topluluk liderleri, bakımdan sorumlu kişiler ve öğrencilerle işbirliği içerisinde kız ve oğlan çocuklar, kadın ve erkek eğitim çalışanları için ulaşım güvenliğini artırınız.

Müdahale mantığı

Kanıtlar, kız ve oğlan çocukların yalnızca okul ve topluluk ortamlarında değil, aynı zamanda söz konusu ortamlara gidip buralardan dönerken de koruma riskleri yaşadıklarını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

İhtiyaç tespiti verilerine dayanarak farklı yaşlardaki kız ve oğlan çocuklar ile kadın ve erkek eğitim çalışanlarına özgü, ulaşım ilişkin güvenlik risklerini belirleyiniz.

Risklerin değerlendirilmesi adına yerel paydaşlarla bir plan oluşturup uygulayınız. Söz konusu adımlar aşağıdakiler içerebilmektedir:

- Abla/abilerin ya da bakımdan sorumlu kişilerin küçük çocuklara geçici öğrenme alanlarına ulaşım sırasında eşlik etmesini sağlayınız.
- Okula giden yolları temizleyiniz.
- Öğrencilerin okula gidiş ve okuldan dönüş yolunda güvende olmasına yardımcı olmak adına yerel esnaf ya da ulaşım çalışanlarıyla işbirliği sağlayınız. Söz konusu paydaşların, çocuklara yönelik herhangi bir koruma ihlaline tanık olmaları durumunda kullanmaları gereken toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama ve sevk mekanizmaları ve/veya toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale sistemlerine yönelik bilgi sahibi olmalarını sağlayınız.
- Kontrol noktalarının ya da askeri karakolların okullardan uzakta olmasını sağlamak için yerel yetkililerle işbirliği yapınız.

Ek bilgi için bkz:

[✕ 5.2: Altyapı ve hizmetler](#)

[✕ 8.3: ADE'de toplumsal cinsiyet risk](#)

Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi

Eğitim ortamlarındaki ve çevresindeki toplumsal cinsiyete dayalı güvenlik risklerinin belirlenmesi adına kız ve oğlan çocuklar, okul yönetim komitelerinin kadın ve erkek üyeleri, veli-öğretmen işbirlikleri, ebeveyn grupları ve eğitim çalışanları ile ortaklaşa çalışınız.

Zaman içerisinde haritalama ve izleme işlemlerini gerçekleştiriniz.

Müdahale mantığı

Okullar ve çevresindeki güvenlik riskleri kız ve oğlan çocuklar ve kadın ve erkek eğitim çalışanları, topluluk üyeleri ve ebeveynler/bakımdan sorumlu kişiler tarafından farklı biçimde algılanıp deneyimlenebilmektedir.

Örnek: Şiddet içeren aşırıcılıkta bir rol üstlenmekle ilgili toplumsal cinsiyete dayalı riskler ve kalıpyargılar nelerdir?

“Gençlik” sözcüğü genel olarak oğlan çocukları ifade etmektedir. Bu bağlamda oğlan çocukların şiddet içeren aşırıcılıktaki rolleri kız çocuklarından çok daha belirgin bir biçimde sunulmakta ve araştırılmaktadır. Kadınlara “genç kadın” denmektedir. Şiddet içeren aşırıcılıkta kız çocuklara, onların silahlı kuvvetlere alınma risklerine ve rollerine yeterince odaklanılmamaktadır. Şiddet içeren grup katılımı riskinin anlaşılması ve belirlenmesi, okul iyileştirme planları ve güvenlik politikalarındaki riskleri ele almak için büyük bir öneme sahiptir.

Söz konusu toplumsal cinsiyete dayalı riskler ve farklı kız ve oğlan çocuklar, kadın ve erkek eğitim çalışan grupları için diğer önemli riskler, okul güvenliği politikaları, okul iyileştirme planları, davranış kurallarının vb. geliştirilmesinden önce anlaşılması ve tanımlanması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

- Okul ve çevresinin güvenlik riski taşıyan alanlarının haritasını çıkarınız. Kız ve oğlan çocuklar, erkek ve kadın bakımdan sorumlu kişiler, eğitim çalışanları ve toplum liderlerinden oluşan farklı gruplara ilişkin risklerin haritasını çıkarınız. Gruplar olarak öğrenciler ve eğitim çalışanları, okullarının çizimini yaparak ve kendilerini güvende hissetmedikleri yerleri belirleyerek güvenlik risklerine ilişkin algılarının haritasını çıkarabilmektedir.
- Grupları başlangıç oturumunda bir araya getiriniz ve kadın ve erkek topluluk liderlerinin desteğiyle okul güvenliği riskleri ve bölgelerine ilişkin algıların gruplar arasında nasıl karşılaştırıldığını ve farklılaştığını belirleyiniz.
- Erkek ve kadın liderlerin, kız çocuklar ve kadınların karşılaştığı riskleri göz ardı etmemelerini sağlayınız. Riskleri değerlendirme yollarını belirlerken söz konusu risklerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
- Bu tür haritalamayı ihtiyaç tespitlerine entegre ediniz.

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

✂ 5.2: Altyapı ve hizmetler

✂ 8.3: ADE'de toplumsal cinsiyet risk

İlgili kaynaklar

UKAid and UNICEF (n.d.) Training Manual for Girls' and Boys' Clubs on School-related Gender-based Violence (SRGBV) Prevention and Response.

Bu kaynak, sayfa 57'de Sierra Leone'den bir haritalama örneği içermektedir.

Sommers, M. (2019) *Youth and the Field of Countering Violent Extremism*. Washington, DC: Promundo-US.

Bu kaynak, şiddet içeren aşırıcılığa ilişkin toplumsal cinsiyete dayalı riskler konusunda örnek ve bilgiler içermektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı okul ya da örgün eğitim güvenliği ve okul temelli TCDŞ için önleyici tedbirler oluşturunuz.

Söz konusu önlemlerin, bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıdakileri içermesi gerekmektedir:

- Zorunlu bir toplumsal cinsiyete duyarlı okul güvenliği politikası ve davranış kuralları,
- Toplumsal cinsiyete duyarlı okul düzeyinde iyileştirme planı,
- Toplumsal cinsiyete duyarlı okul temelli koruma raporlama ve yönlendirme mekanizmaları.

Müdahale mantığı

Toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planları, kız ve oğlan çocukların ve kadın ve erkek eğitim çalışanlarının değişen ihtiyaçlarını yansıtan protokollere ve davranış kurallarına sahiptir. Örneğin, yalnızca erkek öğretmenler ya da dini liderler olması durumunda kadın topluluk liderine rapor verme seçeneği söz konusu olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

Okul güvenliği önlemlerinin geliştirilmesi ya da gözden geçirilmesine bilgi sağlamak için ihtiyaç tespiti ve haritalama konularında belirlenen toplumsal cinsiyete özgü okul güvenliği risklerini ve engellerini kullanınız.

Gözden geçirmenin kız ve oğlan çocuklar, erkek ve kadın eğitim çalışanlarının değişen ihtiyaçlarını yansıtmaması gerekmektedir. Örneğin, kız çocuklar ya da kadın eğitim çalışanlarının tuvalet kullanımına yönelik yeterli güvenlik önlemlerinin olmaması durumunda çözüm tuvaletlere kilit koymak ve bir kadın ve bir erkek öğretmenin tuvalet kullanımını ve sorunlarını sürekli izlemesini sağlayacak bir program oluşturmak olabilmektedir.

Okul güvenliği politikası, güvenliğin neden yaşamsal önem taşıdığına yönelik bir vizyon beyanı içerebilmekte ve okul ortamındaki erkek ve kadınların farklı güvenlik ihtiyaçlarına ilişkin bilgi sağlayabilmektedir.

Okul davranış kuralları aşağıdaki toplumsal cinsiyete duyarlı önlemleri içerebilmektedir:

- Kadın ya da erkek eğitim çalışanlarının ya da öğrencilerin sınıfta ya da başka bir okul alanında bir kız ya da oğlan çocuk ya da kadın ya da erkek çalışanla yalnız kalmasını yasaklayınız. Örneğin, toplantı ya da davranışların tartışılması sırasında en az bir erkek ve kadın öğretmen, okul aile birliği (OAB) üyesi, topluluk liderinin vb. hazır bulunması gerekmektedir.
- Farklı fiziksel, cinsel ve psikolojik okul temelli TCDŞ türlerinin ne olduğuna ve bunların okul ya da öğrenme ortamındaki ve çevresindeki erkekleri ve kadınları nasıl etkilediğine yönelik net bir açıklama sununuz.
- Disiplin cezaları konusunda karar verici toplumsal cinsiyet dengeli bir okul kurulu huzuruna çıkmak gibi davranış kurallarının sürdürülmesine yönelik sorumluluk önlemleri ve süreçlerinin mevcut olduğundan emin olunuz.

✂ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

Okul iyileştirme planlarının aşağıdaki gibi adımları içermesi gerekmektedir:

- Toplumsal cinsiyete göre ayrılmış tuvaletlere kilit konulması,
- Kadın ve erkek OAB'nin ve/veya topluluk üyelerinin, güvenlik risklerinin ele alınıp alınmadığını ve nasıl ele alındığını değerlendirmek üzere okul güvenliğini dönüşümlü olarak izlemesi,
- Topluluk üyelerinin kadın öğretmenlere okul dışı mesleki gelişim ya da eğitim faaliyetlerinde eşlik etmesinin ya da söz konusu faaliyetlerin okulda düzenlenmesi.

Okulda raporlama, yönlendirme ve yanıt mekanizmaları, öğrencilerden, bakımdan sorumlu kişilerden, eğitim çalışanlarından ya da topluluk üyelerinden doğrudan ve isimsiz raporların nasıl alınacağı ve raporların değerlendirileceği konusunda kız ve erkek öğrencilere, eğitim çalışanlarına ve topluluk liderlerine eğitim verilmesini içermektedir. Zarar gören odaklı müdahale ve sevk mekanizmaları, mağdur ve failerin durumlarının paralel olarak nasıl değerlendirileceğine ilişkin prosedürleri içermektedir. Söz konusu mekanizmalar, eğitim çalışanlarının mağduru olaydan uzaklaştırmasını ve gerektiğinde diğer destek hizmetlerine (örn. sağlık hizmetleri, psikososyal destek ve hukuki hizmetler) yönlendirilmek üzere mağduru güvenli bir yere götürmesini sağlamaktadır. Diğer eğitim çalışanları, fail/failler ile görüşme için ayrı ve güvenli bir yere kadar eşlik etmektedir.

İlgili kaynaklar

UKAid and UNICEF (n.d.) [School Safety Guide. Training Manual](#)

Bu kaynak, Sierra Leone'deki raporlama ve sevk mekanizmalarına dair örnektir.

UNESCO and UN Women (2016) [Global Guidance on Addressing School-related Gender-based Violence.](#)

Uygulamalı adımlara ilişkin 2. Bölümü inceleyiniz. Bu kaynak okul iyileştirme planına örnektir.

UN Women (2016) [Codes of conduct.](#)

Bu internet sayfası, toplumsal cinsiyeti göz önünde bulunduran bir davranış kuralları geliştirme örneği sunmaktadır.

Save the Children (2017) [School Code of Conduct. How to create a positive learning environment. Teacher training manual.](#)

Bu kaynak, davranış kurallarının tasarımı konusunda toplumsal cinsiyeti göz önünde bulundurmaktadır.

Ministry of General Education and Instruction (2012) [South Sudan Teachers' Code of Conduct for Emergency Situations](#)

Bu kaynak, toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarına ilişkindir.

INEE (2019) [Guidance Note on Gender.](#)

Davranış kuralları örneği için bkz. sayfa 81-83.

UNGEI and SRGBV Global Working Group (n.d.) [A Whole School Approach to Prevent School-related Gender-based Violence: Minimum Standards and Monitoring Framework.](#)

Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi

Ek müdahaleler

- Kadın öğretmen istihdamı
- Alternatif eğitim ve hızlandırılmış eğitim

Müdahale mantığı

Kadın öğretmenlerin istihdamı ve alternatif ve/veya hızlandırılmış eğitim programlarının sağlanması, kız çocuklar ve kadınların eğitim fırsatlarına güvenli bir şekilde erişimlerini ve eğitime devam etmelerini artırmakta ve kız çocukların çocuk yaşta evlilik riskini azaltabilmektedir.

Oğlan çocuklar için alternatif ve/veya hızlandırılmış eğitime katılma, silahlı kuvvetlere alınma riskini azaltabilmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

✘ **5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek**

✘ **5.1: Hızlandırılmış ve alternatif eğitim**

Toplumsal cinsiyete duyarlı hayat kurtarıcı mesaj ve psikososyal destek (PSD) hizmetlerini teşvik etmek için toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri

Koruma/iyi olma hali ADE müdahalesi

Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD'yi, TCDŞ, okul temelli TCDŞ ve diğer korumaya yönelik zararlar ve/veya travmadan kurtulan kız ve oğlan çocuklar ve eğitim çalışanları için sağlayınız.

Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD müdahalelerinin uygulanmasını izleyiniz.

Müdahale mantığı

PSD'nin sağlanması konusunda kız ve oğlan çocukların ve kadın ve erkek eğitim çalışanlarının ihtiyaçlarına göre hizmet sunumuna yönelik farklı yaklaşımların göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama noktaları

Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD, farklı yaş gruplarından kız ve oğlan çocuklar, kadın ve erkek eğitim çalışanlarının farklı PSD ihtiyaçlarına yanıt vermektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD müdahalelerini tasarlamak için:

- Yaşanan farklı travma türlerini tanımlayınız (örn. cinsel saldırı mı, fiziksel ceza mı? Kız ve oğlan çocuklar, kadın ve erkek çalışanlar aynı türde mi yoksa farklı türde zararlarla mı karşılaşmaktadır?)
- Sağlanan desteğin türünü ve her destek türünün toplumsal cinsiyete göre farklılaşmış ihtiyaçlarını göz önünde bulundurup bulundurmadığını belirleyiniz. Örneğin sınıfta gruba dayalı PSD faaliyetlerinin uygulanması sırasında öğretmen öğrencileri kız ve oğlan çocuklardan oluşan gruplara ayırabilmektedir.
- Kız ve oğlan çocuklar, kadın ve erkek eğitim çalışanlarının karşılaştığı farklı stres nedenlerine, risklere ya da travma türlerine yanıt veren adımları belirleyiniz. Herkesle aynı PSD faaliyetlerini uygulamayınız.
- Hayatta kalanlara verilen yanıtlarda toplumsal cinsiyet önyargısını belirleyiniz ve değerlendiriniz. Örneğin, saldırıya uğrayan kadın öğretmenler ya da kız çocukları suçlamayınız.
- Okullarda ve topluluklarda toplumsal cinsiyete duyarlı PSD hizmet sağlayıcı ağını genişletmek için kadın ve erkekler için kapasite geliştirme olanaklarını belirleyiniz. Örneğin kadın ve erkek eğitim çalışanları için PSD hizmet sağlayıcılarının eğitim vermesini sağlayınız. Kadın eğitim çalışanının olmaması durumunda kız çocuklara PSD sunmak üzere eğitilebilecek kadın bakımdan sorumlu kişiler ya da toplum liderlerini belirleyiniz.

İlgili kaynaklar

IFRC (n.d.) [Sexual and gender-based violence. A two-day psychosocial training. Training guide](#)

Swiss Agency for Development and Cooperation (2006) [Gender, Conflict Transformation and the Psychosocial Approach. Toolkit.](#)

Not: Söz konusu kaynaklar çocuklara PSD sunulması konusuna odaklanmaktadır. Bunlar, IRC ve UNICEF (2012) [Caring for Child Survivors of Sexual Abuse. Guidelines for health and psychosocial service providers in humanitarian settings.](#) kaynaklarındaki çocuk odaklı uygulamalar üzerinden tamamlanabilmektedir.

Harvard School of Law HALT (2020) [How to Avoid Victim Blaming.](#)

[Youth Living Peace programme.](#) Program rehberi, yazarlara sorularak uyarlanabilmektedir

Youth Living Peace programının temelini oluşturan, DKC'deki erkeklerle çalışmaya yönelik travmaya dayalı yaklaşım hakkında daha fazla bilgi için bkz.:

Promundo (n.d) [Living Peace in Democratic Republic of the Congo: An Impact Evaluation of an Intervention with Male Partners of Women Survivors of Conflict-Related Rape and Intimate Partner Violence](#)

Koruma ve iyi olma hali müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı İvD çalışması için bkz.:

✂ 6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

📖 Ek okuma listesi

- Child Protection Working Group (2019) [Minimum Standards for Child Protection in Humanitarian Action](#).
- Child Protection AoR (2016) [Child Protection in Emergencies Handbook](#).
- ECHO (2019) [Operational Guidance: The Inclusion of Persons with Disabilities in EU-funded Humanitarian Aid Operations](#).
- GCPEA (2015) [Safe Schools Declaration](#)
- GCPEA (n.d.) [What can be done to better protect women and girls from attacks on education and military use of educational institutions?](#)
- Girls Not Brides (2018) [Thematic Brief: Child Marriage in Humanitarian Settings](#).
- Global Education Cluster and [Child Protection Area of Responsibility \(2020\)](#). [Child Protection-Education in Emergencies Collaboration Framework](#).
- IASC (2015) [Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action](#).
- IASC (2017) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#)
- IASC (2019) [Guidelines: Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action](#).
- INEE (2018). [Guidance Note. Psychosocial Support: Facilitating psychosocial wellbeing and social and emotional learning](#).
- INEE (2019) [INEE Guidance Note on Gender](#)
- UNESCO and UN Women (2016) [Global Guidance on School-Related Gender-Based Violence](#).
- UNGEI and SRGBV Global Working Group (n.d.) [A Whole-School Approach to Prevent School-Based Gender-Based Violence: Minimum Standards and Monitoring Framework](#).
- USAID (n.d.) [Safer Learning Environments Assessment Toolkit](#)

5.4 Öğretmen ve eğitim personeli istihdamı, çalışma koşulları, eğitimi, destek ve süpervizyon

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 4: Öğretmenler ve diğer eğitim personeli Standart 1 – İşe alım ve seçim: Yeterli sayıda ve uygun niteliklere sahip olan öğretmen ve diğer eğitim personeli, çeşitlilik ve eşitliği yansıtan seçim kriterlerine bağlı olarak katılımcı ve şeffaf bir süreç sonucunda işe alınmaktadır. Standart 2 – Çalışma koşulları: Öğretmenler ve diğer eğitim personeli net olarak tanımlanmış çalışma koşullarına ve uygun maaş ödemelerine sahiptir. Standart 3 – Destek ve süpervizyon: Öğretmenlere ve diğer eğitim personeline yönelik destek ve süpervizyon mekanizmaları etkin bir biçimde çalışmaktadır.
Birincil kullanıcılar	Ulusal ve yerel düzeyde: <ul style="list-style-type: none"> • Devlet, ulusal ve uluslararası STÖ'lerdeki ADE program yöneticileri, • Eğitim çalışanları: liderlik
Aracın amacı	Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretmen istihdamı, çalışma koşulları, eğitimi, destek ve süpervizyona dair temel adımlar ve kaynaklar konusunda bir kontrol listesinin sağlanması.

Giriş

Kadın öğretmenler ve yöneticiler de dahil olmak üzere tüm öğretmenler, insani acil durumlar ve uzun süren krizler sırasında ve sonrasında güvenli, koruyucu ve kapsayıcı eğitim alanlarının sağlanmasında önemli bir role sahiptir. Uygun ve ilerici öğretmen eğitimi, yönetim, istihdam, destek ve çalışma koşulları, okullarda ve diğer eğitim alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemli düzeyde iyileştirilmesine ve kriz sonrası süreçte topluluklarda daha olumlu toplumsal cinsiyet normlarının oluşturulmasına yardımcı olabilmektedir. Öğretmen ve öğrenciler, toplumsal cinsiyet eşitliğini anlamak, desteklemek ve bu konuda aktif olarak çalışmak zorunluluğu bulunan idari çalışanların desteğine ihtiyaç duymaktadır.

Önemli bilgiler

Öğretmenlik kadınlar ve kız çocuklara imkân sağlamaktadır. Kadın öğretmenlerin mevcudiyeti, öğretmenlik mesleğindeki toplumsal cinsiyet normlarına ve erkek egemenliğine meydan okuyabilmektedir. Acil durumlarda, öğretmen sayısı az olsa bile var olan öğretmenler gönüllü olabilmektedir. Bu kişiler genel olarak erkektir ve hem bazı konularda hem de çatışma duyarlılığı ve psikososyal destek konusunda sınırlı eğitime sahiptir. Güvenlik riskleri, yerinden edilme, okulların silahlı gruplarca işgali, okulların yıkılması, öğretmen maaşı tahsisi ve dağıtımı konusundaki sistemsel sıkıntılar ya da mülteci olan öğretmenlerin yetkinliklerinin ev sahibi eğitim sisteminde tanınmaması nedeniyle öğretmenlerin eğitim vermesi mümkün olmayabilmektedir.

Öğretmenler aynı zamanda öğretmeye hazır olma durumlarını, morallerini, motivasyonlarını ve fiziksel ve ruhsal sağlıklarını etkileyen zorlu kişisel koşullar ve bakım görevleriyle de karşılaşabilmektedir.

Kız çocukların eğitimine ilişkin olumsuz görüşler, ataerkil tutumlar ya da toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin (TCDŞ) kabul görmesi gibi çatışma ve kültürel normlardan kaynaklanan önyargılar öğretmenler tarafından sınıfa taşınabilmektedir. Araştırmalar, mülteci kitleye karşı artan yabancı düşmanlığına ve ayrımcılığa işaret etmektedir (bkz. [Kutu 5.4.1](#)). Bu durum, öğretmenlerin ve eğitimcilerin öğrencilere yönelik istismarcı ve uygunsuz davranışlarıyla sonuçlanabilmektedir. Bu davranışlar, toplumun farkındalığı ve katılımının olmayışı ve öğretmenler için uygun davranış, raporlama ve yönlendirme mekanizmaları ve cezai önlemlere ilişkin süpervizyon ve davranış kurallarının bulunmaması nedeniyle sıklıkla kontrolsüz kalmaktadır.

Kutu 5.4.1: Ekvador örneği

“Ekvador’da Kolombiyalı mülteciler aynı dili (İspanyolca) konuşmasına ve çoğunlukla aynı dini kökene sahip olmasına rağmen (Katolik ya da Hıristiyan), halen tehdit olarak görülmektedir. Bu da ırk ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına yeni kırılma katmanları eklemektedir. Bir Birleşmiş Milletler temsilcisi tarafından yapılan açıklamaya göre: “...durum şudur ki, ayrımcılık giderek artmaktadır.”¹²

ADE ortamlarında, farklı öğretmenlerin öğretim kapasitelerini etkileyen başka güçlüklerle karşılaşmaları olasıdır.¹⁴ İşe seçme, istihdam, destek ve süpervizyon uygulamaları ile çalışma koşullarının söz konusu güçlükleri göz önünde bulundurması ve bunları çözmeye yönelik adımlar atması gerekmektedir.

Bir mülteci senaryosunda ev sahibi topluluk üyelerinin öğretmenlik için görevlendirilmesi, ADE müdahalesine meşrutiyet kazandırabilmektedir. Bu durum mülteci ve ev sahibi topluluklar arasındaki işbirliği için bir katalizör görevi görmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği için tutum ve davranışları dönüştürebilmektedir. Ancak, yabancı düşmanlığının ve mülteci topluluğa yönelik ayrımcılığın artması, bu tür adımların farklı öğretmen grupları için hala güçlük yaratabileceği anlamına gelmektedir.

[Tablo 5.4.1](#) kapsamında farklı öğretmen gruplarının yaşadığı kimi ortak güçlükler gösterilmektedir. Bu güçlükler öğretmenlerin etkililiğini ve eğitimin niteliğini tehlikeye atabilmekte, öğrencilerin ve öğretmenlerin iyi olma halini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

13 Mendenhall, M., et al. (2017) [Urban Refugee Education: Strengthening Policies and Practices for Access, Quality and Inclusion](#), Columbia: Columbia University Teachers' College, p.33.

14 Cambridge Education. (2017) [Evidence Brief 4: Quality and Learning](#). Cambridge: DFID / Cambridge Education, p3.

Tablo 5.4.1: Öğretmenlerin karşılaştığı ortak güçlükler

Mülteci, yerinden edilmiş ve “geride kalan” öğretmenler	
Profesyonel	Kişisel
<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmen, öğretmenlik konusunda yeterliliğe ya da deneyime sahip olmayabilir ve öğretmenin psikososyal destek ya da çatışma duyarlılığı konusunda eğitim eksikliği olabilmektedir. Kriz sırasında ihtiyaçların artması nedeniyle bu özellikle büyük önem taşımaktadır. • Ev sahibi devlet, öğretmenlik yetkinliklerini tanımadığı için mülteci öğretmenleri istemeyebilmektedir. • Aşırı yüklü eğitim sistemleri öğretmenleri uygun bir süpervizyonla yönetemeyebilir, bu durum da öğretmenlerin toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar ve davranış kuralları konusunda temel eğitim sağlamakta zorlandığı anlamına gelebilir. • Yeni bir eğitim sisteminde alışılmamış bir öğretim programının, yaşları önemli ölçüde büyük olanlar da dahil çeşitli öğrencilere uygulanması güçtür. Eğitim materyalleri ve ders kitaplarının sayısı da genellikle yetersizdir. • Zorlu ortamlarda okul altyapı eksikliği eğitim için daha fazla güçlükler neden olmaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmen travmatik deneyimler ve ekonomik güçlükler ile karşılaşmış ya da krize dair ev sahibi ve mülteci/akran kitlelerinki ile çelişen algı ve tutumlara sahip olabilmektedir. • Uzak ve kırsal yerlerdeki ev sahibi topluluklar için görevlendirilen öğretmenlerin her gün evden okula ulaşımı olmayabilir ve yerel konaklama olanaklarına erişimi olmayabilmektedir. • Öğretmenler ya da aile üyelerinin, tıbbi desteğin mevcut olmadığı sağlık sorunları ya da engellilik durumu bulunabilmektedir. • Öğretmenlerin kendi ailevi ve bakım sorumlulukları bulunmaktadır. • Öğretmenlere maaşları zamanında ödenmemektedir.

Ev sahibi topluluktan/ulusal öğretmenler	
Profesyonel	Kişisel
<ul style="list-style-type: none"> • Bu kapsamda öğretmenler sınıfta aşırı kalabalık, çift vardiya, öğrenci çeşitliliği (dil, etnik köken, kültür, din, toplumsal cinsiyet, engellilik durumu) ve çatışma duyarlılığı, psikososyal destek, dil gelişimi ve öğretim programı uyarlama konularında eğitim eksikliğiyle karşı karşıya kalabilmektedir. • Koşulların kötü olması nedeniyle (mültecilerin olduğu) kamplarda çalışmak istemeyebilmektedir. • Aşırı yüklü bir eğitim sistemi, toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar ve davranış kurallarına ilişkin temel eğitim sağlamak da dahil öğretmenleri uygun bir biçimde süpervize edememekte ve yönetememektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • Daha ağır iş yükleri önceden var olan kişisel güçlükleri daha da kötüleştirmektedir. • Krize yönelik algı ve tutumlar mülteci kitleleriyle çatışabilmektedir. • Çocuklar daha az olumlu öğrenme deneyimine sahiptir, bunun sınıftaki davranışlar üzerinde etkisi bulunmakta ve öğretmenlerde stres yaratmaktadır. • Öğretmenlere maaşları zamanında ödenmemektedir. • Mülteci ve ev sahibi topluluktan öğretmenlerin farklı maaş alması çatışmaya neden olmaktadır.

Eylem maddeleri

İşe alım kontrol listesi

Aşağıda önerilen eylem maddeleri öğretmen ve eğitim personelinin işe alım süreçlerini toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirebilmektedir ([INEE Asgari Standartlarda belirtilen genel eylemleri](#) tamamlayıcı olarak). Mümkün olduğu durumlarda söz konusu eylem maddelerini eğitim bakanlığıyla ortaklaşa gerçekleştiriniz. Bu eylem maddeleri ani gelişen ve çoklu/süreğen krizlere ilişkindir.

☐	Etkilenen kitleden öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin mevcudiyetini araştırınız. Kadın ve erkek öğretmenler ve eğitim personelini hedefleyen ve destekleyen toplumsal cinsiyete duyarlı bir işe alım planı hazırlayınız.
☐	Etkilenen topluluklarda öğretmenler ve diğer eğitim personeli istihdam ilanı için geniş çaplı reklam çalışmaları gerçekleştiriniz. Kadın ve erkek liderlere ve derneklere erişim sağlayınız.
☐	İş tanımlarında toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapan içerik bulunmadığından emin olunuz. Örneğin, iş tanımlarında cinsiyetsiz adları ya da “erkek için/kadın için kullanılan üçüncü tekil kişi adları” kullanınız. Kişi özelliklerinin kapsayıcı olduğundan ve temel beceri, deneyim ya da niteliklere ilişkin gerekliliklerin adayları toplumsal cinsiyet ya da etnik kökene dayalı olarak dışlamadığından emin olunuz.
☐	Tüm işe alma ve seçim süreçlerinin şeffaf, toplumsal cinsiyete ve çatışmalara duyarlı olduğundan ve bunların çeşitlilik ve eşitlik taahhütlerini yansıttığından emin olunuz. İşe alımda şeffaflık için aşağıdakileri yapmanız gerekebilmektedir:
☐	İlanlara maaş aralığını dahil ediniz,
☐	İşe alım takvimini açıklayınız,
☐	Adayları kısa listeye almak için puanlama sistemini paylaşınız,preparation needed;
☐	Bir mülakatın olup olmayacağı ve bunun için herhangi bir hazırlık gerekip gerekmediği konusunda mülakattan önce bilgi sağlayınız,
☐	Mülakattan sonra geri bildirim sağlayınız,
☐	Öğretmen mülakatına katılacakları (değerlendiriciler) şeffaf kriterlere göre seçiniz ve etkilenen kitlenin (yerinden edilmiş, mülteci, ev sahibi) üyelerini toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde dahil ettiğinden emin olunuz.
	Çatışmaya duyarlı işe alım süreci çatışma dinamiklerinin temel nedenlerini ve bunların, etkilenen kitlenin farklı gruptaki (yerinden edilmiş/mülteci/ev sahibi statülerine, dillerine, dinlerine, etnik kökenlerine vb. bağlı olarak) erkek ve kadın öğretmenler üzerinde nasıl farklı etkiler yaratabileceğini tanımaktadır.

☐	<p>Öğretmenler ve diğer eğitim personeli pozisyonlarında işe alırken mümkün olduğunca kadınları tercih ediniz.</p> <p>☐ Uygun olduğu durumlarda kadınlara, öğretmen, eğitmen ve yönetici pozisyonlarına ya da mesleki yetkinlikler ve kariyer gelişimine ilişkin akredite yöntemler gibi işe yönelik teşvik programlarına başvurma konusunda cesaretlendirmek için teşvikler sağlayınız. Teşvikler aşağıdakileri içerebilmektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk bakımı, • Emzirme dönemindeki öğretmenlere bebeklerini beslemesi için zaman tanınabileceği güvenli ve özel alanlar, • Özellikle güvenli erişimin sınırlı olduğu yerlerde eğitim ortamlarına ulaşım konusunda destek, • Kadın öğretmenler ve öğrenciler için menstrüel hijyen yönetimi tesisleri ve malzemeleri.¹⁵ <p>☐ İş yaparken öğretmenliği öğrenebilecek ve yetkinlik kazanabilecek kadınları asistan öğretmen olarak işe alınız</p> <p>☐ Ortaöğretim dönemi ergen kız çocuklar veya çocuğu olan bakımdan sorumlu kadınları, işte yetkinlik kazanma seçeneğiyle birlikte, yardımcı personel olarak çalışmaya davet etmeyi düşününüz. Bu hem mülteci kamplarının içinde hem de dışında toplum temelli eğitim ve alternatif erken çocukluk eğitimi hizmetlerinin ve bunlara ilişkin işgücünün genişletilmesine destek sağlayabilir. Bu yaklaşım, ciddi bir öğretmen açığı olan ve genç kadınların iş karşılığı nakit seçeneklerinin daha az olduğu durumlarda kullanışlı olabilmektedir.</p> <p>☐ Henüz yeterliliğe sahip olmayan kadın öğretmenler için referans kapsamında okuma yazma bilmeyen kadın topluluk üyelerinden ve/veya eski öğretmenlerden sözlü referansları kabul etmeyi değerlendiriniz.</p> <p>☐ Asgari öğretmen yeterliliklerinde geçici değişikliklere izin veriniz. Örneğin nsani yardım ortamlarında geçici bir önlem olarak, mesleği öğretmenlik olmayan kadınların öğretmen olarak işe alınması, kadınların bu alanda istihdamını artırmış ve devletlerin işgücü hedeflerine ulaşmasını sağlamıştır. Bu, göstergeler kadınların öğretmenlik mesleğinde daha uzun süre kalma olasılığının yüksek olduğunu ifade ettiği için iyi bir yatırım olabilmektedir.¹⁶ 1994 yılında Ruanda'da UNICEF'in öğretmen sayısını artırmak için tek seferlik bir teşvik ödemesi yapması sonucunda 12. sınıf öğrencileri ilkökul öğretmenliği için cesaretlendirilmiştir.¹⁷ 1994 yılında Ruanda'da UNICEF'in öğretmen sayısını artırmak için tek seferlik bir teşvik ödemesi yapması sonucunda 12. sınıf öğrencileri ilkökul öğretmenliği için cesaretlendirilmiştir. Daha düşük düzeylerde istihdam edilen öğretmenlerin tam yetkinlik kazanmalarına yardımcı olan mesleki gelişim olanakları, kadınların öğretmenlik mesleğindeki mevcudiyetini sürdürmenin bir yolu olarak değerlendirilmektedir.</p> <p>☐ Kadın öğretmen ve eğitim personelinin sayıca ağırlıklı olduğu ortamlarda erkek öğretmen ve eğitim personeli işe alınız. Bu erken çocukluk gelişimi ortamlarını ya da oğlan çocukların başarısızlığının erkek rol modellerin eksikliğiyle bağlantılı olduğu senaryoları kapsamaktadır.¹⁸ Erkek öğretmenler oğlan çocukların toplumsal cinsiyet rolleri ve kimliklerine ilişkin fikirlerini değiştirmelerine destek olabilmektedir. Ebeveynlerin erken çocukluk ortamlarında çalışan erkeklere dair endişelerini ortadan kaldırmak adına mevcut güvenlik önlemlerini artırınız.</p> <p>☐ Kadın ve erkek öğretmenleri, geçmişte yeterince temsil edilmedikleri konular ya da düzeylerde eğitim vermeleri için motive ediniz ya da cesaretlendiriniz (örn., kadınları matematik öğretmeye ve erkekleri ilkökul düzeyinde eğitim vermeye teşvik ediniz).</p>
--------------------------	--

15 Save the Children (2015) [Menstrual Hygiene Management. Operational guidelines.](#)

16 UNESCO and IEO (2010) [Guidebook for planning education in emergencies and reconstruction.](#) Chapter 3.1

17 a.g.e., s. 496

18 Bkz. UNESCO GMR (2018) Policy Paper: Achieving gender equality in education: don't forget the boys. Nisan

Çalışma koşulları kontrol listesi

Aşağıda önerilen eylemler öğretmenlerin çalışma koşullarını toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirebilmektedir (INEE Asgari Standartlarda belirtilen genel eylemleri tamamlayıcı olarak). Mümkün olduğu durumlarda söz konusu eylemleri eğitim bakanlığıyla işbirliği içerisinde gerçekleştiriniz. Bu eylemler ani gelişen ve çoklu/süreğen krizlere ilişkindir.

☐	Sözleşme hükümlerinin kadın ve erkek adaylar için toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlayınız. Acil durumlarda, sözleşmelerin ebeveynlerin sorumluluklarını da karşılaması gerekebilmektedir. Örn., çocuk bakımı düzenlemelerinin sağlanması ya da finansal olarak desteklenmesi ve kadınların çalışabilmesi için emzirme süresi ve olanaklarının düzenlenmesi.
☐	Tüm eğitim kademelerinde öğretmen maaşlarının kadın ve erkek öğretmenler için eşit olması gerekmektedir. INEE Asgari Standartlarda belirtildiği üzere öğretmen maaşı nakdi ya da aynı olabilmektedir. ¹⁹
☐	İşyerinde kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı normları ve standartları teşvik eden öğretmen davranış kuralları oluşturunuz. Bu, insani yardım ortamlarında okul temelli TCDŞ risklerinin azaltılmasında oldukça önemli bir araçtır.
☐	Öğretmenlerin okullara güvenli erişiminin sınırlı olduğu eğitim ortamlarına ulaşım için gerekli ulaşım seçeneklerinin mevcudiyetinden emin olunuz.
☐	Gerektiğinde kadın ve erkek öğretmenler için güvenli ve erişilebilir konaklama olanakları sağlayınız.
☐	Kadın öğretmenler için menstrüel hijyen yönetimi tesisleri ve malzemeleri de dahil erkek ve kadın öğretmenler için ayrı su, hijyenik malzeme ve hijyen tesisleri sağlayınız.

Tablo 5.4.2: Okul temelli TCDŞ'nin önlenmesinde davranış kurallarının önemi²⁰

Eğitim çalışanlarına rehberlik ve destek sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim profesyonellerinin etik ikilemleri çözmelerine yardımcı olunuz. Öğretmenlerin davranışlarına rehberlik edecek açık mesleki kurallar belirleyiniz.
Öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul personelinin korunması	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencileri zararlı durumlardan, ayrımcılıktan, korkutmadan, tacizden ve aşağılanmadan koruyunuz. Yetkiyi kötüye kullanmaksızın öğretmenler ve diğer çalışanlar için güven duyulan bir konum alınız. Suistimallerin sonuçlarını vurgulayınız ve güçlendiriniz.
Yüksek düzey eğitim profesyonelliğinin sağlanması ve sürdürülmesi	<ul style="list-style-type: none"> Eğitim çalışanlarının dürüstlüğünü, onurunu, öz saygısını ve itibarını koruyunuz. Eğitim çalışanlarının özverisini, hizmet verimliliğini ve mesleki bağlılığını geliştiriniz. Eğitimciler arasında mesleki kimlik duygusunu teşvik ediniz.
Öğretmenlik mesleği için kamu güveni ve desteğinin geliştirilmesi	<ul style="list-style-type: none"> Mesleğe ilişkin olumlu bir imaj sağlayınız. Öğrencilere, ebeveynlere ve topluluğa karşı toplumsal sorumluluğu ve kamusal sorumluluğu vurgulayınız. Mümkün olan en iyi profesyonel hizmete imkan sağlayan koşulları yaratınız.

19 Bkz. INEE Minimum Standards, [Domain 4: Teachers and other education personnel](#).

20 UNESCO ve UN Women cited in UNGEI (2016) [A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum Standards and Monitoring Framework](#), s. 21.

Temel kaynaklar

South Sudan Teacher Code of Conduct for Emergency Situations (2012).

Eğitim Bakanlığı ve Eğitim Kümesi bu kaynağı Davranış Kurallarının tamamına ilişkin kapsamlı bir eğitim almayan öğretmenler için tasarlamıştır. Davranış Kuralları toplumsal cinsiyete duyarlıdır. Öğretmenlerin erkek ve kız öğrencileri ve akranlarını destekleyip koruyabilecekleri, sınıf içi katılımı teşvik edip yönetebilecekleri ve kurallara uymamanın cezalarını anlayabilecekleri uygun yollar burada özetlenmektedir.

Eğitim, destek ve süpervizyon kontrol listesi

Aşağıda önerilen eylemler öğretmen eğitimini, desteğini ve süpervizyonunu toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirebilmektedir ([INEE Asgari Standartlarda belirtilen genel eylemleri](#) tamamlayıcı olarak).

☐	Öğretmen yetiştirme öğretim programının toplumsal cinsiyet bakış açısıyla inceleyiniz. İçeriğin zararlı toplumsal cinsiyete kalıpyargıları ve normlarından kaçındığından emin olunuz. Ani gelişen krizlerde gözden geçirme mümkün olmasa da Kutu 5.4.3 'da yer alan kriterler ile resmi olmayan bir gözden geçirme yapılabilir.
☐	Ani gelişen krizlerde geçici bir önlem olarak ayrı bir toplumsal cinsiyet ve çatışma duyarlılığı eğitimi geliştiriniz. Bu, nihayetinde resmi öğretim programı incelemesine entegre edilebilmekte ve öğretmen eğitiminin toplumsal cinsiyet modülüne eklenebilir. ✕ 5.1: Hızlandırılmış ve alternatif eğitim ✕ 5.3: Koruma ve iyi olma hali ✕ 5.5: Öğretmenler ve proje yöneticileri için eğitim ve öğrenim öz değerlendirmesi ✕ 5.6: Öğretim programı, eğitim materyalleri

Kutu 5.4.2: Karamoja, Uganda'daki okullarda toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi

Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından uygulanan bir pilot projede 1.000'den fazla ilkokul öğretmenine çatışma yönetimi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki bilgi, tutum ve uygulamalarını geliştirmek için eğitim verilmiştir. Etki değerlendirmesi, yaklaşımın daha geniş topluluk katılımıyla bir araya getirildiğinde olumsuz toplumsal cinsiyet normları ve davranışlarını değiştirme potansiyeline sahip olduğunu göstermiştir.

UNICEF and MoESTS (2016) Gender and Peacebuilding Training for Primary School Teachers. Training manual.

Kutu 5.4.3: Öğretmen eğitimi öğretim programının gözden geçirilmesi

Toplumsal cinsiyet, ilk ve orta düzeyde hizmet öncesi ya da hizmetiçi öğretmen eğitimi programına ne ölçüde dahil edilmektedir?

Aşağıdakilere ilişkin örnekler bulabilir misiniz?

- Öğrenci ile ilgili eğitim kurslarında toplumsal cinsiyete dair içerik,
- Öğretmenlerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde eğitim vermelerini sağlayacak beceri gelişimi,
- Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet normları ve ilişkilerine yönelik tutumlarını ele alan bir içerik,
- Eğitim uygulamalarında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin yönergeler.

Öğretmen eğitimi öğretim programının toplumsal cinsiyete ilişkin neleri içermesi gerekmektedir?

- Tutum ve davranışlar: Toplumsal cinsiyete yönelik olumsuz tutumların toplumsal cinsiyet dinamikleri ve sınıftaki öğretim (ve kız/oğlan çocukların çatışma sonrası öğrenme becerileri) üzerinde nasıl bir etki yarattığının anlaşılması,
- Öğretim programı içeriği: Öğretim programında toplumsal cinsiyete dayalı mesaj ve materyallerin anlaşılması ve uyarlanması,
- Eğitim materyalleri: Toplumsal cinsiyete dayalı mesajlar, resimler ya da faaliyetler içermeyen eğitim materyallerinin seçilmesi ve hazırlanması,
- Okul ortamı: Ortamın kız ve erkek öğrencilerine kendilerini ne ölçüde dahil edilmiş ya da dışlanmış hissettirdiği durumu.

Çoklu/süreğen krizler ve kriz sonrası kalkınma sürecine geçişe ilişkin öğretmen eğitimi öğretim programının gözden geçirilmesi için daha ayrıntılı bir genel bakış için bkz. [Tool 21: Mainstreaming gender equality in teacher education and professional development from UNESCO Bangkok \(2019\)](#).

Süpervizyonun ve desteğin ayrımcı olmadığından ve toplumsal cinsiyete duyarlı olduğundan emin olunuz. Kadın ve erkek öğretmenlere ve diğer eğitim çalışanlarına eşit destek sağlayınız ve her öğretmenin kendi yeterliliklerine bağlı olarak sahip olabileceği ek ya da özel ihtiyaçları göz önünde bulundurunuz. Kapsayıcı okul ve öğretmen süpervizyonu vermek ve pozitif disiplin ve sınıf yönetimini teşvik etmek adına okul liderleri için eğitim düzenleyiniz ve onlara rehberlik veriniz.

[✖ 8.2: Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi](#)

Kimi durumlarda tek cinsiyetli akran destek gruplarını kullanınız. Akran destek grupları, yüz yüze toplantılardan çevrimiçi, WhatsApp ve e-posta sohbet grupları gibi diğer dijital platformlar aracılığıyla katılıma kadar birçok biçimde gerçekleştirilebilmektedir (bkz. [Kutu 5.4.4](#)).

Kutu 5.4.4: Teachers for Teachers, Kakuma Mülteci Kampı, Kenya

Teachers for Teachers (Öğretmenler için Öğretmenler) girişimi, mülteci ve Kenyalı öğretmenlerin Kakuma Mülteci Kampındaki uygulamalarını ve öğrencilerin eğitimini geliştirmelerini desteklemektedir.

Modelin pilot uygulaması 2015 yılında UNHCR, Finn Church Aid ve Lutheran World Federation ile ortaklaşa gerçekleştirilmiştir. Girişim, eğitim, koçluk ve mentorluk ile öğretmenlerin uzmanlığı, bilgisi ve motivasyonunun geliştirilmesi adına kanıta dayalı bir yaklaşım benimsenmektedir. Mülteci öğretmenlerin sınıfta öğrendiklerini kavramasına ve yeni stratejileri test edip benimsemesine olanak tanıyan çok katmanlı ve aşamalı bir yaklaşımdır.

Teachers for Teachers programının önemli bir bileşeni Mobil Mentorluktur. WhatsApp üzerinden öğretmenler (mentor danışanları) Küresel Mentor ile eşleştirilmektedir. Bu kişiler dünyanın dört bir yanından sınıf öğretmenliği deneyimine sahip gönüllülerdir. Günlük öğretime ilişkin güçlükler konusunda sürekli ve gerçek zamanlı destek sağlamaktadırlar. Teachers for Teachers, Safaricom ve Vodafone Vakıflarının desteğiyle, mentorluk programına katılım için tüm danışanlara telefon, yayın süresi ve veri sağlamıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda öğretmen eğitimi, mobil mentorluk öğretim programına dahil edilmiştir.

Daha fazlası için:

[öğretim programı](#)

[Proje bilgileri](#)

☐	Erkek ve kız öğrencileri düzenli olarak öğretmen değerlendirmesine dahil ediniz (mümkün olduğu düzeyde). Bu, öğrencileri güçlendirilebilmekte ve eğitim ortamlarının erkek ve kız öğrenciler üzerindeki farklı etkilere ilişkin anlayış artırılabilir.
☐	Öğretmenlere yönelik psikososyal desteğin kadın ve erkek öğretmenlerin farklı ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmasını sağlayınız. ✘ 5.3: Koruma ve iyi olma hali
☐	Eğitim – öğretim içi ve dışı roller – kapsamında kadın liderliğini aktif olarak teşvik ediniz ve geliştiriniz . Kadın adayların belirlediği bireysel kapasitelere ve güçlü yönlere yanıt veren bir destek ve süpervizyon mekanizması sağlayınız. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapsamında liderliğin, öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını ve kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliği tanıyan vizyonu ve değerleri desteklediğinden emin olunuz.

Temel kaynaklar

WOB and FAWE (2019) [Gender Responsive Pedagogy in Early Childhood Education: A toolkit for teachers and school leaders](#). Section 3.1 'Dimensions of school leadership' kaynağı çoklu/ süreğen krizlerde kullanıma uygun ayrıntılı rehberlik ve pratik ipuçları sağlamaktadır.

INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#), pp.88-90 kaynağı toplumsal cinsiyete duyarlı öğretmen eğitimi ve desteği konularında kapsamlı rehberlik sağlamaktadır.

Kutu 5.4.5: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Pedagoji Öğretmen Eğitimi (Gender Responsive Pedagogy Teacher Training-GRPTT), Güney Sudan'da Plan Canada

GRPTT toplumsal cinsiyet eşitliğini uygulamalı çocuk merkezli pedagojik eğitime entegre etmektedir. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından kaçınma ve katılımın önündeki toplumsal cinsiyete ilişkin engelleri değerlendirme yöntemlerini anlama becerilerini geliştirmektedir. Eğitim, öğretmenlerin kaynakların çok sınırlı olduğu ortamlarda karşılaştıkları kalabalık sınıflar ve sınırlı eğitim materyalleri gibi güçlüklerle yönelik pratik fikirler ve çözümler sunmaktadır.

GRPTT, Temmuz 2016 tarihinde Güney Sudan'da şiddet eylemleri ortaya çıktığında acil durumlar için uyarlanmıştı. Mayıs 2017 tarihinde, Güney Sudan'ın çatışmalardan etkilenen Yei bölgesindeki okullardan 67 öğretmen, uyarlanan GRPTT paketine dair eğitim almıştır.

Eğitimin nasıl uyarlandığına yönelik örnekler aşağıdakileri içermektedir:

- Daha kısa oturumlar,
- Kız ve oğlan çocuklar, kadınların ve erkeklerin çatışmayı nasıl farklı deneyimlediklerini tartışmak gibi kriz ortamlarına yönelik uyarlanmış tartışma soruları,
- Acil durum bağlamında ders planlaması konusundaki güçlükler ve pratik çözümler üzerine tartışma. Örneğin, bu durum öğretmenlerin çatışmadan kişisel olarak etkilenmesi sorununu ve ders planlarının basit tutulması çözümünü gündeme getirmiştir.

Kaynak: [GRPTT / INEE Webinar, November 2019](#)

Uygulamayı en üst düzeye çıkarmak ve kesintiyi en aza indirmek adına öğretmen eğitimi ve mentorluk planlayınız. Öğretmen eğitimi, eğitim süresi üzerindeki etkiyi azaltmak için genel olarak hafta sonları gerçekleştirilmektedir. Bu durumun da ek ev içi iş yükü olan kadın öğretmenler için toplumsal cinsiyete dayalı sonuçları olabilmektedir. Öğretmenlerin "zaman bütçelerinin" araştırılması ve eğitimin buna bağlı olarak tasarlanması, öğretmenlerin eğitime daha iyi katılımına yardımcı olmaktadır. Müdürler, öğretmen meslektaşları ve yerel süpervizörler için iyileştirilmiş mentorluk, uygulamayı destekleyecek ve çalışma saatleri sırasındaki eğitimi güçlendirecektir.

Öğretmen işe alımı eğitimi ve öğretmenlere destek için toplumsal cinsiyete duyarlı İvD için bkz.:

✂ 6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

Ek okuma listesi

- Cambridge Education (2017) [Evidence Brief 4: Quality and Learning](#). Cambridge: DFID / Cambridge Education
- INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#), Chapter 4, p.77-90
- Plan International Canada. (2018) [Gender-Responsive Pedagogy Teacher Training Pack](#), Toronto: Plan International Canada.
- Save the Children (2018) [Hear it from the Teachers](#)
- UNESCO (2015) [A Guide for Gender Equality in Teacher Education Policy and Practices](#). Paris: UNESCO
- UNESCO Bangkok (2019) [Gender in Education Network in Asia-Pacific \(GENIA\) Toolkit: Promoting Gender Equality in Education](#)
- UNESCO / IIEP (2009) [Guidebook for planning education in emergencies and reconstruction](#). Section 3: teachers and learners

5.5 Öğretmenler için eğitim ve öğrenim öz değerlendirmesi

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 3: Eğitim ve öğrenim Standart 3 – Dersler ve eğitim süreçleri Eğitim ve öğrenim süreçleri öğrenci merkezli, katılımcı ve kapsayıcıdır.
Birincil kullanıcılar	Ulusal ve yerel düzeyde: <ul style="list-style-type: none"> • Ulusal düzeydeki eğitim çalışanları (öğretmenler, eğitmenler, saha çalışanları), • Ulusal ve yerel düzeydeki eğitim yöneticileri ve teknik uzmanlar (bilgi için).
Aracın amacı	<p>ADE bağlamlarında çalışan öğretmenler için basit bir kontrol listesinin sağlanması ve sınıflarındaki toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaların düzeyine ilişkin öz değerlendirme yapılması.</p> <p>Öz değerlendirme yanıtları öğretmenlerin kapasitesini, güçlü yönlerini ve daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğu boşlukları belirlemeye yardımcı olabilmektedir. Odak noktasının onların ihtiyaçlarının belirlenmesi olması gerekmektedir. Kontrol listesi, toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaların kullanımının arttırılması ve izlenmesine yönelik bir eylem planı geliştirmenin danışmanlığa ve işbirlikçiliğe dayalı bir yol olabilmektedir. Doğru ya da yanlış yanıt söz konusu değildir; bu, büyümeyi teşvik edecek bir araçtır.</p> <p>ADE proje yöneticileri ve kamu eğitim çalışanları da sınıf uygulamalarını değerlendirmek (örn., ev sahibi topluluklardaki öğretmenleri gözlemlemek) adına kontrol listesini kullanabilmektedir. ADE çalışanları, bu araçtaki toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalara ilişkin soruları, ülkelerde ulusal ya da bölgesel düzeyde desteklenen mevcut öğretmen gözlem araçlarına entegre edebilmektedir.</p>

Giriş

Sınıfta öğretmenler, kimi zaman istemeden de olsa mevcut toplumsal cinsiyet önyargılarını güçlendirebilmektedir. Örneğin, yalnızca oğlan çocukların soruları yanıtlamasını isteyebilmekte ya da kız çocukların sınıfı silip süpürmesini bekleyebilmektedirler. Bu kontrol listesi, öğretmenlerin kendi uygulamalarını ve alışkanlıklarını sorgulamasına ve eğitim ve öğrenimi daha kapsayıcı ve tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına yanıt verici hale getirmesine yardımcı olabilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin, öğrencilerin karşılaştığı toplumsal cinsiyetle ilgili engelleri belirlemesine ve ortadan kaldırmasına da destek sağlayabilmektedir.

Araçta sunulan kriterler aynı zamanda izleme ziyaretlerinin takibi ve nitelikli bir öğrenme ortamına yönelik göstergelerin belirlenmesi açısından da değerlidir.

Önemli bilgiler

Kapsayıcı eğitim:

- tüm çocukların öğrenme yetisine sahip olduğunu tanımakta,
- çocukların; yaş, toplumsal cinsiyet, etnik köken, dil, engellilik durumu ve sağlık durumuna ilişkin farklılıklarını kabul etmekte ve bunlara saygı duymaktadır,
- eğitim yapılarının, sistemlerinin ve yöntemlerinin tüm çocukların ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamaktadır,
- sürekli gelişim içerisinde olan bir süreçtir,
- daha kapsayıcı bir toplum yaratmayı amaçlamaktadır.

Olumsuz tutumlar çocukların eğitime erişimi önündeki en önemli engel olabilmektedir. Öğretmenlerin geleneksel toplumsal, kültürel ve dini inançlarından kaynaklanan ayrımcılığa karşı seslerini yükseltmesi ve harekete geçmesi desteklenebilmektedir. Örneğin, Nijerya'da Malala Fonu ve Afrikalı Kadın Eğitimciler Forumu (FAWE), genç kadın öğretmenlerin acil durumlarda kız çocukların eğitimine ilişkin endişelerini dile getirmesini ve değişimi güvenli ve etkili bir biçimde savunma kapasitesini geliştirmesini desteklemiştir.

Ayrımcılık aynı zamanda belirli çocukların yapabileceği ve yapamayacağı ya da yapması ya da yapmaması gerekenlere yönelik inanışlarından da kaynaklanabilmektedir. Öğretmenlerin, çocukların sınıf içerisindeki öğrenim ihtiyaçlarına yanıt vermesi için temel bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir. Kişiler, öğretmen olarak gelişim gösterdikçe söz konusu temelin üzerine bir şeyler inşa edebilmektedir.

Aşağıdaki kontrol listesi şu kaynaklara dayanmaktadır:

- UNRWA (2017) Towards gender-sensitive classrooms for teachers
- DFID Girls Education Challenge (2020) Teaching and Learning Self-Assessment Tool for Projects.

FAWE (2020) Gender Responsive Pedagogy Toolkit for Teachers and Schools. 2nd Edition.

Öğretmenler için kontrol listesi

- Aşağıdaki kontrol listesi ADE'nin okulöncesi eğitim (OÖE), ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde öğretmenler ve eğitimciler tarafından kullanılmasına ve uyarlanmasına ilişkindir.
- Öğretmenlerin her soru için kendilerine olan güven düzeylerini derecelendirmesi gerekmektedir. Liste kapsamındaki dört güven düzeyi özgüveni yüksek, özgüvenli, bir takım endişeler söz konusu, desteğe ihtiyaç var olarak belirlenmiştir (açıklamalar için bkz. Tablo 5.5.1). Eğitim çalışanları anketi sınıftaki öğretmenleri gözlemleyerek doldurabilmektedir. İki yanıt kümesinin birbiriyle ilişkisini görmek için öz değerlendirilmenin ardından öğretmenler ile değerlendirme yapılabilir.

Tablo 5.5.1: Dört güven düzeyine ilişkin açıklamalar

	Özgüveni yüksek	Öğretmen sorulara olumlu yanıt verebilmekte ve karşılık gelen eylem ya da sınıf uygulamalarından örnekler gösterebilmektedir.
	Özgüvenli	Öğretmenin sorular için iyi yanıtları vardır. Öğretmen hala geliştirilecek alanların söz konusu olabileceğinin farkındadır.
	Birtakım endişeler söz konusu	Öğretmenin önerilen eylemi uygulama becerileri konusunda şüpheleri ya da endişeleri bulunmaktadır.
	Desteğe ihtiyacı var	Öğretmen bilgi ve becerilerindeki boşluğu fark etmekte ve desteğe ihtiyacı olduğunu belirleyebilmektedir.

Tablo 5.5.2: Öğretmenler için öz değerlendirme kontrol listesi

Okul/Öğrenme ortamı	
Soru	Özgüven düzeyi
<p>Kız ve oğlan çocuklar güvenli ve koruyucu eğitim alanlarında mı eğitim alıyor? Böyle değilse, eksiklikleri gidermek adına ne gibi önlemler alınabilir?</p>	
<p>Örnek</p> <p>Okulun bulunduğu yer, engelliler de dahil kız ve oğlan çocukların erişebileceği güvenli bir alandır. Tüm öğrenciler eğitime devam, katılım ve başarıya ulaşma konusunda teşvik edilmektedir. Örneğin, bir kriz sonrasında öğretim programında çocuklara psikososyal destek sunulmasına yönelik olanaklar değerlendirilmiş ve kız ve erkek öğrenci ve öğretmenler için ayrı su, temizlik ve hijyen tesisleri inşa edilmiştir.</p> <p>✘ 5.2: Altyapı ve hizmetler</p> <p>✘ 5.3: Koruma ve iyi olma hali</p>	
Soru	Özgüven düzeyi
<p>Kız ve oğlan çocuklar için eğlenceli, tanıdık ve güvenli dinlenme faaliyetleri var mı? Bunlar kriz sırasında ve sonrasında psikososyal destek ve iyi olma halinin sağlanmasına ve geliştirilmesine yardımcı olabilmektedir.</p>	
<p>Örnek</p> <p>Spor kulüpleri kurunuz ve kız ve erkeklerin katılımını teşvik ediniz. Örneğin, kız çocukların top oyunlarına (futbol, basketbol vb.), oğlan çocukların ise dans kulüplerine katılmasını sağlayınız. Kalıpyargıları pekiştirmeyiniz. Eğlence amaçlı oyunların yaşa uygun olduğundan emin olunuz. UNICEF, Afganistan'ın Bamyana bölgesinde,²¹ kız çocukların evlerinde yaşadığı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ) deneyimlerinden kurtulmalarına yardımcı olmak adına kız çocuklar için voleybol ve futbol kulüpleri kurmuştur.</p>	
Soru	Özgüven düzeyi
<p>Oturma düzenleri kız ve oğlan çocukların öğretmenden öğrenmelerine ek olarak birbirleriyle işbirliği yapmalarına ve birlikte öğrenmelerine de olanak tanıyor mu?</p>	
<p>Örnek</p> <p>Kız ve oğlan çocuklar arasında ekip çalışmasını teşvik etmek adına öğrenme alanını esnek bir biçimde düzenleyiniz. Örneğin masaları U biçimde yerleştirebilir ya da koltukları bir arada gruplayabilirsiniz. Bu, özellikle ergenler ve yükseköğretim öğrencilerinde işe yarayabilmektedir. OÖE ortamlarında, kız ve oğlan çocuklar daire biçiminde, minderlerin üzerine oturulabilmekte ya da projeler üzerinde çalışmak üzere küçük ekipler halinde bir araya getirilebilmektedir. Özellikle mülteci kamplarında her zaman yer bulunmayabilmektedir. Öğrencilerin farklı şekillerde gruplandırılması, karışık cinsiyet/karma gruplar kurulması ve sınıf gruplarının farklı oturumlar arasında hareket etmesi ve oturma yerinin değiştirilmesi mümkün müdür? Örneğin, değişiklik için öğrencilerden arkalarında oturan öğrencilerle çalışmalarını istemek mümkün olabilir.</p>	

21 UNICEF (2010) 'Promoting girls' empowerment through sport in Afghanistan'

Eğitim yaklaşımı/eğitime katılımı	
Öğretmenlerin inanışları/tutumları	
Soru	Özgüven düzeyi
Kız ve oğlan çocukların derse eşit katılımını istiyor musunuz?	
Örnek	
Kız ve oğlan çocukların soruları yanıtlamasını, fikirlerini sunmasını ve söylediklerine göre hareket etmesini isteyiniz. Bunu toplumsal cinsiyete göre sıra değiştirerek yapınız. Eşit katılımı teşvik etmek adına bir kutudan ya da şapkadan rastgele isimler seçiniz. Hem kız hem de oğlan çocuklar için katılımı övgü ve teşvikle ödüllendiriniz. Kız ve oğlan çocuklara aynı sınıf/okul görevlerini veriyor musunuz? Örneğin, oğlan çocuklar sınıfı süpürüyor ve kız çocuklar sınıf kulüplerini yönetiyor mu?	
Soru	Özgüven düzeyi
Olumlu pekiştirme tekniklerini uyguluyor musunuz?	
Örnek	
Toplumsal cinsiyet rollerinde iyi davranışlar sergilediklerinde öğrencileri övünüz (takım çalışmasında eşit toplumsal cinsiyet rollerinin atanması ve olumlu kız-erkek işbirliği gibi). Bu, sınıfta olumlu toplumsal cinsiyet ilişkilerini teşvik edebilmektedir.	
Soru	Özgüven düzeyi
Kız ve oğlan çocukların birlikte ve eşit bir biçimde gruplar halinde çalışmalarını teşvik ediyor musunuz?	
Örnek	
Karma grupları ve eşit katılımı garantileyen grup çalışması için sınıf normları oluşturunuz. Daha geniş katılımı teşvik etmek adına gruplara ve bireylere katılım için puan veriniz. OÖE ortamında kız çocukların bebeklerle, oğlan çocukların ise tuğla bloklarla oynaması durumunda, onları birlikte çalışmaya teşvik ediniz. Örneğin, oyuncak bebekler için bir ev tasarlayıp inşa edebilirler veya oyuncak bebeklere bunu yaptırabilirler.	
Soru	Özgüven düzeyi
Sınıfta kız ve oğlan çocuklara toplumsal cinsiyet kalıplarını önleyen görevler veriyor musunuz?	
Örnek	
Gruplarda kız ve oğlan çocukların rollerini değiştiriniz. "Grup lideri", "araştırmacı", "sınıf temizleyicisi" ve "yazman" gibi roller oluşturunuz ve her rolü hem kız hem de oğlan çocukların doldurmasına izin veriniz.	
Soru	Özgüven düzeyi
Öğrencileri överken toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından kaçındığınızdan emin oluyor musunuz?	
Örnek	
Örneğin, kız çocukları "nazik" olduğu ve erkek çocukları "cesur" olduğu için övmekten kaçınıyor musunuz?	

Soru	Özgüven düzeyi
Öğretim sırasında kapsayıcı bir dil kullanıyor musunuz ve öğrencilerin dilinde ve tutumlarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet kalıpyargıları meydan okuyor musunuz?	
Örnek	
İşlere ilişkin konuşurken kalıpyargılardan kaçınınız. “Hemşire hastalarıyla ilgilendi” ya da “bilim insanı araştırmasını yaptı” gibi şeyler söyleyebilirsiniz. Bu mesajların olumlu bir biçimde güçlendirilmesi kız çocukların ilgilerini artırabilmekte ve katılımı normalleştirebilmektedir. Ders kitapları ve materyallerin toplumsal cinsiyet kalıpyargıları içermesi durumunda bunları öğrencilerinizle tartışma konusu olarak kullanabilirsiniz. Kalıpyargıların neden uygunsuz ve/veya saldırgan olabileceğini sorgulayınız ve öğrencilerin kendileriyle ilgili toplumsal cinsiyete dayalı beklentileri konusunda konuşunuz. Bu durum özellikle de ergenler ve genç erkek ve kadınlarda işe yarayabilmektedir. Küçük çocuklarda akran baskısının öğrencinin farklı toplumsal cinsiyet rollerini keşfetme cesaretini kırması durumunda müdahalede bulununuz.	
Soru	Özgüven düzeyi
Zorunlu olmadıkça cinsiyetçi terimleri kullanmaktan kaçınıyor musunuz?	
Örnek	
Örneğin, “oğlan çocuklar” ya da “kız çocuklar” yerine “insanlar” ya da “çocuklar” ifadelerini kullanabilirsiniz.	
Soru	Özgüven düzeyi
Zorunlu olmadıkça kız ve oğlan çocuklar hakkında genelleme yapmaktan kaçınıyor musunuz?	
Örnek	
Örneğin, “oğlanlar şöyle...” ya da “kızlar böyle...” demekten kaçınıyor musunuz?	
Öğrencilerin inanışları/tutumları	
Soru	Özgüven düzeyi
Toplumsal cinsiyete dayalı bir dil kullanan öğrencilere aktif olarak meydan okuyor musunuz?	
Örnek	
Örneğin, birisinin bir oğlan çocuğa “kız gibi ağlıyorsun” ya da bir kız çocuğa “futbol oynayamazsın” demesi durumunda bunu çocuklara ve gençlere toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına dair farkındalık yaratmak adına olumlu bir fırsat olarak kullanabilirsiniz. Kalıpyargıların nereden geldiğini, neden kullanıldığını ve bunlara meydan okumak adına neler yapılabileceğini tartışabilirsiniz.	

Soru	Özgüven düzeyi
<p>Güç dağılımını tartışıyor musunuz ya da kız ve oğlan çocukların ortak çalıştığı durumlarda eşit olmayan ilişkilerin devam etmesine tepki gösteriyor musunuz ve daha adil işleyiş yolları sunuyor musunuz?</p>	
<p>Örnek</p> <p>Örneğin, tartışmalara erkek çocukların hakim olması durumunda müdahale ediniz ve bunu belirtiniz. Kız çocukları tartışmaya aktif olarak katılmaya teşvik ediniz. Kız çocukların kültürel normlar nedeniyle daha az açık sözlü davranması durumunda onları dahil etmeye yönelik daha iyi yolları nasıl bulabileceği konusunda sınıf ile birlikte düşününüz (örn., kız çocukların özgüvenini artırmak adına daha küçük grup çalışmalarından yararlanınız).</p>	
<p>Soru</p> <p>Bu tür bir işbirliğine yabancı oldukları durumlarda kız ve oğlan çocukların verilen görevler üzerinde birlikte çalışmasını destekliyor musunuz?</p>	Özgüven düzeyi
<p>Örnek</p> <p>Örneğin, kız ve oğlan çocukların birlikte eğitim görmeye alışkın olmadığı bir kampta ya da başka bir ortamda, çocukların eğitimine odaklanmadan önce oyun oynamasına ve birbirlerini tanımalarına izin verebilir misiniz? Bu bağlamda kaynaştırma faaliyetlerini uygulayabilir misiniz?</p>	
<p>Soru</p> <p>Kız ve oğlan çocukların eğitiminin önemi ve hakları konusunda ebeveynlerle konuşabiliyor musunuz? Hayır ise bunu engelleyen ne?</p>	Özgüven düzeyi
<p>Örnek</p> <p>Örneğin, okul (ya da öğrenme alanı) yönetimi komiteleri (OYK'ler) ya da okul aile birliği (OAB) ile bağlantı kurabilir ya da okula giden ve gitmeyen kız ve oğlan çocuklara ilişkin sorunları gündeme getirmek için veli danışma toplantılarını kullanabilir misiniz?</p> <p>Kız ve oğlan çocukların bir üst eğitim kademesine geçişleri ve kriz ortamında mevcut seçeneklere yönelik veliler ile konuşabilir misiniz? (Öğretmenlerin velilerle etkileşime geçme stratejileri için bkz. Kutu 5.5.1)</p>	

Eğitim ve öğrenimin içeriği	
Soru	Özgüven düzeyi
<p>Kız ve oğlan çocukların eğitimi konusunda belirli engellerle karşılaşılıyor mu?</p> <p>Söz konusu engelleri ortadan kaldırmak ve kız ve oğlan çocukların eğitime erişimini geliştirmek için okulda nasıl bir çalışma yürütebilirsiniz?</p>	
Örnek	
<p>Bir dizi ekonomik, sosyokültürel ve coğrafi etmen kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin eğitimin her kademesine devamını engelleyebilmektedir. Söz konusu etmenler arasında okul temelli TCDŞ oranlarının daha yüksek olması ve krizler sonucunda erken yaşta evlilik, krizlerden kaynaklanan ekonomik güvensizliğin bir sonucu olarak oğlan çocuk emeğine olan talebin artması ve çocukların okula giderken silahlı gruplara katılma riski bulunmaktadır.</p> <p>→ Giriş</p> <p>Öğretmenlerin eğitim dışındaki çocukları desteklemesinin birçok yolu bulunmaktadır. Örneğin, kız ve oğlan çocukların eğitimden dışlanmalarının nedenlerini ve bu sorunu çözmenin yollarını tartışmak için OAB'ler/OYK'ler aracılığıyla veliler ile iletişim kurunuz. Çözümler arasında, örgün eğitime yeniden başlamadan önce arayı kapatması gereken çocuklar için bir "köprü kuran" programın savunulması adına yetkililere ulaşılması da yer alabilmektedir.</p> <p>→ 7: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik</p>	
Soru	Özgüven düzeyi
<p>Materyallerin toplumsal cinsiyete duyarlı olduğundan emin olmak adına öğretim programının ve eğitim materyallerinin toplumsal cinsiyet açısından gözden geçirilmesi gerçekleştirildi mi?</p>	
Örnek	
<p>Örneğin, öğretmenler ve eğitim merkezinin müdürü öğretim programını toplumsal cinsiyet ayrımcılığı açısından gözden geçirdi mi? Eğitim konusunda önyargıyı ortadan kaldırmanın yolları üzerinde anlaşıldı mı ve/veya eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet önyargısını sorgulamanın ve bunlara meydan okumanın yollarını tespit ettiler mi?</p> <p>✗ 5.6: Öğretim programı ve materyalleri</p>	
Soru	Özgüven düzeyi
<p>Kız ve oğlan çocukların okuma-yazma ve matematik öğrenmelerinin eğitime erişimdeki toplumsal cinsiyete dayalı engellerden nasıl etkilenmiş olabileceğine ilişkin bir fikriniz var mı?</p>	
Örnek	
<p>Örneğin, kimi bağlamlarda kız çocuklar belirli konularda eğitim konusunda daha büyük engellerle karşılaşabilmektedir (örn., insanların matematik dersini ve sayıları "erkeksi" konular olarak algıladığı durumlarda). Kız çocuklar krizden önce eğitimden dışlanmış olabilmekte ve erkek akranlarına yetişmek için ek desteğe ya da hızlandırılmış bir eğitim programı ile alternatif hizmetlere ihtiyaç duyabilmektedir. Öğrencilere farklılaştırılmış destek sağlayınız.</p> <p>✗ 5.1: Hızlandırılmış ve alternatif eğitim</p>	

Soru	Özgüven düzeyi
Yaşam becerileri, cinsel sağlık ve üreme sağlığı/hakları ve barış eğitimini öğretime entegre ediyor musunuz?	
Örnek	
Tutarlı bir yaklaşım sağlamak adına bunu meslektaşlarınıza, müdürlerinize ve kız ve erkek öğrenci temsilcilerine danışarak planlayınız.	
✘ 5.6: Öğretim programı ve materyalleri	
✘ 5.1: Hızlandırılmış ve alternatif eğitim (2. Bölüm)	
Soru	Özgüven düzeyi
Kız çocuklara üreme sağlığı gibi kendileri için önemli olan konuları tartışabilecekleri güvenli bir alan yaratmak mümkün müdür? Aynı alan oğlanlar için de oluşturulabilir mi?	
Örnek	
Örneğin oturumları özel, ayrı ya da kapıları kapatılabilen bir yan odada gerçekleştirebilir misiniz ya da kız ve oğlan gruplarını farklı zamanlarda planlamanın yollarını bulabilir misiniz?	
Kız ve oğlan çocuklarla güvenli ve onların ihtiyaçlarını destekleyecek hangi alanların oluşturulacağı hakkında konuşunuz.	
✘ 5.6: Öğretim programı ve materyalleri	
✘ 5.2: Altyapı ve hizmetler	

Kurumsal ayarlamalar	
Soru	Özgüven düzeyi
Okul ya da öğrenme alanı kız ve oğlan çocukların karar alma süreçlerine katılmalarını sağlıyor mu?	
Örnek	
Eşit toplumsal cinsiyet temsiline sahip bir öğrenci konseyi oluşturunuz. Öğrenci konseyinin OYK'ler ve OAB'ler gibi okul yönetimi yapılarıyla etkileşimini koordine ediniz.	
Soru	Özgüven düzeyi
Okulda ya da öğrenme alanında toplumsal cinsiyet eşitliği, kapsayıcılık ve çeşitlilik değerlerini vurgulayan bir davranış kuralları var mı? Yok ise, bunu geliştirmek mümkün mü?	
Örnek	
Öğretmenler ve öğrenciler için, öğrenci konseyine danışarak toplumsal cinsiyet eşitliği ve katılım değerlerini koruyan bir davranış kuralları oluşturunuz.	
✘ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek	

Temel kaynaklar

Global Working Group to end SRGBV (2018) A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: minimum standards and monitoring framework.

Bu kaynak, çocukların ve gençlerin ortamları güvenli, destekleyici ve ihtiyaçlarına uygun hale getirme konusundaki rollerine ilişkin yararlı öneri ve rehberlik içermektedir.

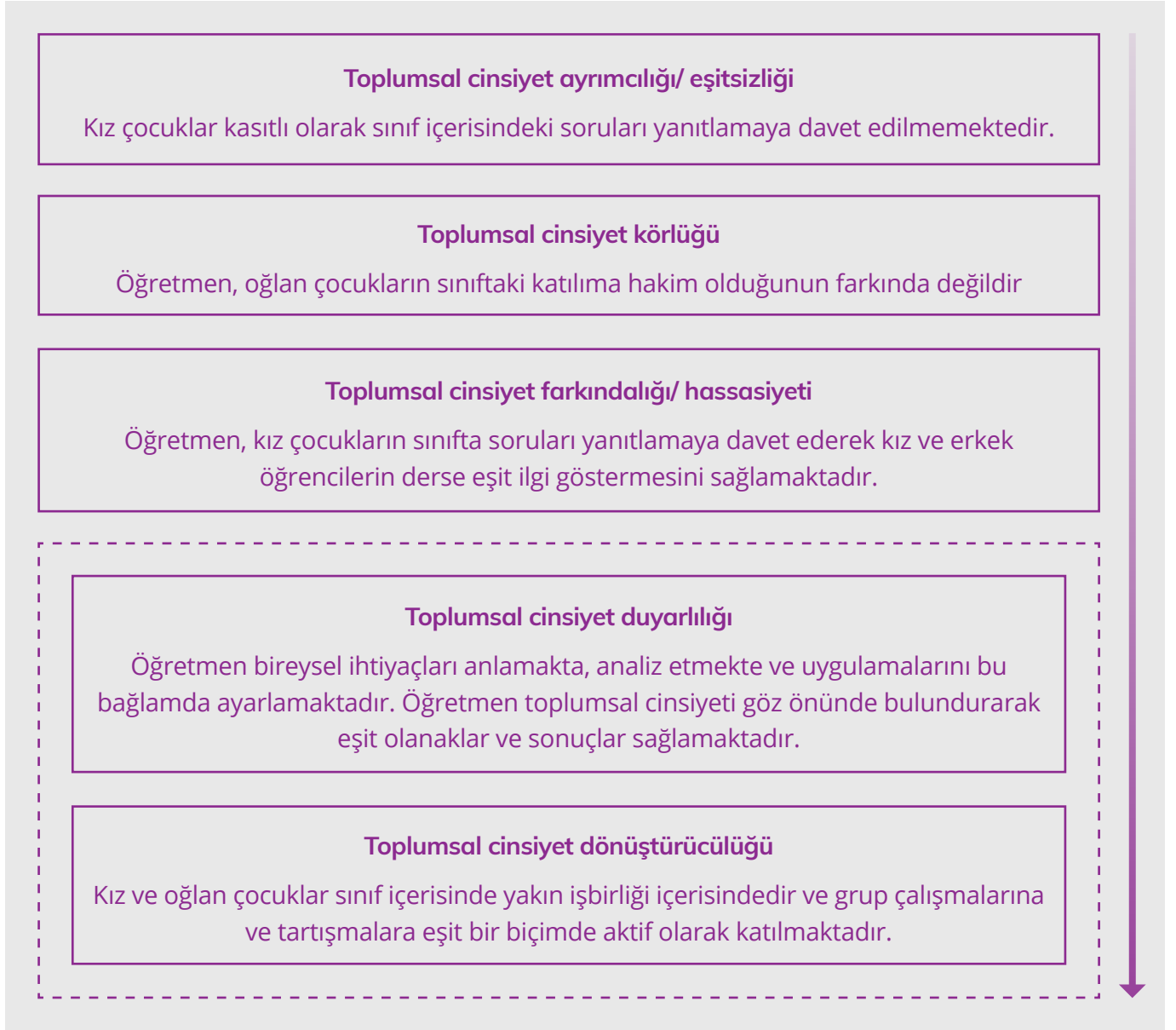
OÖE ortamlarındaki çocuklar için duvara asılacak kız ve oğlan çocukların yer aldığı bir poster tasarlayınız. Bu posterin, “geleneksel olmayan” oyuncaklarla oynayan kız ve oğlan çocuklar dahil tüm çocukların birlikte oynadığını göstermesi gerekmektedir. Kız ve oğlan çocukların el ele tutuşmasını gösteriniz. Posterde “Biz Arkadaşız” başlığını kullanınız ve nezaketten, dostluktan, birbirimize saygı duymaktan ve yardım etmekten söz ediniz

Kutu 5.5.1: Öğretmenlerin velilerle etkileşime geçme stratejileri²²

- Velileri okulda kariyer fuarına katılmaya davet ediniz. Böylelikle veliler, kız ve oğlan çocukların eğitimlerini tamamlamasına ve yükseköğretime devam etmesine izin verme konusunda bakış açısı kazanır.
- Ev-içi cinsiyetçi işbölümünden kaçınmayı teşvik etmek adına velilerle toplantılar düzenleyiniz.
- Okul danışmanlarıyla işbirliği içerisinde velilere yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği konulu seminerler düzenleyiniz.
- Babaların çocukları destekleme, büyütme ve kişiliklerini oluşturma konularındaki rollerini desteklemek adına velilerle birlikte çalışınız.
- Velileri çocuklarının hayallerini desteklemeye teşvik ediniz. Örneğin, bir öğrencinin avukat olmayı istemesi durumunda hayalini canlı tutmak adına ona Avukat + [adı] ile seslenmeyi deneyiniz.
- Velilerle düzenli olarak güven ortamı oluşturmak ve çocuklarının eğitimine yapılacak yatırımları tartışmak adına öğretmen-veli toplantıları düzenleyiniz.
- Başarılı kadın liderlerle odak grup görüşmeleri düzenleyiniz ve kız ve oğlan çocuklar ve velileri buna katılmaya davet ediniz.
- Erken yaşta evlilik ya da hamilelikle karşı karşıya kalabilecek kız çocuklara özel bir yardım sağlamak adına veliler ve öğretmenlerle işbirliği yapınız. Örneğin, devamsızlık durumunda ne yapacakları konusunda rehberlik sağlayınız. Bu çocukların ortaöğretimi tamamlaması için sınavları yeniden planlamayı ya da telafi faaliyetlerini hazırlamayı teklif ediniz.
- Yukarıdaki stratejileri uygulamak adına OAB ve OYK'leri oluşturunuz ve sürdürünüz. Toplumsal cinsiyet dengesine sahip üyelik ve liderlik sağlayınız.

22 Kaynak: adapted from IREX, 2016 [Creating Supportive Learning Environments for Girls and Boys: a guide for educators](#), s. 8

Tablo 5.5.3: Toplumsal cinsiyet sürekliliği – sınıf içi uygulama örnekleri

Ek okuma listesi

- INEE, öğretmenler için çeşitli kaynaklar sunmaktadır (söz konusu kaynakların mutlaka toplumsal cinsiyete duyarlı ya da toplumsal cinsiyeti dönüştürücü olmadığını unutmayınız).
- INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#), pp.68-77
- IREX (2016) [Creating Supportive Learning Environments for Girls and Boys](#) (available in French and English).
- FAWE (2020) [Gender Responsive Pedagogy Toolkit for Teachers and Schools](#). 2nd Edition.

5.6 Öğretim programı, eğitim materyalleri

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 3: Eğitim ve öğrenim Standart 1 – Öğretim programı Özel bağlama ve öğrencilerin özgün ihtiyaçlarına uygun örgün ve yaygın eğitim sağlamak adına kültürel, toplumsal ve dilsel açıdan uygun öğretim programı kullanılmaktadır.
Birincil kullanıcılar	Ulusal ve yerel düzeyde: <ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri: devlet ve sivil toplum kuruluşları • Planlama kapsamındaki ADE danışmanları, uzmanları, çalışanları, analistleri ve öğretim programı teknik uzmanları • Öğretim programına odaklanan ADE çalışma grubu koordinatörleri ve alt komiteleri • Öğretmenler de dahil ulusal düzeydeki eğitim çalışanları
Aracın amacı	ADE öğretim programının ve eğitim materyallerinin tasarımı, içeriği ve kullanımının toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirilmesi için rehberlik ve örneklerin sağlanması. Söz konusu araç, INEE Eğitimde Asgari Standartlar ve INEE (2019) Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not Bölüm 3.1'e dayanmaktadır ve bu kaynaklardan uyarlanmıştır. Bu araç, söz konusu daha ayrıntılı kaynakları desteklemek adına özel örnek ve kaynaklar sunmaktadır.

Giriş

Krizler, insani acil durumlar ve süregelen krizler sırasında ve sonrasında öğretim programı içeriğinin ve kaynaklarının incelenmesi, güçlendirilmesi ve “daha iyi bir biçimde yeniden inşa edilmesi” için imkân sağlayabilmektedir. Eğitim bakanlığı, öğretim programı reformu süreçlerine liderlik etme ve eğitim fırsatlarının toplumsal cinsiyete duyarlı normları desteklemesini sağlama konusunda önemli bir role sahiptir.

Önemli bilgiler

Öğretim Programı

Öğretim programının gözden geçirilmesi mümkün olduğunca ani gelişen durumlar ve çoklu/süreğen krizlerde uygulanabilmekte ve uygulanması gerekmektedir. Potansiyel olarak kışkırtıcı ve dışlayıcı öğretim programı içeriğinin gözden geçirilmemesi çoğunlukla değişimin yıllar boyu ertelenmesine neden olabilmektedir.²³ Erken iyileştirme sırasında kapsayıcı ve katılımcı karar verme süreçleri, öğretim programında olumlu değişikliklere yol açarak eğitim alanlarının ötesine çıkarak fayda sağlayabilmektedir. Söz konusu faydalar arasında toplumsal cinsiyet normlarında değişikliklerin desteklenmesi de bulunmaktadır.

Öğretim programı içeriği önyargılı ve “toplumsal cinsiyete dayalı” olabilmekte ve belirli toplumsal cinsiyet rollerini, kalıpyargıları ve kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsizlikleri teşvik edebilmektedir. Öğretim programı içeriği ve eğitim yöntemlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı olmasını sağlamak adına uyarlanması gerekebilmektedir. Öğretmenlerin bu konuda desteğe gereksinim duyması olasıdır. Örneğin, öğretmenlerin bu konulara yönelik farkındalığını artırması ve kendi önyargıları üzerinde düşünmesi gerekebilmektedir. Öğrencilerle gerçekleştirilen tartışmalarda toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargılara nasıl meydan okuyabileceği ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile kapsayıcı değerlerin nasıl öğretileceği konularında rehberliğe ihtiyaç duyabilmektedir.

➔ 7: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik

✘ 5.5: Öğretmenler ve proje yöneticileri için eğitim ve öğrenim öz değerlendirmesi

✘ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

✘ 8.2: Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: çalışan ve toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi

23 Hodgkin, M. (2007) *Negotiating Change: Participatory Curriculum Design in Emergencies*. Current Issues in Comparative Education, Teachers College, Columbia University. Vol. 9(2), pp.33-44.

Eylem maddeleri

☐	Mümkün olan her durumda ulusal eğitim yetkililerinin resmi öğretim programının gözden geçirilmesi, geliştirilmesi ya da uyarlanması konularında öncülük etmesi gerekmektedir. Bunun, etkilenen kitleyi, hükümeti, bağışçılar ile kız çocuklar ve kadınların eğitimi konusunda uzmanlığa sahip ve liderlik yapan sivil toplum ortakları da dahil tüm ilgili paydaşları içermesi gerekmektedir.
☐	Eğitim bakanlığı, eğitim kümeleri ya da Yerel Eğitim Gruplarından toplumsal cinsiyet odak kişileri, toplumsal cinsiyet birimi temsilcileri ya da toplumsal cinsiyet komiteleri, öğretim programının toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak adına gözden geçirilmesine katılması gerekmektedir. Konunun uzman gruplarının, öğretim programının ana içerik alanlarını gözden geçirmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramının kız çocuklar ve kadınlarla sınırlı olmamasını sağlayınız.
☐ 	Ani gelişen krizlerde gerilimi artırabilecek ve toplumsal uyumu zayıflatabilecek etmenlerin ortadan kaldırılması için öğretim programı ve ders kitaplarının hızlı bir biçimde gözden geçirilmesi için bir çalışma başlatınız. Bu etmenlere toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ve önyargılı dil ve imgeler de dahildir (örn., ataerkil erkek tutum ve davranışlarının doğrulanması).
☐	Yerinden edilmiş bir grubun okulda kullanılan dili konuşmaması durumunda, anadillerinde eğitime olanak sağlamak için anlaşma ve materyallere ihtiyaç duyulacaktır. Kız çocukların evde oğlan çocuklara göre daha fazla bulunması durumunda ev sahibi topluluktaki hakim dile daha az erişimleri olabilmektedirler. Hakim dilin ikinci dil olarak öğretilmesi gerekmektedir. Devlet, yerleşimi caydırmak adına baskın dilin öğretilmesine direnebilmektedir. İyi uygulamalar için işbirliği ve müzakereye ihtiyaç duyulacaktır.
☐ 	Daha çoklu/süreğen krizlerde, toplumsal cinsiyet odak kişileri ve kadın öğretmen sendikaları ve derneklerinin temsilcileri de dahil tüm paydaşları içeren bir danışma süreci ile öğretim programı çerçevesinin, ders programlarının ve ders kitaplarının yenilenmesine yönelik bir eylem programı hazırlayınız.
☐	Çatışma sonrasında toplumsal cinsiyet eşitliğini, barışı, insan haklarını, katılımı ve aktif vatandaşlığı destekleyen davranışsal beceriler, kavramlar ve değerlere ilişkin hedefler geliştiriniz.

Öğretim programı reformu: Güney Sudan

Öğretim programı, devam eden çoklu/süreğen krizler ve şiddetli çatışmaların dönemsel olarak artması bağlamında Güney Sudan'da kapsamlı bir biçimde gözden geçirilmiştir. Birinci Ulusal Öğretim Programı Çerçevesi (2015), güncel, konuya ilişkin ve dengeli, tüm konu alanlarına gereken önemi veren, uluslararası norm ve beklentilerle tutarlı bir içeriğe sahiptir. Erken çocukluk gelişimi ve 12 yıllık temel eğitime ek olarak alternatif eğitimi de kapsamaktadır. Öğretim programı çerçevesi toplumsal cinsiyet eşitliğini tüm alanları kesen bir konu olarak bütünleştirmekte ve çerçeve, öğretim programının erkek ve kız öğrencilere eşit bir biçimde uygulandığını açıkça ortaya koymaktadır.

Kutu 5.6.1: Güney Sudan ulusal öğretim programı çerçevesinde tanımlandığı üzere toplumsal cinsiyet hakkaniyeti²⁴

Öğretim programı erkek ve kız öğrencilere eşit olarak uygulanmaktadır. Kapsam dahilinde tek bir toplumsal cinsiyete özgü bir konu bulunmamaktadır.

Okulların, toplumsal cinsiyeti göz önünde bulundurmaksızın tüm öğrencilerin öğretim programına eşit erişime sahip olmasını sağlaması gerekmektedir. Bunun için aşağıdaki hususları dikkate almaları gerekmektedir:

- Kız ve oğlan çocuklara eşit destek ve teşvik sağlanması,
- Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarından kaçınılmasının ve bunlara karşı çıkılmasının sağlanması,
- Kız ve oğlan çocuklar için eşit derecede yüksek beklentilerin belirlenmesi,
- Okulun hem kız hem de oğlan çocukları bünyesine aldığından emin olunması,
- Kız ve oğlan çocukların saygıyla dinlenmesini ve derslere katkıda bulunmaları için olanak tanınmasını sağlanması,
- Kız çocukların derse katılımının teşvik edilmesi ve başarılarının desteklenmesi.

Kız çocukların eğitimlerini başarıyla tamamlamaları için her türlü teşvikin verilmesi gerekmektedir.

24 Source: South Sudan Curriculum Framework 2015, p.19

Tablo 5.6.1: Öğretim programının gözden geçirilmesine rehberlik edecek sorunlar

Öğretim programının gözden geçirilmesine rehberlik sağlayacak sorular	Örnekler
Öğretim programı toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek adına hangi hedeflere sahiptir?	<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin, “toplumsal cinsiyet eşitliğinin bilinmesi ve anlaşılması” (farklı eğitim düzeylerine yönelik öğrenme hedefi önerileri için aşağıdaki bölümü inceleyiniz) • Sağlık eğitimi, sosyoloji, dini bilgiler, coğrafya gibi “taşıyıcı” konularda toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hedefler belirlenebilmektedir.
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin hangi yeterlilikler belirlenmiştir?	<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin:<ul style="list-style-type: none"> - Çocukların kendisine ve başkalarına değer vermesi, - Birlikte olumlu bir biçimde oynamak (okulöncesi eğitim), - Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine bağlılık, - Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sosyal inşası ve etkilerinin anlaşılması (ortaokul düzeyi).
Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair öğrenme nasıl değerlendiriliyor?	<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin:<ul style="list-style-type: none"> - Gözlemler, - Öğrenim hedeflerine yönelik resmi değerlendirmeler.
Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitim ve öğrenim yöntemleriyle destekleniyor mu?	<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenler, eğitim ve öğrenim süreçlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar ve mesajlar sunmak adına merkezi ve yerel devlet kurumları ve okul liderleri tarafından sürdürülebilir bir biçimde eğitilmekte ve desteklenmektedir. • Öğretim programı, içeriği kız ve oğlan çocukların farklı ilgi alanlarına ve yaşam deneyimlerine daha uygun hale getirerek, öğretmenlerin kız ve oğlan çocukların belirli derslere nasıl dahil edebileceklerini önermektedir. Örneğin, kız çocukların fen bilimi konularına nasıl daha fazla ilgi duyabileceğine dair öneriler söz konusu mu? • Eğitim faaliyetleri, kız ve oğlan çocukların katılımı gereken faaliyet türlerine ilişkin kalıpyargıları sürdürmemektedir. • Öğretim programı, kız ve oğlan çocukların kültürel olarak uygun olduğu bağlamlarda birlikte çalışmasını ve böylelikle birbirlerine saygı duymayı öğrenmelerini teşvik eden faaliyetler önermektedir. • Okul politikası ya da iyileştirme planı (örn., çocuk güvenliği ya da davranış yönetimi politikaları), politikanın/planın her bölümünün toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklediğinden emin olmak adına okul liderliği ve veli-öğretmen işbirlikleri (OAB'ler) tarafından yıllık olarak gözden geçirilmektedir.

<p>Öğretim programı içeriği ve konular toplumsal cinsiyete dayalı mı? Öyleyse nasıl?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Önyargı örnekleri aşağıdaki durumları içerebilmektedir: <ul style="list-style-type: none"> - Tarih ve fen bilimi derslerinde yalnızca erkek tarihsel kişiler ya da bilim insanları yer almaktadır, - Coğrafya ya da sosyal bilgiler gibi konularda öğretilen temel istatistikler toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmamaktadır, - Öykü ve resimlerde betimlenen belirli roller yalnızca kız ve oğlan çocuklar ile sınırlıdır.
<p>Erkek ve kız öğrenciler öğretilen tüm derslere eşit erişime sahip mi?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Örneğin, mesleki ve teknik eğitim, oğlan çocuklar için terziliğe, kız çocuklar için ise makine mühendisliğine erişim olanağı sunmaktadır. Hem erkek hem de kız öğrencilerin beden eğitimi ve spora erişimi söz konusudur. • Eğitim rehberleri, eğitim ve öğrenim uygulamalarını toplumsal cinsiyet açısından dönüştürücü hale getirmek için ipuçları ve püf noktaları sağlamaktadır. • Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ve olumsuz normları ele almak ve toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programı ile eğitim materyallerinin kabulünü ve bunlara değer verilmesini teşvik etmek için OAB'lere ve topluluktaki resmi yapılara katılmayan velilerle çalışmalar gerçekleştirilmektedir.
<p>Erkek ve kız öğrenciler yaşamlarında eğitimde kullanılan dile/dillere eşit erişime sahip mi?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oğlan çocukların okumaya daha fazla zamanı olurken, kız çocukların ev işlerine daha fazla zaman ayırması beklenmektedir. • Hakim dili konuşan oğlan çocuklar, ticaret ve istihdam için bu dil aracılığıyla toplumda daha fazla zaman geçirmektedir. Kız çocukların, iletişim için hakim olmayan dil aracılığıyla evde çalışmaya daha fazla zaman ayırmaları beklenmektedir.

Tam bir öğretim programı incelemesinin mümkün olmadığı durumlarda, örneğin ani gelişen krizlerde, öğretim programı içeriğinde yapılacak daha küçük değişikliklerin ADE kapsamında toplumsal cinsiyet üzerinde olumlu bir etkisi olabilmektedir. Örneğin:

- Öğretim programı konularının toplumsal cinsiyeti dönüştürücü bir biçimde nasıl aktarılacağı konusunda adım adım rehberlik sağlayan açıklayıcı ders planı setleri hazırlayınız. Planlar, fen bilimi ve matematik gibi cinsiyetçi uygulamaların ortaya çıkma olasılığının daha yüksek olduğu konulara özel olarak odaklanabilmektedir.
- Sınıflarda, geçici öğrenme alanlarında, kız ve oğlan çocuk kulüplerinde ve diğer eğitim alanlarında yaşam becerilerine ilişkin konuları tanıtınız. Bu da öğrencilerin eşitsizlik ve çatışmanın temel nedenlerine karşı daha duyarlı olmasına ve kendilerini korumak adına neler yapabilecekleri konusunda daha bilinçli olmasına yardımcı olabilmektedir.
- Finansal okuryazarlığı ve girişimciliği ders dışı ve ortak öğretim programı, yaşam becerileri ve resmi olmayan program ve faaliyetlere dahil ediniz. Genç kadınları iş hayatında tasvir eden belirli örnekler ekleyiniz. Bu da kız çocukların ve öğretmenlerin matematiğe yönelik toplumsal cinsiyet önyargısının üstesinden gelmesine ve konuyu tüm öğrenciler için daha ilgili hale getirmelerine yardımcı olabilmektedir.

- Menstrüel hijyen yönetimi de dahil, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları eğitimi öğrencilere karşılıklı ilişkilerde saygı ve eşitliği öğretebilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcılık ilkeleri bu yolla tanıtılabilir.
- Öğretmen ve gönüllülerin eğitimi için geliştirilen öğretim programı ve eğitim materyallerini baştan itibaren toplumsal cinsiyete duyarlı hale getiriniz. Bu çalışma, psikososyal destek ve sosyal ve duygusal öğrenme için öğretim programını ve okul davranış kurallarını ve yönlendirme mekanizmalarını vurgulayan posterleri içerebilmektedir.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programı ve eğitim materyallerinin geliştirilmesi mümkün olmasa da toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim ve koruma uygulamaları hala mümkün olabilmektedir. Örneğin, öğretmenleri ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının farkında olacak şekilde eğitiniz. İçerikle ilgili açık uçlu soruların yöneltilmesi ve toplumsal cinsiyet konularına ilişkin eleştirel düşünmeyi teşvik etmek için mevcut materyaller kullanılabilir.
- Öğretmenler sınıf uygulamaları üzerinde derinlemesine düşünebilmekte ve yöntemlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için düzeltici eylemlerde bulunabilmektedir.
- Erkek öğretmenlerin kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda olumlu rol model olmalarını teşvik ediniz.
- Öğretmenlerin yeni uygulamaları hayata geçirmesine yardımcı olmak adına toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımları destek ve süpervizyon süreçlerine dahil ediniz.

✂ 5.3: Koruma ve iyi olma hali

✂ 5.5: Öğretmenler ve proje yöneticileri için eğitim ve öğrenim öz değerlendirmesi

Temel kaynaklar

UNRWA (2017) [Towards Gender-sensitive Classrooms. A guide for teachers](#)

Eğitim materyalleri

Cinsiyet ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği genellikle ders kitaplarına, eğitim materyallerine ve oğrencilerin seğtiği ya da oynamaya teşvik edildiği oyuncaklara ve eğlence faaliyetlerine yansıtılmaktadır.

Aşağıdakiler gibi soruların sorulması ile eğitim materyallerini gözden geçiriniz:

- **Kadın ve erkek karakterler ne sıklıkla kullanılmaktadır?** Örneğin, matematik ders kitabı yalnızca oğlan çocuk resimlerini ya da adlarını mı içermektedir?
- **Kadın ve erkek karakterler nasıl betimlenmektedir?** Örneğin, liderler yalnızca erkek olarak mı gösterilmektedir?
- **Kadınlar ve erkeklerin rolleri ve aralarındaki ilişkiler nasıl betimlenmektedir?** Örneğin, anne, çocuklara her zaman ne yapmaları gerektiğini mi söylemektedir? Baba her zaman çocukları disipline mi etmektedir?
- **Kariyerler nasıl betimlenmektedir?** Belirli meslekler her zaman kadınlar ya da erkeklere mi ilişkin?
- **Kadın ve erkek karakterleri tanımlamak üzere hangi sıfatlar kullanılmaktadır?** Örneğin, kadın karakterlerden hiç güçlü olarak söz edilmekte midir? Yoksa erkek karakterlerden şefkatli olarak da söz edilmekte midir?
- **Erkekler ve kadınlar hangi ortamlarda betimlenmektedir?** Bunlar özel mi yoksa kamuya açık mı, bir ortam diğerinden daha mı değerli durumdadır?

Temel kaynaklar

UNESCO Bangkok (2019) GENIA Toolkit [Tool 18 Mainstreaming Gender in Curriculum and Teaching and Learning Materials](#), pp.7-9. Söz konusu araç, eğitim ve oğrenimde toplumsal cinsiyetin gözden geçirilmesi için kapsamlı bir kontrol listesi sağlamaktadır.

Eğitim materyallerinin tedariki ve dağıtımına ilişkin planlarda toplumsal cinsiyetin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Örneğin, toplumsal cinsiyeti göz önünde bulunduran standartlaştırılmış materyallerle birlikte kullanılmak üzere yerel toplumsal cinsiyete duyarlı materyaller, UNICEF'in Erken Çocukluk Gelişim Kitleri ve Kutuda Okul Kitleri paketlerinin bir parçası olarak temin edilebilmektedir.

Kutu 5.6.2: Okulöncesi eğitimde toplumsal cinsiyete dayalı oyun: FAWE ve VVOB'dan ipuçları²⁵

İpuçları ve öneriler

- Toplumsal cinsiyete özgü oyun materyalleri yerine, kız ve oğlan çocuklara eşit derecede çekici gelenleri seçiniz. Örneğin, kız ya da oğlan olabilen bir oyuncak bebek yapabilirsiniz. Bebeğe isim verilmesi durumunda hem kızlar hem de oğlanlar için kullanılan bir isim seçiniz. Bebeğe bir giysi giydirmeniz durumunda kız ya da oğlan çocuklara özgü olmayan (cinsiyetlendirilmemiş) bir renk ve tasarım kullanınız. Başka bir seçenek olarak da çeşitlilik sağlamak adına birkaç oyuncak bebek yapılabilir: kız ve oğlan bebekler, farklı yaşlarda, farklı kıyafet setleri kullanılabilir.
- Oyun materyalinin rengi kimi durumlarda önem taşıyabilmektedir. Örneğin, oğlan çocuklar pembe herhangi bir şeyle oynamayı reddedebilirken kız çocuklar pembe oyuncakların “kendilerine ait” olduğunu iddia edebilmektedir. Pembe ya da maviden kaçınmaya gerek yoktur – çünkü yanlış renk yoktur – ancak çeşitli renkleri kullanmayı hedefleyiniz. Renklerle ilgili inanışları sorgulayınız. Örneğin, kız ve oğlan herkesin pembe oyuncaklarla oynayabileceğini belirtebilirsiniz.
- Öğrencilere aşağıdaki gibi ifadeler kullandığında her zaman soru sorunuz:
- “Arabalarla yalnızca oğlan çocuklar oynayabilir.”
- “Bebekler kız çocuklar içindir.”
- Bunun doğru olduğundan emin olup olmadıklarını sorunuz. Örnekler kapsamında, diğer öğrencilere arabalarla oynayan kız çocuklar ya da oyuncak bebeklerle oynayan oğlan çocuklar tanıyıp tanımadıklarını sorabilirsiniz. Alternatif olarak da kendiniz başka görüşler de sunabilirsiniz.
- “Ben çocukken arabalarla oynamayı severdim.”
- “Bu sınıftaki çoğu oğlan, başkalarına karşı şefkatli ve nazik olmayı sevdiği için bebeklerle oynamaktan hoşlanacağını düşünüyorum.”
- Tipik olarak karşı cinse yönelik olan oyun materyallerini keşfederek kalıpyargı olmayan davranışları kendiniz modelleyiniz. Kadın öğretmenler futbol oynamaktan keyif alırken, erkek öğretmenler oyun sırasında “yemek pişirerek” eğlenebilmektedir.

25 FAWE and VVOB (2019) *Gender-Responsive Pedagogy in Early Childhood Education A toolkit for teachers and school leaders*. p.20.

Tablo 5.6.2: Toplumsal cinsiyet sürekliliği – ders kitapları için öneriler

Öğretim programı ve eğitim materyallerine ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı izleme ve değerlendirme için bkz.:

6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

- Eğitim ve öğrenimin tüm açlarına ilişkin rehberlik için bkz.:
  - INEE (2010) [Guidance Notes on Teaching and Learning](#)
  - UNESCO IIEP [Education for Safety, Resilience and Social Cohesion](#).
- Cambridge Education and DFID (2017) [Evidence Brief 4: Quality and Learning](#).
- Care International (2018) [Engaging Young Men and Boys in Emergencies](#)
- FAWE and VVOB (2019) [Gender Responsive Pedagogy for Early Childhood Education](#)
- Global Working Group to End School-Related Gender-Based Violence (2018) [A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum standards and monitoring framework](#)
- IRC (2006) [Creating Healing Classrooms: tools for teachers and teacher educators](#)
- Save the Children UK (2009) [Steps Towards Learning: A guide to overcoming language barriers in children's education](#)
- UNESCO [SDG5 Resources for Educators – Gender Equality](#)
- UNESCO Bangkok (2019) [Gender in Education Network in Asia \(GENIA\) Toolkit: Promoting gender equality in education](#)
- UNESCO / IIEP (2010) [Guidebook for planning education in emergencies and reconstruction](#)
- UNESCO IIEP (n.d.) Education for Safety, Resilience and Social Cohesion resource kit: [Curriculum](#)
- Bangladeş'te Translators without Borders (Sınır Tanımayan Çevirmenler) eğitim kurumlarının Rohingya mültecileri için çok dilli eğitim ve iletişim araştırma ve geliştirme çalışmalarına yardımcı olmaktadır. Daha fazla bilgi için [ilerleme raporları ve araçlarını](#) inceleyiniz.

6. İzleme ve değerlendirme

© UNICEF/UN0120046/Kealey

16 yaşındaki David, 2017 yılında Güney Sudan'ın Pachong kentindeki yeni bir okul binasının sınıfında oturuyor. David, bölgedeki rakip gençlik grupları arasındaki çatışmaların okulunun 2014 yılında kapanmasıyla sonuçlanmasının ardından iki yıl boyunca derslere katılamamıştı. Gruplar arasında barış anlaşması imzalandıktan sonra okulu yeniden açıldı.

6. bölümde aşağıdaki araçlar bulunmaktadır:

6.1. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme

6.2. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme

6.3. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

6. bölüm kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı izleme ve değerlendirme sistemlerinin kurulumuna, uygulanmasına ve uygulamanın desteklenmesine ilişkin rehberlik, araçlar ve örnek göstergeler sunulmaktadır.

6.1. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar – Analiz Standart 3: İzleme Eğitim müdahale faaliyetleri ile etkilenen kitlenin artan eğitim gereksinimleri düzenli olarak izlenmektedir.
Birincil kullanıcılar	<ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri ve saha çalışanları • İvD uzmanları ya da çalışanları • Küme/sector/çalışma grubu koordinatörleri • Değerlendirme ekipleri
Aracın amacı	Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme yaklaşımlarının ve temel adımlarının anlaşılması.

Giriş

Toplumsal cinsiyete duyarlı izleme:

- bir müdahale, müdahaleler grubu ya da program sonucunda toplumsal cinsiyet ve güç ilişkilerinde ortaya çıkan değişikliklerin kapsamı ve niteliğinin değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır,
- tüm paydaşlara saygı duyan kapsayıcı ve katılımcı bir süreçtir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programı izlemesi “ek” bir izleme değildir. Müdahale ve faaliyetlerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde izlenmesini sağlamak ve aşağıdaki hususların belirlenmesine yardımcı olmaktadır:

- strateji ve müdahalelerin uygun olup olmadığı,
- olumsuz toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ve normlarını güçlendirip güçlendirmedeği,
- farklı kız ve oğlan çocuk/kadın ve erkek gruplarının ihtiyaçlarının göz önünde bulundurup bulundurmadığını.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izlemesi, program yöneticileri ve saha çalışanlarının çalışma yöntemleri ve elde edilen sonuçlara ilişkin hesap verebilirliği sağlamaktadır.

Önemli bilgiler

Rutin ADE programı izlemesi, değişim teorisinde ve ölçme ve değerlendirme çerçevesinden¹ istenen sonuçların zaman içerisinde gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemekte ve bu da uygulama değişikliklerinin uygulanıp uygulanmayacağı ve nasıl ve ne zaman uygulanacağına yönelik kararlara rehberlik etmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programı izlemesi için notlar

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programı izlemesi:

- **toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergelerini içeren İVD planı ve çerçevesine dayanmaktadır.** Söz konusu göstergeler ideal olarak Eğitim Yönetimi Bilgi Sistemleri gibi mevcut veri toplama sistemleri kapsamındaki boşluklara yanıt vermekte ve bunları doldurmaktadır. Örnek göstergeler için bkz.:

6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

1 Değişim teorisi ve sonuç çerçevesinin kanıta dayalı ve toplumsal cinsiyete duyarlı olması gerekmektedir.

- **kapsayıcıdır.** Yalnızca proje faaliyetlerine ilişkin bilgi toplanmamakta, aynı zamanda etkilenen kitledeki kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerle birlikte toplumsal cinsiyete duyarlı geribildirim mekanizmaları da tasarlanmaktadır.

Örnek: Zaman içerisinde gerçekleştirilen danışma süreci, ADE müdahale tasarımına kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkekleri dahil etmenin toplumsal cinsiyete duyarlı bir yöntemi olabilmektedir. Danışma süreci aynı zamanda etkilenen kitleden geribildirim toplama konusunda şeffaf bir yoldur. Odak grup şeklinde yürütülebilmekte ve söz konusu grupları toplumsal cinsiyete ve diğer özelliklerine (örn., eğitim kademesi, yaş, eğitim hizmeti sunum türü, vb.) göre gruplamak da kültürel olarak uygun olabilmektedir.

➔ 7: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik

- **kadın ve erkek izleme uzmanları ve etkilenen kitlenin güvenliğinin değerlendirilmesi için toplumsal cinsiyet merceğini kullanmaktadır.**

Örnek: Erkek çalışanların ergen kızlarla ADE programı izleme görüşmeleri gerçekleştirmesinin uygun olmadığı durumlarda görüşmeyi kadın meslektaşlarının katılımı olmadan yapmamasını sağlamak için kadın proje çalışanı istihdam ediniz ve kendisine eğitim veriniz. Kadın izleme uzmanlarının ek koruma önlemlerine gereksinimi olabilmektedir.

Örnek: İzleme yaklaşımlarına yönelik güvenlik konularını ve yerel ya da kültürel tercihin belirlenmesi için izleme faaliyetleri başlamadan önce topluluk liderlerine danışınız. Örneğin, güvenlik durumuna dayalı olarak, ölçme planları ve protokolda değişiklik gerektirebilecek şekilde odak gruplarının mı yoksa birebir görüşmelerin mi gerçekleştirileceği konusunda öneride bulunabilirler.

Adımlar

Tablo 6.1.1'deki kontrol listesi, ADE program yöneticileri ve saha çalışanlarına toplumsal cinsiyete duyarlı izlemenin yürütülmesine ilişkin destek sağlamaktadır.

Tablo 6.1.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izlemesi tasarımı, planlaması ve yürütülmesi için kontrol listesi

Önemli noktalar	Ek noktalar ve örnekler
ADE izleme yöntemlerinin, protokolünün ve veri toplama yaklaşımlarının belirlenmesine için toplumsal cinsiyete duyarlı tasarım ve planlama adımları	
☐ İlgili tüm gruplardaki kadın ve erkeklerin deneyimlerini yansıtan bilgilerin toplanmasına ilişkin veri toplama yöntemleri ve protokolü tasarlayınız.	Veri toplama yöntemlerinin belirli toplumsal cinsiyet kimliği gruplarına ilişkin katılım kısıtlamalarının nasıl, kim tarafından, ne zaman ve nerede ortaya çıkabileceğini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bu da görüşmelerin nasıl yürütüldüğünü, bunlara kimlerin katıldığını ve bu kapsamda soruların nasıl formüle edilip sorulduğu konularının da göz önünde bulundurulmasını içermektedir.
☐ Dağıtım odaklı faaliyetlere ilişkin izleme araçları/ protokolünün asgari olarak toplumsal cinsiyete, yaşa ve eğitim kademesine göre ayrıştırılmış bilgileri toplaması gerekmektedir.	Potansiyel olarak dışlanan grupların belirlenmesine yardımcı olacak örnek sorular: <ul style="list-style-type: none"> • Okuz bazlı görüşmelere ilişkin seçilen saat, kız ve/veya oğlan çocukların devamsızlık yapma olasılığının daha yüksek olduğu anlamına mı gelmektedir? • Ergen kızlar ya da bakımdan sorumlu kadınlar sınırlı çocuk bakımı nedeniyle dışlanıyor mu?
☐ Anket ya da odak grup protokolü gibi hizmet odaklı faaliyetlere ilişkin izleme araçları/protokollerinin farklı kız ve oğlan çocuk/ kadın ve erkek gruplarının farklı bakış açılarını ve çatışma/kriz deneyimlerini göz önünde bulundurması gerekmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> • Kadın anketörler/görüşmeciler ya da odak grup katılımcıları için çocuk bakımı sağlanması mümkün müdür? • Veri toplama yöntemleri ve ilgili süreçler farklı kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin özgürce konuşması için açık bir alan yaratıyor mu? Bu durum su, temizlik ve hijyen altyapısı ya da okul koruma müdahalelerinin değerlendirilmesi sırasında katılımcıların toplumsal cinsiyete göre kümelenmesini ya da odak grup oluşturmayı da içerebilmektedir. Yetkin (yerel) bir kadın kolaylaştırıcı tarafından gerçekleştirilen ve yalnızca kadınlara yönelik odak grupları kimi durumlarda daha açık ve samimi sohbetleri teşvik edebilmektedir. • İzleme faaliyetlerini gerçekleştiren ADE program yöneticileri ya da saha çalışanları kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarına nasıl yanıt verileceği konusunda deneyime sahip mi ya da bu konuda oryantasyon ve eğitim aldı mı? Bu durum onların bu araç kapsamında yönlendirilmesi kadar kolay olabilmektedir. Veri toplama yöntemleri ya da protokolü seçilirken göz önünde bulundurulması gereken hususlar: <ul style="list-style-type: none"> • Eğitim materyallerinin dağıtımını gibi dağıtım odaklı faaliyetlere ilişkin liste türü bir izleme aracı yararlı olabilmektedir. Bu da eğitim ve/veya menstrüel hijyen yönetimi materyallerini içeren sırt çantalarını alan öğrencilerin adlarını (varsa), coğrafi konumlarını, yaşlarını ve eğitim kademelerini kaydedecektir. • Hızlandırılmış eğitim programları ya da ebeveyn destek grupları gibi hizmet odaklı faaliyetler için çalışanlar farklı lokasyonlarda kız ve erkek öğrencilerden ya da bakımdan sorumlu kişilerden oluşan bir örneklem ile dönemsel odak gruplarının yürütülmesi adına protokol kullanabilmektedir.

☐	<p>Genel yöntemsel yaklaşımın özellikle güvenlik ve erişilebilirlik açılarından yerel çatışma ve kriz etmenlerini yansıtması gerekmektedir.</p>	<p>Katılımcı değerlendirme teknikleri için mekanizmalar oluşturunuz ve “topluluk şampiyonlarının” belirlenmesiyle dijital veri toplama seçeneklerini araştırınız. Kişilerin bildirimde bulunduğu nicel ve nitel verilerin toplanmasının bir yolu olarak cep telefonu ile geri bildirim alma mekanizmalarını keşfediniz. UReport, RapidPro ve EduTrac gibi mevcut platformlar düşük maliyetli başlangıç noktaları sağlayabilmektedir (bkz. Kutu 6.1.1).</p>
☐	<p>Belirli alanlara erişilememesi durumunda tüm grupların dahil edilmesini sağlamak adına veri toplamaya ilişkin alternatif yolları araştırınız.</p>	<p>İzleme sırasında devlet ve/veya devlet dışı paydaşlar (örn., topluluk paydaşları) tarafından gözetim riskinin olması durumunda² güvene dayalı nitel veri toplama yöntemlerini uygulamayı düşününüz. Söz konusu yöntemler, bunlarla sınırlı olmamak üzere aşağıdakileri içerebilmektedir: Akran grupları, bir bölgede uzun süreli kalma ve kartopu örnekleme, basit ve bildirim dayalı bir dil içeren ve görüşülen kişileri güçlendirmek adına tasarlanmış sorular ile başlayan anketler.³</p>
☐	<p>İzleme verilerinin toplanması sürecinin farklı kız ve oğlan çocuk/kadın ve erkek grupları için potansiyel güvenlik risklerini göz önünde bulundurunuz.</p>	<p>Veri toplama yöntemlerinin farklı kız ve oğlan çocuk/kadın ve yetişkin erkek grupların farklı güvenlik gereksinimlerini karşılamak adına aşağıdaki hususları göz önünde bulundurması gerekmektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Şiddete ilişkin özellikle hassas sorular için kırılgan durumda olan aile üyelerinin riske atılmasından kaçınmak adına görüşme ya da anketlere her haneden yalnızca bir kişinin katılmasını isteyiniz. • Kültürel olarak kabul edilebilir olması durumunda odak grupların yapılacağı güvenli ve özel alanları belirleyiniz. • Ek güvenlik önlemlerine gereksinim duyulabilmektedir. Örneğin, kadın ADE program yöneticilerinin ve izlemeyi gerçekleştiren saha uzmanlarının tek başına seyahat etmesi uygun olmayabilmektedir. Olası çözümler arasında güvenlik ve/veya uzmanların çiftler olarak seyahat etmesinin ve çalışmasının sağlanmasına adına ekstra bütçeler bulunmaktadır. <p>Ekiplerin “okullara yönelik saldırılar” ve izleme sırasında söz konusu olayların nasıl raporlanacağı konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu durum, mekanizmaların zayıf olduğu, toplumsal cinsiyete göre farklılaşmadığı ya da mevcut olmadığı durumlarda söz konusu saldırıların izlenmesi ve raporlanmasına ilişkin yerel prosedürlerin güçlendirilmesine yönelik bir fırsat olabilmektedir.</p>
☐	<p>İzleme protokolü kapsamında kullanılan materyal ya da soruların farklı toplumsal cinsiyet rollerini, tutumlarını, davranışlarını, normlarını ve ihtiyaçları kapsayıp kapsamadığını kontrol ediniz.</p>	<p>Toplumsal cinsiyete göre farklılaşan tutum, davranış ve normlara ilişkin soru örnekleri:</p> <p>Müdahale toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilgi, tutum ve uygulamalar kapsamında değişime bir katkı sağlıyor mu? Öyleyse nasıl sağlıyor? Öyle değilse neden değil? Bu durum aynı zamanda olumsuz ve istenmeyen sonuçlarla da ilgilidir.</p> <p>Toplumsal cinsiyete göre farklılaşan ihtiyaçlara ilişkin soru örnekleri:</p> <p>Okullarda ya da geçici öğrenme alanlarında menstrüel hijyen yönetimi olanakları mevcut mu? Ergen kızlar ve kadın öğretmenlere yönelik kitlerde menstrüel hijyen ürünleri bulunuyor mu?</p>
☐	<p>Veri toplama protokolünün/ araçlarının (anketler dahil) olumsuz toplumsal cinsiyet normlarını sürdürmekten kaçındığından emin olunuz ve bunun yerine soruların formüle edilmesi ve anketlerin kültürel olarak doğrulanmasının sağlanması ile olumlu toplumsal cinsiyet normlarını modelleyiniz.</p>	

☐ 	<p>İzleme protokolü sorularının toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında uzun süreli değişime ilişkin potansiyel bir ilerlemeye ek olarak toplumsal cinsiyet normlarındaki olumlu değişimler ile barışın inşası arasındaki bağlantıları da yakalayabilmesi gerekmektedir.</p>	<p>Örnek sorular:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Söz konusu faaliyet, kadınların ve kız çocukların güçlendirilmesini teşvik edecek olanaklar sağlıyor mu? Öyleyse bu olanaklar nelerdir (örnek olanaklar: olumlu erkekliliği teşvik eden ebeveyn destek grupları, kız çocukların eğitime erişiminin artmasına neden olan kadın öğretmenlerin istihdamı/ kadın öğretmenlere eğitim sağlanması/onların geliştirilmesi)? • Toplumsal cinsiyet ve toplumsal normlar kapsamında değişikliklerin tespit edilmesi durumunda bunun topluluk ilişkileri üzerinde daha geniş anlamda nasıl bir etkisi söz konusu olmaktadır? Bunun toplumsal uyum üzerindeki etkisi nedir?
--	---	--

ADE izleme verileri için toplumsal cinsiyete duyarlı veri analizi

☐	<p>Veri analizi izlemesinin, program kapsamındaki kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkekler, özellikle de çeşitli dışlanma biçimlerine maruz kalanlar için eşitsizliğe katkıda bulunan yapısal etmenleri nasıl ele aldığını araştırması gerekmektedir.</p>	<p>Verilerin toplumsal cinsiyete ek olarak yaş, coğrafi konum, yoksulluk, engellilik durumu, vb. gibi diğer potansiyel dezavantaj belirteçlerine göre ayrıştırılması gerekmektedir. Bu da analizin toplumsal cinsiyeti ve eğitimde kesişen eşitsizlikleri göz önünde bulundurmasına olanak sağlayacaktır. Kesişimsel yaklaşımlara ilişkin daha fazla bilgi için bkz.:</p> <p>✕ 6.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme</p> <p>Söz konusu verilere dayalı analizin belirlenen farklı gruplar arasındaki eğilimler, kalıplar, ortak yanıtlar ve farklılıklara öncelikli olarak dikkat etmesi gerekmektedir.</p>
☐	<p>Veri analizinin bağlama özel tüm gruplardaki kadın ve erkekler dahil toplumsal cinsiyete özgü kültürel normları, rolleri ve davranışları göz önünde bulundurması gerekmektedir.</p>	

ADE izleme verilerinin toplumsal cinsiyete duyarlı raporlanması ve raporun yaygınlaştırılması

☐	<p>İzleme raporundaki izleme verilerinin toplumsal cinsiyet analizine ve eşitliğine ilişkin bulgulara bakınız.</p>	<p>Bağışçılar tarafından belirlenen rapor formatlarına dayalı olarak rutin izleme raporunun birden fazla bölümünde ya da ayrı bir bölüm kapsamında raporlanabilmektedir.</p>
☐	<p>İzleme raporlarındaki önerilerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kapsayıcılığının geliştirilmesine özel bir referans içermesi gerekmektedir.</p>	<p>Raporun anlatımı ve öneriler bölümünde bulgulara dayanan toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcılığının nasıl güçlendirilebileceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Raporun toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçlar, davranış, norm, tutum ve uygulamalara ilişkin henüz yeterli kanıtın bulunmadığı noktaları ve söz konusu kanıt açığının izleme yoluyla nasıl giderilebileceğini vurgulaması gerekmektedir.</p>

□	Çeşitli yaygınlaştırma kanallarının izleme bulgu ve önerilerini geniş çapta doğrulaması ve paylaşması gerekmektedir.	Göz önünde bulundurulması gereken hususlar aşağıdakileri içermektedir: <ul style="list-style-type: none"> • Bulguların doğrulanabilmesi adına izleme raporlarındaki önemli mesajlar ilgili dillerde ve formatlarda ilgili paydaşlara ulaştırıldı mı? Birçok paydaş için resmi teknik raporlara erişim mümkün olmayabilmektedir. • İzleme raporlarındaki önemli mesajların aşağıdaki amaçlar doğrultusunda kullanılmasını sağlayınız:<ul style="list-style-type: none"> - Belirli hedef kitlelere göre uyarlanan özetler hazırlıyor musunuz? - Yıllık ya da programa dayalı gözden geçirme ve doğrulama süreçlerindeki tartışmalara bilgi sunuyor mu (örn., orta vadeli gözden geçirme, küme “adım sonrası” incelemeler)? - ADE’ye özgü toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bir “stratejik yansıma anı” planlanıyor mu? Bu durum bağımsız bir toplantı ya da çalışma olarak gerçekleştirilebilmekte ya da bir gözden geçirme ya da planlama sürecine entegre edilebilmektedir • İzleme raporlarından önemli mesajlar, radyo, SMS ve sosyal medya (örn., infografikler) gibi yazılı olmayan formlar da dahil farklı iletişim kanalları ile kullanıma sunuldu mu? • Yaygınlaştırma kanalları cinsiyetlendirilmiş mi (yani mesajlar, karar verici konumdaki erkek topluluk liderlerine mi ulaşıyor, yoksa kadın ve/veya gençlik gruplarının önde gelen kadın liderleri gibi çeşitli topluluk liderleri göz önünde bulunuyor mu)?
---	--	--

Kutu 6.1.1: Okullarda toplumsal cinsiyet sosyalizasyonu projesi, Karamoja, Uganda: Cep telefonu teknolojisi ile düşük maliyetli izleme⁴

Proje, ilkökul öğretmenlerine toplumsal cinsiyet ve çatışma konularında bilgi, tutum ve uygulamalarının geliştirilmesine ilişkin eğitimler sağlamıştır. Girişim, öğretmenlerin sınıf içerisindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve çatışmalarını tanıma ve değerlendirme kapasitesinin geliştirilmesiyle toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha fazla söz konusu olduğu bir okul ortamının teşvik edilmesi amaçlanmıştır.

Hem proje faaliyetlerinin hem de buna eşlik eden düşük maliyetli etki değerlendirme yaklaşımının bir parçası olarak projeye bir cep telefonu birleşeni yerleştirilmiştir.

“GenderTrac”⁵, eğitim içeriğini güçlendiren bilgilerin gönderilmesi ve izleme amacıyla öğretmenlerin eğitim faaliyetlerine nasıl yanıt verdiğine ilişkin verileri toplamak için SMS kullanmıştır.

SMS ile toplanan veriler eğitim faaliyetlerinin içeriği ve odak noktasına ilişkin gerekli ayarlamaların bildirilmesi için sürekli olarak analiz edilmiştir. Veriler aynı zamanda etki değerlendirmesinin bulgularına da katkı sağlanmıştır.

⁴ Kaynak: AIR, UNICEF (2016) Evaluation of the Transformative Potential of Positive Gender Socialization in Education for Peacebuilding Project.

⁵ GenderTrac tarafından hükümetlerin hızlı ve gerçek zamanlı bilgi sunmasına ve toplulukları hayat kurtaran hizmetlere bağlamasına destek olmak adına UNICEF tarafından geliştirilen açık kaynaklı bir platform olan Rapid Pro kullanılmıştır.

- Education Cluster Toolbox '[Developing Monitoring Tools and Plan](#)'
- IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#) 'Implementation and Monitoring,' p.56. Bu kaynak, toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı izleme süreçleri için genel bir bakış açısı sağlamaktadır.
- The Global Women's Institute (2019) Participatory Monitoring and Evaluation of Gender Based Violence Programs (PowerPoint slides)
- Global Working Group to End School-Related Gender-Based Violence (2018) A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum standards

6.2 Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar – Analiz Standartı 4: Değerlendirme Sistemik ve tarafsız değerlendirmeler eğitim müdahale faaliyetlerini iyileştirmekte ve hesap verebilirliği artırmaktadır.
Birincil kullanıcılar	<ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri • İvD uzmanları • Küme/sector/çalışma grubu koordinatörleri • Değerlendirme ekipleri
Aracın amacı	Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme yaklaşımlarının ve önemli adımların anlaşılması.

Giriş

Toplumsal cinsiyete duyarlı izleme ve değerlendirme kapsamında olduğu biçimde:

- bir müdahale, müdahaleler grubu ya da program sonucunda toplumsal cinsiyet ve güç ilişkileri kapsamında ortaya çıkan değişikliklerin kapsam ve niteliğinin değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır,
- tüm paydaşlara saygı duyan kapsayıcı ve katılımcı bir süreçtir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir ADE programı değerlendirmesi “ek” bir değerlendirme değildir. Değerlendirmenin tasarımı, planlanması, yürütülmesi, analizi, raporlanması ve sonuçlarının yaygınlaştırılması sırasında her aşamada toplumsal cinsiyet duyarlılığının göz önünde bulundurulmasını sağlamaktadır.

Önemli bilgiler

Değerlendirmenin türü ne olursa olsun, sürecin her aşamasının toplumsal cinsiyete duyarlı olması gerekmektedir. Aşağıdaki noktalar bu bağlamda büyük önem taşımaktadır.

ADE’de toplumsal cinsiyet değerlendirme planlamasında

Değerlendirmenin bağlamı ve amacı

- Bağlamın resmi olmayan toplumsal cinsiyet normları, rolleri ve beklentilerine ek olarak kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklere yönelik program sonuçlarını etkileyebilecek mevzuat ve politikaları tanımlaması gerekmektedir.
- Çatışma ve kriz durumlarında analizlerin sonraki aşamada özellikle güncellenmesi ve doğrulanmasına dair potansiyel ihtiyaçlara dikkat ediniz. Politik ve sosyoekonomik koşullar altında çocuk yaşta evlilik ya da çocuk işçiliği pratiklerindeki değişiklikler gibi toplumsal cinsiyet bakış açısından olası sonuçlar doğuracak değişiklikler söz konusu olabilmektedir.

Değerlendirmenin türü; amacına, değerlendirilecek program türüne, mevcut kaynaklara ve güvenlik ve erişim durumuna bağlıdır. Aşağıda toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirme çerçevesi, sorular ve yöntemlere ilişkin birtakım genel noktalara yer verilmiştir. Bunların değerlendirme türüne ve değerlendirmenin ölçmeyi amaçladığı şeye bağlı olarak uyarlanması gerekmektedir.

Temel kaynaklar

IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action, ‘Operational peer review and evaluation, Step 5, s. 60-72.](#)

ADE değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet

- Bir değerlendirme çerçevesi, değerlendirme sorularının tanımlandığı değerlendirme kriterlerinden oluşmaktadır. OECD-DAC Değerlendirme Kriterleri – uyumluluk/ilgililik, tutarlılık, etkililik, verimlilik, etki ve sürdürülebilirlik– yaygın olarak kullanılmakta ve uyarlanmaktadır. Büyük Uzlaşma (Grand Bargain) anlaşmalarına ilişkin olanlar da dahil, insani yardım odaklı değerlendirme kriterleri acil insani yardım bağlamlarında da kullanılmaktadır.¹ Söz konusu kriterler yerindelik/uygundalık, bağlantılılık, kapsam/erişim, tutarlılık ve işbirliğidir.
- Toplumsal cinsiyet boyutlarının söz konusu kriterlere entegre edilmesi gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Değerlendirme Grubu'nun (UNEG) [Integrating Human Rights and Gender Equality in Evaluation](#) (İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Değerlendirmeye Entegre Edilmesi) rehberi (Tablo 2.3, s. 26), buna ilişkin belirli örnekler sunmaktadır. Buna ek olarak, doğrudan insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerinden türetilen belirli ilkeler sunmaktadır: katılım ve kapsayıcılık, eşitlik ve ayrımcılık yapmama ve toplumsal dönüşüm. Diğer çerçeveler, özellikle insani yardım bağlamında ek ya da ikame unsurlar sunabilmektedir.
- ALNAP [Evaluation of Humanitarian Action Guide](#) (İnsani Yardım Faaliyeti Değerlendirme Rehberi), çerçeveler ve bunların kullanımı için örnekler sunmaktadır (bkz. Bölüm 5, [Tablo 5.3.](#))

ADE'de toplumsal cinsiyet değerlendirme sorularında

- Değerlendirme sorularının programın değişim teorisine dayanması ve değerlendirme kriterleriyle bağlantılı olması gerekmektedir. Bir programın değişim teorisi toplumsal cinsiyete duyarlı olmasa da değerlendirme soruları yine de zaman içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliği kapsamında ortaya çıkan değişikliklerin anlaşılmasını sağlayabilmektedir. Bu durum da gelecekteki program tasarımına ilişkin önemli bilgiler üretecektir. Örnek değerlendirme soruları için [Kutu 6.2.1](#)'i inceleyiniz.
- Değerlendirme türüne bağlı olarak seçilen sorular projenin, programın ya da politikanın tasarımını, planlanmasını, uygulanmasını ve/veya sonuçlarını değerlendirecektir. UNEG İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Değerlendirmeye Entegre Edilmesi Rehberi (Tablo 2.4, s. 30), her bir değerlendirme kriterine yönelik değerlendirme sorularının örneklerini sunmaktadır.

1 Bkz.: www.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/alnap-evaluation-humanitarian-action-2016.pdf.

Kutu 6.2.1: Örnek değerlendirme soruları

Bu kapsamdaki örnek sorular “etkililiği” değerlendirmeye, çıktı ve sonuçların (amaçlanan ya da amaçlanmayan) ne ölçüde elde edildiğine yöneliktir.

- Okula giden ve gitmeyen kız ve oğlan çocuklara yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı psikososyal destek (PSD) hizmetleri için eğitime katılanlar kapsayıcı PSD'nin sağlanması konusunda ne ölçüde bilgi artışı göstermiştir?
- Okula giden ve gitmeyen kız ve oğlan çocuklara yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı PSD hizmetleri için eğitime katılanlar toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda tutum ve davranışlarda ne ölçüde değişim göstermiştir?
- Sonuçlar hedef gruplar (erkek ve kadın öğretmenler ve kadın ve erkek yaygın ve topluluk temelli eğitim çalışanları) arasında ne ölçüde adil bir biçimde dağıtılmıştır?
- Eğitim çalışanlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bilgi, tutum ve davranışlarındaki değişiklikler PSD'nin sağlanması konusunda yeni uygulamaları ne ölçüde teşvik etmiştir?
- Hedeflenen kız ve oğlan çocuklar güvenli, nitelikli, kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı PSD'ye erişime sahip mi?
- Erişim hedef gruplar (kız ve oğlan çocuklar) arasında ne ölçüde adil bir biçimde dağıtılmaktadır?

Söz konusu örnek sorular, toplumsal cinsiyete duyarlı bir değişim teorisine ve İvD çerçevesine dayanmaktadır. Bir PSD müdahalesinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmaması durumunda etkililiğe ilişkin değerlendirme soruları yine de PSD müdahalesinin toplumsal cinsiyete göre farklılaşmış değişime katkıda bulunup bulunmadığını araştırabilmektedir. Sorular aşağıdakileri içerebilmektedir:

- Öğretmen eğitimi sonucunda PSD hizmeti alan katılımcıların iyi olma hali seviyesi ne ölçüde artmıştır? Bu sorunun analizi sırasıyla kız ve oğlan çocuklar için iyileştirmeler kapsamında farklılık olup olmadığının belirlenmesini içerebilmektedir.
- PSD hizmetlerine kimler erişmiştir ve erişim oğlan ve kız çocuklardan oluşan hedef gruplar arasında eşit midir?

ADE'de toplumsal cinsiyet değerlendirme yöntemi ve analizi

- Kimi bağlamlarda toplumsal cinsiyet eşitliği konuları toplumsal, ekonomik ve politik açılardan hassas olabilmektedir. Doğrulanabilir sonuçlar için temel sağlayan titiz bir yönteme ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirmeler için yöntemlerin seçilmesinde tam kapsamlı bir tartışma için UNEG'in [Integrating Human Rights and Gender Equality in Evaluation](#) (İnsan Hakları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Değerlendirmeye Entegre Edilmesi) rehberini inceleyiniz.
- Katılımcı yaklaşımlara ek olarak hem nitel hem de nicel teknikler iyi bir değerlendirme uygulaması olarak kabul edilmektedir. Karma yöntem yaklaşımı, veri güvenilirliği ve bulguların çeşitliliğini artırmakta ve toplumsal cinsiyet konularını güçlendirmektedir. Karma yöntemler:
  - beklenmeyen sonuçları ortaya çıkarma olasılığı daha yüksektir,
  - değişimin neden gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik anlayışı genişletmekte ve derinleştirmektedir,
  - geniş bir bakış açısı sunmakta ve değerlendirmeye katılan herkese kulak vermektedir.
  - güvenlik ve erişilebilirlik konularının veri toplama planlarını etkileyebileceği çatışma ve kriz bağlamlarında daha fazla esnekliğe ve veriyi çeşitlemeye olanak tanımaktadır.

Kutu 6.2.2: Nitel ve nicel veriler

Nitel veriler, gözlemlenebilen ve tanımlanabilen konulara ilişkindir. Önemli bağlamsal bilgiler sağlamaktadır. Nitel yöntemler arasında odak grup tartışmaları, akran grupları, görüşmeler, canlandırmalar ve sınıf gözlemleri bulunmaktadır.

Nicel veriler ise sayılar ile ölçülebilen konulara ilişkindir. Nicel yöntemler arasında katılımcılar tarafından eğitim öncesi ve sonrasında kendi başına uygulayabileceği ve kültürel olarak doğrulanmış anketler ve temel araştırma, ön ve son test olarak gerçekleştirilen anketler/ analizler yer almaktadır.

- Düşük maliyetli nitel veri toplama protokolü/araçları hassas bağlamlarda toplumsal cinsiyete ilişkin bilgi, tutum ve davranışlar kapsamındaki değişiklikleri yakalamak adına etkili bir biçimde kullanılabilir.

Temel kaynaklar

Ellsberg, MC and Heise, L (2005) [Researching Violence Against Women. A practical guide for researchers and activists](#), WHO and PATH. See Chapter 9: Tools for collecting qualitative data.

- Eğitime ilişkin toplumsal cinsiyet normlarını ölçen anketlerin bilgi, tutum ve uygulama sorularını kısa öyküler ile (katılımcılar tarafından bir senaryo/resim açıklamasına verilen yanıtlar) birleştirmesi gerekmektedir. Bunlar da toplumsal cinsiyet normları, ev ve iş görevlerinin kadın ve erkekler arasındaki paylaşımı ve kız ve oğlan çocuklar için eğitim fırsatlarındaki ve kız ve oğlan çocukların deneyimlerindeki farklılıklar gibi konuları kapsayabilmektedir. UNGE'nin ADE Kaynak Merkezi'nde bir toplumsal norm araştırmasına yönelik temel araştırma ve son test araçlarının bir örneği bulunmaktadır. Söz konusu araçlar Uganda'daki "Gender Socialization in Schools" (Okullarda Toplumsal Cinsiyet Sosyalleşmesi) pilot programının etki değerlendirmesinin bir parçasıdır (bkz. program ve değerlendirme özeti).
- Değerlendirme türüne bağlı olarak yöntem kapsamında programın çıktı, sonuç ve etki bildirimlerine ek olarak uygulama öncesinde, sırasında ve sonrasında dönemlere ilişkin ilgili gösterge verilerinin analizi kullanılabilir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı göstergelerin benimsenmesi ADE müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak adına büyük bir önem taşımaktadır.

6.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

- Eğitimde toplumsal cinsiyet ve keskin eşitsizliklerin analiz edilmesi büyük bir öneme sahiptir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bir değerlendirme, yaş ve beceri gibi "evrensel" toplumsal kimlik özellikleri ile coğrafya, dil, etnik köken ve yoksulluk gibi bir yere ya da zamana özgü "bağlamsal" özelliklere yönelik verilerin toplanmasını ve analiz edilmesini sağlamaktadır. Bu durum da kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin yaşadığı, müdahaleye katılımlarını etkileyebilecek ve farklı sonuçlara neden olabilecek birçok dışlanma biçiminin anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu; örtüşen, çoklu ve eş zamanlı toplumsal kimliklerin incelenmesini ifade eden **kesişimsel analiz** olarak adlandırılmaktadır (örn., çatışma bölgesinde yaşayan ergen kızlar ve mülteci kampında yaşayan engelli oğlan ya da kız çocuklar).
- Bir değerlendirmenin aşağıdaki hususlara dayanarak toplumsal kimlik özelliklerini ve paydaşları ötekileştiren engelleri tanımlaması ve birbirinden ayırması gerekmektedir:
  - okul düzeyinde (örn., kullanılan dil gibi eğitim uygulamaları),
  - topluluk düzeyinde (örn., etnik kökene dayalı ayrımcılığa ilişkin toplumsal normlar),
  - sistem düzeyinde (örn., kişinin uyruğu/iltica/mülteci statüsüne yönelik toplumsal koruma politikası),

Education Marginalization Framework² (Eğitimde Ötekileştirme Çerçevesi) söz konusu analizlere rehberlik etmeye yardımcı olmaktadır.

Giriş

Adımlar

Tablo 6.2.1: ADE bağlamlarında toplumsal cinsiyete duyarlı İvD'nin tasarımı, planlaması ve uygulanmasının desteklenmesi için kontrol listesi

Önemli noktalar	Ek noktalar ve örnekler
Toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirme tasarım ve planlama adımları	
☐ Zaman ve fon ayırarak ve değerlendirme ekibinde yeterli kapasitenin olmasını sağlayarak değerlendirmeyi toplumsal cinsiyet konularının veri toplama ve analiz süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olmasını sağlayacak biçimde tasarlayınız.	Değerlendiricilerin bilgiyi özümsemesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı uygun görüşme tekniklerini öğrenmesi için ek eğitim verilmesi ve zaman ayrılması gerekebilmektedir. Bu durum erkeklerin anketör/görüşmeci olarak görevlendirildiği ve kadınlarla görüşme ya da odak grupları yürütmekten kaçınmadığı koşullarda önem taşıyabilmektedir. "Bütçe ya da zaman kısıtlamaları nedeniyle ek eğitimin mümkün olmaması durumunda araştırmayı söz konusu belirli kitle kapsamında yürütmeyi ciddi olarak yeniden düşünmeniz gerekmektedir. Yanıt verenlerin topluluk içinden mi yoksa dışından mı olursa güvenilirlik sağlanır gibi diğer kriterler biçimlendirici araştırma sırasında ele alınmalıdır." ³
☐ Değerlendirme için görev tanımlarının hazırlanması ve değerlendirme ekibinin seçilmesi için toplumsal cinsiyet kontrol listelerini kullanınız.	Bkz. Kutu 6.2.3 ve 6.2.4.
☐ İhtiyaç tespiti ve analizini toplumsal cinsiyet konularını değerlendirmenin amaç ve hedeflerine yansıtınız.	➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi
Toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirme için veri toplama ve yöntem	
☐ Seçilen yöntemsel yaklaşım ve veri toplama süreçlerinin özellikle güvenlik ve erişilebilirliğe ilişkin yerel çatışma ve kriz etmenlerini yansıtması gerekmektedir.	Güvenlik ile veri toplamaya dair ayrıntılı noktalar için bkz.: ✖ 6.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme
☐ Belirli alanlara erişilememesi durumunda tüm grupların dahil edilmesini sağlamak adına veri toplamaya ilişkin alternatif yolları araştırınız.	

3 Ellsberg M, and Heise L. (2005) Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists. Washington DC, United States: World Health Organization, PATH. Chapter 10 Building Your Research Team.

☐	<p>Değerlendirme sorularının farklı kız ve oğlan çocuk/kadın ve erkek gruplarının farklı bakış açılarını ve çatışma/kriz deneyimlerini yansıtan toplumsal cinsiyete özgü konulara referans vermesi gerekmektedir.</p>	<p>Örneğin:</p> <ul style="list-style-type: none"> Müdahale, kadınların ve ötekileştirilen ve/veya ayrımcılığa uğrayan bireylerin/grupların katılımını destekleyecek önlemleri bilinçli olarak entegre etti mi? Yerel olarak daha güçlü olarak algılanan ve tanımlanan gruplar ile dışlanan ve/veya ayrımcılığa uğrayan gruplar arasında paydaşların ADE müdahalesi/müdahalelerine katılımı açısından farklılıkları bulunmakta mı?
☐	<p>Değerlendirme sorularının farklılaşmış toplumsal cinsiyet rol, tutum, davranış ve normlarını kapsamaları gerekmektedir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Müdahale toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bilgi, tutum ve uygulamalar kapsamında değişime katkıda bulundu mu? Bu durum aynı zamanda istenmeyen olumsuz sonuçlara da yöneliktir.
☐	<p>Müdahalenin temel odağının toplumsal cinsiyet olmadığı durumlarda değerlendirme sorularının toplumsal cinsiyete ilişkin soru ve analizleri tamamlaması gerekmektedir.</p>	<p>Bu, değerlendiricileri özellikle programlamanın başlangıçta tanımlanmamış toplumsal cinsiyet yönlerini araştırmaya hazırlayabilmektedir. Örneğin: Geçici öğrenme alanlarına (GÖA) erişim ve bu alanlardaki faaliyetlerin değerlendirilmesi sırasında kız ve oğlan çocuklar ile hizmet sağlayıcı olarak kadın ve erkek eğitim çalışanlarının eşit katılımı sağlandı mı? Bulgulara daha fazla ışık tutabilecek ve keşfedilmemiş toplumsal cinsiyet ayrımcılığına yönelik özellikler söz konusu mu? Araştırma sorusu aşağıdakileri de içerebilmektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> GÖA'da ya da dijital eğitim platformlarında hangi öğretim programı kullanılmaktadır. Bu öğretim programı, belirli bir bağlamda belirlenen toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpyargıları içeriyor mu? Bu sorunun çözülmesi adına bir çaba gösterildi mi? PSD faaliyetleri (örn., yüz yüze spor faaliyetleri ya da çevrimiçi platformda gerçekleştirilen oturumlar) ne ölçüde kız ve oğlan çocukların ilgi ve tercihlerine yöneliktir. Kız ve oğlan çocuklar çevre bakımı konusundaki sorumlulukları ne ölçüde paylaşmaktadır (örn., yerlerin süpürülmesi gibi hijyen faaliyetleri yalnızca kız çocuklar için midir, yoksa oğlan çocuklar için de geçerli midir?). GÖA kapsamında ya da etkileşimli dijital çözümler ve eğitim platformlarının kullanımı ile şiddetin (zorbalık, fiziksel ceza ya da cinsel taciz/istismar) önlenmesine ilişkin ne tür kurallar ya da davranış kuralları söz konusudur? İlgili kurallar ya da davranış kuralları kız ve oğlan çocukları nasıl desteklemekte ya da korumaktadır? Bir grup diğerinden daha çok tercih ediliyor ya da korunuyor mu? Çevrimiçi bir platform olması durumunda güvenlik nasıl izlenmekte, düzenlenmekte ve kullanıcılar tarafından davranış kuralları nasıl uygulanmaktadır? <p>Bir başka tamamlayıcı soru örneği olarak şu soru kullanılabilir: ADE müdahalesi toplumsal cinsiyet konularını göz önünde bulundurmak adına diğer sektör müdahaleleriyle ne ölçüde koordine halindedir? Araştırma sorusu örnekleri:</p> <ul style="list-style-type: none"> Okullar ya da GÖA'da menstrüel hijyen yönetimi olanakları söz konusu mu? Ergen kızlar ve kadın öğretmenlere yönelik kitlerde menstrüel hijyen ürünleri var mı?

☐ 	<p>Değerlendirme sorularının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin uzun süreli değişime yönelik potansiyel ilerlemelere ek olarak toplumsal cinsiyet normlarındaki olumlu değişimler ile barışın inşası arasındaki bağlantıları yakalamayı amaçlaması gerekmektedir.</p>	<p>Örneğin:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bu faaliyetle kadınların ve kız çocukların güçlendirilmesini teşvik edecek olanaklar var mı? Var ise bu olanaklar nedir (örnek yanıtlar ya da araştırma soruları: olumlu erkeklığı teşvik eden ebeveyn destek grupları, kadın öğretmenlerin işe alınması/egitilmesi/geliştirilmesi, böylece kız çocukların eğitime erişiminin artması)? Toplumsal cinsiyet ve sosyal normlarda değişikliklerin tespit edilmesi durumunda bunun topluluk ilişkileri üzerinde daha geniş anlamda nasıl bir etkisi olmaktadır? Bunun toplumsal uyum üzerindeki etkisi nedir?
--	--	--

Veri analizi

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

✂ 6.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme

Raporlama

☐	<p>Değerlendirme raporlarında toplumsal cinsiyet konularına değininiz.</p>	<p>Bu durum, toplumsal cinsiyetin örneklem yöntemlerine, veri toplama faaliyetlerine, analiz planına, bulgulara ve önerilere yansıtılmasını sağlamayı içermektedir. Toplumsal cinsiyeti yalnızca bulgular ve öneriler bölümünde ayrı bir “eklenmiş” bölüm olarak sunmayınız.</p>
☐	<p>Değerlendirme raporlarındaki önerilerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kapsayıcılığın geliştirilmesine özel referans içermesi gerekmektedir.</p>	<p>Rapor anlatımının ve önerilerinin değerlendirme bağlamında toplumsal cinsiyet normlarını yansıtmadığını göz önünde bulundurunuz.</p>

Değerlendirmenin kullanımı ve yaygınlaştırılması

✂ 6.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme

Değerlendirmenin yönetimi ve hesap verebilirlik

☐	<p>Değerlendirme planlarının etkilenen kitle de dahil, tüm müdahale paydaşlarının tasarımdan raporlamaya kadar her bir aşamada katılımını ve geri bildirimini sağlayacak mekanizmaları oluşturması gerekmektedir.</p>	<p>Söz konusu mekanizmaları bir değerlendirme yönetimi ve referans grubu ile tanıtlınız. Böyle bir grup ile aşağıdakilerin yapılması gerekmektedir:⁴</p> <ul style="list-style-type: none"> toplumsal cinsiyete ilişkin konularda hesap verebilirliğin sağlanması için kesişimsel kriterlere dayalı seçilen katılımcıların dahil edilmesi, veri toplama yöntemleri ve protokolünün oluşturulması ve gözden geçirilmesine katkıda bulunacak yerel toplumsal cinsiyet normları ve kültürel değerler konularında derin bir anlayışa sahip paydaşların belirlenmesi, paydaşların değerlendirme bulguları ve sonuçlarını kendi toplulukları içerisinde ve özellikle de toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle genel olarak dışlanan gruplar ve/veya paydaşlar arasında paylaşmaya davet edilmesi, yerel paydaşlara (kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler) belirli aralıklarla rutin izleme verilerinin doğrulanmasına katkıda bulunma ve ayrıca taslak değerlendirme raporlarındaki bulgular ve önerilerin raporun son hali öncesinde doğrulama olanağının verilmesi.
--------------------------	---	---

4 “UNICEF Guidance Note on Gender Integration in Evaluation (2019)” kaynağından uyarlanmıştır.

- UNICEF Guidance on Gender Integration in Evaluation
- The Global Women's Institute (2019) Participatory Monitoring and Evaluation of Gender Based Violence Programs (PowerPoint slides)
- Global Working Group to End School-Related Gender-Based Violence (2018) A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum standards and monitoring framework, Section 3, p.38
- UNICEF (2013) [Ethical Research Involving Children](#)
- UNEG (2011) [Integrating Human Rights and Gender Equality in Evaluation](#)

Kutu 6.2.3: Değerlendirme iş tanımının (İT) hazırlanması için toplumsal cinsiyet kontrol listesi

- İT, değerlendirmenin birincil kullanıcısı olarak müdahalenin paydaşlarının kapsamını ve paydaşların değerlendirme sürecine nasıl dahil edileceğini belirtmektedir.
- İT değerlendirme sürecine rehberlik edecek toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilgili araç ya da politikalara açık bir biçimde referans vermektedir.
- İT, değerlendirme kriterleri ve soruların seçimiyle ilgili toplumsal cinsiyet eşitliği unsurlarının değerlendirilmesini içermektedir.
- İT, toplumsal cinsiyet konularına referans veren bir değerlendirme yaklaşımı ve veri toplama ve analiz yöntemleri belirtilmekte ve değerlendirme verilerinin cinsiyet, etnik köken, yaş, engellilik durumu, vb. ölçütlere dayanarak ayrıştırılacağı belirtilmektedir.
- İT, değerlendirme ekibince ihtiyaç duyulan toplumsal cinsiyet eşitliği uzmanlığı düzeyini ve söz konusu ekibin ilgili rol ve sorumluluklarını tanımlamaktadır.
- İT, ulusal/bölgesel değerlendirme uzmanlığını içeren, toplumsal cinsiyet açısından dengeli ve kültürel açıdan çeşitliliğe sahip bir ekibe ilişkin çağrıda bulunmaktadır.

Kutu 6.2.4: Değerlendirme ekibinin seçimi için toplumsal cinsiyet kontrol listesi⁵

- Hem erkek hem de kadın değerlendiriciler/anketörler, değerlendirme faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere görevlendirilmekte ve eğitim almakta mıdır (örn., odak gruplar sırasında, hem erkek hem de kadınların katılımını sağlamak adına katılımcı değerlendirme yöntemleri konusunda deneyime sahipler mi)?

Değerlendiriciler:

- çatışma ve kriz bağlamlarına özgü toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin projelerde toplumsal cinsiyet uzmanlığı ve deneyimi var mı? Ya da değerlendirici/anketör eğitiminin bir parçası olarak toplumsal cinsiyet konusunda kapasite geliştirme oturumu gerçekleştirme olanağına sahip mi?
- toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış verilerin toplanması ve analizi için nitel ve nicel değerlendirme yöntemlerinin uygulanması konusunda deneyimi var mı?
- raporlama ve savunuculuk için temel mesajları ayırmak adına toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış verileri analiz etme ve yorumlama konusunda deneyimi var mı?
- yerel toplumsal bağlam ya da ülke içerisindeki ilgili ağlar ve ortaklara ilişkin bilgi ve deneyimi var mı?

İpucu: Eğitim ülkesi kümesi/ sektörü/ çalışma grubu, bağlam ve sektör bilgisine sahip ulusal ve uluslararası değerlendiricileri belirlemek adına iyi bir başlangıç noktası olabilmektedir.

5 UNEG (2010) [Quality Checklist for Evaluation Terms of Reference and Inception Reports](#)

6.3 Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar – Analiz Standart 3: İzleme Eğitim müdahaleleri ve etkilenen kitlenin gelişen eğitim ihtiyaçları düzenli olarak ölçülmektedir. Standart 4: Değerlendirme Sistemik ve tarafsız değerlendirmeler eğitim müdahalelerini iyileştirmekte ve hesap verebilirliği artırmaktadır.
Birincil kullanıcılar	<ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri • İvD uzmanları • Küme/sektör/çalışma grubu koordinatörleri • Değerlendirme ekipleri
Aracın amacı	ADE program müdahalelerinin izleme ve değerlendirilmesi ve toplumsal cinsiyete göre farklılaşmış değişimin belirlenmesi adına toplumsal cinsiyete duyarlı olan ortak göstergelerin bir örneğinin sağlanması.

Giriş

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE göstergeleri zaman içerisinde aşağıdaki konularda ölçüm yapmaktadır:⁶

- etkilenen kitle kapsamındaki kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin karşılaştığı benzersiz faydalar, güçlükler ve riskler,
- tutum ve/veya davranışta değişiklikler de dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet rolleri, normları, erişim ve kontroldeki (karar alma yetkisi de dahil) değişiklikler,
- toplumsal cinsiyetin eğitime ve ADE politikalarına, proje tekliflerine, planlarına, sistemlerine, koordinasyon organlarına ve denetime yansıtılma düzeyi,
- kız ve oğlan çocuklar,/kadınlar ve erkekler için program, müdahale ve/veya belirli müdahale birleşiminden kaynaklanan değişiklikler.

Dört temel gösterge türü ADE müdahalelerinin toplumsal cinsiyete karşı duyarlılığının ölçümüne yardımcı olmaktadır.⁷ [Tablo 6.3.1](#) kapsamında söz konusu gösterge türlerine ilişkin açıklamalar bulunmaktadır. İvD planları, çerçevesi ve ilgili yöntem ve protokoller genel olarak tek bir tür yerine bu tür göstergelerin bir kısmı ya da tamamını kullanmaktadır.

✂ [3.2: Değişim teorisinde ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet](#)

✂ [6.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme](#)

✂ [6.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme](#)

6 Adapted from UNICEF South Asia Regional Office (2018) [Gender Toolkit](#), s. 72" kaynağından uyarlanmıştır.

7 ODI (2015) Changing Gender Norms: Monitoring and Evaluating Programmes and Projects.

Tablo 6.3.1: Toplumsal cinsiyet hakkaniyeti konuları ve normları için gösterge türleri⁸

Gösterge Türü	Tanım	Örnekler
Tutum verileri	Bu, belirli bir topluluk ya da toplumsal gruptaki görüşlerin ne kadar yaygın olduğuna ve söz konusu görüşlerin nasıl değişebileceğine yönelik fikir sağlamaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> Etkilenen kitlede, kız çocukların ergenlik çağının hemen ardından evlenmesi gerektiğini düşünenlerin oranı. Kriz öncesi ve sırasında eğitimin oğlan çocuklar için kız çocukları ile karşılaştırıldığında daha önemli olduğunu düşünen kitle oranı.
Değişen niyetler	İnsanlara niyetlerinin sorulması, tutum göstergeleri (insanların düşündükleri) ile uygulama göstergeleri (insanların yaptıkları) arasındaki "orta yolu" ortaya çıkabilmektedir. Bu durum da örneğin, kız çocukların okula gidemeyecek ya da evlenemeyecek kadar küçük yaşta olması gibi, insanların henüz belirli bir eylem planının uygulanacak durumda olmadığı koşullarda yararlı olmaktadır.	<ul style="list-style-type: none"> Kriz nedeniyle ailelerin kız çocuklarını ortaokula gönderme ya da kısa vadede evlendirme niyeti. Ailenin oğlan çocuklarını okula gönderme ya da ailenin geçimini sağlamak adına gelir getiren bir işte çalıştırma niyeti (özellikle kriz sırasında ve evin geçimini sağlayan bir erkeğin olmaması durumunda).
İnsanların toplumsal cinsiyet hakkaniyeti konuları ve normlarına yönelik algıları	İnsanların belirli bir ifadeye katılma düzeylerinin sorulmasıyla toplumsal cinsiyet hakkaniyeti konularını ve/veya normlarını öğreniniz. Belirli bir toplumsal cinsiyet normuna uyum sağlamamanın sonuçlarını sorunuz. Söz konusu görüşlerin zaman içerisinde nasıl değiştiğini izleyiniz.	<ul style="list-style-type: none"> Kültürümüzde/toplumumuzda insanlar x, y ve z nedenlerinden ötürü kriz kaynaklı olarak kız çocukların evlenmesi gerektiğine inanmaktadır. Kriz sırasında bir kız çocuk evlenmezse ne olur? Kültürümüzde/toplumumuzda insanlar x, y ve z nedenlerinden ötürü oğlan çocukların ve genç erkeklerin kriz sırasında askere/silahlı gruplara katılması gerektiğine inanmaktadır. Oğlan çocuklar savunma/savaş için askere/silahlı gruplara katılmazsa ne olur?
Değişen uygulamalar ve sonuçlar	İnsanların düşünceleri (tutumları) ile yaptıkları (davranışları) arasında genel olarak farklar bulunmaktadır. Uygulamaların nasıl değiştiğini ve insanların doğru davranış biçimleri olduğunu düşündüğü değişiklikleri izlemeniz gerekmektedir.	<ul style="list-style-type: none"> Kriz öncesi ve sırasında kız ve oğlan çocukların okula devam oranları. Kriz öncesi ve sırasında ortalama evlilik yaşı.

8 Kaynak: ODI (2015) Changing Gender Norms: Monitoring and Evaluating Programmes and Projects. Not: Örnekler, ADE bağlamını yansıtmak adına uyarlanmıştır.

Örnek toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler

[Tablo 6.3.2](#) birtakım yaygın ADE stratejilerine ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı örnek göstergeleri sunmaktadır. Söz konusu göstergeler, değişim teorisi kapsamında beklenen toplumsal cinsiyete dayalı değişikliklerin belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Bunlar, ADE İvD çerçevelerinde belirtilen sonuç alanlarını ölçmek için kullanılabilir.

✂ 3.2: Değişim teorisinde ve izleme ve değerlendirme çerçevesinde toplumsal cinsiyet

Bu araç kapsamında sunulan örnekler, toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilecek biçimde uyarlanan ortak ADE sonuç ve çıktı göstergelerini vurgulamaktadır. Örnekler, Küresel Eğitim Kümesi kaynağından uyarlanmıştır.

Göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalar:

- Yalnızca uzun süreli kriz ortamlarına⁹ ilişkin göstergeler ile işaretlenmiştir.
- Söz konusu araç, göstergelere ilişkin kapsamlı bir liste yerine bir örnek sunmaktadır. Bu, her müdahale ve bağlama yönelik özelleştirilebilecek bir “seçenekler mönüsüdür”.
- Kapsamlı bir İvD planının bir parçası olarak göstergelerin¹⁰ belirli veri toplama yöntemleri ve protokolleri ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. [Tablo 6.3.3](#) kapsamında her bir strateji için veri toplama yollarının (doğrulama araçları) örnekleri listelenmiştir.
- Söz konusu örnek göstergelerde kullanılan belirli terimlerin (örn., okul yönetim komiteleri, ebeveyn destek grupları, vb.) her bir bağlama uyarlanması gerekmektedir.
- Dijital eğitim çözümleri ya da platformları resmi ya da yüz yüze okul ya da program ortamlarının yerini alabilmektedir. Göstergeler “eğitim kurumlarından” “dijital eğitim platformlarına” uyarlanabilmekte ve veriler de gerektiğinde platforma/platformlara erişen okul ve/veya sınıf sayısına bağlı olarak daha da ayrıştırılabilmektedir.

Göstergelerin nasıl ayrıştırılacağına dair örnekler:

- Göstergelerin toplumsal cinsiyete (erkek ve kadın ya da e/k) yaş ve eğitim kademelerine (örn., okulöncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, okula gitmeyen ergenler için hızlandırılmış eğitim, vb.) göre ayrıştırılması,
- Birden çok eğitim kurumu türü (örn., ev sahibi okullar, geçici öğrenme alanları, mülteci kampı okulları, topluluk temelli eğitim merkezleri, vb.) söz konusu olduğunda göstergelerin eğitim kurumu türüne (örgün ya da yaygın) göre ayrıştırılması,

⁹ Söz konusu ortamlar, “ECW (2020) ECW Gender Equality 2019-2021. Policy and Accountability Framework kaynağından uyarlanmıştır.

¹⁰ a.g.e.

- Birden çok çalışan türü (örn., kamu eğitim çalışanları, öğretmenler (e/f), topluluk temelli eğitim çalışanları (e/k) ve eğitim kademesi) söz konusu olduğunda göstergelerin eğitim çalışanı türüne göre ayrıştırılması,
- Göstergelerin özellikle engellilik durumu ve azınlık dili olmak üzere belirli dışlanma ya da kırılganlık belirteçlerine göre ayrıştırılması.¹¹

Tablo 6.3.2: Birtakım yaygın ADE stratejilerine yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı gösterge örnekleri

Toplumsal cinsiyete duyarlı koruma ve iyi olma hali	
İnsani yardım ortamlarında cinsel sömürü ve istismara karşı koruma (CSİKK)	
Örnek Sonuç göstergeleri	Örnek çıktı göstergeleri
<ul style="list-style-type: none"> • Etkili ve toplumsal cinsiyete duyarlı CSİKK önleme, şikayet ve/veya destek mekanizmalarına sahip kuruluşların oranı, • CSİKK'in önlenmesi, şikayetleri ve/veya destek mekanizmalarını [müdahale zaman çerçevesini burada belirtiniz] toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde ölçen kuruluşların oranı. 	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal cinsiyete duyarlı CSİKK önleme, şikayet ve/veya destek mekanizmalarını (yeniden) kuran kuruluşların sayısı. • Toplumsal cinsiyete duyarlı CSİKK hizmetlerini sağlama konusunda yetkili eğitim çalışanlarının (e/k) sayısı. • son dönemde toplumsal cinsiyete duyarlı CSİKK önleme, şikayet ve/veya destek mekanizmalarını aktif bir biçimde izlediğini bildiren eğitim çalışanlarının (e/k) sayısı [müdahale zaman çerçevesini burada belirtiniz].

¹¹ Birçok durumda katılımcılara kendilerinin ya da ilgili diğer kişilerin engelli olup olmadığını sormak uygun olmaktadır. Engellilik türü ve düzeyine yönelik daha fazla bilgi için geniş resmi görevler adına Washington Group Question Sets (2016) adlı kaynak kullanılabilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kuralları

- Asgari standartları karşılayan (okul düzeyinde uygulanan) okul temelli TCDŞ'yi referans alarak toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarını uygulamaya koyan eğitim kurumlarının yüzdesi.¹³
- Toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarını etkili bir biçimde uygulayan eğitim kurumlarının oranı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarına uyan velilerin (e/k), öğretmenlerin ve destek çalışanlarının (e/k) ve öğrencilerin (e/k) oranı.
- Öğrenme ortamı/okul düzeyinde toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarının uygulanmasına ayrılan bütçenin oranı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarını izleyen kuruluşların oranı.
- Son [müdahale zaman çerçevesini burada belirtiniz] kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kuralları izleme ihlallerini raporlayan veli (e/k), öğretmen (e/k), destek çalışanı (e/k) ve öğrenci (e/k) sayısı.
Not: Davranış kurallarının izlemesinin sıklığına yönelik zorunluluklar olması durumunda söz konusu göstergeyi daha belirginleştiriniz.
- son [müdahale zaman çerçevesini burada belirtiniz] kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kuralları ihlallerinin rutin olarak belirlenmesini raporlayan veli (e/k), öğretmen (e/k), destek çalışanı (e/k) ve öğrenci (e/k) oranı.
- son [müdahale zaman çerçevesini burada belirtiniz] kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kuralları ihlallerini raporlayan veli (e/k), öğretmen (e/k), destek çalışanı (e/k) ve öğrenci (e/k) sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarını bilen velilerin (e/k), öğretmenlerin ve destek çalışanlarının (e/k) ve öğrencilerin (e/k) sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarının geliştirilmesine ilişkin karar alma süreçlerine katılan velilerin (e/k), öğretmenlerin ve destek çalışanlarının (e/k) ve öğrencilerin (e/k) sayısı.
- Okul düzeyinde uygulanan asgari standartları karşılayan, onaylanmış ve toplumsal cinsiyete duyarlı davranış kurallarına sahip eğitim kurumlarının sayısı.¹⁴

12 Söz konusu göstergeler, "Global Working Group to End School-related Gender-based Violence (2018) [A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum standards and monitoring framework](#), kaynağından uyarlanmıştır.

13 Söz konusu göstergeler, "Global Working Group to End School-related Gender-based Violence (2018) [A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum standards and monitoring framework](#), kaynağından uyarlanmıştır.

14 Söz konusu göstergeler, "Global Working Group to End School-related Gender-based Violence (2018) [A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum standards and monitoring framework](#), kaynağından uyarlanmıştır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama ve sevk mekanizmaları

- Raporlama ve hesap verebilirlik açısından etkili ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir izleme sistemine sahip eğitim kurumlarının yüzdesi ve sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama ve müdahale mekanizmalarını kullanan eğitim çalışanlarının (e/k) yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama ve müdahale mekanizmalarını kullanan veli/bakımdan sorumlu kişi (e/k) yüzdesi.
- Eğitim kurumlarına resmi olarak bildirilen okul temelli TCDŞ olaylarının sayısı.
- Eğitim kurumlarına resmi olarak bildirilen okul temelli TCDŞ olaylarının sayısındaki artış yüzdesi.
- Sevk mekanizmaları aracılığıyla izlenen ve raporlanan olayların yüzdesi ve sayısı.
- Okul temelli TCDŞ [uygun olduğu biçimde ekleyiniz: hakkında bilgi sahibi olan/eğitim alan], toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama mekanizmaları ve prosedürleri ve bunları kullanma konusunda kendisine güvenen öğrencilerin (e/k) sayısı.
- Okul temelli TCDŞ'ye ilişkin bilgi sahibi olan, okul temelli TCDŞ olaylarına toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde nasıl müdahale edileceğini bilen ve raporlama prosedürleri kapsamındaki rol ve sorumluluklarını açık bir biçimde anlayan eğitim çalışanlarının (e/k) sayısı.
- Okul temelli TCDŞ'yi, okul temelli TCDŞ olaylarına toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde nasıl müdahale edileceğini bilen ve raporlama prosedürleri kapsamındaki rol ve sorumluluklarını açık bir biçimde anlayan velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) sayısı.

Toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal destek (PSD) girişimleri

- Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD girişimlerini [ya da yaklaşımlarını] uygulayan eğitim çalışanlarının (e/k), velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) ve/veya öğrencilerin (e/k) oranı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD girişimlerini [ya da yaklaşımlarını] başarılı bir biçimde uygulayan eğitim çalışanlarının (e/k), velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) ve/veya öğrencilerin (e/k) oranı
- Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD girişimlerine [ya da hizmetlerine] erişen eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve/veya velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı ve erişilen PSD programlaması ve/veya hizmetlerinden kaynaklanan başa çıkma mekanizmalarını kullandığını bildiren eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve/veya velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı ve erişilen PSD programlaması ve/veya hizmetlerinden kaynaklanan başa çıkma mekanizmalarını diğerlerinin uyguladığını gözlemleyen eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve/veya velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD girişimleri [ya da yaklaşımları] konusunda yetkilendirilmiş eğitim çalışanlarının (e/k), velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) ve/veya öğrencilerin sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD girişimlerini [ya da yaklaşımlarını] uyguladığını bildiren eğitim çalışanlarının (e/k), velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) ve/veya öğrencilerin (e/k) sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı PSD girişimlerini [ya da yaklaşımlarını] denetleme/izleme kapasitesine sahip eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve/veya velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) sayısı.

Kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planları

- Kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planlarını uygulayan eğitim çalışanı (e/k), öğrenci (e/k) ve topluluk paydaşlarının (e/k) oranı.
- Okulda ya da diğer eğitim kurumlarında kendisini güvende hissettiğini bildiren eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
Not: Bu durum aynı zamanda birden çok müdahalenin sağlandığı bağlamlarda eğitime, davranış kurallarına, vb. yönelik saldırıların da bir göstergesi olabilmektedir.
- Okula ya da diğer eğitim kurumlarına gidiş ve buralardan dönüş yolunda kendisini güvende hissettiğini bildiren eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
  - Not: Bu durum aynı zamanda birden çok müdahalenin sağlandığı bağlamlarda eğitime, ulaşım, vb. yönelik saldırıların da bir göstergesi olabilmektedir.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı okul iyileştirme planlarına sahip eğitim kurumlarının oranı.
- Kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planlarını uygulama kapasitesi artan eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve topluluk paydaşlarının (e/k) oranı.
- [uygun olanları ekleyiniz: güvenli olan ve olmayan alanların haritalandırılmasını yapan ve kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planlarının oluşturulmasına ilişkin eğitimler yürüten, vb.] eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve topluluk paydaşlarının (e/k) sayısı.
Not: Kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir okul iyileştirme planının özelliklerine ilişkin olarak bkz.:
  - ✗ [5.2: Altyapı ve hizmetler](#)
  - ✗ [5.3: Koruma ve iyi olma hali](#)
- Toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planlarını uygulayan eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve topluluk paydaşlarının sayısı.

Eğitime yönelik saldırılar

- Toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale mekanizmalarını uygulayan eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve topluluk paydaşlarının (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Okulda ya da diğer eğitim kurumlarında kendisini güvende hissettiğini bildiren eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
Not: Bu durum aynı zamanda birden çok müdahalenin sağlandığı bağlamlarda okul temelli TCDŞ, davranış kurallarına, vb. yönelik saldırıların da bir göstergesi olabilmektedir.
- Okula ya da diğer eğitim kurumlarına gidiş ve buralardan dönüş yolunda kendisini güvende hissettiğini bildiren eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve oranı.
Not: Bu durum aynı zamanda birden çok müdahalenin sağlandığı bağlamlarda okul temelli TCDŞ, ulaşım vb. yönelik saldırıların da bir göstergesi olabilmektedir.
- Bildirilen eğitime yönelik toplumsal cinsiyete dayalı saldırıların sayısı [uygun olanları ekleyiniz: toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale mekanizmaları]
- Eğitime yönelik saldırıların önlenmesi ve bu saldırılara müdahale edilmesi için [uygun olanları ekleyiniz: topluluklar ve/veya eğitim alanları] kapsamında oluşturulan toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale mekanizmalarına sahip topluluk ve/veya eğitim kurumlarının yüzdesi ve sayısı.
- [uygun olanı ekleyiniz: topluluklar ve/veya eğitim alanları] kapsamında oluşturulan toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale mekanizmalarının uygulama kapasitesine sahip eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve topluluk paydaşlarının (e/k) yüzdesi ve sayısı.
Not: Toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale mekanizmalarının özelliklerinin belirlenmesi için bkz.:
  - ✗ [5.2: Altyapı ve hizmetler](#)

Toplumsal cinsiyete duyarlı ulaşım seçenekleri

- Eğitim kurumlarına gidiş ve buradan dönüş yolunda toplumsal cinsiyete duyarlı ulaşım seçeneklerinin [uygun olanları ekleyiniz: okul tarafından finanse edilen ulaşım, refakat, vb.] kullanımında artış yaşayan eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Okula ya da diğer eğitim kurumlarına gidiş ve buralardan dönüş yolunda kendisini güvende hissettiğini bildiren eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
Not: Bu durum aynı zamanda birden çok müdahalenin sağlandığı bağlamlarda okul temelli TCDŞ, eğitim vb.ne yönelik saldırıların da bir göstergesi olabilmektedir.

- [uygun olanları ekleyiniz: okul tarafından finanse edilen ulaşım, refakat, vb.] mevcut eğitim kurumlarına toplumsal cinsiyete duyarlı ulaşım seçeneklerine sahip eğitim çalışanları (e/k) ve öğrencilerin (e/k) sayısı.

Toplumsal cinsiyete duyarlı menstrüel hijyen yönetimi (MHY) yaklaşımları

- Kadınlara yönelik hijyen kitlerini kullanan eğitim çalışanlarının (k) ve öğrencilerin (k) yüzdesi ve sayısı (not: bu kitlerin ayrı mı yoksa sırt çantası ya da eğitim materyalleri dağıtımının bir parçası olarak mı sağlandığını belirtiniz).
- Eğitim kurumları ve/veya yurtlardaki su, temizlik ve hijyen (WASH) imkanlarını kullanırken kendisini güvende hissettiğini bildiren eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı MHY yaklaşımı nedeniyle eğitime devamın arttığını bildiren eğitim çalışanı (k) ve öğrencilerin (k) sayısı [uygun olanları ekleyiniz: kadınlara yönelik hijyen kitleri, cinsiyete göre ayrılmış WASH tesisleri].

- [uygun olanları ekleyiniz: kadınlara yönelik hijyen kitlerinin önemi ve içeriği, cinsiyete göre ayrılmış WASH tesisleri, WASH tesislerini izleyen eğitim çalışanları (e/k), vb.] MHY'e yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşım konusunda yetkin olan eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve topluluk paydaşlarının (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Erkek ve kadınlar için cinsiyete göre ayrılmış WASH tesislerine sahip eğitim kurumlarının yüzdesi ve sayısı.
- Kadınlara yönelik hijyen kitlerini eğitim dağıtımlarına entegre eden eğitim kurumlarının yüzdesi ve sayısı (not: bu kitlerin ayrı mı yoksa sırt çantası ya da eğitim materyalleri dağıtımının bir parçası olarak mı sağlandığını belirtiniz).

Toplumsal cinsiyete duyarlı topluluk lideri ve ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerin harekete geçirilmesi, desteği ve iletişim çabaları

- Toplumsal cinsiyete duyarlı sosyal yardım ve diyalog oturumlarının gerçekleştirildiği toplulukların oranı [örn., okul temelli TCDŞ, toplumsal cinsiyete dayalı eğitime yönelik saldırılar, her yaşta kız ve oğlan çocukların eğitim fırsatlarına erişim hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, vb.]
- Ebeveynlerin davranışında bir ya da daha fazla değişiklik bildiren ve toplumsal cinsiyete duyarlı topluluk temelli diyalog oturumlarına katılan ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) yüzdesi [örn., bakımdan sorumlu kişiler (e/k) için PSD ya da diğer iyi olma hali hizmetlerinin aranması, çocuklar (o/k) için koruyucu sağlık hizmetlerinin aranması, çocuklar (o/k) için olumlu disiplin sağlanması, çocuklar (o/k) için eğitime devanın teşvik edilmesi ve mümkün kılınması, küçük çocuklar (o/k) için duyarlı bakım sağlanması, küçük çocuklar (o/k) için teşvik sağlanması, çocuklara (o/k) yönelik şiddet ya da okul temelli TCDŞ vakalarının bildirilmesi].
- Toplumsal cinsiyete duyarlı topluluk temelli sosyal yardım ve diyalog oturumu/oturumları [örnek oturum konuları: okul temelli TCDŞ, toplumsal cinsiyete dayalı eğitime yönelik saldırılar, her yaşta kız ve oğlan çocukların eğitim fırsatlarına erişim hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, vb.] ile erişilen/kapasite sağlanan topluluk liderlerinin (e/k), eğitim çalışanlarının (e/k), öğrencilerin (e/k) ve velilerin/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) sayısı.
- Öğrencilere yönelik toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın daha iyi anlaşılması hedefiyle kurulan akran destek gruplarının sayısı (e/k).
- Liderler (e/k) ve katılımcılar (e/k) arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kurulan akran destek gruplarının sayısı.
- Ayrımcılığın (toplumsal cinsiyete dayalı olanlar dahil) kız ve oğlan çocuklar, gençler ve topluluğu nasıl olumsuz etkileyebileceğine odaklı bir biçimde kurulan ebeveyn destek gruplarının sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı ebeveyn destek grupları aracılığıyla yetkilendirilen ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) sayısı.

Erişim

- Toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların bir sonucu olarak bir eğitim hizmeti/programına katıldığını bildiren risk altındaki öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımlara dayanarak çocuklar ve ergenlerin eğitime devamının sağlandığını/teşvik edildiğini bildiren ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Küçük çocuklara yönelik okulöncesi ya da çocuk bakımı hizmetine [iş karşılığı para, PSD, sağlık hizmetleri, beslenme hizmetleri, vb.] dayanarak diğer acil durum hizmetleri/programlarına [geçici öğrenme alanları, ev sahibi okullarda anaokulu, topluluk merkezlerinde çocuk bakımı sağlanması] erişim sağladığını bildiren ebeveyn/bakımdan sorumlu kişilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- Erişimi teşvik etmek adına oluşturulan toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların [nakit transferi yardımı, toplumsal cinsiyete duyarlı okula dönüş kampanyaları] sayısı.
- Küçük çocuklar için oluşturulan okulöncesi ya da çocuk bakımı seçeneklerinin sayısı.

⚠️ Ergenlerin (o/k) eğitim başarısını desteklemek için ergenler (o/k) için toplumsal cinsiyete duyarlı ve yaşa uygun geleneksel olmayan eğitim girişimleri

- ⚠️ Toplumsal cinsiyete duyarlı hizmetlere erişim sağladığını bildiren risk altındaki¹⁵ ergenlerin (o/k) sayısı [uygun olduğu biçimde ekleyiniz: yaşam becerileri ve imkanlar, alternatif eğitim, hızlandırılmış eğitim, akran oğlan ve kız çocuk kulüpleri, mesleki ve teknik eğitim (MTE), vb.].
- ⚠️ Toplumsal cinsiyete duyarlı içerikler de dahil oluşturulan yaşa uygun [daha fazlasını ekleyiniz: yaşam becerileri ve imkanlar, alternatif eğitim, hızlandırılmış eğitim, akran oğlan ve kız çocuk kulüpleri, mesleki ve teknik eğitim, vb.] sayısı.

Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretmen istihdamı ve eğitimi

Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretmen istihdamı

- Kriz bağlamlarında kadın öğretmenlere yönelik alternatif yetkinlikler kapsamında istihdam edilen eğitim çalışanlarının (k) yüzdesi.
  - İstihdam edilen eğitim çalışanlarına (e/k) ilişkin değişimin yüzdesi.
  - Aynı iş için toplumsal cinsiyete göre eşit/adil ücret alan eğitim çalışanlarının (e/k) sayısı.
  - ⚠️ Eğitim bakanlığı ve üniversiteler ile eğitim çalışanı (k) açığın olduğu durumlarda istihdam ve işte kalışı artırmayı hedefleyen ortaklıkların mevcudiyeti.
Not: Kadın eğitim çalışanlarına ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı ulaşım seçeneklerine yönelik göstergeler için bkz.:
- Kriz bağlamlarında kadın öğretmenlerin istihdamında alternatif yetkinliklerin belirlenmesi.
  - Eğitim çalışanlarının toplumsal cinsiyete duyarlı ve eşitlikçi bir biçimde istihdamına yönelik kılavuz ve standartların bulunması.
  - Güvenli konaklamanın sağlandığı (gerektiğinde risk tespitleri yapıldıkça) eğitim çalışanlarının (k) sayısı.

✖️ 5.2: Tesis ve hizmetler

Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim materyallerinin ve öğretim programının hazırlanması

- ⚠️ Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programına erişen eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- ⚠️ Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim materyallerine erişen/bunları kullanan eğitim çalışanı (e/k) ve öğrencilerin (e/k) yüzdesi ve sayısı.
- ⚠️ Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, toplumsal cinsiyet önyargıları ve toplumsal cinsiyet normlarının değerlendirildiği (konu türüne, eğitim kademesine ve öğrenme ortamına göre ayrıştırılan), tüm eğitim kademelerinde gözden geçirilen öğretim programı sayısı.
- ⚠️ Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, toplumsal cinsiyet önyargıları ve toplumsal cinsiyet normlarının değerlendirildiği ve tüm eğitim kademelerinde gözden geçirilen eğitim materyallerinin sayısı.
- ⚠️ Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim materyallerinin nasıl hazırlanacağı ve kullanılacağı ve toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programının nasıl uygulanacağı kapasitesine sahip eğitim çalışanlarının (e/k) sayısı.

15 "Risk altında" tanımı bağlama özgüdür ve şunları içerebilmektedir: erken yaşta evlilik, ortaöğretim ve yükseköğretim çağındaki anneler, zorla silahlandırma, eğitime yönelik saldırılar, okul terki, çocuk işçiliği.

Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretmen eğitimi ve süperzasyonu

- Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaları kullandığı gözlemlenen eğitim çalışanlarının (e/k) yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaları kullandığı bildirilen eğitim çalışanlarının (e/k) yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaları/yöntemleri kullanan en az bir öğretmeni olduğunu bildiren öğrencilerin (e/k) yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı yetkinliğe sahip eğitim çalışanlarının (e/k) sayısı.¹⁶
- Özellikle toplumsal cinsiyete duyarlı/duyarlı pedagoji uygulamaları konusunda yetkin eğitim çalışanlarının (e/k) sayısı.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaların entegre edildiği devlet ve/veya kalkınma ortaklarının öğretmen süpervizyonu araçlarının/protokollerinin sayısı.
- Eğitim Yönetimi Bilgi Sistemi (EYBS) ya da diğer izleme mekanizmaları toplumsal cinsiyete duyarlı göstergeler içermektedir.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar konusunda kapasiteye sahip öğrencilerin (e/k) yüzdesi.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ulusal ve yerel düzeyde ADE koordinasyonunun ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi

- Toplumsal cinsiyete duyarlı konuları ADE program yaklaşımına entegre eden kuruluşların [örn., kümelenme/eğitim çalışma grupları, kalkınma ya da devlet ortakları] yüzdesi.
- ADE program yaklaşımında toplumsal cinsiyete duyarlı konuları yansıtma kapasitesinin arttığını bildiren [uygun olanları ekleyiniz: örn., küme/eğitim çalışma grupları, kalkınma ya da devlet ortakları] paydaşların (e/k) yüzdesi.
- Toplumsal cinsiyet konularına [örn., bir toplumsal cinsiyet odak kişinin mevcudiyeti, proje teklifleri, çerçevesi, stratejileri ve operasyonel belgelerin toplumsal cinsiyet bakış açısı ile gözden geçirilmesi vb.] dikkati de içeren, ulusal ve yerel düzeyde (yeniden) oluşturulan koordinasyon mekanizmalarının sayısı.
- ADE kapsamında toplumsal cinsiyet duyarlılığı, kapsayıcılık ve korumaya yönelik en iyi/gelişen uygulamalara dair uygulayıcılara yönelik bilgi setlerinin sayısı.
- ADE program yaklaşımlarında toplumsal cinsiyete duyarlı konuları yansıtma kapasitesine sahip [uygun olanları ekleyiniz: örn., küme/eğitim çalışma grupları, kalkınma ya da devlet ortakları] paydaşların (e/k) yüzdesi.

16 Bu, örneğin şunları içerebilmektedir: toplumsal cinsiyete duyarlı kadın öğretmen eğitimi konuları; küçük çocukları olan ve/veya emziren öğretmenlerin çocuk bakımı ve emzirme imkanlarına erişimi için kadın öğretmenlerin uygun/güvenli konularının göz önünde bulundurulması, erkek partnerlerin saha dışı [seyahat gerektiren] eğitime duyarlı hale getirilmesi ve katılımı teşvik etmek için eğitimlerde kadın ve erkek akran gruplarının oluşturulması, vb. içermektedir.

Doğrulama yöntemi örnekleri

Tablo 6.3.3 "doğrulama araçları" ya da toplumsal cinsiyete duyarlı göstergelere için veri toplama yollarını önermektedir. Veri toplama, planlı değerlendirmeler (ihtiyaç tespitleri, temel araştırma ve son test) gibi bir ya da birden çok kez yapılabilir. Sunulan örnekler ADE strateji türüne göre düzenlenmiştir. Doğrulama araçlarının bağlama uyarlanması gerekmektedir ve birden çok stratejiyle örtüşebilmektedir. Doğrulama aracı olarak önerilen mevcut veri setlerinin (örn., eğitim kademelerinde kayıtlar), henüz hazırlanmadıysa cinsiyete, yaşa ve eğitim sistemi düzeyine göre ayrıştırılması gerekebilmektedir.

Tablo 6.3.3: Doğrulama yöntemi örnekleri

Toplumsal cinsiyete duyarlı koruma ve iyi olma hali önlemleri
<ul style="list-style-type: none">
• Şikayet ve sevk işlemleri için kullanılan mekanizmaların kayıtları.
• Önleme girişimlerinin kayıtları (örn., eğitim programları, toplumsal farkındalığın artırılması).
• Toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale mekanizmalarından (örn., toplumsal cinsiyete dayalı eğitime saldırıları bildirmek için) gelen kayıtlar, uygulama planları ya da izleme kayıtları ve raporları.
• Toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planları kayıtları, eylem/uygulama planları ya da izleme kayıtları ve raporları.
Altyapı ve hizmetler/erişim
<ul style="list-style-type: none">
• Kız ve oğlan çocukların okula güvenli ulaşımını gösteren toplumsal cinsiyete duyarlı posterler gibi ulaşım ağlarından elde edilen kanıtlar.
• Ulaşım şirketleri, okullar ve toplum liderleri arasında toplumsal cinsiyete duyarlı ulaşım konusunda karşılıklı konuşma olduğuna yönelik toplantı tutanakları gibi kanıtlar.
• Kız ve oğlan çocuklar için güvenli ulaşımı sağlama listesi (örn., sadece kız veya sadece oğlan çocukları taşıyan otobüsler, yürüyüş grupları).
• Ödemelerin/öğrenci katılımının ve ilerleme kayıtları gibi nakit transferi programına ilişkin kanıtlar.
• Okul beslenme programı gibi gıda ve beslenme dağıtımına ilişkin kanıtlar (listeler, dağıtım listeleri, vb.).
• Sırt çantaları ya da diğer eğitim materyalleri seti (listeler, dağıtım listeleri, vb.).
Sosyokültürel ve toplumsal cinsiyet normlarının ve eğitimin önündeki engellerin değerlendirilmesi
<ul style="list-style-type: none">
• SMS ya da radyo mesajlarının yayımlama zamanı, mesajlaşma sıklığı ve iletilen mesajların ana hatlarıyla birlikte kayıtları.
• Katılım, sıklık ve tartışma konularını içeren topluluk diyalogu kayıtları.

Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretmen istihdamı ve eğitimi

- Okul/eğitim merkezi raporları.
- Okul ve/veya topluluk düzeyindeki kayıtlar (verilerin cinsiyet, yaş ve eğitim sistemi düzeyine göre ayrıştırılması gerekebilmektedir).
- Eğitim çalışanları (e/k), öğrenciler (e/k), ebeveynler/bakımdan sorumlu kişiler (e/k) ya da topluluk liderleri (e/k) ile odak grup tartışmaları.
- Eğitim çalışanları (e/k), öğrenciler (e/k), ebeveynler/bakımdan sorumlu kişiler (e/k) ya da topluluk liderleri (e/k) ile görüşmeler.
- Grup kompozisyonu ve faaliyetlerine dair tutanak ya da kayıtların kopyaları.
- İzleme ziyaret raporları.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programı ya da kullanılan eğitim materyalleri (örn., okul temelli TCDŞ eğitimi, toplumsal cinsiyete duyarlı hızlandırılmış eğitim programının hazırlanması, toplumsal cinsiyete duyarlı PSD, toplumsal cinsiyete duyarlı okul iyileştirme planı eğitimi, toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı ve erken müdahale eğitimi, toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar).
- Veli-öğretmen işbirliklerinden, okul yönetim komitelerinden ya da diğer okul yönetim yapılarından toplanan toplantı tutanakları ve katılım kayıtları (e/k).

Toplumsal cinsiyete duyarlı ulusal ve yerel düzeyde ADE koordinasyonunun ve uygulama kapasitesinin güçlendirilmesi

- Strateji, proje teklifi, sonuç çerçevesi, değişim teorisi, bütçe, finansman kriteri, ortaklık anlaşması, kapasite geliştirme çabası ve uygulama planlarının incelenmesi.
- Ulusal ve yerel düzeyde (eğitim alt sektörleri ve sektörlerarası) koordinasyon mekanizmaları (örn., e/k ve kurum türü - kadın, gençlik örgütleri, vb.).
- Bağımsız ürünler olarak elde edilen vaka çalışmaları/gözden geçirme ve en iyi uygulamaları içeren çıktıların değerlendirilmesi ya da toplumsal cinsiyete duyarlı/eşitlikçi yaklaşımların ADE'ye erişim, eşitlik ve niteliğe etkisine yönelik değerlendirmelerin bir parçası.

Ek okuma listesi

- ECW (2020) ECW Gender Equality 2019-2021. Policy and Accountability Framework
- ODI (2015) Changing Gender Norms: Monitoring and Evaluating Programmes and Projects
- Global Working Group to End School-Related Gender-Based Violence (2018) A Whole School Approach to Prevent School-Related Gender-Based Violence: Minimum standards and monitoring framework,
- Washington Group on Disability Statistics (2016) Question Sets.

7. Etkilenen kitleye karşı sorumluluk

© UNICEF/UN033685/Arcos
Manabi Tabuga'daki ETEP'te yaklaşık 285 çocuk eğitim görüyor. 16 Nisan
2016'da Ekvador'da meydana gelen depremde çok sayıda okul ve lise hasar
gördü. Bu okulların öğrencileri UNICEF'in kurduğu çadır-okullarda eğitimlerine
devam edebildi.

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar – Topluluk katılımı Standart – Katılım Topluluk üyeleri, eğitim müdahalelerinin analizi, planlanması, tasarlanması, uygulanması, izleme ve değerlendirilmesine aktif, şeffaf ve ayırım gözetmeksizin katılmaktadır.
Birincil kullanıcılar	Ulusal ve yerel düzeyde <ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri – tüm kuruluşlar • Küme koordinatörleri, Yerel Eğitim Çalışma Grubu ve diğer eğitim işbirliği grubu koordinatörleri • Eğitim çalışanlar
Aracın amacı	ADE program döngüsü boyunca öğrenciler, bakımdan sorumlu kişiler, yerel düzeydeki hükümet yetkilileri, okul, ve dini liderler de dahil çeşitli eğitim paydaşlarıyla toplumsal cinsiyete duyarlı müzakerelerin yürütülmesine ilişkin bir kontrol listesinin sağlanması.

Giriş

Kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkekler toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'ye katılma ve uygulayıcıları sorumlu tutma hakkına sahiptir. Müdahalelerin zaman içerisinde tüm paydaşların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi adına söz konusu hakların korunmasını sağlamak temelde önem taşımaktadır.

Önemli Bilgiler

Kapsayıcı, yaşa uygun ve toplumsal cinsiyete duyarlı katılım ve hesap verebilirlik; bir müdahalenin tasarlanması ve sunulması sürecinde kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve tanımlanması ve seslerinin ve görüşlerinin hesap verebilir şekilde duyulmasını sağlamaktadır. Ergen kız ve oğlan çocuklar da dahil insanlar kendi yaşamlarının uzmanıdır. Tüm öğrencilerle anlamlı bir biçimde etkileşim kurulması ve onların ihtiyaçlarının ve endişelerinin dinlenmesiyle ADE programları eğitimde karşılaştıkları engeller ve güçlükleri aşmayı sağlamaktadır.

Çeşitli araçlar, ADE programlaması kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı topluluk katılımı ve müzakereyi kolaylaştırmanıza yardımcı olabilmektedir. Bunlara; anketler, görüşmeler, topluluk tartışmaları, kesit gözlem veya tarama yürüyüşü, sorun ağaçları, öykü anlatımı ve haritalama çalışmaları da dahildir. Söz konusu yaklaşımların tüm paydaşlara saygı gösteren kapsayıcı ve katılımcı İVD süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olması gerekmektedir.

6: İzleme ve değerlendirme

Kutu 7.1: Akut durumlarda kız çocukların katılımı için kontrol listesi

Güney Sudan'da Women's Refugee Council (Kadın Mülteci Konseyi), Action against Hunger International (Açlığa Karşı Uluslararası Hareket) ve Population Council, acil durumlarda ergen kızların katılımı ve onlara karşı sorumluluğu artırmaya yönelik bir yaklaşıma dair bir pilot uygulama gerçekleştirmiştir. Katılımcının yönlendirdiği odak grup tartışmaları, toplumsal cinsiyet analizi matrisi ve mobil teknolojiler aracılığıyla saha değerlendirmeleri, acil durum hizmetlerinin sunumuna ve daha sonraki aşamadaki hedefli programlamanın tasarımına bilgi sunabilecek operasyonel verileri hızlı bir biçimde sağlamaktadır.

"I'm Here" ("Buradayım") Yaklaşımı, acil durumlarda ergen kızlara ilişkin verilerin toplanması ve sürece katılımlarının sağlanması adına kanıta dayalı bir kontrol listesi sunmaktadır. Söz konusu yaklaşımın uygulanması sırasında birden fazla paydaşın aynı soruları sormadığından emin olmak ve ergen kızlar ile çalışanlar tarafından koruma standartlarına ve davranış kurallarına uyulduğundan emin olmak için paydaşlar ile işbirliği yapınız:

- Yerinden edilmiş ergen kızların yoğunlaştığı ve krizden etkilenen belirli topluluğu tespit ediniz. İnsani yardım paydaşlarının acil durum bilgileri ve hizmetleri sağladığı önemli hizmet noktalarının haritasını çıkarınız.
- Kız çocuk evrenini görünür hale getiriniz: ergen kızların, örneğin yaş, evlendirilmiş olup olmama, eğitim, refakat durumu ve çocuk sahibi olup olmama, vb. gibi temel kırılabilirlik ve kapasite kategorilerine göre sınıflandırınız.
- Benzer kırılabilirliklere ya da kapasitelere sahip ergen kız çocuklarla grup toplantıları düzenleyiniz. Kız çocukların temel ihtiyaçları, korkuları ve korunmaya ilişkin endişelerine dair bilgi edinmek ve yerinden edilmenin olumsuz sonuçlarının üstesinden gelmelerine ve şiddete maruz kalma risklerini azaltmalarına yardımcı olmak adına ihtiyaç duyulan yaşamsal bilgi, beceri ve kaynakları not etmek için söz konusu toplantıları kullanınız.
- Krizden etkilenen bölgedeki kız çocuklara müdahalede bulunan, kız çocukların yaşamsal önem taşıyan bilgi ve hizmetleri hemen öğrenip alabileceği ve hedefe yönelik, kaynak geliştirici desteklerden mümkün olan en kısa sürede yararlanabileceği güvenli fiziksel alanlar oluşturmak gibi özel planlar hazırlayınız.
- Ergenlere duyarlı acil durum müdahalesi, stratejiler, göstergeler ve haklar çevresinde insani yardım sektörleri ve yerel paydaşlardan destek toplayınız.
- İnsani müdahale ve kurtarma çalışmalarını desteklemek ve yönlendirmek adına ergen kızların kapasitesini ve benzersiz özgünlüklerini kullanınız

Temel kaynaklar

INEE (2019) Guidance Note on Gender kaynağı, toplumsal cinsiyete duyarlı katılım ve hesap verebilirlik konularında kapsamlı bir rehberlik sağlamaktadır (s. 29 ve devamı).

Tablo 7.1'deki kontrol listesi, INEE Kılavuz Notunu tamamlayıcı olarak ADE program döngüsü boyunca katılımı toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirmek için atılabilecek basit ve pratik adımları içermektedir.

Tablo 7.1: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirliğin, ADE program döngüsünün her bir aşamasında desteklenmesi için adımlara ilişkin kontrol listesi

Adımlar	
Tüm ADE program döngüsü adımları	
☐	Program döngüsü boyunca katılımın değerlendirilmesi Aşağıdakiler de dahil, program döngüsünün tüm aşamalarına etkilenen kitlenin katılmasını sağlayınız: <ul style="list-style-type: none"> • değerlendirmelerin tasarımı ve yürütülmesi, • yerel proje/stratejik planlama ve tasarım çalışmaları, • izleme protokolünün tasarımı, • izleme ve değerlendirme faaliyetleri. Bunun gerçekleştirilmiş olmaması durumunda eksik olan nedir? Neden? Bu konuyu nasıl değerlendirmeyi düşünüyorsunuz?
☐	Katılım ve koruma Katılımcı faaliyet ve olanaklarının kız çocuklar ve kadınların ya da oğlan çocuklar ve erkeklerin korunmasını riske atmamasını sağlayınız. Örneğin, toplantılar erişilebilir, güvenli ve koruyucu alanlarda mı gerçekleştiriliyor? İhtiyacı olanlara ulaşım olanağı sağlanıyor mu? Çocuk bakımı hizmeti gerekiyor mu?
☐	Katılım ve katılımcılara ödemeler <ul style="list-style-type: none"> • Erkek ve kadın katılımcılara katılımları için bütçe ayırınız ve ücretlerini ödeyiniz. • Finansal ya da aynı tazminatı ayarlayınız.
İhtiyaç tespiti ve analizi	
☐	Etkilenen kitle için paydaş analizinin gerçekleştirilmesi <ul style="list-style-type: none"> • Kitle kimlerden oluşmaktadır (kişi sayısı, toplumsal cinsiyet)? • Kitlenin üyeleri kaç yaşındadır? Ötekileştirici etmenler kitleyi ne düzeyde ve nasıl etkilemektedir (örn., engellilik durumu, yaş ve toplumsal cinsiyet açılarından)? • Kitleyle etkileşimi nasıl sağlamayı ve yaklaşımları toplumsal cinsiyet ve yaşa göre değiştirmek adına hangi adımları atmayı düşünüyorsunuz?
☐	Katılımcıların erişilebilirliği <ul style="list-style-type: none"> • Ulaşması daha zor olan kişiler (örn., engelli bireyler, dilsel azınlıklar) de dahil, toplumun farklı kesimlerine ulaşmak için çaba gösteriniz. • Refakatsiz çocuklar ya da iletişim engeli bulunan ergen kız çocuklar gibi dışlanmış kişi ve gruplara ulaşınız. • Sınıf, etnik köken, cinsel yönelim, din, okuryazarlık ve yaş gibi etmenlerin erkeklik ifadelerini nasıl şekillendirdiği ve farklı erkek grupları için farklı güç ve ötekileştirme deneyimlerini nasıl ürettiğini düşününüz. Söz konusu çeşitliliğin erkek ve oğlan çocukların katılım potansiyelini nasıl etkilediğini değerlendiriniz. • Farklı yaş, etnik köken ve potansiyele sahip yerel ve taban topluluklardan erkek ve kadın liderleri, dışlanmış gruplara (örn., gençlik grupları, kadın sendikaları) ulaşmak için danışma ve destek konularında bir araya getiriniz. • Katılım davetlerinin açık bir biçimde ifade edildiğinden emin olunuz ve gerekli olanları, kişilerin birlikte oluşturma faaliyetlerine dahil olma yollarını ve çalışmanın yürütülme nedenini açıklayınız. • Katılım için iri harflerle baskı, Braille alfabesi ve sesli versiyon gibi erişilebilir formatlarda davetiyeler hazırlayınız. • Potansiyel katılımcılara bilgilerin nasıl kullanılacağını ve gizli kalacağını açıklayınız.

Stratejik planlama

- Etkilenen kitlenin ADE planlamasına katılımının sağlanması**
  - Çocuklar da dahil, erkek ve kadın öğrencileri kendilerini etkileyen eğitim programlarının planlanmasına katılmaya davet ediniz. Örneğin, diğer sorumluluklar ışığında sınıflar için en iyi zamanlama, teknik ve mesleki becerileri kazanma istekleri, güvenli eğitim ortamları, eğitime erişimin önündeki engeller vb. konulara ilişkin danışınız.
- Mevcut programların katılımcı bir değerlendirmesinin yapılması**
  - Henüz gerçekleştirilmemiş olması durumunda, toplumsal cinsiyet duyarlılığı açısından mevcut programların etkinliği konusunda farklı yaş ve toplumsal cinsiyet kapsamındaki paydaşlar ile bir topluluk müzakeresini gerçekleştiriniz.
  - Katılımcıları, programların toplumsal cinsiyete duyarlı oluşunun ihtiyaçların karşılanması açısından en etkili ve/veya yararlı olandan en az etkili ve/veya yararlı olana doğru sıralayarak değerlendirmeye davet ediniz.
  - Değerlendirmenin odağı program bileşenlerince belirlenecektir; ancak, okullarda menstrüel hijyen yönetimi, ergen kızların güçlendirilmesine ilişkin mesleki ve teknik eğitim, okul dışında olan erkek ve kadın öğrenciler için şartlı nakit transferleri ve genç kız ve erkeklerin toplumsal cinsiyete duyarlılık teşvikini sağlamak için ebeveyn destek oturumlarını içerebilmektedir.

Uygulama

- Katılımcı analizi**
  - Kız ve oğlan çocuklar/kadın ve erkekleri kendilerinin ya da başkalarının neden eğitime erişemediği ya da neden eğitim ve öğrenim yoluyla öğrenemediği ya da ilerleme gösteremediği konularındaki tartışmalara dahil ediniz.
  - Katılımcıları çözüm önermeye davet ediniz ve bunların program planlamasına girmesini sağlayınız.
  - Ebeveynlere, kız ve oğlan çocukların bakımından sorumlu kadın ve erkeklerle, genç kadın ve erkeklerle eğitim programlama konusunda danışınız.
  - Erkek ve oğlan çocuklar, kız çocuklar ve kadınlara yönelik eğitim programlarına akran ve müttefik olarak katılmaya teşvik ediniz.
  - Zararlı toplumsal cinsiyet normlarının pekiştirilmemesini ve kadın liderliğinin teşvik edilmesini sağlamak adına erkeklerin faaliyetlere katılımına ilişkin kız çocuklar ve genç kadınlara danışınız.
  - Söz konusu çalışmayı desteklemek adına erkek ve kadın topluluk liderlerini görevlendiriniz.
- Uygulama: Akranlar arası katılım ve hesap verebilirlik**
  - Program katılımcıları arasında karşılıklı desteğe katkı sunmak ve program uygulayıcılarına biçimlendirici geri bildirim ve hesap verebilirlik için kız çocuklar/genç kadınlar ve oğlan çocuklar/genç erkekler arasında akran değerlendirme grupları kurunuz.

İzleme ve değerlendirme

- Katılımcı İvD**
  - Program etkililiğine yönelik izleme faaliyetleri ve araştırmalar gerçekleştirmek için kız ve oğlan çocuklar ve/veya genç kadın ve erkeklerle birlikte çalışınız.
  - Geri bildirim olanakları erkek ve kadın öğrencilerin özgünlüğünü ve katılımını nasıl teşvik edecektir?

Kaynakları harekete geçirme

- Katılıma kaynak sağlanması**
  - Program tasarımı ve uygulamasına kız çocuklar ve kadınların katılımı için bağışçı desteğini belirleyiniz.
  - Bu çalışmayı destekleyecek fonları belirleyiniz.

Hazırlık

Katılımcı yaklaşımlar kapsamında çalışan kapasitesi

- Daha önce eğitim almamış çalışanlar ve uygulama ortaklarına toplumsal cinsiyete duyarlı katılım ve hesap verebilirlik konularında eğitim veriniz.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı katılım ve hesap verebilirliği yönetmek için özel olarak çalışanların rolleri ya da görevlerini belirleyiniz.

Ekip kurulumu ve katılımı

- Katılımcı faaliyetleri yürüten ekipler ve uygulayıcı ortaklar içerisinde toplumsal cinsiyet dengesini sağlayınız. Aynı cinsiyetten oluşan gruplarda kolaylaştırıcılık için çalışanların veya danışmanların mutlaka aynı cinsiyetten olması gerektiğini unutmayınız. Kadınların güçlendirilmesi ya da olumlu erkeklik rolleri konusunda rol modeli olacak (ya da bu bağlamda çalışan kapasitesinin oluşturulması) çalışan ve danışmanların istihdamı iyi bir uygulamadır. Yeterli düzeyde süpervize edilen akran kolaylaştırıcılar ile çalışmak da etkili bir stratejidir. ¹

Kutu 7.2: Erkeklerin ve oğlan çocukların dahil edilmesi

Toplumsal cinsiyet normu değişimi üzerine tek cinsiyetli tartışma grupları

“Tek cinsiyetli tartışma grupları, katılımcıların toplumsal cinsiyet normu değişimine dair etkileşimi için yararlı bir yaklaşım olabilmektedir. Söz konusu yaklaşım uzun süredir kız çocuklar ve kadınlarda kullanılmaktadır ve oğlan çocuklar ve erkeklerde de giderek yaygınlaşmaktadır. Yalnızca erkekler için özel alanların erkeklerin kadınlar üzerinde iktidarını sürdürme konusunda kendilerine miras kalan rollerin sorgulanmadan bırakıldığı yerler olmaması gerektiğinin belirtilmesi gerekmektedir. Bunun yerine, yalnızca erkekler için özel alanların erkekler ve oğlan çocukların kendilerini ayrıcalıklı kılan normları sorgulayabileceği ve onlara meydan okuyabileceği, aynı zamanda erkek olmanın toplumsal cinsiyete dayalı güçlüklerini keşfetme olanağı sunabileceği yerler olması gerekmektedir. Bunu yapmak adına yetkin bir kolaylaştırıcı, grubun erkekliğin kırılğan yönlerine ilişkin açılmasına yardımcı olmayı ve söz konusu kırılğanlıkları maskeleyen arzusunun kadına yönelik şiddet ve güvenli olmayan cinsel uygulamalar gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olan davranışların itici güçlerinden biri olabileceğini keşfetmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.”²

Living Peace ve paydaş analizleri

The Living Peace Programme in Democratic Republic of Congo was developed as a result of stakeholder analysis. Key findings from the stakeholder analysis included the need to:

- Çatışma olmayan durumlarda cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin (erkekler ve kadınlar arasında derinlere kök salmış güç eşitsizlikleri) kökenlerinin ve aynı zamanda bunların çatışmalar kapsamında nasıl daha da kötüleştiğinin değerlendirilmesi,
- Toplumsal bağlantı, benlik duygusu ve olumlu bir erkeklik tanımının yeniden inşa edilmesi,
- Erkeklerin toplumsal cinsiyete özgü başa çıkma mekanizmalarının değerlendirilmesi (şiddet, alkol kullanımı ve yoksunluk dahil),
- Erkeklerin eşlerine ve çocuklarına karşı şiddet uygulamalarını artıran travma deneyimlerinden kurtulmasına yardımcı olunması.³

1 See ICRW et al (2019) *Engaging Men and Boys to Promote Gender Equality Through Education Workshop Outcome Report*, p.15

2 ICRW et al (2019) *Engaging Men and Boys to Promote Gender Equality Through Education Workshop Outcome Report*, p.11

3 Hassink, A. (2015) *‘Living Peace: From Conflict to Coping in Democratic Republic of Congo’*, EMERGE Case Study 7, Promundo-US, Sonke Gender Justice and the Institute of Development Studies.

Kutu 7.3: Araştırmaya ergen kızların katılımı: önerilen araçlar

Toplumsal Cinsiyet ve Ergenler: Global Evidence (GAGE) araştırmacıları, Filistin, Ürdün ve Lübnan'daki ergen kız çocukların katılımını sağlamak adına katılımcı yaklaşımlar kullanmıştır. Amaç, çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki ergenlere (ve özellikle ergen kız çocuklara) yönelik hizmetlerin mevcudiyeti, uygunluğu, etkileri ve niteliğine ilişkin söz konusu ergenlerin, onlara bakmaktan sorumlu kişilerin, hizmet sağlayıcıların ve diğer ilgili katılımcıların bakış açılarından daha fazla bilgi edinmektir.

Ergen kız çocuklarla çalışmak için önerilen araçlar aşağıdaki gibidir:

- Ergenlere ilişkin hizmetlerin çevrimiçi haritalandırılması,
- Günlük programlar,
- Ergenlere ilişkin hizmetler için tartışma hakkında kısa öyküler,
- Ergenlerin yaşamlarına yönelik fikir sahibi olma konusunda nesne tabanlı görüşmeler,
- Karar vericilik çalışması,
- Çalışma yapmaktan endişe duyma,
- Zaman çizelgesi,
- Nesiller arası görüşmeler,
- Yansıtma çalışması,
- Topluluk puan kartları.

Kapsamlı rehberlik ve araç kullanımına yönelik örnekler de dahil, daha fazla bilgi için bkz.: Jones, N., Gercama, I., Presler-Marshall, E. ve Hamad, BA, (2017) [Adolescent perspectives on services and programmes in conflict-affected contexts. A participatory research toolkit](#), GAGE.

Temel Kaynaklar

Global Education Cluster (2019) [Guide to Coordinated Education in Emergencies Needs Assessments and Analyses](#). Bu kaynak, çocuklara ilişkin bir araştırmanın yürütülmesi sırasında ortaya çıkan etik değerlendirmelere ilişkin rehberlik içermektedir.

GEC (2019) [Considerations for Protection Against Sexual Exploitation and Abuse & Gender-based Violence in Education in Emergencies Needs Assessments. Checklist](#)

Tablo 7.2: Toplumsal cinsiyet sürekliliği – topluluğa danışma örnekler

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı/ eşitsizliği

Hiçbir katılımcı faaliyet için kız çocuklara danışılmamaktadır.

Toplumsal cinsiyet körlüğü

Katılımcı faaliyetlere davetler, geniş bir katılımcı kitlesine ihtiyaç duyulması koşulu aranmaksızın gerçekleştirilmektedir. Yalnızca erkekler ve oğlan çocuklar gelmektedir.

Toplumsal cinsiyet farkındalığı/ hassasiyeti

Kadınlar ve kız çocuklar belirlenmekte ve danışma sürecine uzun süreli katılmaya davet edilmektedir. Erkekler ve oğlan çocuklar da danışma sürecine uzun süreli katılım için belirlenmekte ve uygun olduğunda karma cinsiyet gruplarına danışılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet duyarlılığı

Kadınlar ve kız çocuklar danışma sürecine uzun süreli katılım için belirlenmekte, güvenli ve koruyucu alanlar ve katılıma ilişkin çocuk bakımı ve ulaşım desteği sağlanmaktadır. Erkekler ve oğlan çocuklar/kadınlar ve kız çocuklarla katılım ve işbirliği için etkileşim halinde olunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet dönüştürücülüğü

Kız çocuklar ve kadınların katılımcı faaliyetlere aktif bir biçimde katılımı ve liderliği, erkekler ve oğlan çocukların müttefik, ortak, işbirlikçi ve yardımcı olarak desteği ile sağlanmıştır. Kız çocuklar ve kadınlar katılımdan keyif almakta, yararlanmakta ve buna öncelik vermektedir.

Further reading

- CARE (2009) [The Power to Lead: A model for adolescent girl leadership](#)
- INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#)
- IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#). See pp. 81-87 on Participation
- Jones, N., Gercama, I., Presler-Marshall, E. and Hamad, BA,(2017) [Adolescent perspectives on services and programmes in conflict-affected contexts. A participatory research toolkit](#), GAGE
- ICRW et al (2019) [Engaging Men and Boys to Promote Gender Equality Through Education Workshop Outcome Report](#)
- The Men Engage Alliance (2014) [Accountability Standards and Guidelines](#)
- The Men Engage Alliance (2018) [Accountability Training Toolkit: Second Edition](#)
- Save the Children (2014) [A Toolkit for Monitoring and Evaluating Children's Participation](#) (altı kitapçık).
- Save the Children (2018) [Adolescents in Humanitarian Contexts](#). Bu interaktif kurs, insani yardım bağlamlarında ergenler ile çalışırken ve ergenlerin kim olduğuna ve onlarla çalışmanın neden önemli olduğuna yönelik daha iyi bir anlayış kazanırken uygulayıcılar için en iyi uygulamalar konusunda rehberlik sağlamaktadır.
- Plan (2018) [Empowering and Protecting Adolescent Girls During Disasters and Emergencies](#)
- Wilton Park (2018) [Addressing the needs of adolescent girls in humanitarian settings, Monday 2 – Wednesday 4 July 2018. Report.](#)

8. Hazırlık ve koordinasyon

© UNICEF/UN0218551/Harris

15 yaşındaki Esther, Dominika'nın 73 okulunda kasırga sezonuna hazırlanan çok sayıda öğrenciden biri. Avrupa Komisyonu tarafından UNICEF ve IsraAID ortaklığıyla finanse edilen bir girişim kapsamında, her okul afete hazırlık planı geliştiriyor. Esther için bu iyi bir gelişme. "Okulumu, evimi ve çevremi nasıl güvende tutabileceğime dair bilgiler alıyorum."

Hazırlık, kurumsal toplumsal cinsiyet kapasitesi ve risk tespiti, ADE program döngüsünün beş önemli adımı için zemin teşkil etmektedir. Bu bölümde, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlamanın söz konusu bileşenlerine ilişkin rehberlik ve araçlar sağlamaktadır.

8. bölümde aşağıdaki araçlar bulunmaktadır:

8.1. ADE’de toplumsal cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi

8.2. Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: 1. Bölüm: Çalışanlar ve 2. Bölüm: Toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi

8.3. ADE’de toplumsal cinsiyet risk tespiti

8.1 ADE’de toplumsal cinsiyet - Hazırlık: koordinasyon ve bilgi yönetimi

INEE Asgari Standartlar	Etki Alanı 1: Temel standartlar – Koordinasyon Standart 1 – Koordinasyon Eğitime yönelik koordinasyon mekanizmaları bulunmakta ve nitelikli eğitime erişimi ve bunun sürekliliğini sağlamak için çalışan paydaşları desteklemektedir.
Birincil kullanıcılar	Ulusal ve yerel düzeyde <ul style="list-style-type: none"> ADE danışmanları, uzmanlar, çalışanlar, analistler (planlama ve teknik uzmanlar) küme koordinatörleri, Yerel Eğitim Çalışma Grubu koordinatörleri
Aracın amacı	Acil durumlarda eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmek adına temel koordinasyon eylemlerinin belirlenmesi.

Giriş

Acil durumlar ve süreğen krizler kapsamında eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin etkili bir biçimde değerlendirilmesinin gerekli olduğu koşullarda ortak analiz, planlama ve hizmet sunumuna – eğitim sektörü içerisinde ve sektörler arası bağlamda – ihtiyaç duyulmaktadır.

Acil durumlarda ve süreğen krizlerde örgün eğitim koordinasyon grupları arasında eğitim kümeleri, mülteci eğitimi çalışma grupları, ADE çalışma grupları ve Yerel Eğitim Grupları (YEG'ler) bulunmaktadır. Her grup içerisinde genel olarak koordinasyonun etkin olması için belirlenebilecek farklı amaç ve üyelikler vardır. Koordinasyon sonuçları aynı zamanda söz konusu ülkenin durumuna (sosyoekonomik, politik, vb.), kriz türüne (çatışma, sağlık, kritik durum, vb.) ve krizin aşamasına (ani gelişenden uzun süreliye) göre de biçimlenmektedir.¹

Koordinasyon, insani yardım programı döngüsü boyunca gerçekleşmektedir ve her aşamanın etkililiği açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle de ADE kapsamında toplumsal cinsiyete öncelik verilmesini sağlamanın en etkili yöntemlerinden birisi, sonradan tüm süreç için bir giriş noktası olarak değerlendirilecek olan koordinasyon mekanizmalarından (özellikle de küme) yararlanmaktır. Örneğin, bir küme ekibinin toplumsal cinsiyet konusunda uygun bir biçimde eğitim görmüş ve/veya bir toplumsal cinsiyet uzmanına sahip olması durumunda söz konusu değerlendirmeler, stratejiler, finansal teklifler, faaliyetler, izleme vb. toplumsal cinsiyet bakış açısıyla gerçekleştirilmektedir.

Önemli bilgiler

ADE'de sektör koordinasyonuna öncülük eden ana paydaşlar aşağıdaki gibidir:

- eğitim bakanlığı ve/veya diğer bakanlıklar,
- eğitimi ve/veya acil durum müdahalelerini denetleyen bölgesel ve yerel kamu kurumları,
- insani yardım kümesi sektörler arası koordinasyon yaklaşımı ile OCHA (mülteciler için olmayan),
- UNHCR sektörler arası mülteci işbirliği,
- küresel ve ülke düzeyindeki eğitim kümesi yürütücülüğünde Küresel Eğitim Kümesi (genel olarak UNICEF/Save the Children liderliğindedir, ancak bağlama göre değişmektedir),
- Yerel Eğitim Grupları yürütücülüğünde, UNESCO tarafından rehberlik sağlanan ve Küresel Eğitim Ortaklığı tarafından desteklenen kalkınma işbirliği,
- paydaşlar arasında temelde daha işbirlikçi bir yaklaşımı teşvik etmek ve ek finansmanı harekete geçirmek için mevcut koordinasyonda Education Cannot Wait de dahil, bağışçı destekli koordinasyon,
- karma, bölgesel ve diğer hibrit yaklaşımlar.

1 See Nicolai, S., et. Al (2019) [Strengthening coordinated education planning and response in crises: analysis framework](#), ODI, Ekim; Executive Summary

“... programların koordine edilmesi, değerlendirilmesi, örneklendirilmesi ve uygulanması sırasında tüm paydaşların sürekli olarak şu temel soruları sorması önem taşımaktadır: Bunlar kadınlar, kız çocuklar, erkekler ve oğlan çocukların farklı ihtiyaçlarına hitap ediyor mu? Bunlar kadın ve erkekleri karar alma süreçlerine dahil ediyor ve onların kapasitesini geliştiriyor mu?”

IASC Gender Handbook, s. 84

Toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılığın – koordinasyon mekanizmalarının kendisi de dahil – tüm koordine edilmiş eğitim müdahalelerinde önceliklendirilmesi gerekmektedir.

Aşağıda önerilen adımlar, eğitim sektörü koordinasyonu kapsamında toplumsal cinsiyete yönelik ikili bir yaklaşımı desteklemektedir. Bu da eğitim sektöründe kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin desteklenmesi için hedefli adımların belirlenmesi ve uygulanması, aynı zamanda da eğitim sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliğinin iyileştirilmesi için daha sistemli bir biçimde çalışılması anlamına gelmektedir.

Adımlar

Liderlik – toplumsal cinsiyet odak kişisi

Mevcutta yoksa eğitim kümesi ya da sektör grubu içerisinde bir toplumsal cinsiyet odak kişisi oluşturunuz. Bu, ücretli ve bağımsız bir pozisyon yaratılması ya da mevcut bir çalışanın yeniden görevlendirmesi şeklinde olabilmektedir. Toplumsal cinsiyet konusunda liderlik önem taşımaktadır ve toplumsal cinsiyete ilişkin konuların koordinasyon süreçlerinde sistematik bir biçimde değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. Odak kişininin öğretim programı, güvenli okullar, öğretmen istihdamı ve savunuculuk gibi konularda çalışan teknik gruplara katılımını sağlayınız. Sivil toplum kuruluşları, özellikle de kadınların liderlik ettiği kuruluşlar, yükümlülük sahiplerine karşı hesap verebilirlik ve gerekli durumlarda ek kapasite sağlama konusunda büyük bir önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet odak kişisi, istendiğinde ulusal hükümetteki meslektaşıyla birlikte çalışabilmektedir.

Temel kaynaklar

ECW (2020) [Partnering with Women's Non-Governmental Organizations. Quick guidance](#)

Karmaşık ya da büyük ölçekli acil durumlarda daha iyi bir koordinasyon ve toplumsal cinsiyet entegrasyonu sağlamak için insani yardım koordinatörünü ve tüm kümeleri desteklemek adına çoğunlukla kurumlar arası bir toplumsal cinsiyet uzmanı görevlendirilmektedir. Eğitimde toplumsal cinsiyet odak kişinin söz konusu kurumlararası uzmandan ve sağlık, menstrüel hijyen yönetimi, su, temizlik ve hijyen (WASH), toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ), çocuk koruma, erkekler ve oğlan çocuklara ilişkin konularda çalışanlar da dahil, diğer ilgili odak kişilerinden destek alması gerekmektedir. Söz konusu temsilcilerin birlikte sektörlerarası bir toplumsal cinsiyet çalışma grubunu oluşturması gerekmektedir.

Bir erkek ve bir kadın toplumsal cinsiyet odak kişisi görevlendirmeyi düşününüz ve onlara eğitim ya da koçluk/mentorlukla kapasite geliştirme imkanı sağlayınız.

8.2: Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: çalışanlar ve toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi

Sektör ve küme planlarında toplumsal cinsiyet konuları

Eğitim kümesi iş tanımında toplumsal cinsiyete öncelik veriniz.²

İş tanımının aşağıdaki hususları içerdiğinden emin olunuz:

- Toplumsal cinsiyet odak kişisi/kişilerinin belirlenmesi ve sorumlulukların ana hatlarının belirlenmesi,
- Stratejik Danışma Grubunda toplumsal cinsiyet dengeli ve çeşitlilik içeren bir temsil,
- Kümelenme hedefleri arasında "toplumsal cinsiyet konuları ve etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik" yer almaktadır,
- Temel işlevlerinden birisi olarak INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not ile uyum ve bağlılık.

Toplumsal cinsiyet ve diğer ötekileştirme etmenlerini – yaş, engellilik durumu, etnik köken, dil ve konum, vb. – eğitim sektörü planları ve geri bildirim mekanizmalarına entegre ediniz.

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE sektör planlamasına dair kapsamlı bir rehberlik için bkz.:

3.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı geçiş eğitimi planlaması

² Örnek için bkz.: [Education Cluster at country level. Terms of Reference](#)

Sektörlerarası toplumsal cinsiyet çalışma gruplarına ya da faaliyetlerine katılım

Sektörlerarası toplumsal cinsiyet çalışma grubunun ya da ağının bulunduğu bir kriz bağlamında eğitim paydaşları sektör ya da kümenin sistematik olarak temsil edilmesini sağlamalıdır. Toplumsal cinsiyet ağının olmadığı durumlarda eğitim paydaşlarının toplumsal cinsiyet konularını diğer sektörlerarası toplantılarda gündeme getirmesi ve sektörlerarası koordineli toplumsal cinsiyete ilişkin savunuculuk yapması gerekmektedir.=

Toplumsal cinsiyeti savunan eğitim sektörü içi ve dışından sivil toplum ortaklarını belirleyiniz (örn., STÖ'ler, yerel topluluk hizmeti kurumları, öğretmen sendikaları ve erkek ve oğlan çocuklarla çalışan kuruluşlar). Yerel kadın hakları gruplarının, ağlarının ve topluluklarının koordinasyona katılımını sağlayınız.

Kutu 8.1.1: Ülke düzeyinde mevcut olan toplumsal cinsiyet çalışma grubu türleri³

- Bakanlıklararası toplumsal cinsiyet çalışma grubu,
- Hükümetin toplumsal cinsiyet görevi ekibi,
- UNDG Toplumsal Cinsiyet Tema Grubu⁴/kurumlararası/kümelerarası toplumsal cinsiyet çalışma grupları,
- Kalkınma ortakları toplumsal cinsiyet çalışma grubu,
- STÖ toplumsal cinsiyet çalışma grubu,
- Gençlik ve toplumsal cinsiyet grupları (erkek ve kadın),
- Eğitim ve toplumsal cinsiyet alt grubu.

3 Kaynak: UNDG (2018) [Resource Guide for Gender Theme Groups](#)

4 a.g.e.

Tablo 8.1.1: Eğitim sektöründe sektörlerarası koordinasyon örnekleri

Sektörlerarası birlikte çalışma
Koruma
<ul style="list-style-type: none">
Okul ve çevresinde korumaya ilişkin sıkıntıları belirlemek ve izlemek için koruma ortaklarıyla birlikte çalışınız.
Kız ve oğlan çocuklar, engelli çocuklar ve ebeveynlerini okul temelli çocuk koruma mekanizmalarına dahil ediniz (örn., çocuk hakları komiteleri, akranlararası yaklaşımlar).
Şiddet, sömürü ve istismar da dahil, korumaya ilişkin sorunlar konusunda güvenli, gizli, toplumsal cinsiyete duyarlı ve tamamen erişilebilir raporlama ve yönlendirme mekanizmaları oluşturunuz. Çeşitli ve erişilebilir formatlarda bilgi sunarak ve engelli olan ve olmayan tüm öğrencileri farkındalık oluşturmaya dahil ederek, tüm öğrencilerin bu konularda bilgi sahibi olmasını sağlayınız.
Öğretmen ve diğer eğitim paydaşlarını, kız çocuklar ve engelli çocukların hakları da dahil, çocuk koruma ve çocuk güvenliği konusunda eğitiniz. Örneğin, erişilebilir iletişim biçimleri ve kız ve oğlan çocuklara karşı istismarın belirtilerinin tanınması konusunda eğitim veriniz.
Kız ve oğlan çocukların okula gitmesini sağlayacak mekanizmalar oluşturunuz ve engelli çocuklar da dahil tüm çocukların okula ulaşım güvenliğini sağlayınız. Örneğin, “yürüyüş grupları” oluşturunuz, ulaşım sistemlerinin güvenliğini ve erişilebilirliğini geliştirmek için yerel yetkililer ile savunuculuk yapınız, okul ile ilgili TCDS risklerinin belirlenmesi ve ele alınması için kolluk kuvvetleri ve diğer TCDS paydaşları ile irtibat kurunuz.
Engelli çocuklar da dahil, okula gitmeyen kız ve oğlan çocukların tespit edilmesi ve eğitime erişimi iyileştirmeye yönelik stratejiler geliştirilmesi ve uygulanması için toplum temelli koruma paydaşlarıyla birlikte çalışınız. Örneğin, tüm çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalığı artırmak adına yerel topluluk liderleriyle birlikte çalışınız ve kız çocuklar, engelli çocuklar ve ebeveynleriyle eğitime erişiminin önündeki engelleri tartışmak için topluluk gönüllüleri görevlendiriniz.
Okullar aracılığıyla gerçekleştirilen koruma müdahalelerinin (örn., çocuk haklarına ilişkin bilinçlendirme, mayın riski eğitimi) kız çocuklar ve engelli çocuklar gibi okula gitmeyen çocuklara yönelik bir sosyal yardım bileşeni içerdiğinden emin olunuz.
Zorbalık ve tacize yönelik yaklaşımlar geliştirmek adına öğrenciler ve öğretmenlerle birlikte çalışınız. Kız çocuklar ve engelli çocukların bu dahil edildiğinden emin olunuz. Örneğin, öğretim programı dışı etkinlikler ile akran ağlarının geliştirilmesi için olanak sağlayınız, öğrencilerin liderlik ettiği zorbalık ve tacizle mücadele komiteleri kurunuz ve kız çocuklar ve engelli çocukları bu komitelere dahil ediniz.

Gıda güvenliği ve beslenme

- Eğitim fırsatlarına erişimin teşvik edilmesi ve mümkün kılınması için kız çocuklar ve engelli öğrencilere özel bir önem vererek kapsayıcı okul beslenmesine erişim için gıda güvenliği ve beslenme ortakları ile etkileşime geçiniz.
- Erkek ve kız öğrenciler için iyi beslenmenin bilişsel gelişim ve öğrenim açısından öneminin kabul edilmesi, olası engellilik durumlarının önlenmesi ve yönetimi ile sağlığın korunması için erişilebilir, beslenmeye duyarlı eğitim ve geçim programları geliştiriniz. Beslenme kaynaklı sağlık sorunlarının önlenmesi için kız çocuklara ve ergen yaşta anne olanlara ulaşınız.

Sağlık

- Engellilik durumlarının değerlendirilmesi ve taranması, uzmanlara yönlendirme ve yardımcı cihazlar/donanımın dağıtımı, takibi ve tamirine ilişkin sağlık çalışanlarının desteğini alınız. Öğrenciler ve topluluk üyeleri için (hamilelik, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, HIV/AIDS, vb. konularda) kapsayıcı cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları eğitimleri veriniz.

WASH

- Geçici ve kalıcı okullar ve eğitim merkezlerinde WASH tesislerinin ve hizmetlerinin erişilebilir, güvenli ve toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için WASH ortaklarıyla birlikte çalışınız.
- Kız ve oğlan çocuklar için ayrı tuvaletler ve yıkanma alanları da dahil, eğitim merkezlerinde güvenli, erişilebilir ve özel temizlik ve hijyen altyapısı tasarlayınız ve inşa ediniz.
- Erişilebilir WASH tesislerinin kullanımına dair eğitim çalışanları ve öğrencilere yönelik duyarlılık kazandırma oturumları düzenleyiniz (örn., söz konusu tesislerin uygun bir biçimde kullanılmasını ve erişimin engellenmemesi için kilitlenmemesini sağlama).
- Okullarda kapsayıcı hijyeni teşvik eden faaliyetler yürütünüz.
- Uygun olduğu durumlarda kız öğrenciler ve kadın personel için hijyen kitlerinin erişilebilir bir biçimde dağıtılmasını destekleyiniz.

Barınma, yerleşim yerleri ve iyileşme (BYYİ)

- Okul ve diğer eğitim alanlarının evrensel tasarım ilkelerine göre planlanması ve tasarlanması ve/veya öğrencilere makul konaklama olanakları sunulması için YYSİ ortaklarıyla birlikte çalışınız ve okulların/eğitim alanlarının öğrenciler için güvenli ve erişilebilir lokasyonlarda bulunmasını sağlayınız.
- Okulların süren rehabilitasyon faaliyetleri kapsamında erişilebilirlik ve TCDŞ'ye ilişkin güvenlik risklerini irdeleyiniz.

Geçim kaynakları

- Piyasaya ilişkin ve kapsayıcı mesleki eğitim fırsatlarının belirlenmesi için geçim kaynağı ortaklarıyla birlikte çalışınız.
- Okuryazarlık ve finansal okuryazarlık, yaşam becerileri, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, geçim kaynakları ve mesleki eğitim bileşenlerini içeren erişilebilir alternatif eğitim programları uygulayınız.
- Söz konusu programları okula gitmeyen erkek ve kadınları ve ekonomik güçlendirilmeye ihtiyaç duyabilecek engelli gençleri destekleyen geçim kaynakları projelerine bağlayınız.

Kamp koordinasyonu ve yönetimi (KKY)

- KKY ortaklarıyla birlikte çalışınız. Kamplarda düzenli koordinasyon toplantılarına katılınız ve planlama, bilgi paylaşımı ve ihtiyaç tespitleri vb. faaliyetleri yürütünüz. Bunlarla birlikte kamp içerisindeki erişilebilir/güvenli olan ve olmayan alanları belirleyiniz. Erkek ve kız öğrenciler ile engelli öğrenciler tarafından belirlenen güvenlik ve erişilebilirliğe ilişkin sıkıntıları göz önünde bulundurarak eğitim programlarının (geçici öğrenme alanları da dahil) konumunu planlamak için birlikte çalışınız.
- Üreme çağındaki tüm kadın ve kız çocuklara hijyen malzemelerinin dağıtımını kolaylaştırınız. Kadın ve kız çocukların haklarını ve ifade edilen ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak eğitim ortamlarında hijyenik malzemelerin yıkanması ve/veya atılmasına yönelik erişilebilir sistemler planlayınız.
- Okula devam eden ya da etmeyen çocuklar ve gençlerin tespit edilmesi (cinsiyete, yaşa ve engellilik durumuna göre) için okula devam kayıtlarını yiyecek dağıtımını ve/veya kamp kayıtlarıyla çapraz olarak referanslayınız ve insan kaynaklarını ve altyapıyı bu bağlamda planlayınız.

Operasyon destek hizmetleri (Telekomlar)

- Eğitim ortamlarında TCDŞ'yi azaltmak için erişilebilir ve kapsayıcı uyarı sistemlerinin geliştirilmesi konusunda telekomünikasyon paydaşlarının desteğini alınız (örn., saldırıları önlemek için cep telefonlarını ve diğer teknolojileri kullanmak vb.).
- Uzaktan ve evde öğrenmeyi kolaylaştıracak eğitim uygulamaları da dahil, erişilebilir dijital teknolojinin kullanımını ve mobil ağlara ve internete erişimi sağlayınız.

Ortak eğitim ihtiyaç tespiti

Ortak ihtiyaç tespitlerinde toplumsal cinsiyete öncelik veriniz. Bu süreçlerde kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklere danışınız.

Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim ihtiyaçları değerlendirmesi için kapsamlı bir rehber için bkz.:

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

Finansman tekliflerine toplumsal cinsiyetin dahil edilmesi

Finansman tekliflerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini değerlendiriniz. Koordineli insani yardım çağrılarında [IASC Gender and Age Marker](#) (Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci) kullanımı zorunludur ve değerlendiriciler teklifleri bu bağlamda inceleyecektir. Eğitim paydaşlarının finansman başvurularında toplumsal cinsiyet konularında koordinasyon için fon talep etmeyi de göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Bütçelere toplumsal cinsiyeti dahil ediniz. Bu durum da örneğin sektör genelinde toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerinin haritasını çıkaracak bir danışman istihdamının maliyetini de içerebilmektedir.

➔ 4: Kaynakların harekete geçirilmesi

Toplumsal cinsiyet ve eğitim koordinasyon gruplarında temsil edilmelerini sağlamak için bağışçılarla iletişime geçiniz. Bağışçılar, toplumsal cinsiyet eşitliği göstergelerinin ADE programlarına daha iyi bir biçimde entegre etmek için hükümet ve sivil toplum paydaşlarına ek olarak birbirini de destekleyebilmektedir.

İnsani Müdahale Planı tekliflerine ek olarak ülke bazlı insani yardım havuzu fonları⁵ için inceleme komitelerine toplumsal cinsiyet odak kişisini dahil ediniz.

Performans izleme ve öğrenilen derslerin belgelenmesine toplumsal cinsiyet analizinin dahil edilmesi

Koordinasyon gruplarının düzenli gözden geçirme süreçlerini yürütmesi gerekmektedir. Söz konusu düşünme dönemleri, tüm ortakların ADE müdahalesinde toplumsal cinsiyet dinamiklerini ele alma yöntemlerini toplu olarak değerlendirmesi ve umut verici uygulamalar ya da öğrenilen dersler üzerinde düşünmesi için önemli olanaklardır.

İzleme ve gözden geçirme için küresel ağlardan yararlanmayı ve yerel ve dış toplumsal cinsiyet uzmanlığını bir araya getirmeyi göz önünde bulundurunuz.

Tam kapsamlı bir gözden geçirme süreci yürütülme de düzenli koordinasyon toplantılarına ya da yıl ortası gözden geçirmelerde dönemsel olarak öğrenilen toplumsal cinsiyet derslerine ve iyi uygulamalara odaklanınız. Bulguların belgelenmesi ve gelecek stratejilere ya da acil durum planlarına yansıtılması gerekmektedir. Söz konusu süreçlere ilişkin kapsamlı bir rehberlik için bkz.:

✂ 6.1: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE izleme

✂ 6.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değerlendirme

✂ 9.2: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'ye ilişkin insani yardım mimarisinin özeti

5 Bağışçıların Burkina Faso'daki sektörlerarası bir toplumsal cinsiyet koordinasyon grubunda nasıl etkili bir biçimde çalıştığına yönelik bir örnek için bkz.: EU (2015) EU Resource Package on Gender Mainstreaming in EU Development Cooperation. Programming Tool 1.3: [Establishing a Gender Koordinasyon Mechanism at Country Level](#), s.3.

Hazırlık

Toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılığa ilişkin risk tespitinin yeterli düzeyde gerçekleştirilmesi ve ADE için acil durum planlamasına dahil edilmesi gerekmektedir. Rehberlik için bkz.:

✂ 8.3: ADE'de toplumsal cinsiyet risk tespiti

Bilgi yönetimi, küme üyeleri ve/veya diğer ilgili eğitim paydaşlarının gerçek verilere dayanarak bilinçli politika kararları almasını sağlamak adına ADE'ye ilişkin bilgilerin toplanmasını, analizini ve paylaşımını içermektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bilgi yönetimi, acil durumlarda kapsayıcı eğitimin temelini oluşturmaktadır. Katılımın stratejik, teknik ve operasyonel düzeylerde bilgi yönetimine tamamen entegre edilmesi gerekmektedir.

İhtiyaç tespitleri, bilgilerin toplumsal cinsiyet bakış açısıyla toplanmasını, analizini ve paylaşımını içermesi gerekmektedir. Bu sürece ilişkin tam kapsamlı bir rehberlik için bkz.:

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

Stratejik planlama, ihtiyaç tespiti bulgularına dayanarak toplumsal cinsiyete duyarlı olması gerekmektedir. Bu sürece ilişkin tam kapsamlı bir rehberlik için bkz.:

➔ 3: Stratejik planlama ve program tasarımı

Uygulama ve izleme boyunca bilgiyi yönetecek sistemlerin cinsiyete ve yaşa göre ayrıştırılması ve toplumsal cinsiyet konularına değinmesi gerekmektedir. Bu sürece ilişkin tam kapsamlı bir rehberlik için bkz.:

➔ 5: Uygulama

➔ 6: İzleme ve değerlendirme

Program döngüleri boyunca toplumsal cinsiyete duyarlı bilgi yönetiminin sağlanmasına ek olarak bilgi yönetimi çalışanlarının tutum, davranış, bilgi ve toplumsal cinsiyeti anlayışı açısından kapasitesini göz önünde bulundurunuz. Asgari düzeyde:

- toplumsal cinsiyete duyarlı bilgi yönetimi ekibi kültürü ve uygulaması önemlidir,
- bilgi yönetimi çalışanlarının cinsel sömürü ve istismara karşı korumayı desteklemek için davranış kurallarını anlaması ve imzalaması sağlanmaktadır,
- bilgi yönetimi ekiplerinin kurulmasında toplumsal cinsiyet eşitliği hedeflenmektedir.

✂ 8.2: Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: çalışanlar ve toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi

Ek okuma listesi

- Global Education Cluster (2020) CP-EiE Framework
- [GEC Toolkit \(2019\)](#)
  - Koordinasyon Package
  - Strategy Package
  - Needs Assessment Package
- IASC (2018) [Gender Handbook for Humanitarian Action](#)
- INEE (2019) [Guidance Note on Gender](#)
- IASC (2015) [Guidelines for Integrating Gender-based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing risk, promoting resilience and aiding recovery](#)
- UNGEI / GPE (2018) [Guidance for Developing Gender-Responsive Education Sector Plans](#)
- UNICEF (2014) [Humanitarian Information Management: A focus on the role of information management officers](#)

8.2 ADE’de toplumsal cinsiyet - hazırlık: kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: 1. Bölüm: Çalışanlar ve 2. Bölüm Kapasite analizi

1. bölüm: ADE çalışanları – roller ve sorumluluklarda toplumsal cinsiyet

INEE Asgari Standartlar	<p>Etki Alanı 4: Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları</p> <p>Standart 1: İşe alım ve seçim</p> <p>Yeterli sayıda ve uygun yetkinliklere sahip öğretmen ve diğer eğitim çalışanları, çeşitlilik ve eşitliği yansıtan seçim kriterlerine dayanarak katılımcı ve şeffaf bir süreçle işe alınmaktadır.</p> <p>Etki Alanı 4: Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları</p> <p>Standart 2: Çalışma koşulları</p> <p>Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları açık bir biçimde tanımlanmış çalışma koşullarına sahiptir ve uygun bir biçimde ücretlendirilmektedir.</p>
Birincil kullanıcılar	<p>Küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ADE program yöneticileri • danışmanlar, uzmanlar, çalışanlar, analistler (planlama, insan kaynakları) • küme koordinatörleri, Yerel Eğitim Çalışma Grubu koordinatörleri
Aracın amacı	<p>Kriz türüne (ani gelişen ya da süreğen) göre ADE çalışanları için toplumsal cinsiyete ilişkin asgari ve “altın standartlara” göre ADE programlama rol ve sorumluluklarının anlaşılması.</p>

Giriş

ADE çalışanlarının ADE program döngüsünün tüm aşamalarında toplumsal cinsiyete duyarlı ilke ve uygulamaları destekleyebilmek ve sürdürülebilmek adına mesleki gelişim olanaklarına sahip olması gerekmektedir.

Bu bölümde ADE programı çalışanları ve ortaklarının toplumsal cinsiyete duyarlı bir ADE programı yürütme konusundaki rol ve sorumlulukları özetlenmektedir. Söz konusu rol ve sorumlulukların çeşitli iş tanımlarına entegre edilmesi ya da ihtiyaç duyulan yerlerde ADE programlarını desteklemek adına toplumsal cinsiyet uzmanlarının görevlendirilmesi gerekmektedir.

Mevcuttaki iş tanımlarının geliştirilme ve toplumsal cinsiyet odaklı yeni çalışanların işe alınma aşamasına dair öneri için bu araçtaki 2. bölümü (toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi) inceleyiniz.

Yerel ve topluluk/kamp düzeylerinde ADE çalışanları için rol ve sorumluluklar

Not: Bunlar, ADE çalışanlarının iş tanımlarına entegre edilecek ya da toplumsal cinsiyete özel uzmanlar ve saha çalışanları için iş tanımları oluşturulurken seçenek olarak kullanılacak genel yeterliliklerdir.

 - ani gelişen krizlerde özellikle göz önünde bulundurulması gereken asgari yeterlilikler

Program planlaması ve tasarımı

- Eğitim ve koruma hizmetlerine erişim (kriz öncesi ve sonrasında) ve elverişliliği sağlayan unsurların önündeki toplumsal cinsiyete bağlı engellerin belirlenmesi için her yaştan, farklı eğitim kademelerinden ve topluluklardan **kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklere danışınız**. Kapsayıcı, koruyucu ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE program müdahalelerini ortak olarak tasarlayınız.
- Her yaştan kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler ile yapılan görüşmelerden **cinsiyet, yaş ve coğrafi olarak ayrıştırılmış veriler toplayınız**. Eğitim ve koruma hizmetlerine erişim konusunda toplumsal cinsiyete ilişkin engeller ve elverişliliği sağlayan unsurlara dair diğer güvenilir veri kaynaklarından kanıt toplayınız. Söz konusu verileri toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değişim kuramlarını, ADE program sonuç çerçevelerini, operasyonel planları ve diğer sektör politikaları, programları ve planlarına bilgi sağlamak ve bunları geliştirmeye yardımcı olmak adına kullanınız.

İzleme, değerlendirme ve raporlama

- **Toplumsal cinsiyete dair tespitleri destekleyiniz.** Bu da zaman içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerinin desteklenmesine yardımcı olacak engelleri ve elverişliliği sağlayan eğilimlerin belirlenmesini ve doğrulanmasını içermektedir.
- **Sahadan verileri toplayınız, analiz ediniz ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE program göstergelerine göre raporlayınız.** Diğer tüm verileri toplumsal cinsiyete, yaşa, eğitim sistemi düzeyine, eğitim hizmeti türüne ve diğer güvenlik açığı özelliklerine (örn., engellilik durumu) göre ayrıştırınız.

Program uygulama

- Acil durumlarda eğitime erişim konusunda bağlama özgü toplumsal cinsiyet engellerini değerlendirmek için **toplumsal cinsiyete duyarlı ADE ilke ve uygulamalarını göz önünde bulundurunuz ve uygulayınız.** Tüm ADE faaliyetleri kapsamında INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Notunda belirtilen ilke ve uygulamaları (örn., dağıtım, geçici öğrenme alanlarının (GÖA) kurulması, öğretmen istihdamı ve eğitimi, su, temizlik ve hijyen (WASH), vb.) kullanınız.

Koordinasyon

- Yerel, yerel topluluk ve/veya okul düzeylerinde toplumsal cinsiyete duyarlı **ADE koordinasyon mekanizmaları tasarlayınız ve/veya bunlara katılım sağlayınız** (kadın grupları, yerel kadın liderleri, erkek grupları/kuruluşları ve oğlan çocuklar ile etkileşime geçen ve olumlu erkeklik konularına odaklanan topluluk liderleri gibi kadın çalışanların ve/veya ortak grupların dahil edilmesini sağlayınız).

Not: Bunlar, iş tanımlarına entegre edilecek seçenekler olarak kullanılacak rol ve sorumluluklardır. Toplumsal cinsiyete duyarlı bir ADE odak kişisi olarak hizmet sunabilecek mevcut bir Ülke Kümesi ya da Yerel Eğitim Grubu üyesinin belirlenmesi için kullanılabilir. Sorumluluklar, ulusal düzeydeki ADE çalışanlarına ek uzmanlık ve kapasite geliştirme olanağı sağlayabilecek ve ilerlemenin değerlendirilmesine yardımcı olabilecek bölgesel ya da genel merkezden bir toplumsal cinsiyet uzmanı ya da danışmanının desteği ile gerçekleştirilebilmektedir.

 - ani gelişen krizlerde özellikle göz önünde bulundurulması gereken asgari yeterlilikler

Program planlaması ve tasarımı

- Eğitim ve koruma hizmetlerine erişim (kriz öncesi ve sonrasında) ve elverişliliği sağlayan unsurların önündeki toplumsal cinsiyet engellerinin belirlenmesi için her yaştan, farklı eğitim kademelerinde ve topluluklardan **kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklere danışınız**. Kapsayıcı, koruyucu ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE program müdahalelerini ortak olarak tasarlayınız.
- Her yaştan kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerle yapılan görüşmelerden **cinsiyete, yaşa göre ve coğrafi olarak ayrıştırılmış veriler toplayınız**. Eğitim ve koruma hizmetlerine erişim konusunda toplumsal cinsiyet engelleri ve elverişliliği sağlayan unsurlara yönelik diğer güvenilir veri kaynaklarından kanıt toplayınız. Söz konusu verileri toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değişim kuramlarını, ADE program sonuç çerçevelerini, operasyonel planları ve diğer sektör politikaları, programları ve planlarına bilgi sağlamak ve bunları geliştirmeye yardımcı olmak adına kullanınız.

İzleme, değerlendirme ve raporlama

- Hedeflenen toplumsal cinsiyete dair tespitlerin tasarımını ve uygulamasını destekleyiniz ve/veya toplumsal cinsiyete özgü soruları diğer İvD, yönetim ve toplumsal cinsiyet uzmanı meslektaşlar ile işbirliği içerisinde ikincil veri incelemelerine, Hızlı Ortak Eğitim İhtiyaç Tespiti (HOEİT) ve/veya diğer kurumlara özgü ADE tespiti kapsamına entegre ediniz.**
- Hedeflenen toplumsal cinsiyete dair tespitlerinde elde edilen verilerin analizini ve raporlanmasını destekleyiniz.** Eğitimde toplumsal cinsiyet hakkaniyetinin önündeki engelleri ve elverişliliği sağlayan unsurları belirlemek için bunu diğer İvD, yönetim ve toplumsal cinsiyet uzmanı meslektaşlarla işbirliği içerisinde gerçekleştiriniz. Bu da toplumsal cinsiyete duyarlı yeni ADE stratejileri ve müdahalelerinin tasarımı ya da mevcut müdahaleler kapsamında ihtiyaç duyulan uygulama değişiklikleri için bilgi sağlayacaktır.
- **Saha verilerini birleştiriniz ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE program göstergelerine göre raporlayınız.** Diğer tüm verilerin cinsiyet, yaş, diğer kırılma özelliklerine (örn., engellilik durumu) göre ayrıştırıldığından emin olunuz.

- **Toplumsal cinsiyete duyarlı birleştirilmiş ADE gösterge verilerini ve/veya cinsiyet ve yaşa göre ayrıştırılmış ADE girişimleri verilerini düzenli olarak analiz ediniz.** Bunu, diğer İvD, yönetim ve toplumsal cinsiyet uzmanı meslektaşlarıyla işbirliği içerisinde, zamanla toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerinin teşvik edilmesine yardımcı olmak için engellere ve elverişliliği sağlayan unsurlara dair eğilimleri belirlemek adına gerçekleştiriniz.
- ADE program değişim teorisi, stratejileri ve program müdahaleleri ile ADE girişimi sonuç çerçeveleri (İvD çerçeveleri) ve ilgili göstergelerin tamamının toplumsal cinsiyete duyarlı olduğundan emin olunuz. Bu da diğer İvD, yönetim ve toplumsal cinsiyet uzmanı meslektaşlar ile işbirliği içerisinde zamanla toplumsal cinsiyete ilişkin değişikliklerin izlenmesi ve raporlanmasına olanak sağlayacaktır.
- Toplumsal cinsiyete ilişkin kalite güvence politikalarına, çerçevelerine ve bağışçı düzenlemelerine tam uyum gösteriniz [Not: İş tanımının düzenlenmesi sırasında ECW Toplumsal Cinsiyet Sorumluluğu Çerçevesi, Girls Education Challenge ve ikili devlet ortaklarından, vakıflardan ve/veya çok taraflı kuruluşlardan beklentiler gibi uyumluluk ayrıntılarını buraya ekleyiniz].

Program uygulama

- Acil durumlarda eğitime erişim konusunda bağlama özgü toplumsal cinsiyet engellerini ortadan kaldırmak için **toplumsal cinsiyete duyarlı ADE ilke ve uygulamalarını kullanınız.** Tüm ADE faaliyetleri kapsamında INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Notunda belirtilen ilke ve uygulamaları (örn., dağıtım, GÖA'nın kurulması, öğretmen istihdamı ve eğitimi, WASH, vb.) kullanınız.
- INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Notunda özetlenen erişime ilişkin bağlama özgü toplumsal cinsiyet engellerini değerlendirmek için ADE müdahale stratejileri aracılığıyla toplumsal cinsiyete duyarlı ADE ilke ve uygulamalarını kullanmak için yerel ekipleri ve/veya saha ekiplerini destekleyiniz.

Koordinasyon, ortaklıklar ve çalışanlar

- **Toplumsal cinsiyete duyarlı ilkelerin ulusal düzeyden saha düzeyine kadar oluşturulan tüm ortaklıklara yansıtılmasını sağlayınız.** kadın hakları örgütlerini ve sivil toplum kuruluşlarını (STK), toplumsal cinsiyet odaklı araştırma ya da özel sektör kuruluşlarını, işçi örgütlerini ve ayrıca çeşitli sektörlerdeki kamu kurumlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin çalışanları dahil ediniz. Mevcut koordinasyon mekanizmalarında kadınların yeterli düzeyde temsil edilmemesi durumunda kadın karar vericilerin mevcut koordinasyon mekanizmalarına ve süreçlerine nasıl davet edileceği ve aktif olarak nasıl dahil edileceğine dair strateji belirleyiniz.
- Sahada çalışan meslektaşların ve eğitim çalışanlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin mesleki kapasitesi konusunda öz değerlendirme yapmasını sağlayınız ve/veya destekleyiniz. Bu da insani yardım program döngüsü boyunca ve belirli ADE tematik müdahaleleri kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı ADE yeterliliklerinin geliştirilmesi için kapasite geliştirme ihtiyaçlarının belirlenmesine ve kurumsal, bireysel ya da ekipçe kapasite geliştirme eylem planlarının tasarlanmasına yardımcı olacaktır.

Not: Aşağıdaki rol ve sorumluluklar önerilen ADE müdahalelerine dayanarak ihtiyaç duyulan ülkesel, bölgesel ya da uluslararası toplumsal cinsiyete ilişkin teknik yardımın belirlenmesi adına seçenekler olarak kullanılabilir.

Bunlar aynı zamanda, toplumsal cinsiyetin Küme ya da Eğitim Çalışma Grubu işlev ve süreçlerine sistematik bir biçimde entegre edilmesini sağlamak için toplumsal cinsiyete duyarlı bir ADE odak kişisi olarak hizmet edebilecek mevcut bir Ülke Kümesi ya da Yerel Eğitim Grubu üyesi için iş tanımını özelleştirmek ve oluşturmak için de kullanılabilir.

Ani gelişen ve çoklu/süreğen krizler kapsamında belirli rol ve sorumlulukları yerine getirmek üzere bir teknik uzman görevlendirebileceği için ani gelişen krizlere yönelik asgari eylemler belirtilmemiştir. Aşağıdaki öneriler, ADE müdahale süresi ve türüne göre her iki ortamda da iş tanımlarını özelleştirmek için seçenekler olarak kullanılması gerekmektedir.

ADE toplumsal cinsiyet uzmanı rol tanımı

ADE toplumsal cinsiyet uzmanı, toplumsal cinsiyete duyarlı teklif tasarımı (değişim teorisi, stratejiler, faaliyetler ve sonuç çerçeveleri) uygulama, izleme, değerlendirme ve raporlama konularında teknik liderlik sağlamaktadır. ADE toplumsal cinsiyet uzmanı, bağışçıların ihtiyaçlarına göre küresel olarak kabul edilen en iyi uygulamaları, ülkeye özgü politikaları ve toplumsal cinsiyet ve ADE'ye ilişkin normatif belgeleri takip etmektedir [Not: İş tanımı hazırlanırken ilgili politikaların/belgelerin ayrıntılarını ve bağışçının adını buraya ekleyiniz.]. ADE toplumsal cinsiyet uzmanı, sahadaki çalışanlara, hükümete ve kalkınma ortaklarına, sivil topluma ve topluluk paydaşlarına, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlarını tasarlamasına ve yürütmesine yardımcı olmak adına hedeflenen kapasite geliştirme ve teknik yardım desteği sağlamaktadır. Bu pozisyon [pozisyonun adını giriniz] kapsamında olacaktır.

İşin özeti/sorumluluklar (toplumsal cinsiyet uzmanı):

Program planlama ve tasarımı

- Kanıta dayalı ve toplumsal cinsiyete duyarlı ADE değişim teorisinin geliştirilmesinin desteklenmesi,
- ADE girişimine özel değişim teorisinin izlenmesiyle kanıta dayalı toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim ve koruma stratejileri ve ilgili programlama müdahalelerinin tasarlanması ve ifade edilmesi adına cinsiyet, yaş ve coğrafi olarak ayrıştırılmış verilerin kullanılması,
- Program faaliyetlerinin saha düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı olarak uygulanmasını ve belgelenmesini teşvik etmek adına sahaya uygun araç ve kaynakların geliştirilmesi.

İzleme, değerlendirme ve raporlama

- Toplumsal cinsiyet tespitleri tasarlayınız ya da toplumsal cinsiyete özgü soruları ikincil veri incelemesi kapsamına Hızlı Ortak Eğitim İhtiyaç Tespiti (HOEİT) ve/veya diğer kuruma özgü ADE tespitlerine entegre ediniz.
- Eğitimde toplumsal cinsiyet duyarlılığını kolaylaştıran unsurlarla toplumsal cinsiyet engellerini belirlemek için toplumsal cinsiyet tespitlerinden elde edilen verileri analiz ediniz. Bu da yeni ADE müdahalelerinin tasarımına ve/veya mevcut müdahalelerde ihtiyaç duyulan uygulama değişiklikleri için bilgi sağlayacaktır.
- Toplumsal cinsiyet tespitlerine ilişkin bulgu ve önerileri doğrulamak adına diğer çalışanlar/ ortaklarla birlikte süreçlere liderlik ediniz. Bu da raporlar ve yeni ADE müdahalelerinin tasarımı ve/veya mevcut müdahaleler kapsamında ihtiyaç duyulan uygulama değişiklikleri için bilgi sağlayacaktır.
- ADE girişiminin İvD çerçevesinin, değişim teorisi, stratejiler ve program müdahaleleri ile uyumlu, toplumsal cinsiyete duyarlı belirli sonuçları ve göstergeleri içermesini sağlayınız. Bu da zaman içerisinde ilerlemenin izlenmesine ve raporlanmasına olanak tanıyacaktır.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı ve eşitlikçi ADE program göstergelerini izleyiniz ve raporlayınız. Diğer tüm verilerin toplumsal cinsiyete, yaşa ve diğer güvenlik açığı özelliklerine (örn., engellilik durumu) göre ayrıştırıldığından emin olunuz.
- Zaman içerisinde toplumsal cinsiyet hakkaniyetini sağlayan ya da engelleyen etmenlerdeki eğilimlerin belirlenmesi için toplumsal cinsiyete duyarlı gösterge verilerini ve/veya cinsiyet ve yaşa göre ayrıştırılmış ADE girişimi verilerini düzenli olarak analiz ediniz.
- Bağışçı ihtiyaçlarını değerlendiriniz ve toplumsal cinsiyete ilişkin kalite güvence politikalarına, çerçevelerine ve bağışçı düzenlemelerine tam uyum gösteriniz [Not: İş tanımı düzenlenirken ECW Toplumsal Cinsiyet Sorumluluğu Çerçevesi, Girls Education Challenge ve ikili devlet ortaklarından, vakıflardan ve/veya çok taraflı kuruluşlardan beklentiler gibi ilgili uyumluluk ayrıntılarını buraya ekleyiniz].

Savunuculuk ve iletişim

- ADE girişimi kapsamında yayınlarda, iletişim materyallerinde ve konferanslarda paylaşılabilecek başarılı toplumsal cinsiyete duyarlı uygulamaları belirleyiniz

- Değişim teorisi ve stratejilerle uyum içerisinde toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlamasını, başarılarını ve uygulamadan edinilen dersleri vurgulayan savunuculuk ve iletişim materyalleri (bilgilendirme notları, videolar, haber bültenleri, vaka çalışmaları, sosyal medya gönderileri, vb.) hazırlayınız.
  - Söz konusu materyallerin toplumsal cinsiyet hakkaniyetini teşvik eden ulusal politikalar ve kurumlar ile uyumlu olduğundan ya da bunlara yanıt verdiğiinden emin olunuz.
  - Aktif seslerini ve fikirlerini desteklemek adına mesaj ve materyallerin topluluk düzeyinde ve ulusal düzeyde erkek ve kadın çalışanlar, ortaklar, katılımcılar, vb. tarafından doğrulanmasını sağlayınız.

Program uygulama

- INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not kapsamındaki ilke ve uygulamalar doğrultusunda bağlama özgü toplumsal cinsiyet engellerinin belirlenmesine ve değerlendirilmesine yardımcı olmak için ADE faaliyetlerini uygulayan yerel ekipler ve/veya saha ekipleri ile çalışan meslektaşlar için teknik yardım sağlayınız.

Koordinasyon, ortaklıklar ve çalışanlar

- Toplumsal cinsiyet kapasitesi değerlendirmelerinin yapılması ve kurum/kuruluşlar ve/veya ortaklıklar için amaca uygun mesleki gelişim olanakları (tek başına eğitim, iş başında eğitim, vb.) geliştirmek için ulusal çalışanları ve saha çalışanlarını destekleyiniz. Bu da çalışanların toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlamasını teşvik etme kapasitesini artıracaktır. Kadın örgütlerinin katılımını ve kadın ve erkek çalışanlara olanaklar tanınmasını düşününüz.
- Yukarıda söz edilen kapasite gelişimine ilişkin olarak, [kurumun adını buraya giriniz] ve ortaklarına tüm faaliyetlerde toplumsal cinsiyetin göz önünde bulundurulması ve uygulamanın doğruluğuna uygun, kaliteli, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE faaliyetlerinin teknik tasarımını ve yürütülmesini sağlama konusunda öneride bulununuz ve bunun için destek veriniz. Bunu da iş başında teknik yardım ve eğitim sağlayarak gerçekleştiriniz.
- ADE müdahalelerine ilişkin ortaklıkların – ulusal düzeyden saha düzeyine – kadın hakları örgütlerini ve sivil toplum örgütlerini toplumsal cinsiyet odaklı araştırma ya da özel sektör kuruluşlarını, işçi örgütlerini ve çeşitli sektörlerdeki kamu kurumlarında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışanları içermesini sağlayınız. Mevcut koordinasyon mekanizmalarında kadınların, gençlerin ve/veya çocukların yeterli düzeyde temsil edilmemesi durumunda kadın karar vericileri, pozitif erkeklikle ilgilenen erkek gruplarını/kurumlarını, gençleri ve çocukları mevcut koordinasyon, ilişki kurma ve ortaklık mekanizma ve süreçlerine davet etmek ve aktif olarak dahil etmek için strateji belirleyiniz.

Ek işler/sorumluluklar (Yerel Eğitim Grupları ve/veya Ülke Kümelerinde kurumlar arasında çalışmak üzere görevlendirilen toplumsal cinsiyet uzmanlarına özel)

- Kurumlar genelinde ADE paydaşlarının toplumsal cinsiyet kapasitesi analizinin desteklenmesi,
- ADE çalışanlarının toplumsal cinsiyete duyarlı kapasite geliştirme planının oluşturulmasının desteklenmesi. Bu da ortaklar arasında yürütülen ADE müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlayacaktır. Söz konusu plan kapsamında kapasite ihtiyaçlarının, kapasitenin nasıl, kim tarafından ve ne zaman oluşturulacağı ve ihtiyaç duyulan bütçenin belirlenmesi bulunmaktadır.
- Aşağıdaki hususların toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için kümelenme süreçlerinin, araçlarının ve belgelerinin incelenmesine liderlik edilmesi ve/veya kolaylaştırıcılık yapılması:
  - eğitim grubu ya da küme stratejisi,
  - toplanan finansman kriter ve uygulamaları,
  - ikincil veri inceleme matrisi ve ilgili veri kaynakları, analizler ve raporlar,
  - Hızlı Ortak Eğitim İhtiyaç Tespiti için veri toplama araçları ve raporları,
  - diğer eğitim çalışma grubu, küme ya da ortaklararası tespit araçları ve raporları,
  - İnsani Yardım İhtiyaçları ve İnsani Müdahale Planı için bilgi sağlamak adına süreç ve belgelerin incelenmesi.
- Toplumsal cinsiyetin dönemselsel olarak incelenen tüm alanları kesen / tüm konuları ilgilendiren bir alan olarak belirlenmesinin sağlanması,
- Toplumsal cinsiyet hakkaniyeti ve toplumsal cinsiyet duyarlılığına ilişkin öğrenilen derslerin belgelenmesi. Başarıların, başarısızlıkların, ihtiyaç duyulan iyileştirme alanlarının, vb. kaydedilmesi. Bu da ortaklar arasında toplumsal cinsiyete duyarlı ADE koordinasyonu ve müdahalesini artıracaktır.

Ek okuma listesi

- [United Nations Development Group \(2018\). Resource Book for Mainstreaming Gender in UN Common Programming at the Country Level.](#)

Tüm toplumsal cinsiyet uzmanları için gereken nitelikler

Tipik akademik ve iletişim niteliklerine ek olarak aşağıdaki hususları göz önünde bulundurunuz:

- İnsani yardım ve/veya kalkınma ortamlarında toplumsal cinsiyete duyarlı proje tasarımı, uygulama, izleme ve değerlendirme konusunda kanıtlanmış beceri,
- INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Notunda belirtilen ilke ve uygulamalara ilişkin kanıtlanmış anlayış ve deneyim,
- Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE ve/veya [BELİRLİ KONULARI BURAYA EKLEYİNİZ. Bunlar; toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar, toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal destekler, toplumsal cinsiyete duyarlı analizler, eğitimde toplumsal cinsiyet hakkaniyetine ilişkin eğilimler, elverişliliği sağlayan unsurlar ve engelleri tespit için verilerin analiz edilmesi, eğitim yoluyla toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programının, eğitim materyallerinin gözden geçirilmesi, eğitim ve öğrenim materyali dağıtımı, pedagojik süpervizyon ve eğitim, öğretmen istihdamı gibi ADE faaliyetlerinde toplumsal cinsiyetin göz önünde bulundurulmasına destek olacak uygulama araçlarının kullanılması ve kadın hakları ve güçlendirilmesi vb. konularda erkekler ve oğlan çocuklarla birlikte çalışan kuruluşlara yeterince etkileşimde bulunulmasını ya da söz konusu kuruluşlarla yeterli koordinasyonun sağlanmasını içerebilmektedir.] gibi eğitim konularında kalkınma ve hükümet ortağının kapasitesinin geliştirilmesi deneyimi,
- Politik ya da kültürel açıdan hassas alanlarda ilerleme ve ulusaldan topluluk düzeyine kadar çok çeşitli paydaşlar ile yapıcı ilişkiler sürdürülebilir becerisi.

Giriş

ADE girişimlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olabilmesi adına ADE program yöneticileri ve eğitim çalışanlarının toplumsal cinsiyete ilişkin yeterlilikleri (bilgi, tutum, beceri, uygulama ve davranışlar) ve geçmiş kapasite geliştirme deneyimlerini değerlendirmesi ve analiz etmesi gerekmektedir.

Bu araç, tespit şablonu ve analiz için rehberlik sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyet hakkaniyetinin program döngüsünün tüm aşamalarına yansıtılmasını sağlamak için kurumsal, paydaş ve bireysel düzeyde işe alım ve mesleki gelişime ilişkin güçlü yönlerin ve olanakların belirlenmesinde yardımcı olacaktır (ayrıca bkz. Bölüm 1: ADE çalışanlarının rol ve sorumlulukları kapsamında toplumsal cinsiyet).

Önemli bilgiler

Bu tespit şablonu ve kapasite analizi rehberinin neden kullanılması gerekmektedir?

Bu tespit, ADE program yöneticileri ya da eğitim çalışanları için bireysel, ekip ya da kurumsal toplumsal cinsiyet duyarlılığına ilişkin mesleki gelişim olanaklarını tanımlamaktadır. Bu tespit, bir kapasite geliştirme planına karşılık gelebilmektedir.

Bu tespit şablonu ve analiz rehberini kimlerin kullanması gerekmektedir?

- **ADE kurumları:** Kurumlar bunu toplumsal cinsiyete duyarlı ilke ve uygulamaları yansıtmaya kapasitesini analiz için kullanabilmektedir. Mevcut insan ve finansal kaynaklarını ve ADE politikalarını ve uygulamalarını inceleyeceklerdir.
- **Ekipler:** Şablon ve rehber, ADE program yöneticileri ve ekiplerinin toplumsal cinsiyete duyarlı ilkeleri anlama ve toplumsal cinsiyete duyarlı uygulamaları kullanma kapasitesini tespit ve analiz etmek için odak grup tartışmalarında kullanılabilir. Ekip tespiti ve analizi bir kurum içerisinde (ulusal düzeyde ve sahada ADE'den sorumlu bakanlık çalışanları ya da kalkınma ortağı çalışanları tarafından, vb.) ya da kurumlararası bağlamda (örn., ülke eğitim kümesinin ya da Yerel Eğitim Grubunun tüm üyeleri tarafından) kullanılabilir.
- **Bireyler:** Şablon ve rehber, bireylerin toplumsal cinsiyete duyarlı ADE bilgilerini, ilkelerini, tutumlarını, uygulamalarını ve programlama kapasitesini kendi kendine değerlendirmesine yardımcı olabilmektedir.

Bu tespit şablonu ve analiz rehberi ne zaman kullanılabilir?

- **Devlet ve ortaklar çalışmaları ve toplantıları sırasında** – Mevcut ulusal/yerel planlama toplantıları, küme ya da Yerel Eğitim Grubu toplantıları, teklif ya da ihtiyaç tespiti tasarımı toplantıları,
- **Toplum temelli yaygın eğitim ya da okul düzeyindeki çalışmalar ve toplantılar sırasında** – mevcut planlama toplantıları, eğitimin niteliğinin iyileştirilmesine ilişkin öğretmen eğitimi çalışmaları ya da toplumsal cinsiyete duyarlı pedagoji eğitimi,
- **Teklifin tasarımı sırasında** – mevcut çalışanlar tarafından ek olarak bir toplumsal cinsiyet teknik uzmanının görevlendirip görevlendirilmemesi ve bütçelendirilmesi gerekip gerekmediğini belirlemek adına,
- Mesleki gelişim alanlarını ve buna denk düşen kapasite geliştirme puanını belirlemek adına **yeni çalışan oryantasyonu ve göreve başlama ve çalışan performans değerlendirmeleri sırasında**,
- INEE Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not, toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar, toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim planlaması ya da eğitim öncesi ve sonrası değerlendirmenin bir parçası olarak toplumsal cinsiyete ve riske duyarlı okul iyileştirme planlarına ilişkin oryantasyonu sağlamak gibi kapasite geliştirmeyi amaçlayan **toplumsal cinsiyete özgü eğitimin sonuçlarını değerlendirme sırasında**,
- **Eğitim çalışanları için gözlem aracı olarak** – mevcut protokol ve araçlara entegre edilmiş bir biçimde.

Kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı kapasite analizi şablonunun kullanımı nasıl teşvik edilebilir?

- **Odak gruplarla birlikte kullanınız:** erkek ve kadın çalışanları ortak ilgi alanları ya da amaçlara sahip gruplar olarak ayırınız. Analiz sırasında gruplar arasında karşılaştırmayı yapabilmek için yanıtları kaydederken grupları etiketleyiniz. Odak grupta, analizi yapmak için yeterli sayıda erkek ve kadın kolaylaştırıcı ve anketör/görüşmeci bulunduğundan emin olunuz. Gruplar aşağıdakileri içerebilmektedir:
  - tamamı erkek olan gruplar,
  - tamamı kadın olan gruplar,
  - örgün eğitim sisteminden öğretmen grupları,
  - mülteci kamplarında çalışan öğretmen grupları,
  - farklı eğitim kademelerinden ve farklı yaşlarda kişiler,
  - dil grupları (İngilizce ya da ulusal dili bilen katılımcılar olsa da çoğunluğun bildiği dilde tartışmalar yürütünüz).

- Belirli çalışan düzeylerine ve erkek ve kadın çalışanların rollerine hitap edecek biçimde soruları **uyarlayınız**. Aşağıdaki tablodaki sütun 1’de, kullanıcıların analizi çeşitli paydaşlar ile kullanılmak üzere uyarlamasına ve kurum, ekip ve/veya bireylerle hangi soruların sorulacağına karar vermesine yardımcı olmak için farklı yanıtlar listelenmektedir. Her katılımcı türü için başka uyarlamalar yapılabilmektedir. Sorular aşağıdaki hususların araştırılmasına uygun olacak biçimde uyarlanabilmektedir:
  - program uygulamasını destekleyen ve yalnızca kadınlardan oluşan öğretmen, bakımdan sorumlu kadınlar ya da kız öğrenci gruplarıyla yürütülen faaliyetleri izleyen saha **düzeyindeki kadın çalışanlar**,
  - teklif ve sonuç çerçevesi tasarımına öncülük etmekten sorumlu olanlar gibi **ulusal düzeydeki paydaşlar**,
  - faaliyetin uygulanması gibi **saha düzeyindeki belirli rol ve sorumluluklar**,
  - kurumların – ulusal kadın hakları örgütlerinin misyonları, uluslararası çok taraflı ya da toplum temelli sivil toplum kuruluşlarının misyonlarından farklı olabilmesi gibi – **belirli ya da “özelleşmiş” misyonları**,
  - **örgün ya da yaygın eğitim hizmet sağlayıcıları**,
  - **okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim eğitim hizmet sağlayıcıları**,
  - okula gitmeyen küçük çocuklar, ergenler/gençler ve okula gitmeyen ya da hızlandırılmış eğitim programlarına, alternatif eğitime ya da mesleki ve teknik eğitime devam eden çocuklar gibi **çeşitli hedef grupları**,
  - engelli bireyler, bekar ebeveynler ve yalnızca azınlık dillerini konuşanlar gibi – **ötekileştirilme olasılığı yüksek olan çalışanlar**,
  - mevcut ve ilgili mevzuat ve davranış kurallarına dair **ulusal düzeyde bilgi**,
  - topluluğun eğitim çabaları ile bağlantılı olup olmadığı ve nasıl bağlantılı olduğu ve toplumsal cinsiyet konusunda yerel gruplar ve liderlerle etkileşim kurma kapasiteleri gibi **yerel düzeydeki konular**.
- **Çalışanların kapasite iyileştirme ihtiyaçlarını belirlediği için cezalandırılmamasını sağlayınız.**

Adımlar

1. Tespit şablonunu uyarlayınız ve analizi gerçekleştiriniz.
2. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapasite tespiti verilerini giriniz.
3. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapasite analizi: kapasite ihtiyaçlarını belirlemek için bulguları analiz ediniz.
4. Özgün kapasite ihtiyaçlarını belirlemek için bu aracın 1. bölümünü kullanınız.

Aşağıda, yukarıdaki dört adıma ilişkin bir değerlendirme şablonu, rehber ve analiz kontrol listesi bulunmaktadır.

1. Tespit şablonunu uyarlayınız ve tespit işlemini gerçekleştiriniz.

Yukarıda sağlanan bilgileri göz önünde bulundurunuz ve ardından aşağıdaki tespit şablonunu uyarlayınız, çeviriniz ve kullanınız. Form, bağlama göre katılımcılar tarafından bireysel olarak doldurulabilmekte ya da odak grup tartışmaları için bir protokol olarak kullanılabilir.

Şablon

Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapasite tespiti

Görüşmeci:

Tarih:

Konum:

ADE katılımcısının/katılımcılarının unvanı ve iş tanımı özeti:

Eğitim kademesi/kademeleri ADE katılımcısının/katılımcılarının adresi (bir ya da daha fazlasını daire içine alınız):

Okulöncesi

İlköğretim

Ortaöğretim

MTE

Cinsiyeti:

Yaşı:

Eğitim sektöründeki deneyim yılı:

Eğitim sektöründeki mesleki gelişimi:

Talimatlar [bölüm ve soru sayısına göre aşağıdaki talimatları uyarlayınız]:

Bu tespit [en son sayısı giriniz] **bölümü bulunmaktadır. Bölüm 1-3 için ifadeyi kabul etmeniz ve/veya ifade becerileriniz ve deneyiminize uygun ise "Evet" seçeneğini işaretleyiniz. Katılmamanız durumunda ve/veya beceriniz ya da deneyiminiz yoksa "Hayır" seçeneğini işaretleyiniz. Lütfen yanıtınızı bir sonraki sütunda birkaç cümleyle açıklayınız.**

4. ve 5. bölümleri için lütfen ayrıntıları verilen konuları bildiğinizi gösteren kutuyu işaretleyiniz. Lütfen yanıtınızı bir sonraki sütunda açıklayınız.

- Konuyu daha önce duymamış olmanız durumunda “Bu Konuda Bilgim Yok” demek en uygunu olacaktır.
- Konu hakkında bilginiz olması, ancak konuya ilişkin herhangi bir mesleki gelişim ya da uygulama deneyiminizin olmaması durumunda “Bu Konuda Bilgim Var” demek en uygunu olacaktır.
- Konuyu çalışmanıza uygulama konusunda kendinize güvenmeniz ya da konuya ilişkin başkalarına liderlik etmeniz durumunda bu yanıtları vermek en uygunu olacaktır.

1. Bölüm: Toplumsal cinsiyet ve ADE'ye ilişkin tutum ve inanışlar

1. bölüm soruları için önerilen katılımcılar - Kişiler / Ekipler

(açıklamalar için yukarıdaki “bu bölümü kimlerin kullanması gerekmektedir” bölümünü inceleyiniz)

1. Geçmişte toplumsal cinsiyet ve eğitime dair tutum ve inanışlar dair ifadeler	Evet / Hayır	Lütfen fikirlerinizi burada açıklayınız
1A. Kız öğrencilerin kriz dönemlerinde okul/eğitim alanlarına giderken ve yolda güvenliklerine yönelik belirli risk/tehditlerle karşı karşıya kaldığına inanıyorum Lütfen yanıtınızı açıklayınız.		
1B. Erkek öğrencilerin kriz dönemlerinde okul/eğitim alanlarına giderken ve yolda güvenliklerine yönelik belirli risk/tehditlerle karşı karşıya kaldığına inanıyorum Lütfen yanıtınızı açıklayınız.		
1C. Kız öğrenciler ve küçük çocukların (0 yaşından ilköğretime başlama yaşına kadar kız ve oğlan çocuklar), onları güvende tutmak daha zor olduğu için, kriz dönemlerinde eğitim fırsatlarına erişiminin olmaması gerekmektedir.		
1D. Kriz sırasında kız öğrencilerin eğitime devamını sağlamak oldukça güçtür, bu nedenle de okullara, geçici öğrenme alanlarına, dijital eğitim çözümlerine/platformlarına ve/veya eğitim materyallerinin dağıtımına dahil edilmemeleri sorun teşkil etmez.		

2. Bölüm: Toplumsal cinsiyete duyarlı kapasite geliştirme deneyimleri/egitimleri

Her ifadede yer alan madde işaretli listeler, geliştirilecek içerik alanında güçlü yönler ve kapasite geliştirme çabalarında yer alması gereken içeriğin belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

2. bölüm soruları için önerilen katılımcılar - Kişiler / Ekipler

2. Geçmişte toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı kapasite geliştirme deneyimleri/egitimlerine ilişkin

Evet /
Hayır

2A. Toplumsal cinsiyet eğitimi aldım.

Yanıtınızın "evet" olması durumunda lütfen hangi konularda eğitim aldığınızı açıklayınız. Buna aşağıdakiler de dahil, ancak bunlarla sınırlı değildir:

- toplumsal cinsiyet hakkaniyeti,
- toplumsal cinsiyet normları ve kalıpyargıları,
- toplumsal cinsiyete dayalı şiddet,
- toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, fiziksel ve/veya cinsel istismar ve sömürü vb. raporlama ve sevk,
- geleneksel değerlerin toplumsal cinsiyetle bağlantılı olarak anlaşılması,
- erkeklik/ erkekleri ve oğlan çocukları dahil etme,
- kız çocukların güvenli ve nitelikli eğitime erişiminin desteklenmesi,
- toplulukları kız ve oğlan çocukların güvenli, nitelikli ve kapsayıcı eğitim ve koruma hizmetlerine ve olanaklarına erişmesini desteklemeye dahil etmek adına davranış değişikliği iletişimi/talep edene yönelik müdahaleler.

Lütfen fikirlerinizi burada açıklayınız

2B. Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitime ilişkin konularda eğitim aldım.

Yanıtınızın "evet" olması durumunda lütfen hangi konularda eğitim aldığınızı açıklayınız. Buna aşağıdakilerde dahil, ancak bunlarla sınırlı değildir:

- toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar ve öğretim,
- toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim planlaması,
- eğitim planlaması ve uygulaması için toplumsal cinsiyet analizi,
- krize duyarlı planlama ve/veya okul iyileştirme planlarına ilişkin risklerin anlaşılması,
- güvenli ve gizli raporlama, temel danışmanlık ya da toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal destek, davranış kurallarının uygulanması gibi konuların bir bölümü ya da tamamı da dahil, okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını tanımlama, önleme ya da müdahalede bulunma yöntemleri,
- okul yönetimi komitelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde ve toplumsal cinsiyet ve eğitim/ADE programlaması konularında dahil edilmesi, toplumsal cinsiyeti göz önünde bulunduran yerel düzeyde eğitim bütçelerinin/ okul hibelerinin oluşturulması.

Lütfen fikirlerinizi burada açıklayınız

3. Bölüm: Kurumsal kapasite ve deneyimler

3. bölüm soruları için önerilen katılımcılar - Kurumlar

3. Lütfen aşağıdaki konularda uygun yanıtı işaretleyiniz	Evet/Hayır/ Mevcut Değil/ Diğer	Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)
3A. Kuruluşun kriz durumlarında toplumsal cinsiyete duyarlı ya da eşitlikçi ADE'yi uygulamaya ilişkin bir politikası ya da yetkisi var mı? Yanıtınızın "evet" olması durumunda örnek veriniz.		
3B. Kurumun toplumsal cinsiyet ya da kapsayıcı personel işlevi bulunuyor mu? Yanıtınız evet ise açıklayınız ve hangi düzeyde olduğunu belirtiniz (örn., bir ülke ofisindeki sorumlu kişi, ülke, bölge ve/veya genel merkez düzeyindeki danışman, vb.).		
3C. Kurum, ADE müdahalelerinin toplumsal cinsiyete ilişkin gösterge ve sonuçlarını düzenli olarak ölçüyor ve raporluyor mu? Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.		
3D. Kurum mevcut durumda toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programları ve/veya toplumsal cinsiyet hakkaniyetine özel müdahaleler uyguluyor mu? Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.		
3E. Kurum ilgili sivil toplum ortakları (kadın sendikaları, genç erkek ve kadınları içeren gençlik birlikleri, din liderleri, vb.) ile ortaklık kurdu mu? Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.		
3F. Kurum, ADE bağlamlarında ulusal, yerel düzeyde ve/veya sahada toplumsal cinsiyet duyarlılığı konularında ortaklık kapasitesini geliştiriyor mu? Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.		

4. Bölüm: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE program döngüsü deneyimi

4. bölüm soruları için önerilen katılımcılar - Kişiler / Ekipler				
4. Lütfen sizin ve/veya ekibinizin deneyimli olduğu aşağıdaki konulara dair uygun yanıtı işaretleyiniz	Bu konuda bilgim yok	Bu konuda bilgim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
4A. İzleme ve raporlama: Toplumsal cinsiyete duyarlı göstergelerin kullanılması ve ayrıştırılmış verilerin sağlanması.				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				
4B. Koordinasyon: Kapsayıcı koordinasyon mekanizmalarına katılım (örn., kadın gruplarının, yerel kadın liderlerin, erkekler ve oğlan çocukları toplumsal cinsiyete duyarlı çabalara dahil eden yerel/ulusal erkek katılım kuruluşlarının/ağlarının katılımının sağlanması, vb.).				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				
4C. Tespit: Toplumsal cinsiyet tespitlerinin tasarlanması ve uygulanması ya da toplumsal cinsiyetin ADE tespitlerine entegrasyonu.				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				
4D. Analiz: Yeni ADE strateji ve müdahalelerinin tasarımına bilgi sağlanması ya da mevcut toplumsal cinsiyete duyarlı müdahalelerin uygulama yaklaşımlarını değiştirmek için tespit verilerinin kullanılması.				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				

4. Lütfen sizin ve/veya ekibinizin deneyimli olduğu aşağıdaki konulara dair uygun yanıtı işaretleyiniz	Bu konuda bilgim yok	Bu konuda bilgim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
4E. Toplumsal cinsiyet sonuçlarının raporlanması: Toplumsal cinsiyete duyarlı tekliflerde belirtilen eğitim stratejilerine ilişkin hedeflere karşı.				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				
4F. Kapasite geliştirme: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlarının uygulanması sırasında kurumların toplumsal cinsiyete dair yeterliliklerini geliştirmek için kapasite geliştirme ihtiyaçlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi.				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				
4G. Toplumsal cinsiyete duyarlı başarılı ADE programlama uygulamalarının belirlenmesi ve belgelendirilmesi.				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				
4H. Savunuculuk ve iletişim: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlamadan edinilen dersleri vurgulayan materyallerin (bilgilendirme yazıları, videolar, haber bültenleri, vaka çalışmaları, sosyal medya gönderileri, vb.) hazırlanması.				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				

5. Bölüm: ADE'de toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve uygulama becerileri

Her ifadede yer alan madde işaretli listeler, geliştirilecek içerik alanında güçlü yönler ve kapasite geliştirme çabalarında yer alması gereken içeriğin belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

5. bölüm soruları için önerilen katılımcılar - Kişiler / Ekipler

5. Toplumsal cinsiyet ve eğitim/ADE politikası ve uygulama becerilerine dair ifadeler	Bu konuda bilgim yok	Bu konuda bilgim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
<p>5A. Politika ve planlar: Toplumsal cinsiyete duyarlı ulusal ya da yerel eğitim ve koruma politikaları ve planları ile çalışma deneyimine sahibim (örn., öğretmen davranış kuralları, sevk ve raporlama mekanizmaları).</p> <p>Yanıtınızın "evet" olması durumunda lütfen notlar sütununa politikaları/planları listeleyiniz.</p>				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				
<p>5B. Materyallerin dağıtımı: Kriz ortamında eğitim materyallerini toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde dağıtma deneyimine sahibim.</p> <p>Yanıtınızın "evet" olması durumunda lütfen bunu toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde nasıl gerçekleştirdiğinizi açıklayınız. Örneğin, "School in a Box" (kutudaki okul) kitleri, erken çocukluk gelişimi kitleri, not defterleri ve içeriği toplumsal cinsiyete göre uyarlanmış sırt çantaları, menstrüel hijyen yönetimi malzemelerinin dağıtımı, vb.</p>				
Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)				

5. Toplumsal cinsiyet ve eğitim/ADE politikası ve uygulama becerilerine dair ifadeler	Bu konuda bilgim yok	Bu konuda bilgim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
<p>5C. Eğitim materyallerinde toplumsal cinsiyet duyarlılığını değerlendirme deneyimine sahibim (ulusal öğretim programı, insani yardım eğitim kitleri, oyun ekipmanı, ebeveyn/ bakımdan sorumlu kişi destek grubu modülleri ya da materyalleri). Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.</p>				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				
<p>5D. Mevcut ya da yeni tasarlanmış eğitim materyallerinin (ulusal öğretim programı, insani yardım eğitim kitleri, oyun ekipmanı) toplumsal cinsiyete duyarlılığı konusunda öğrenciler ile eleştirel olarak düşünme ve eğitim yaklaşımlarını buna göre uyarlama deneyimine sahibim. Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.</p>				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				
<p>5E. Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaları ve eğitim ilkelerini ve uygulamalarını anlamaya yönelik deneyime sahibim. Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.</p>				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				

5. Toplumsal cinsiyet ve eğitim/ADE politikası ve uygulama becerilerine dair ifadeler	Bu konuda bilğim yok	Bu konuda bilğim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
<p>5F. Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik ve eğitim uygulamaları konusunda deneyime sahibim.</p> <p>Yanıtınızın “evet” olması durumunda lütfen toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar ve eğitimi nasıl ve hangi ortamlarda kullandığınızı açıklayınız (diğerleri için doğrudan sınıfta öğrencilerle birlikte eğitim sağlamak, vb.).</p>				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				
<p>5G. Toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaların kullanımına ilişkin diğer öğretmenleri kişisel rutinde gözlemeleme deneyimine sahibim [buradaki bağlamdan uygun terimi ekleyiniz: denetim/gözlem/izleme/iş başında eğitim ve/veya grup mesleki gelişim çalışmaları].</p> <p>Yanıtınızın “evet” olması durumunda açıklayınız.</p>				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				
<p>5H. Katılım, koruma, toplumsal cinsiyet konuları ya da diğer konulardan birisi ya da birkaçını göz önünde bulunduran okul iyileştirme planlarının oluşturulması, uygulanması ve izlenmesini destekleme konusunda deneyime sahibim.</p> <p>Yanıtınızın “evet” olması durumunda lütfen okul iyileştirme planlarının oluşturulup oluşturulmadığını, uygulanıp uygulanmadığını ve/veya izlenip izlenmediğini ve bunların neleri göz önünde bulundurduğunu vurgulamak adına yanıtınızı açıklayınız.</p>				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				

5. Toplumsal cinsiyet ve eğitim/ADE politikası ve uygulama becerilerine dair ifadeler	Bu konuda bilgim yok	Bu konuda bilgim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
<p>51. Çalışanları yönetme ve/veya toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerini/ faaliyetlerini uygulamak için doğrudan yerel okul grupları ile (okul aile birliği, okul yönetimi komiteleri, anne grupları, baba grupları, din liderleri, nüfuz sahibi topluluk liderleri) iletişim kurma deneyimine sahibim.</p> <p>Yanıtınızın “evet” olması durumunda lütfen hangi faaliyetleri/müdahaleleri ve çalışanları yönetip uygulamayacağınızı ya da doğrudan uygulayacağınızı açıklayınız.</p> <p>Bu, bunlarla sınırlı olmamak üzere aşağıdaki müdahale türlerini içermektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • toplumsal cinsiyete duyarlı geçici öğrenme alanları, toplumsal cinsiyete göre ayrılmış su, temizlik ve hijyen altyapısı, toplumsal cinsiyete duyarlı menstrüel hijyen yönetimi materyallerinin sunumu ile tüm çocukların kriz durumunda eğitim erişiminin teşvik edilmesi, • kız ve oğlan çocukların farklı ihtiyaçlarıyla birlikte ve onlara yönelik tasarlanmış mesleki ve teknik eğitim ya da diğer yaşam becerilerine ilişkin programları, • erkek ve kadın ebeveynler ve diğer bakımdan sorumlu kişiler (örn., kardeşler) için ebeveyn destek grupları, • kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkekler için topluluk harekete geçirme/farkındalık toplantıları, • kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçlarını kapsayan okula dönüş kampanyaları gibi iletişim kampanyaları, • okul ortamlarının ve yollarının kız ve oğlan çocuklar için güvenli olmasının sağlanması, • erken uyarı sistemi ve müdahalelerinin oluşturulması ve toplumsal cinsiyete duyarlı olmasının sağlanması, • eğitim çalışanları ve kız/erkek öğrenciler vb. için okul iyileştirme planlarının ve davranış kurallarının oluşturulması ve/veya kullanılması, • okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet e yönelik farkındalık ve bunun önlenmesi ve ele alınmasına ilişkin protokol, toplumsal cinsiyete duyarlı psikososyal destek ve sosyal ve duygusal öğrenmenin farkındalığı ve sağlanması, • erkeklerin ve oğlan çocukların olumlu erkeklik ve işbirliği konusunda katılımı. 				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				

5. Toplumsal cinsiyet ve eğitim/ADE politikası ve uygulama becerilerine dair ifadeler	Bu konuda bilgim yok	Bu konuda bilgim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
<p>5J. Eğitim için ayrılan ve toplumsal cinsiyete duyarlı yerel ya da okul düzeyindeki bütçelerin/ hibelerin oluşturulmasını ya da izlenmesini destekleme konusunda deneyime sahibim.</p> <p>Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.</p> <p>Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE bütçeleri, kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin, bunlarla sınırlı olmamak üzere aşağıdakileri de içeren konularda toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçlarını değerlendirmektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ADE hizmetleri/faaliyetleri ve bunların maliyetli bileşenleri, • altyapı, • öğretmen maaşı/teşvikleri, öğretmenler/eğitim çalışanları (erkek ve kadın) için kapasite geliştirme/mesleki gelişim, • öğretmen/eğitim çalışanları koçluğu/gözlemi (erkek ve kadın), • işletme maliyetleri (toplumsal cinsiyet hakkaniyeti odağıyla çalışanların işe alınması, çalışanlar için toplumsal cinsiyete duyarlı ADE programlama konusunda kapasite geliştirme, toplumsal cinsiyet tespitleri/analizleri), • eğitim materyallerinin sağlanması. 				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				

5. Toplumsal cinsiyet ve eğitim/ADE politikası ve uygulama becerilerine dair ifadeler	Bu konuda bilgim yok	Bu konuda bilgim var	Bu konuyu günlük işlerimde kullanacağım konusunda kendime güveniyorum	Bu konuda liderlik etme ya da başkalarını eğitim verme konusunda kendime güveniyorum
<p>5K. Okullardan yerel düzeye ve/veya yerel düzeyden ulusal düzeye kadar eğitim verilerini toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde toplama, analiz etme ve raporlama deneyimine sahibim.</p> <p>Yanıtınızın "evet" olması durumunda açıklayınız.</p> <p>Bu da bunlarla sınırlı olmamak üzere aşağıdaki hususları içermektedir:</p> <ul style="list-style-type: none"> • öğrenciler, öğretmenler ve diğer eğitim çalışanlarına ilişkin – cinsiyet, yaş ve eğitim sistemi düzeyine göre ayrıştırılmış – veriler, • kız ve oğlan çocuklar/kadın ve erkek eğitim çalışanlarına yönelik okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet de dahil, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarına ilişkin – cinsiyet, yaş ve eğitim sistemi düzeyine göre ayrıştırılmış – veriler, • erkek ve kadın anketör/görüşmecii eğitimi, • erkek ve kadın anketör/görüşmecilerin toplumsal cinsiyete duyarlı güvenli mekanizmalara ve sahada veri toplama protokolüne sahip olmasının sağlanması, • veri toplama araçları/ protokollerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi ve kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak adına pilot uygulamaların yapılması, • odak gruplar ve grup istişarelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde yürütülmesi (örn., erkek ve kadınlardan oluşan ayrı grupların kurulması). 				
<p>Notlar (yanıtınızı burada açıklayınız)</p>				

2. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapasite tespiti verilerini giriniz.

Veri girişi ve analizi için bir elektronik tablo oluşturmak için yukarıdaki uyarlanmış, nihai soruları kullanınız.

3. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapasite analizi: kapasite ihtiyaçlarını belirlemek için bulguları analiz ediniz.

- Soruların sonuçlarını personel türleri arasında karşılaştırarak verileri analiz ediniz. Diğer gruplara göre daha fazla kapasite açığı olan çalışan grupları var mı?
- Buna ek olarak ihtiyaç tespitleri, risk tespitleri ve toplumsal cinsiyet analizleri kapsamında belirlenen en belirgin toplumsal cinsiyet engellerinin olduğu alanlarda faaliyet gösteren çalışan türleri arasındaki verileri karşılaştırınız. Söz konusu analiz aşağıdaki hususlar için bir tanımlama sağlayacaktır:
  - toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde verilerin koordine edilmesi, hizmet sunumu ve verilerin toplanması/analiz edilmesi ve raporlanması için ulusal, yerel düzeyde ve/veya sahada gerekli kapasiteye sahip olan ve ek desteğe ihtiyaç duyan farklı düzeylerdeki çalışanlar,
  - türü ne olursa olsun çalışanların kriz bağlamlarında toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim vermek için gerekli bilgi, beceri ve yetkinliklere sahip olmasını sağlayacak biçimde eğitim hizmeti çalışanlarının kapasitesinin güçlendirildiği alanlar.

Sonuçları analiz etme yöntemi

Her bir tespit bölümü için yanıt analizi sonuçlarına yönelik aşağıdaki ayrıntıları inceleyiniz. Çıkarımlar kuralcı değildir. Çıkarımların kişiler, ekipler ve/veya kurumlar için gelecekte yürütülecek kapasite geliştirme çalışmalarına yoğunlaşmak için kapasite ihtiyaçlarının ve tematik odak alanlarının belirlenmesini desteklemesi amaçlamaktadır.

1. Bölüm

Yanıtların

1A. Evet

1B. Evet

1C. Hayır

1D. Hayır

biçiminde olması gerekmektedir.

Kişiler ve/veya grupların buna uygun bir tepki vermemesi durumunda toplumsal cinsiyet kavramları ve temel ilkeler üzerine bir oryantasyon (kendi kendine rehberlik, yarım gün ya da tam gün) düzenleyiniz. Bu konuda daha fazla bilgiyi INEE (2019) [Kılavuz Notta](#) bulabilirsiniz. Söz konusu rehber; insan hakları açısından toplumsal cinsiyetin önemi, insani yardım eylemleri ve eğitimi kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı programlamanın mantığı, yanlış anlamalara meydan okumaya yardımcı olacak argümanlar ve ADE programlamanın toplumsal cinsiyete ilişkin konularla ilgili temel ilke, kavram ve tanımlarına yönelik bilgi ve faaliyetleri içermektedir. INEE Asgari Standartlar Etki Alanları toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı programlama konusunda rehberlik sunmaktadır.

2. Bölüm

2A. Evet – Bu yanıt katılımcıların toplumsal cinsiyet kavramlarını biraz bildiğini göstermektedir. Katılımcıların seçtiği ya da ayrıntılandığı konulara bağlı olarak verilen madde işaretli listedekilere ek olarak, kolaylaştırıcılar herhangi bir kavramın hafif bir gözden geçirme ya da derinlemesine açıklama ve tartışma gerektirip gerektirmediğini belirleyebilmektedir.

2A. Hayır – Bu yanıt, katılımcıların toplumsal cinsiyet kavramlarının derinlemesine gözden geçirilmesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı ilke ve uygulamalara yönelik anlayış ve uygulamalarını geliştirmeye odaklanan kapasite geliştirme çabalarından yararlanacağını belirtmektedir.

2B. Evet – Bu yanıt, katılımcıların belirli tematik içeriğe odaklanarak toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim konusunda mesleki gelişim deneyimine sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların madde işaretli liste kapsamındaki konulara ek olarak hangi konuları seçtiğine ya da hangi konulara değindiğine bağlı olarak kolaylaştırıcılar değerlendirmeye alınacak ek tematik içerikleri belirleyebilmektedir. Eğitim konusunun katılımcıların deneyim sahibi olduğu içeriği kapsamı durumunda kolaylaştırıcılar katılımcıların bilgi ve deneyimlerini ortaya çıkarabilmektedir.

2B. Hayır – Bu yanıt, katılımcıların henüz özellikle toplumsal cinsiyete duyarlı ADE konusunda mesleki gelişim olanaklarına sahip olmadığını belirtmektedir. Eğitimde değerlendirmeye alınacak öncelikli, toplumsal cinsiyete duyarlı ADE içeriği; ikincil veri incelemesi ya da ihtiyaç tespitleri sırasında vurgulanan güçlükler, teklif ve planlar kapsamında belirtilen stratejiler ya da katılımcıların tematik ilgi alanları konularıyla uyumlu olabilmektedir.

3. Bölüm

3. bölüm ifadelerine “Evet” yanıtı – Bu durum, toplumsal cinsiyete duyarlı bir ya da birden çok kurumsal güçlü yanı göstermektedir.

Tüm yanıtların “Evet” olması – Bu durumda toplumsal cinsiyete duyarlı kurumsal güçlendirme çabalarına yönelik ADE kapasitesinin geliştirilmesine büyük olasılıkla ihtiyaç duyulmayacaktır.

Tüm yanıtların “Hayır” olması – Bu durum, kurumsal düzeylerde kurumsal güçlendirmenin ve/veya kurumsal bilginin yaygınlaştırılmasının (örn., politikalar ve yetkilere ilişkin olarak) gerekli olduğu belirli alanları göstermektedir.

Birden çok “Hayır” yanıtı – Bu durum, kurumun toplumsal cinsiyete duyarlı elverişli ortamı kurmak ve uygulamalarını güçlendirmek adına büyük olasılıkla önemli kapasite çabalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

4. ve 5. Bölümler

Katılımcıların yanıt ve ifadeleri ADE program döngüsü kapsamında toplumsal cinsiyet duyarlılığını göz önünde bulundurma konusundaki deneyim düzeyini (4. Bölüm) ya da toplumsal cinsiyete duyarlı ADE uygulama konusundaki deneyim düzeyini (5. Bölüm) ortaya koyacaktır.

5. bölümdeki madde işaretli listeler mevcut müdahalelerin kalitesini artırmak için üzerine kurulabilecek belirli içerik alanlarındaki güçlü yönlerin belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Listeler aynı zamanda kapasite geliştirme çabaları ve mevcut uygulamalarda kapatılması gereken içerik açıklarını da ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, madde 5J’de toplumsal cinsiyete duyarlı birtakım ihtiyaçların bütçeye yansıtılması ve diğer ihtiyaçların yansıtılmaması durumunda bu toplumsal cinsiyete duyarlı ADE bütçesini güçlendirmek için gerekli olan belirli bir içerik açığına işaret etmektedir. Söz konusu kitle bulunan araçların kullanılmasıyla ADE maliyetlendirme ve bütçeleme konularında kapasite geliştirme çalışması yürütülebilmektedir.

4. ve 5. bölümlerde katılımcıların çoğunluğunun “Bu Konuda Bilgim Yok” ya da “Bu Konuda Bilgim Var” yanıtı vermesi, eşlik eden bilgi ya da uygulama alanlarında kapasitenin güçlendirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların kimisinin belirli aşamaları ya da müdahaleleri uygulama ve yönetme konusunda kendilerine daha fazla güvendiğini belirttiği durumlarda meslektaşlarının kapasitesini geliştirmek için bu kişiler kolaylaştırıcı olarak hareket edebilmektedir.

Yanıt verenlerin çoğunun güven ve deneyime sahip olduğunu söylediği alanlarda daha fazla derinlemesine eğitim ihtiyacı olmayabilmektedir. Bunun yerine de bu kişilerin deneyimleri, örneğin, değerlendirme doğrulama toplantıları sırasında uygulamanın kalitesi ve nasıl iyileştirilebileceği konularında öğrenme ve düşünmeyi teşvik edebilmektedir.

4. Özgün kapasite ihtiyaçlarını belirlemek için bu aracın 1. bölümünü kullanınız.

Özgün kapasite ihtiyaçlarını belirlemek için yukarıdaki 3. adım kapsamındaki analize ek olarak bu aracın 1. bölümündeki toplumsal cinsiyete duyarlı ADE çalışanlarının rol ve sorumluluklarını inceleyiniz.

Mevcut çalışan kapasitesinin desteklenip desteklenmeyeceği, nasıl destekleneceğini ya da toplumsal cinsiyete duyarlı uzmanlığa sahip ek çalışanların işe alınıp alınmayacağını belirlemek için söz konusu tespitten elde edilen bulguların nasıl analiz edileceğini ve kullanılacağını anlamak için aşağıdaki talimatları uygulayınız.

- Soruların sonuçlarını personel türleri arasında karşılaştırarak verileri analiz ediniz.
  - Farklı düzeylerdeki çalışanların toplumsal cinsiyete duyarlı bir biçimde koordinasyon yapmak, hizmet sunmak ve verileri toplamak/ analiz etmek ve raporlamak için ulusal, yerel düzeyde ve/veya sahada gerekli kapasiteye sahip olup olmadığını belirleyiniz.
  - Her tür çalışanın (örn., ulusal ya da saha düzeyinde) kriz bağlamlarında toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimi vermesi için gerekli bilgi, beceri ve yetkinliklere sahip olması için eğitim hizmeti çalışanlarının kapasitesinin güçlendirilmesi gereken alanları belirleyiniz.

Bu araç kapsamında özetlenen rol ve sorumluluklar, kalkınma konusunda ve öğrenme alanında çalışan devlet ortaklarının aşağıdaki hususları belirlemesi konusunda yardımcı olmaktadır:

- tüm ülke eğitim ortaklarına (örn., Yerel Eğitim Grubu ya da ülke kümesinin parçası olan bir toplumsal cinsiyet odak kişisi) destek sağlayan mevcut çalışanlar ya da toplumsal cinsiyet odak kişilerinin iş tanımlarındaki rol ve sorumluluklarını gözden geçirmesi gerekip gerekmediği ve bunu nasıl yapması gerektiği,
- kurumlarındaki mevcut ya da yeni işe alınan çalışanlara ya da kurumlararası çalışan toplumsal cinsiyet odak kişilerine toplumsal cinsiyet odaklı mesleki gelişim olanakları sağlaması gerekip gerekmediği ve bunu nasıl yapılması gerektiği,
- ADE girişimlerini desteklemek için toplumsal cinsiyet konusunda uzmanlığa sahip ek çalışanların istihdamını gerekip gerekmediği. Örneğin, bu durum tam zamanlı bir toplumsal cinsiyet uzmanının işe alınmasını ya da ülkeye özgü toplumsal cinsiyete duyarlı pedagoji tasarımı ya da eğitim çalışanları için psikososyal destek eğitimi gibi belirli faaliyetleri desteklemek için daha kısa

sürelili teknik desteğe erişimi içerebilmektedir.

Aşağıdaki bölümde kapasite ihtiyaçlarının belirlenmesi için bir kontrol listesi bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE strateji ve müdahalelerin planlanması, tasarlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için yeterliliklerin vurgulanması adına ADE çalışanlarına yönelik bir iş tanımı oluşturulması ya da mevcut iş tanımlarının uyarlanmasına destek olmaya dair hem asgari hem de altın standartlarda bir “seçenekler mönüsü” sunmaktadır.

Yukarıdaki tespit şablonundaki yanıtların gözden geçirilmesine rehberlik sağlamak için aşağıdaki kontrol listesini kullanınız.

ADE çalışanlarının toplumsal cinsiyet kapasitesi geliştirme ihtiyaçlarına yönelik analiz ve planlamayı destekleyen kontrol listesi

1. Mevcut ADE çalışanlarının, ekiplerinin ve/veya kurumlarının, ADE ilkelerini anlaması ve/veya toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahalelerini uygulama deneyimleri açısından yeterliliklerinin belirlenmesi	
Göz önünde bulundurulacak sorular	Evet/ Hayır
1.1. Mevcut ADE çalışanlarının (kişiler, ekipler ya da kurumlar) kapasitesinin geliştirilmesine ihtiyaç var mı ve hangi alanlarda/konularda?	
1. bölüm , temel toplumsal cinsiyet tanımları, kavramları ve ilkeleri çevresinde kapasitenin geliştirilmesine yönelik ihtiyaçlara ilişkin bilgi vermektedir. Bu alanda bireysel ADE çalışanlarının, ekiplerinin ya da kurumlarının kapasitesinin geliştirilmesine ihtiyaç var mıdır? Hangi konularda?	
Notlar	
2. bölüm , bireysel ve toplu ADE mesleki gelişim deneyimlerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olup olmadığına ilişkin bilgi sağlamaktadır. Bu da aşağıdaki hususları ifade etmektedir: <ul style="list-style-type: none"> • gelecekteki kapasite geliştirmeye dönük çaba ve müdahalelerin uygulama kalitesinin artırılması adına üzerine inşa edilebilecek deneyimler, • daha önce toplumsal cinsiyete duyarlı ADE mesleki gelişim olanaklarına sınırlı düzeyde sahip olan ya da hiç sahip olmamış kişi ve gruplar, • “uzman” olabilecek ya da belirli konularda başkalarının kapasitesini geliştirmesine yardımcı olabilecek paydaşlar, • ADE ilke ve uygulamalarının toplumsal cinsiyete duyarlı belirli tematik alanlarının gelecekteki kapasite çabalarına dahil edilmesi, Bu alanda bireysel ADE çalışanlarının, ekiplerinin ya da kurumlarının kapasitesinin geliştirilmesine ihtiyaç var mıdır? Hangi konularda?	
Notlar	

Göz önünde bulundurulacak sorular	Evet/ Hayır
3. bölüm , ADE kurumlarının toplumsal cinsiyete duyarlı güçlü yönlerini ve ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır. Bu alanda bireysel ADE çalışanlarının, ekiplerinin ya da kurumlarının kapasitesinin geliştirilmesine ihtiyaç var mıdır? Hangi konularda?	
Notlar	
4. bölümde belirli bir ADE program döngüsü aşaması boyunca toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapasitesinin geliştirilmesine ilişkin bilgiler sağlanmaktadır. Çeşitli program döngüsü aşamalarında bireysel ADE çalışanları, ekipleri ya da kurumlarının kapasitesinin oluşturulmasına ihtiyaç var mıdır? Hangi konularda?	
Notlar	
5. Bölüm , belirli ADE strateji ve müdahaleleri konusunda toplumsal cinsiyete duyarlı uygulama kapasitesinin geliştirilmesine nerede ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Belirli tematik alanlarda bireysel ADE çalışanları, ekipleri ya da kurumlarının kapasitesinin oluşturulmasına ihtiyaç var mıdır? Hangi konularda?	
Notlar	

2. Mevcut çalışanların kapasite geliştirme olanaklarından yararlanıp yararlanmayacağını ya da toplumsal cinsiyet uzmanlığı olan yeni/ek çalışanların istihdamı ya da eğitiminin gerekip gerekmediğini belirleyiniz.

Göz önünde bulundurulacak sorular	Evet/ Hayır
<p>2.1. Mevcut ADE çalışanlarının iş tanımlarında toplumsal cinsiyete duyarlı rol, sorumluluk ve yeterlilikler bulunuyor mu?</p> <p>Notlar sütununda bu konudaki ayrıntıları belirtiniz. Yanıt “evet” ise hangi rol, sorumluluk ve yeterlilikler dahil edilmiştir? Yanıt “hayır” ise hangileri eksiktir? Söz konusu rol, sorumluluk ve yeterlilikler iş tanımlarına eklenebilir mi ve gerekli kapasite çalışanların mesleki gelişim planlarına dahil edilebilir mi (aşağıdaki 2. adımı inceleyiniz)?</p>	
Notlar	
<p>2.2. Kurum içerisinde ya da kurumlararası mevcut ADE çalışanlarının asgari ve/veya altın standartlarda toplumsal cinsiyete duyarlı mesleki yeterlilikler konusunda kapasitesini geliştirmek için yeterli zaman, fon ve uzmanlık söz konusu mu (yukarıdaki 1. Bölüm kapsamındaki yeterlilikleri inceleyiniz.)?</p> <p>Notlar sütununda bu konudaki ayrıntıları belirtiniz.</p>	
Notlar	
<p>2.3. Ülke ekibi yeni bir girişim için teklif tasarımı aşamasında mı, yoksa bütçe değerlendirmeleri aşamasında mı ve süregelen bir yanıt bekleniyor mu? Toplumsal cinsiyete duyarlı bir ADE müdahalesini desteklemek için toplumsal cinsiyet teknik çalışanlarının istihdamına ihtiyaç var mı?</p> <p>Notlar sütununda bu konudaki ayrıntıları belirtiniz.</p>	
Notlar	

3. Yukarıda verilen yanıtlara bağlı olarak, ne tür ve hangi düzeyde toplumsal cinsiyete ilişkin teknik desteğe ihtiyaç duyulmaktadır?

Göz önünde bulundurulacak sorular

Evet/
Hayır

3.1. Kurum içi ya da kurumlararası mevcut çalışanların kapasitesini artırmak için uzaktan ya da ülke düzeyinde eğitimin tasarlanması ve/veya yürütülmesi için kurumsal çalışanlara ya da dışarıdan teknik uzmana/uzmanlara ihtiyaç var mı?

Notlar sütununda bu konudaki ayrıntıları belirtiniz.

Notlar

3.2. Daha geniş görev tanımlarının bir parçası olarak toplumsal cinsiyete duyarlı mesleki yeterliliklere sahip saha çalışanlarının işe alınması gerekiyor mu? Yoksa yalnızca toplumsal cinsiyete duyarlı program tasarımının uygulanması ve izlenmesine odaklanan özel bir rol mü gerekmektedir?

Notlar sütununda bu konudaki ayrıntıları belirtiniz.

Notlar

3.3. Kurumlar genelinde toplumsal cinsiyet hakkaniyetine odaklı sürekli desteğin sağlanması için ülke düzeyinde ya da kurumlararası bir toplumsal cinsiyet odak kişisinin/danışmanının işe alınması ya da görevlendirilmesine ihtiyaç var mı?

Notlar sütununda bu konudaki ayrıntıları belirtiniz.

Notlar

3.5. Yukarıdaki işe alım ya da görevlendirmeye yönelik yanıtınızın "evet" olması durumunda istihdam edilen çalışan, toplumsal cinsiyet hakkaniyetine ilişkin gereken mesleki yeterliliğe sahip mi? Yoksa (örn., işe alım sırasında gerekli yeterliliklere sahip bir kişinin bulunmaması nedeniyle) çalışanın sorumluluklarını yerine getirmek için zaman içerisinde hangi eğitime/kapasite geliştirme yöntemine ihtiyacı bulunmaktadır?

Gerekli yeterlilikleri notlar sütununda açıklayınız.

Bu konuda yukarıdaki tespit şablonu kullanılabilir.

Notlar

Toplumsal cinsiyete duyarlı mesleki rol ve sorumlulukları (yukarıya bakınız) mevcut çalışanların iş tanımlarına entegre ediniz ve yeterlilik kapasitesi geliştirme planı (tek başına bir plan olarak ya da çalışanların mesleki gelişim planlarının bir parçası olarak) belirleyiniz.

- Değerlendirme kapsamında belirlenen kapasite geliştirme ihtiyaçlarına dayalı olarak söz konusu ihtiyaçların mevcut çalışanların iş tanımlarına ve mesleki gelişim planlarına entegre edilmesi gerekmektedir. Kişi için ya da ihtiyaçlar kişiler arasında, kurumsal ya da sektör düzeyinde benzeşiyorsa, bir kapasite geliştirme planının oluşturulması için söz konusu ihtiyaçları bir dayanak olarak kullanınız. Bunun da bir bütçeyi, zaman çizelgesini ve organize etmekten sorumlu olan kişiye ilişkin ayrıntıları içermesi gerekmektedir. Kurumdan ya da kurumlararası çalışanlar, toplumsal cinsiyete özgü mesleki gelişim sağlayabilmektedir.

Gerekli olması durumunda toplumsal cinsiyete özgü teknik uzmanlığa sahip yeni/ek çalışanları kurum içerisinde ya da kurumlararası bağlamda çalışmak üzere harekete geçirin.

- Saha bazlı ya da ulusal düzeyde ek çalışanların işe alınması için iş tanımlarının oluşturulması için bir **seçenekler mönüsü** olarak asgari ve altın standartlara sahip toplumsal cinsiyet hakkaniyetine ilişkin mesleki rol ve sorumlulukları kullanınız.
- Gerekli yeterliliklere sahip çalışanların işe alınamaması durumunda toplumsal cinsiyet hakkaniyetine özgü mesleki gelişimi sağlamak için kurum içi ya da kurumlararası çalışanlar ile kapasite geliştirme planı (bütçe, zaman çizelgesi ve sorumlu organizatörler de dahil) oluşturunuz.

Ek okuma listesi

- [United Nations Development Group \(2018\) Resource Book for Mainstreaming Gender in UN Common Programming at the Country Level.](#)
- [UNESCO \(2011\) Teacher Training Modules that Address Gender Issues and Promote Gender Equality.](#)
- [UN WOMEN \(2014\) Gender Equality Capacity Assessment Tool.](#)

8.3 ADE'de toplumsal cinsiyet risk tespiti

INEE Asgari Standartlar	Tüm standartlara ilişkindir.
Birincil kullanıcılar	Küresel, bölgesel, ulusal ve yerel düzeyde: <ul style="list-style-type: none"> • ADE yöneticileri • danışmanlar, uzmanlar, çalışanlar, analistler • küme koordinatörleri • Yerel Eğitim Çalışma Grubu koordinatörleri
Aracın amacı	Acil durumlarda toplumsal cinsiyet ve eğitime yönelik riskin nasıl tespit edileceğinin anlaşılması.

Giriş

Acil durum ve krizlerin ölçeği, zamanlaması ve etkisinin tahmin edilmesi güç olsa da eğitim sektörünün bir kriz ortaya çıktığında müdahalede bulunmak adına daha iyi bir donanıma sahip olmasını sağlamak için harekete geçilebilmektedir.

Küresel Eğitim Kümesi, hazırlık yaklaşımına ilişkin [risk tespiti, asgari ve ileri düzey hazırlık eylemlerine yönelik IASC rehberlerini](#) kullanmaktadır. Bu araçtaki rehberlik, toplumsal cinsiyetin yeterli düzeyde risk tespitini ve ADE için acil durum planlamasına dahil edilmesinin sağlanmasıyla söz konusu yaklaşımları tamamlamaktadır.

Önemli bilgiler

Toplumsal cinsiyetin ADE hazırlığına entegre edilmesi şunları ifade etmektedir:

- toplumsal cinsiyet ve diğer ötekileştirme etmenlerine ilişkin mevcut eğitim eğilimlerinin anlaşılmasına ilişkin verilerin derlenmesi,
- toplumsal cinsiyet ve ötekileştirme eğilimlerinin ve toplumların ve sistemlerin tehlikeleri, şokları ve baskıları önleme, bunlara hazırlıklı olma ve tepki verme konularındaki kırılganlıklarını ve kapasitelerin tespit edilmesi,
- uygun acil durum planlaması.

Toplumsal cinsiyetin hazırlık çalışmalarına entegre edilmesi, ani gelişen ve çoklu/süreğen krizler kapsamında erkek ve kız öğrenciler ve eğitim çalışanları için sağlanan eğitim ve diğer sektörel desteklerin iyileştirilmesine yardımcı olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet ve ADE'ye yönelik risk tespiti, kriz öncesinde gerçekleşmektedir. Eğitimde toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaç ve kapasiteye ilişkin genel bir bakış sağlayan kısa (azami beş sayfalık) bir belgenin düzenlenmesi için yaklaşımın hassasiyete sahip olması gerekmektedir. Söz konusu bakışın ideal olarak sürekli izlenmesi ve güncellenmesi gerekmektedir.

Bir krizin başlangıcından takip eden hafta ve aylarda gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet ve eğitim ihtiyaçlarının tespiti daha kapsamlı bir uygulamadır ve krizin toplumsal cinsiyet ve ADE üzerindeki gerçek etkisini tam olarak değerlendirmektedir.

➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

Adımlar

1. Toplumsal cinsiyet ve eğitim verilerinin anlık görüntüsünün çekilmesi ve sürdürülmesi

Risk tespitinin dayanağı olarak toplumsal cinsiyet ve eğitim göstergelerine yönelik mevcut bilgileri derleyiniz ve bir krizin neden olabileceği herhangi bir kesinti öncesinde eğitim sisteminde toplumsal cinsiyetin durumuna yönelik güncel bir kayıt tutunuz.

Veriler, aşağıdaki kaynaklara başvurularak incelenebilmektedir:

- Ulusal eğitim bakanlığı verileri (eğitim yönetimi bilgi sistemi (EYBS)) ve yıllık sektörel gözden geçirme süreçleri/belgeleri,
- Hane halkı araştırmaları (demografi ve sağlık araştırmaları (DSA), çoklu gösterge kümesi araştırmaları (MICS), hane halkı araştırması (HHA)),
- En güncel [UNESCO Eğitim İzleme Raporu](#) kapsamında alınan istatistiksel tablolar,
- Yıllık UNESCO Küresel Eğitim İzleme Raporu Toplumsal Cinsiyet Gözden Geçirmesi),
- UNESCO World Inequality Database (WIDE-Dünya Eşitsizlik Veri Tabanı).

[Tablo 8.3.3](#) toplumsal cinsiyet ve eğitim verilerinin anlık görüntüsünün alınmasına rehberlik sağlayacak göstergelere sahiptir. Bu aynı zamanda ihtiyaç tespiti uygulamasının bir bölümü olarak gerçekleştirilen ikincil veri incelemesi (İVİ) için de dayanak oluşturabilmektedir.

Mevcut ikincil verilerin tarih aralığında sınırlamalarının olması olasıdır ve Tablo 8.3.3 göstergelerin tam kapsamlı bir listesi için söz konusu olmayabilmektedir. Örneğin, en güncel eğitim verileri en az üç yıllık olabilmektedir. Böyle bir durumda (ve kapasitenin mevcut olması durumunda) mevcut verileri önemli bilgilendirici görüşme ve odak grup tartışmaları ile desteklemeyi düşününüz.

➔ 2.1 İhtiyaç tespiti kontrol listesi

[Tablo 8.3.3](#) toplumsal cinsiyet ve eğitim verilerinin anlık görüntüsünün oluşturulması sürecine rehberlik edecek temel göstergeleri sunmaktadır. Bu aynı zamanda ihtiyaç değerlendirmesi uygulamasının bir parçası olarak yapılan ikincil veri incelemesi (İVİ) için de temel oluşturabilir.

Süregelen ilgili proje izlemesi, birincil veri toplama olanağı sağlayabilmektedir. Bu da kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerle katılımcı yaklaşımlarla eğitim ihtiyaçlarının, hassasiyetlerinin ve kapasitelerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayabilmektedir.

2. Risk tespiti

Bir risk tespiti, eğitim sektörü kapsamındaki risklerin kontrol edilmesine yönelik mevcut önlemlerin belirlenmesiyle verilerin anlık görüntüsünü tamamlamaktadır.

Tablo 8.3.1 ADE risk tespitine toplumsal cinsiyet ve katılım hususlarını destekleyen sorular içermektedir.¹ Söz konusu sorular kullanıcı için potansiyel tehlikelerin, şokların ve baskıların toplumsal cinsiyete göre farklılaşmış etkilerini tespit etme ve kitlelerin ve sistemlerin önleme, hazırlanma ve müdahale etme konularındaki hassasiyet ve kapasitelerini analiz etme konusunda rehberlik sağlamaktadır.

Temel kaynaklar

UNICEF (2019) [Risk-informed Education Programming for Resilience. Guidance note](#)

Tablo 8.3.1: ADE risk tespitinde toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılığı değerlendirmenin desteklenmesi için sorular

Eğitime erişim ve öğrenme ortamı
Erken uyarı
<ul style="list-style-type: none">
Toplumsal cinsiyete duyarlı erken uyarı sistemleri var mı? Örneğin, kadınlar ve kız çocukların okul düzeyindeki güvenlik komitelerine dahil edilmesi gerekmektedir. Bu da potansiyel risklerin belirlenmesi konusunda aktif bir rol oynamasını, uygun biçimde cinsiyetlendirilmiş erken uyarı göstergelerinin geliştirilmesini ve uyarıların kız çocuklar ve kadınlara erişme olasılığı en yüksek olarak belirlenen kanallar ile iletilmesini sağlamaktadır.
Sorulacak önemli sorular
<ul style="list-style-type: none">
Toplumsal cinsiyet rollerinde ani değişikliklere ve eğitime karşı dirence neden olan köktencilikte artış ya da kısıtlayıcı yasaların dayatılması söz konusu mudur?
Kız çocukların ilköğretim/ortaöğretime devam oranlarında oğlan çocuklarla karşılaştırıldığında değişiklik söz konusu mudur?
Güvensizlik nedeniyle kız çocukların okuldan alındığı durumlar söz konusu mudur?
Kadın öğretmenlere yönelik tehditler söz konusu mudur?
Okul çağındaki oğlan çocukların askeri gruplara katılması ya da herhangi bir radikalleşme durumu söz konusu mudur?

6 Bu bölümün bir kısmı, "Save the Children (2003) Education in Emergencies: A Tool Kit for Starting and Managing Education in Emergencies. Susan Nicolai" kaynağından uyarlanmıştır.

- Kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin eğitiminin önünde ne gibi engeller bulunmaktadır? Söz konusu engeller mevcut durumda nasıl aşılmaktadır? Krizler bu engelleri nasıl daha da kötüleştirebilir?

➔ Giriş

- Hangi kişiler birden çok engelden etkilenmektedir? Örneğin, engelli bir çocuğu olan, okumaz yazmayı öğrenmemiş ve ülkedeki resmî dili konuşmayan bir genç kadın hangi eğitim engelleriyle karşılaşmaktadır? Bu engeller mevcut durumda nasıl aşılmaktadır?
- Acil bir duruma yönelik olası senaryolar nelerdir (örn., şiddetli çatışma, doğa felaketleri, salgın) ve acil durumların kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekleri nasıl farklı biçimlerde etkilemesi olasıdır? Söz konusu gruplarda engelli kız öğrenciler gibi hassas gruplar üzerinde ne gibi etkiler söz konusu olabilmektedir? Bu etkilerin azaltılması için planlanan ya da uygulanan herhangi bir önlem bulunmakta mıdır?
- Yerinden edilme durumu kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin eğitimi ve korunmasını nasıl etkilemektedir? Örneğin, eğitim ve koruma hizmetlerine erişimde herhangi bir kayıp ya da azalma söz konusu olur mu? Bu etkilerin azaltılması için planlanan ya da uygulanan herhangi bir önlem bulunmakta mıdır?
- Acil bir durumda okulların hangi senaryo ya da bağlamlarda hala açık/aktif durumda olması olasıdır? Okullar hangi senaryo ve bağlamlarda kapatılacaktır?
  - Yerel yetkililer, alternatif eğitim, azaltılmış eğitim programları ya da hızlandırılmış programlar aracılığıyla eğitimde kız ve oğlan çocuklarla çalışma biçimlerinin değiştirilmesi esnekliğine sahip olabilmektedir.
  - Okula gitmenin belirli gruplar için çok tehlikeli olduğu göz önünde bulundurulduğunda mobil eğitim birimleri oluşturabilmekte ve korunaklı ulaşım yolları sağlanabilmektedir.
  - Farklı ve toplumsal cinsiyete dayalı ihtiyaçların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Örneğin, sosyal ve toplumsal cinsiyete ilişkin normları –ev içi iş bölümü ve bakıma yönelik sorumluluklar gibi– okulun kapatılması durumunda alternatif eğitim fırsatlarına erişimi etkileyebilmektedir. Eğitime erişimde eşitliğin iyileştirilmesi konusundaki stratejiler kullanılabilir.

✂ 5.1: Hızlandırılmış ve alternatif eğitim

- Mevcut mülteci grupları ve ülke içerisinde yerinden edilmiş kişiler üzerinde başka ne gibi etkiler söz konusu olabilmektedir? Bu gruplar mevcut durumda nerede bulunmaktadır ve eğitim kapsamında onlara mevcut durumda nasıl hizmet sağlamaktadır?
- Kriz ortaya çıktığında kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin mevcut durumda hangi kapasite ve dayanıklılıkla harekete geçmesi gerekmektedir? Örneğin, kriz kapsamında kız ve oğlan çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ve dayanıklılıklarının artırılması adına okul temelli herhangi bir güvenlik önlemi söz konusu mudur?

Eğitim ve ğrenim

- Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim materyalleri önceden konumlandırılmış mıdır (planlı mı ya da kriz ortaya çıkmadan önce mevcut mu)?
  - Toplumsal cinsiyete duyarlı örnek bir ADE eğitim ve öğrenim materyali paketi hazırladı mı, maliyeti belirlendi mi ve materyal ve birim maliyetleri konusunda ortaklarla koordinasyon sağlandı mı?

✂ 3.3: Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi

- Yoksa materyal listesi hazırlamak mümkün m? Erkek ve kız öğrenciler için aktif öğrenimi teşvik eden alternatif eğitim materyallerinin bir araya getirilmesi, hazırlık çalışmasının önemli bir bölümünü oluşturabilmektedir.
- Toplumsal cinsiyet ve engellilik durumunu kapsamına alan psikososyal destek ve yaşam becerileri desteğini içeren bir acil durum ğretim programı bulunmakta mıdır?

✂ 5.6: Öğretim programı, eğitim materyalleri

- Öğretim programı, afet riskinin azaltılmasına, krizlere ve krizlerin kız ve oğlan çocuklar üzerindeki farklı etkilerini öğrenmeye dair bilgi içeriyor mu? Yoksa bunun için ğretim programı dışı olanaklar söz konusu mu (rn., okul sonrası kulüpler, topluluk gençlik grupları)?

Öğretmenler ve diğer eğitim alışanları

- Acil bir durumda kadın ve erkek çalışanların sürekli istihdamının ve iyi olma halinin korunması için ne gibi önlemler uygulanmaktadır?
- Acil bir durumda kadın ve erkek yardımcı ve/veya gönüllü öğretmenlerin işe alımı ve desteklenmesi adına ne gibi önlemler bulunmaktadır?
- Öğretmen davranış kuralları da dahil fiziksel ve veya cinsel sömürü ve istismara karşı nleme şikayet ve destek mekanizmaları söz konusu mudur?

- Çeşitli kriz turlerinde kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçlarının karşılanması ve kapasitelerinin gulendirilmesi için hangi kamusal (ve diğer kurumların) ADE planlaması ve politikası hazır bulunmaktadır? Örneğin, bir acil müdahale planı taslağı bulunmakta mıdır ve bu taslak toplumsal cinsiyete değinmekte midir?
- Hükümet nceki krizlerden ve söz konusu krizlerin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkilerinden neler öğrenmiştir? Öğrenilen derslerin bir kaydı bulunmakta mıdır?
- Hükümetin toplumsal cinsiyete duyarlı ADE standartları uygulamaları ve doğa felaketleri ve çatışma senaryolarına ilişkin müdahaleler konusunda kurumsal kapasitesi bulunmakta mıdır? Bunların, eğitim bakanlığı ulusal yetkilileri ulusal/bölgesel okul müfettişleri ve bölgesel/yerel düzeydeki yöneticiler ve öğretmenler de dahil, eğitim sisteminin katmanlarındaki devlet politikaları ile uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.
- İyileşmenin ilk aşamalarında kadın ve erkek yöneticiler, öğretmenler ve öğrenciler için hangi senaryo ya da bağlamalarda ek güvenlik, koruma ve teşvik önlemlerinin uygulanması gerekmektedir?
  - Öğretmenlerin, özellikle de kadın öğretmenlerin acil durum sırasında ya da sonrasında çalışmaya devam etmesini destekleyecek herhangi bir hüküm/teşvik ya da güvenlik önlemi belirlenmiş midir? Örneğin, finansal bir teşvik, okula korumalı ulaşım ya da konaklama olabilmektedir.
  - Bir kriz ortamında yerinden edilmiş öğretmenlerin maaşları, geçici sınıflar ve eğitim materyalleri gibi kaynakların yeniden tahsis edilmesi mümkün olacak mıdır?
  - Yerinden edilmenin söz konusu olduğu ortamlarda ğretmen sertifikalandırmalarının tanınması için herhangi bir mekanizma geliştirilecek midir?
  - Kriz durumunda kadın öğretmenlerin güvenliğine ilişkin riskler nasıl ele alınacaktır?

✂ 5.4: Öğretmen istihdamı ve öğretmenlere destek

- Kadınlar ve kız çocukların, aynı zamanda erkekler ve oğlan çocukları destekleme konusuyla özel olarak ilgilenen – hangi ortaklar/kurumlar kriz öncesi eğitim sürecine aktif olarak katılım göstermektedir?
  - Bunlar acil durumlarda çalışmaya devam edecek mi?
  - Bunlar acil bir durumda hangi faaliyetleri gerçekleştirmeyi planlamaktadır?
  - Bunlar diğer acil durumlarda kız çocuklar ve kadınlara nasıl destek olmuştur?
  - Bunlar mevcut toplumsal cinsiyet işbirliği mekanizmalarına katılmakta mıdır?

✂ 8.1: ADE'de toplumsal cinsiyet sektör koordinasyonu ve bilgi yönetimi

- Hiçbirinin söz konusu olmadığı durumlarda hazırlık aşamasında asgari toplumsal cinsiyet eşitliği ve ADE standartlarının geliştirilmesi mümkün müdür?

Koordinasyon

Kurumsal yetki ve kapasite

- Okullara saldırı, kasırga vb. gibi acil bir durum ortaya çıktığında kuruluş tarafından planlanan müdahale kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklerin (öğretmen ya da diğer çalışanlar) korunmasını nasıl sağlamaktadır?
- En çok dışlanan kişilerin –örn., işitme, görme ya da diğer türden fiziksel ve zihinsel engelli bireyler – ihmal edilmemesini sağlamak adına ne gibi düzenlemeler söz konusudur?
- Acil duruma müdahale etmek ve sorumlu olan toplumsal cinsiyet odak kişileri ya da uzman çalışanlar var mıdır? Yoksa çalışanların söz konusu liderliği üstlenmesi adına hangi yeni bilgi ya da becerilere ihtiyacı bulunmaktadır (örn., teklif yazma, bütçeleme, ayrıntılı uygulama planlaması, saha çalışanları/ortakların kapasitesinin geliştirilmesi, izleme ve değerlendirme)?

8.2: Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: çalışanlar ve toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi

Ortaklar

- Eğitim ortaklarının toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık konularında bir uzmanlığı var mıdır?
- Eğitim ortaklarının etkilenen kitle ile güçlü ilişkileri var mıdır ve programları konusunda kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklere danışmakta mıdırlar?
- Ortaklar ADE'ye hazırlık ve müdahale konularında kız ve oğlan çocuklar/kadınlar ve erkeklere nasıl danışmıştır?
- Paydaş toplantıları ve tüm düzeylerde (topluluk, kamp, yerel, bölgesel, ulusal) iletişimde toplumsal cinsiyet dengesi söz konusu mudur

8.2: Kurumsal ADE toplumsal cinsiyet kapasitesi: çalışanlar ve toplumsal cinsiyet kapasitesi analizi

3. Acil durum planlaması

Risk analizine ek olarak, acil durumlarda eğitimden mahrum kalmaya ilişkin kimin en savunmasız durumda olduğunu tanımlayan bir problem tanımı yapınız ve bir dizi öneri niteliğinde çözüm geliştiriniz. Bu, acil durum planı için dayanak oluşturacaktır.

ADE müdahalesinde cinsiyet eşitliği için hazırlıklara yardımcı olmak adına yukarıda belirtilen analize dayalı bir planın ana hatlarını oluşturunuz. Mümkün olduğu durumlarda ADE kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğinin mevcut ulusal eğitim sistemlerini ve prosedürlerini desteklemeyi ve korumayı amaçlaması gerekmektedir. Bu da birçok bağlamda eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesine ilişkin desteği gerektirmektedir.

Mevcut durumda eğitim sektöründe hazırlık planlamasına dair standart bir yaklaşım ya da model bulunmamaktadır. Ancak IASC (2015) eğitimde kullanılmak üzere uyarlanabilecek bir dizi asgari hazırlık adımını önermektedir. Planın yapısı ve içeriğinin dayanağını oluşturmak için Tablo 8.3.2'yi inceleyiniz.

Tablo 8.3.2: Hazırlık için asgari adımlar

Hazırlık için asgari adımları	Eğitimde örnekler
Risk izleme	<ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal cinsiyet analizine dayalı bir erken uyarı sistemi oluşturunuz (yukarıdaki bölümü inceleyiniz). • Toplumsal cinsiyet verilerinin anlık görüntüsünü düzenli olarak güncelleyiniz. • Toplumsal cinsiyete ilişkin konular da dahil risk tespitinin eğitim paydaş toplantılarının gündeminde yer almasını sağlayınız.
Koordinasyonun kurulması ve yönetim ayarlamaları	<ul style="list-style-type: none"> • Kapsayıcı yaklaşımlara öncelik veren ortaklar da dahil, eğitim paydaşlarını haritalandırınız. Diğer ortaklara mentorluk ya da eğitim vermek için kapsayıcı yaklaşımlara öncelik veren ortaklar için düzenlemeler yapınız • Mevcut toplumsal cinsiyet ve eğitim ağlarını kurunuz ve/veya onlarla etkileşime geçiniz. Öncelikle kadınlar ve kız çocuklar ile çalışan kuruluşlar ile erkekler ve oğlan çocuklar ile çalışan kuruluşlar arasında ortaklıklar arayınız ve bunları oluşturun • Su, temizlik ve hijyen (WASH), koruma, vb. diğer ilgili ağları kurunuz ya da bunlarla etkileşime geçiniz. Krizlerle başa çıkma konusundaki deneyimleri belirleyiniz ve bunları kullanınız. • Acil bir durumda ya da kriz durumunda tüm kalkınma ortaklarının toplumsal cinsiyete duyarlı ADE prosedür ve eğitim işbirliği yapılarına ilişkin bilgilendirildiğinden emin olunuz. • Acil durumlara hazırlık, müdahale planlaması ve eğitim sektörü planlaması kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı afet riskinin azaltılması konusunu savununuz.
Tespit, bilgi yönetimi ve müdahale yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> • Cinsiyet ve yaşa göre ayrıştırılmış verilerin ve toplumsal cinsiyet analizi için temel eğitim verilerin toplanması, tespit edilmesi, bilgi sistemleri, iletişim ve savunuculuk için sağlam bir biçimde entegre edildiğinden emin olunuz. • Toplumsal cinsiyet eşitliği ve ADE'ye ilişkin söz konusu bilgileri Yerel Eğitim Grubu, eğitim bakanlığı, sivil toplum, öğretmen sendikaları, STÖ'ler ve engelli örgütleri gibi önemli grup ve katılımcılarla paylaşınız. Bu, resmi olmayan bir ağ oluşturma ve toplantı ve konferanslar kapsamındaki sunumlar aracılığıyla elektronik olarak gerçekleştirilebilmektedir <p>➔ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ayrıca bkz.: IASC (2018) The Gender Handbook for Humanitarian Action, Needs Assessment, s. 30-44. • Mevcut İvD çerçevelerindeki afet riski azaltma göstergelerinin geliştirilmesini destekleyiniz.
Sosyal yardım ve korumanın sağlanması için operasyonel kapasite ve ayarlamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Ortaklar arasında toplumsal cinsiyet ve eğitim kapasitesinin haritasını çıkarınız ve eğitim paydaşları toplantısı gündeminde kalıcı bir madde olarak buna yer veriniz. • Temel ADE paketine dahil edilecek toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim materyalleri ile WASH materyalleri için yerel tedarikçilerini belirleyiniz.

- UNICEF (2019) [Risk-informed Education Programming for Resilience](#)
- IASC (2015) [Emergency Response Preparedness Guidelines - Draft for field testing](#)

Tablo 8.3.3: Toplumsal cinsiyet verisi anlık/güncel görüntüsü

“Toplumsal cinsiyet verisi anlık/güncel görüntüsü” göstergeleri eğitim kapsamında ve aracılığıyla UNGEI Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Hızlı Tespit Aracına dayanarak düzenlenmiş ve uyarlanmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki hususların vurgulanması yararlı olacaktır:

- Göstergelerin tam bir listesi için veriler söz konusu olmayabilmektedir.
- Mevcut en yeni veriler güncelliğini kaybetmiş olabilmektedir.
- Mümkün olduğu durumlarda göstergeleri görüşmeler ve odak grup tartışmalarıyla tamamlamayı göz önünde bulundurunuz.
- Verilerin büyük olasılıkla olmadığı durumlar için yanıtlar ve tahminleri kategorize etmeye ilişkin bir örnekle sorular dahil edilmiştir.
- Toplumsal cinsiyet ve eğitim durumuna ilişkin tam bir tablonun çıkması, bağlama yönelik ve mevcut toplumsal cinsiyet ve diğer dezavantaj göstergelerine dayalı ayrıştırma ve analiz yapılmasına bağlı olacaktır.

Gösterge (cinsiyet ve diğer dezavantaj belirticilerine göre ayrıştırılmış) ve tamamlayıcı sorular	Kaynak
Genel	
Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) toplumsal cinsiyet endeks puanı: Söz konusu puan toplumsal cinsiyet eşitliği SKA'sına ilişkin başarının genel bir göstergesi için faydalıdır. Puan, 0-100 arasında değişmektedir ve 90 üzeri mükemmel ve 59 altı ise çok kötü olarak nitelendirilmektedir.	SGD Gender Index Score: Includes 51 indicators across the SDGs and covering 129 countries.
Social Institutions and Gender Index (SIGI) (Toplumsal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi) toplumsal cinsiyet ayrımcılığı düzeyi (SIGI Kategorisi)	OECD
Söz konusu ülke CEDAW'ı imzalamış mıdır? Ülke bazı maddelere çekince koymuş mudur?	UNESCO HER Atlas; Latest CEDAW reports, shadow reports and Concluding Observations
Ülkenin SCR-Security Council Resolution (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı) 1325'in uygulanması konusunda bir Ulusal Eylem Planı bulunmakta mıdır?	Peacewomen
Kız çocuklar için yasal evlilik yaşı 18'in altında mıdır? İstisnalar söz konusu mudur?	UNESCO HER Atlas

Eğitime erişim ve öğrenme ortamı	
Eğitime erişim	
(a) Okulöncesi eğitim ve (b) erken çocukluk dönemi eğitimi gelişiminde brüt okula kayıt oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Yükseköğretim için brüt okula kayıt oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
İlköğretimi tamamlama oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Ortaöğretimi tamamlanma oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Liseyi tamamlanma oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Mesleki ve teknik programlara katılım oranı (15-24 yaş arası), ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Okula hiç gitmeme: İlköğretime giriş yaşının üzerinde olan ve hiç okula gitmemiş 3-6 yaş arası çocukların (e/k) yüzdesi.	DHS
Öğrenim çağını aşmış ilköğretime devam eden: İlköğretim için resmi yaştan iki yaş ya da daha büyük olan çocukların (e/k) yüzdesi	DHS
Eğitim dışında kalma: İlköğretim çağında olup okula gitmeyen çocukların (e/k) yüzdesi	DHS
Eğitim dışında kalan ergenler: Ortaöğretim çağında olup okula gitmeyen ergenlerin (e/k) yüzdesi	DHS
Eğitim dışında kalan gençler: Lise çağında olup okula gitmeyen gençlerin (e/k) yüzdesi	DHS
Ortalama eğitim süresi: 20-24 yaş grubu (e/k) için elde edilen ortalama eğitim yılı	DHS
Öğrenme ortamı	
Erken yaşta evlilik/hamilelik	
20-24 yaş arasında olup 18 yaşından önce doğum yapan kadınların yüzdesi	UNICEF GEMR 2020 Gender Report
20-24 yaş arasında olup 18 yaşından önces doğum yapan kadınların yüzdesi	UNICEF GEMR 2020 Gender Report
WASH	
Sadece kız çocuklara veya sadece oğlan çocuklara yönelik temel sağlık hizmetleri tesisleri olan ilkokulların yüzdesi	UIS
Sadece kız çocuklara veya sadece oğlan çocuklara temel sağlık hizmetleri tesisleri olan ortaokulların yüzdesi	UIS
Okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ),⁷ toplumsal cinsiyet normları ve değerleri	
Okul temelli TCDŞ'nin önlenmesi ve buna müdahale edilmesine ilişkin mekanizmalar kurmuş olan okulların yüzdesi	Puanlamanın göz önünde bulundurulmasıyla ulusal verilerin mevcut olmadığı durumlarda: %30'dan az, %30 ile %70 arası, %70'den fazla.

7 Süreç, etkenler ve yaygınlık göstergelerinin kapsamlı bir listesi için bkz.: [A Whole School Approach to Prevent School-related Gender Based Violence: Minimum Standards and Monitoring Framework.](#)

Eşinin yemeği yakması, onunla tartışması, ona haber vermeksizin dışarı çıkması, çocukları ihmal etmesi ya da cinsel ilişkiyi reddetmesi vb. durumlarının en az birinden dolayı bir kocanın karısını dövmesini haklı bulan 15-49 yaş arası kadınların yüzdesi	OECD
Referans belirleme haftasında ücretsiz ev içi işlere en az 21 saat harcayan 10-14 yaş arası ergenlerin yüzdesi, ayarlanmış toplumsal cinsiyet eşitliği endeksi	GEMR 2020 Gender Report
Eğitim ve öğrenim	
<p>Öğretim programı yaşam becerileri yaklaşımı aracılığıyla aşağıdaki konulardan kaçını açık ve net bir biçimde ele almaktadır:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toplumsal cinsiyet normlarının öğrencilerin cinselliğe ilişkin yönelimleri üzerindeki etkisi, • Doğru ve etkili prezervatif kullanımı, • Farklı türden doğum kontrol araçlarının nasıl alınacağı ve kullanılacağı, • İstenmeyen cinsel ilişkiden nasıl kaçınılacağı, • Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerinden nasıl yararlanılacağı, • İnternet ve sosyal medyada şiddet istismar ve cinsel taciz riskleri. 	Puanlamanın göz önünde bulundurulmasıyla ulusal verilerin mevcut olmadığı durumlarda: 0-2, 2-5, 6
Has a gender review of the curriculum/teaching & learning materials been conducted in the past 5 years?	Puanlamanın göz önünde bulundurulmasıyla ulusal verilerin mevcut olmadığı durumlarda: evet/hayır yanıtı
İlköğretim sonunda okuma konusunda en az asgari yeterlilik düzeyine ulaşan çocukların oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS World Bank Learning Poverty dataset National examination results MICS
İlköğretim sonunda matematik konusunda asgari yeterlilik düzeyine ulaşan çocukların oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Ortaöğretim sonunda okuma konusunda asgari yeterlilik düzeyine ulaşan çocukların oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Lise sonunda matematik konusunda asgari yeterlilik düzeyine ulaşan çocukların oranı, ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Yetişkin okuryazarlık oranı (15 yaş üstü kitle), ayarlanmış eşitlik endeksi	UIS
Eğitim çıktıları	
15 yaş ve üzeri kitlede kadınların işgücüne katılım oranı	UNDP
Ulusal parlamentolarda kadınların sahip olduğu sandalye oranı	UNDP
Cinsel ilişki, doğum kontrol yöntemi kullanımı ve üreme sağlığı hizmetlerine yönelik bilinçli karar verebilen 15-49 yaş arası kadınların oranı	World Bank

Öğretmenler ve diğer eğitim çalışanları	
İlköğretimde kadın öğretmenlerin yüzdesi	UIS: national monitoring database
Ortaöğretimde kadın öğretmenlerin yüzdesi	UIS: national monitoring database
İlköğretimde kadın okul müdürlerinin yüzdesi	EMIS ya da ulusal araştırmalar aracılığıyla verilerin olmaması durumunda puanlamayı göz önünde bulundurunuz: %20'den az, %20 ile %50 arası, %50'den fazla.
Ortaöğretimde kadın okul müdürlerinin yüzdesi	
Öğretmenlerin mesleki gelişim programlarında toplumsal cinsiyet kavramları ve toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamalar ne ölçüde yer almaktadır?	Puanlamayı göz önünde bulundurunuz: dahil değil, pilot aşamada, ölçek kapsamında uygulanmıştır.
Education policy	
Ülke CADE'yi (Convention against Discrimination in Education [Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme]) onaylamış mıdır?	UNESCO HER Atlas
Ülke, Güvenli Okullar Deklarasyonunu onaylamış mıdır?	Global Coalition to Protect Education from Attack
Anayasa cinsiyet/toplumsal cinsiyet ayrımı yapmadan eğitim hakkını açık bir biçimde güvence altına almakta mıdır?	UNESCO HER Atlas
Yasal çerçeve herkes için 9 yıl ve üzerinde ücretsiz ve zorunlu eğitimi taahhüt etmekte midir?	UNESCO HER Atlas World Policy Analysis Center

9. Ekler

© UNICEF/UNI331139/Volpe
Guatemala'nın Palencia kentinin Los Mixcos köyündeki 77 No'lu resmi kırsal karma okulda (EORM) boş bir sınıf. 2020'de Guatemala'da okullar COVID-19 salgını nedeniyle kapatıldı. Öğrencilerin evde çalışabilmeleri için eğitim materyalleri televizyon ve radyo aracılığıyla iletildi.

9.1. Ek 1: Terim ve Tanımlar

Aşağıdaki terim ve tanımlar Giriş ([Bölüm 1.2.1](#)) bölümünde bulunan temel listeyi tamamlayıcı niteliğindedir:

Hızlandırılmış eğitim, hızlandırılmış bir zaman dilimi kapsamında yürütülen esnek ve yaşa uygun bir programdır. Bu tür eğitim; dezavantajlı, öğrenim çağını aşmış ve eğitim dışındaki çocuklar ve gençlerin eğitime erişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu aynı zamanda, yoksulluk, ötekileştirme, çatışma ve kriz nedeniyle eğitime devam edemeyen ya da eğitimleri kesintiye uğrayanları da içerebilmektedir. Hızlandırılmış eğitim programlarının amacı, öğrencilere bilişsel olgunluk düzeylerine uygun etkili eğitim yaklaşımları aracılığıyla temel eğitime ilişkin denklige sahip yeterlilikler sağlamaktır.

Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik (EKKHVS), insani yardım kuruluşlarının destek sunduğu kişileri göz önünde bulundurma, onlara karşı hesap verebilirlik ve onlar tarafından hesap sorulmasına ilişkin aktif bir taahhüttür. EKKHVS yalnızca topluluk üyelerinin ihtiyaçlarını ve zayıf noktalarını belirleyip ele almakla kalmaz, aynı zamanda onların kapasitesini, bilgilerini ve isteklerini göz önünde bulundurup bunlardan yararlanarak etkilenen bir topluluğun bir bütün olarak haklarına, onuruna ve korunmasına odaklanmaktadır. EKKHVS, erişilebilir bilgi ve iletişim, karar alma sürecine **katılım** ve program tasarımı ile programın uygulanmasına aktif katılımı ile şekillenmektedir.¹ EKKHVS, erişilebilirliğe bütçe ayrılmasını ve özellikle de işaret dili dahil yerel dillere çeviriyi de gerektirmektedir.

Alternatif eğitim, eğitim dışındaki çocuklar, ergenler ve gençlere yönelik akademik ya da mesleki ve teknik konularda denklige sahip yeterliliklere erişimi sağlayan planlı ve yapılandırılmış eğitim programlarını içermektedir.²

Telafi programları, eğitim ani ve derinden bir şekilde kesintiye uğraması öncesinde örgün eğitime devam eden çocuk ve gençlere yönelik kısa süreli geçiş programlarıdır. Bunlar örgün eğitime geri dönüş için bir köprü sağlamaktadır.

Toplum temelli eğitim (TTE), güvenli olmayan koşullar, mesafe ya da diğer kısıtlamalar yüzünden örgün eğitime erişemeyen çocuklara ulaşmanın bir yoludur. TTE'nin köydeki ortak mekanlar, ibadethaneler ve evler gibi güvenli ve erişilebilir topluluk ortamlarında gerçekleştirilmesi gerekmektedir

ADE programları, ani gelişen ve uzun süreli kriz ortamlarında ihtiyaç sahibi kız ve oğlan çocuklar/ kadınlar ve erkekler için hedefe, sonuçlara ve alt sonuçlara ulaşmak adına bir ya da daha fazla kuruluşun proje teklifi kapsamındaki müdahaleleri ifade etmektedir. Söz konusu müdahaleler arasında, örneğin, toplumsal cinsiyeti duyarlı okul rehabilitasyonu, ADE çalışanları ve eğitim çalışanları için çeşitli konularda kapasite geliştirilmesi, kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyete duyarlı istihdamı ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim kademelerinde okul iyileştirme planlarının oluşturulması gibi hususlar bulunmaktadır.

1 IASC (2018) [The Gender Handbook for Humanitarian Action](#), s. 57-5.

2 Inter-agency Network for Education in Emergencies (2020) Background Paper and Proposed Taxonomy of Non-formal Education for Adolescents and Youth in Crisis and Conflict Contexts. New York, NY, pp.47

ADE program danışmanları/uzmanları, ADE program müdahaleleri ve faaliyetlerinin stratejik olarak yönlendirilmesi, koordine edilmesi, gözden geçirilmesi ve gerçekleştirilmesinden sorumlu olan devlet, bağışçılar, uluslararası STÖ'ler, çok taraflı kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşu çalışanlarıdır. Bunlar genel olarak küresel, bölgesel ve ulusal düzeylerde görev yapmaktadır.

ADE müdahaleleri, ortak bir amaca yönelik tematik ADE faaliyetlerinin birleşimini ifade etmektedir. Örneğin bir **müdahale** olarak eğitim çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı pedagoji eğitimi, aşağıdakiler gibi **çok sayıda ayrıntılı faaliyetten** oluşmaktadır:

- eğitim modüllerinin ve öğretim programının belirlenmesi ve potansiyel olarak hazırlanması ya da uyarlanması,
- devlet ve kalkınma ortaklarından oluşan çekirdek kadronun diğer eğitim çalışanlarına eğitim vermesi ve/veya çalışanları desteklemesi için yönlendirilmesi,
- eğitim çalışanlarına eğitim verilmesi,
- toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik yeterliliklerin mevcut eğitim çalışanları süpervizyon protokolüne entegre edilmesi,
- mevcut süpervizyon protokolünün bir parçası olarak, toplumsal cinsiyete duyarlı pedagojik uygulamaları kullanma konusunda eğitim çalışanlarının izlenmesi.

Bir programın uygulaması için birden çok müdahaleye ihtiyaç duyulabilmektedir.

ADE faaliyetleri, yukarıdaki örnekte özetlenenlere benzer bir biçimde tematik bir ADE müdahalesini oluşturan ayrıntılı faaliyetleri ifade etmektedir.

Eğitim çalışanları, aşağıdakiler gibi resmi ve resmi olmayan hizmet sağlayıcılar olarak tanımlanmaktadır:

- yerel (örn., bölgesel) eğitim yöneticileri,
- öğretmenler,
- gönüllü öğretmenler,
- geçici öğrenme alanı sağlayıcıları,
- radyo sunucuları gibi alternatif eğitim hizmeti sağlayıcıları,
- okuldan topluluk düzeyine kadar diğer yaygın eğitim hizmeti sağlayan kişiler.

Eğitim çalışanları, belirli eğitim alanlarında ya da okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerinde ve buna ek olarak alternatif eğitim ya da hızlandırılmış eğitim programları kapsamında çalışabilmektedir.

ADE program yöneticileri, ulusal ve yerel düzeyde ADE programlarının stratejik olarak yönlendirilmesinden, tasarımı, planlanmasından, koordine edilmesinden, sunulmasından ve ölçülmesinden sorumlu olan çalışanlardır. Buna, ulusal ve saha düzeylerinde ya da kuruluşlar genelinde ADE'den sorumlu devlet bakanlığı çalışanları ya da kalkınma ortağı çalışanları da dahildir (örn., ülke kümesinin ya da Yerel Eğitim Çalışma Grubunun tüm üyeleri).

Örgün eğitim, "kamu kurumları ve bilinen özel kuruluşlar aracılığıyla kurumsallaşmış, amaçlı ve planlı olan ve bir bütün olarak bir ülkenin resmi eğitim sistemini oluşturan bir eğitimi ifade etmektedir. Örgün eğitim programları, bu nedenle, örneğin ulusal ya da yerel eğitim yetkilileri ile işbirliği içinde olan diğer herhangi bir kurum gibi ilgili ulusal eğitim otoriteleri ya da denkleri tarafından bu biçimde tanınmaktadır. Örgün eğitim genel olarak başlangıç eğitiminin çoğunu oluşturmaktadır. Mesleki eğitim, özel eğitim ve yetişkin eğitiminin kimi bölümleri de genel olarak örgün eğitim sisteminin bir parçası olarak kabul edilmektedir".³

Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargıları, her toplumsal cinsiyet kimliklerine ilişkin – davranışlar, faaliyetler ve sorumluluklar da dahil – beklenen rolleri ifade etmektedir. Bunlar, genel olarak toplumsal cinsiyet normlarının abartılmış halidir.

Toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi, bireylerin (özellikle de çocuk ve ergenler) toplumsal cinsiyet normlarını içselleştirmesi ve bu temele dayanarak inanç, tutum ve pratikler geliştirmesi sürecidir. Temel olarak bu durum kız ve oğlan çocukların belirli bir topluluk ve kültürde ve zamanın belirli bir noktasında kız ya da oğlan çocuk olmanın ne anlama geldiğini nasıl "öğrendiğine" ilişkindir.⁴

Yaygın eğitim (YE), örgün eğitim sisteminin dışında kalan, planlı, yapılandırılmış ve organize eğitim programlamasını içine alan kapsayıcı bir terimi ifade etmektedir. Bir takım YE türlerinin denkliğe sahip yeterlilikleri⁵ vardır, birtakım YE türlerinde ise söz konusu yeterlilikler yoktur. YE programları çeşitliliği, esnekliği ve öğrencilerin belirli bir bağlam kapsamındaki yeni eğitim ihtiyaçlarına hızlı bir biçimde yanıt verme becerisine ek olarak, bütünsel ve öğrenci merkezli pedagojik uygulamalar ile karakterize edilmektedir. Enformel eğitim (günlük etkileşimler ve faaliyetler yoluyla doğal olarak elde edilen bilgi ve beceriler) YE olarak kabul edilmemektedir.⁶

Diğer yaygın eğitim türleri, okul dışındaki çocuklar, ergenler ve gençlere yönelik denkliğe sahip yeterlilikleri olmayan bir eğitim programıdır. Söz konusu programlar, geçici olabilmekte ya da azaltılmış ya da kısmi öğretim programı sağlayabilmektedir.⁷

3 [ISCED 2011](#)

4 UNICEF Literature Review on Gender Socialization, Prepared by LadySmith Consultancies in 2018 for UNICEF HQ.

5 Denk ve sertifikalı yeterlilikleri örgün okullarda kazanılan bilgi, beceri ve tutumların denkliğini ifade etmektedir.

6 Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE). 2020. Background Paper and Proposed Taxonomy of Non-formal Education for Adolescents and Youth in Crisis and Conflict Contexts. New York, NY

7 Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE). 2020. Background Paper and Proposed Taxonomy of Non-formal Education for Adolescents and Youth in Crisis and Conflict Contexts. New York, NY

Katılım: ADE kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı katılım; kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin programların planlanması ve sunumuna katılımını ifade etmektedir. Katılım, kaynakların katkısı ya da danışma süreçleri sonrasında alınan kararların kabulünü içerecek biçimde pasif olabilmektedir. İnsanların faaliyetlere, karar alma süreçlerine ve program uygulamasına doğrudan katılımıyla da katılım proaktif olabilmektedir. Katılımın tüm grupları kapsamaması gerekmektedir. Bu da, engelli bireyler ya da azınlık dillerini konuşanlar gibi danışma süreçleri ve program uygulaması sırasında ve izlemesinde yer alma konusunda ek engellerle karşılaşan kişileri dahil etmek için ek kaynak gerektirebilmektedir.⁸

Okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ), Okullarda ve okul çevresinde meydana gelen cinsel, fiziksel ya da psikolojik şiddet eylemlerini ya da tehditlerini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet normları ve kalıpyargılarının bir sonucu olarak uygulanan ve çocukların temel insan haklarını ihlal eden eşitsiz güç dinamikleriyle uygulanan şiddete ilişkindir. Okul temelli TCDŞ, toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımcılık biçimidir. Okul temelli TCDŞ, kadın ve erkek öğretmenler ve öğrenciler tarafından uygulanmaktadır. Zorbalık, fiziksel ceza, sözlü ya da cinsel taciz, istek dışı dokunma, cinsel baskı, saldırı ve tecavüz de bu kapsamdadır. Toplumda TCDŞ'ye ilişkin damgalanma ve sessiz kalma, öğretmen ve öğrenciler arasında okul temelli TCDŞ'nin nasıl anlaşılacağı ve TCDŞ'ye nasıl müdahale edileceği konusunda eğitim ve beceri eksikliği, acil durumlarda aceleye getirilen istihdam ve eğitim süreçleri nedeniyle olumlu disiplin ve mesleki etik kurallarının kullanılması konusunda bilgi eksikliği, motivasyonsuz ve az maaş alan veya ücretsiz çalışan öğretmenler ve askeri birlikler vb. erkek egemen ortamlar gibi etmenler nedeniyle acil durumlarda okul temelli TCDŞ artışa geçebilmektedir.⁹

Destek hizmetleri, öğrencilere yönelik örgün ya da yaygın eğitime ek olarak sunulan programları içermektedir. Bunlar, bağımsız sınıflar ya da okul sonrası programlar şeklinde olabilmekte ya da öğretim programına entegre edilebilmektedir. Mevcut örgün, alternatif ya da diğer YE programlarına eklenmeyen, mevcut bir eğitim programını doğrudan tanımlayıcı bir niteliğe sahip olmayan su, temizlik ve hijyen (WASH), sağlık, afet riskinin azaltılması (ARA) gibi programları içermemektedir.

Dönüşüm programları, öğrencilerin örgün ya da alternatif eğitime geçişine yardımcı olan kısa süreli eğitim programlarıdır. Bunlar tek başına sertifika ya da denklik yeterliliklerine erişim sağlamamakta ve genel olarak STÖ'ler tarafından uygulanmaktadır

Zararlı geleneksel uygulamalar (ZGU), diğerlerine ek olarak cinsiyet ve yaşa bağlı ayrımcılığa dayanmaktadır ve kadın ve çocuklardan oluşan bazı dezavantajlı gruplara yönelik yanlış anlamalar yanı sıra genellikle sosyokültürel ve dini gelenek ve değerlere referans verilerek meşrulaştırılmaktadır. ZGU'lar temelde ciddi şiddet biçimleri ile ilişkilendirilmekte ya da kendileri de kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin bir biçimi olarak nitelendirilmektedir. ZGU'ların doğası ve yaygınlığı ülkeler arasında ve hatta tek bir ülkede farklılık göstermektedir. ZGU'ların en yaygın biçimleri kadın sünneti/genital sakatlanma, çocuk yaşta ve/veya zorla evlilik, erken yaşta evlilik, çok eşlilik, namus adına işlenen suçlar/[namus cinayetleri] ve başlık parasına ilişkin şiddet eylemleridir. ZGU'ların terk edildiği kimi ülkelerde çatışma ya da acil durumlar sonrası ZGU'ların yeniden ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.¹⁰

8 INEE and UNGEI (2019) [Guidance Note on Gender](#), p.29.

9 INEE and UNGEI (2019) [Guidance Note on Gender](#), p.56

10 CEDAW/C/GC/31-CRC/C/GC/18, "Joint General Recommendation No. 31 of the CEDAW Committee/General Comment No.18 of the CRC Committee on Harmful Practices", November 2014, paras 7 & 8.

9.2 Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE'ye yönelik insani yardım mimarisi özeti

Bu ek, ani gelişen durumlarda devreye giren ya da uzun süreli bir krizde ortaya çıkan acil durumlar kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı eğitime yönelik insani yardım mimarisinin bir özeti içermektedir.

OCHA-İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi liderliğindeki insani yardım koordinasyonu acil durumlara tutarlı ve ilkeli bir müdahale sağlamak adına insani yardım paydaşlarında bir araya getirmektedir. Bu da insani yardım müdahalesindeki farklı sektörlerde çalışan kümeler kapsamındaki ve arasındaki koordinasyonu da içermektedir.

Kümelenme yaklaşımı, ülke içerisinde yerinden edilen kitleleri ve yerel nüfusun etkilendiği ani başlayan ya da süregelen krizleri desteklemek adına benimsenmiştir. UNHCR, mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik insani yardım müdahalesinden sorumludur. Ancak birçok ülkede OCHA İnsani Yardım Koordinatörünün görevlendirildiği ve UNHCR liderliğindeki bir mülteci operasyonunun da sürdürüldüğü karma yapılar (aşağıdaki bölümü inceleyiniz) bulunmaktadır. Bu durumda sıklıkla ortaklaşan koordinasyonu sağlamaktadır.

Ulusal otoriteler, hükümetler işlevsel olduğunda, insani yardım müdahalesinin yönetiminden ve koordinasyonunun yürütülmesinden sorumludur (büyük ölçekli ve ani başlayan durumlarda genel olarak kümelenme yaklaşımı uygulanmaktadır).

Devletin liderliğindeki Yerel Eğitim Gruplarının çalışma planlarında ADE yer alabilmekte ve toplumsal cinsiyete ilişkin öncelikler de bu kapsamda anaakımlaştırılabilir. Mevcutta, bir eğitim sektörü grubunun bulunduğu yerlerde koordinasyona dair müzakereler öncelik olacaktır.

IASC Gender Capacity Stand-by Project (GenCap) (Toplumsal Cinsiyet Kapasitesi Projesi), Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinatörü/Mukim Koordinatörünü (HC/RC) desteklemek adına kısa sürede görevlendirilen, P-4/P-5 düzeyindeki Toplumsal Cinsiyet Kapasitesi Danışmanlarından, insani yardım ülke ekiplerinden (UNCT) ve insani yardım acil durumlarının ilk aşamalarında toplumsal cinsiyet ağlarından oluşan bir havuzdur.¹¹

11 Bkz.: [GenCap and ProCap Strategic Framework 2018-2021](#)

GenCap Danışmanları, insani yardım paydaşları ile yakın işbirliği içerisinde ve aşağıdaki temel çalışma alanlarında mevcut kaynakların geliştirilmesiyle toplumsal cinsiyete duyarlı programlama konusunda teknik liderlik ve destek sağlamaktadır:

1. bilgi toplama ve analizi
2. program ve izleme
3. kapasite güçlendirme
4. koordinasyon
5. savunuculuk

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDS) gibi korumaya ilişkin konular GenCap Danışmanlarının iş tanımının bir parçası olsa da insani yardım müdahalelerinin tüm sektörleri/kümelerinde toplumsal cinsiyete duyarlı programlamanın kolaylaştırılması konusunda daha geniş bir role sahip olacaktır.

IASC Küresel Eğitim Kümesi¹²

2007 yılında kurulan Global Education Cluster (GEC-Küresel Eğitim Kümesi), insani krizler kapsamında eğitime ilişkin koordinasyon ve dayanışma konusunda bir forum görevine sahiptir. GEC, temel yetkisi, amacı ve kapsamı 2005 IASC Cluster Approach (Küme Yaklaşımı) kaynağında tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet tüm alanları kesen / tüm konuları ilgilendiren bir konu olarak kabul edilmektedir.

Bir eğitim kümesi, BM HC/Humanitarian Country Team (HCT-İnsani Yardım Ülke Ekibi) tarafından çağrıldığı zaman büyük ölçekli acil durumlara ve acil durumun ulusal yetkililerin müdahale kapasitesinin ötesinde olduğu durumlarda müdahale etmektedir. Sağlanan desteğin niteliği, ayrı ayrı ülke kümelerinin ifade edilen ihtiyaçlarına, küresel önceliklere ve kaynakların mevcudiyetine bağlıdır.

Bir eğitim kümesinin temel sorumluluğu, acil bir duruma müdahale eden eğitim kurum ve kuruluşlarının etkilenen kitlenin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak adına koordinasyon içerisinde bir yaklaşım benimseme ve ülke düzeyinde mevcut eğitim yapılarıyla birlikte çalışma olanağına sahip olmasını sağlamaktır.

GEC'in çalışması; öngörülebilir, zamanında, etkili ve uygun müdahalelerin geliştirilmesini ve sunumunu destekleyebilmek adına ülke düzeyinde eğitim kümelerinin/ADE çalışma gruplarının temel işlevlerini yerine getirme kapasitesinin güçlendirilmesine odaklanmaktadır.

GEC, kümelenmeye hazır olma durumunun güçlendirilmesi, etkinleştirilmiş kümelerin koordinasyonunun güçlendirilmesi ve kümelerin devre dışı bırakılmasını ve eğitim geliştirme

12 <https://www.educationcluster.net/>

platformlarına geçişin desteklenmesi adına insani kriz öncesi, sırası ve sonrasında koordinasyon ekiplerine destek sağlamaktadır. Destek, üç aşamalı bir yaklaşımla gerçekleştirilmektedir:

- ülke kümelerine doğrudan ve uzaktan saha desteği sağlanması,
- eğitim, araç ve prosedürlerin geliştirilmesi ve bilgi yönetimiyle rehberlik ve kapasite sağlanması,
- daha geniş insani yardım ve eğitim sektörleri kapsamındaki ortaklarla küresel katılım ve savunuculuk.

GEC standartlaştırılmış ülke düzeyi araçlar ve kapasite geliştirme çabaları kapsayıcılığı amaçlamaktadır. GEC ürünlerindeki (müdahale çerçevesi, strateji belgeleri, ikincil veri incelemeleri, vb.) toplumsal cinsiyet hakkaniyeti konuları tarihsel olarak kesişen bir biçimde yansıtılmaktadır.

Küresel eğitim kümesi paydaşları

GEC, bir Birleşmiş Milletler (BM) ajansı ve uluslararası bir STK olan UNICEF ve Save the Children tarafından ortaklaşa yönetilen tek küresel kümedir. Cluster Lead Agencies (CLA-Küme Lider Kurumları) temsilcileri Education Cluster Steering Group'u (Eğitim Kümesi Yönlendirme Grubu) oluşturmaktadır. Bu da GEC yıllık planı ve bütçesi üzerinde denetim ve gözetim sağlamakta, temel koordinasyon faaliyetlerine ilişkin finansman sağlayarak ilgili CLA'ların katılımını teşvik etmekte ve CLA'ların günlük çalışma ilişkisini sürdürmektedir.

GEC ekibi, her biri CLA'dan olmak üzere, Global Cluster Coordinator'den (GCC-Küresel Küme Koordinatörü) oluşmaktadır. Merkez Cenevre'de bulunmaktadır ve GEC ekibinin günlük çalışmalarına ve çalışma planına rehberlik etmekte ve bunları denetlemektedir. Buna ek olarak, çeşitli stratejik hedeflere yönelik ülke kümelerini desteklemek için destek misyonları/ziyaretleri gerçekleştirmektedirler. GEC ekibi, bilgi yönetimi, iletişim ve savunuculuk ve idari desteği de üstlenmektedir.

GEC ekibi, aynı zamanda insani krizler kapsamında eğitim koordinasyonunu desteklemek için hızla görevlendirilen bir grup ADE ve (koordinasyon, bilgi yönetimi ve ihtiyaç tespitinden sorumlu olan) koordinasyon uzmanlarından oluşan bir Rapid Response Team (RRT-Hızlı Müdahale Ekibi) içermektedir. Buna ek olarak, küresel ve ulusal düzeyde kapasite geliştirmeyi de sağlamaktadırlar.

GEC, sonuç olarak [GEC stratejik planının](#) uygulanmasını desteklemek adına birlikte çalışan STÖ'lerin, BM kuruluşlarının ve diğer kuruluşların ortaklığıdır.

Toplumsal cinsiyete yönelik GEC paydaşlarının katılımını sağlamaya ilişkin pratik yollar konusunda öneri ve rehberlik için bkz.:

➔ 8: Hazırlık

Eğitim kümesi planlaması ve uygulamasının koordinasyon içerisindeki insani yardım mimarisi ile nasıl bir arayüz oluşturduğunu belirlemek için bkz. [Ek 9.3](#)'teki zaman çizelgesi

UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

Mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik insani yardım, UNHCR'in sorumluluğu kapsamında olmayı sürdürmekte ve kümeleme yaklaşımının bir parçası olarak değerlendirilmemektedir. Ancak, birçok ülkede bir OCHA İnsani Yardım Koordinatörünün görevlendirildiği ve UNHCR liderliğindeki mülteci operasyonunun da sürdürüldüğü "karma yapılar" bulunmaktadır. Bu durumda da sıklıkla ortaklaşan koordinasyon yürütülmektedir. Yetkili müdahale kurumu olarak UNHCR de dahil mültecilerin ihtiyaçlarına hizmet etmek adına çalışan kurum ve paydaşlar, küme koordinasyon planlamasına ve faaliyetlerine katılmaktadır.

Mülteci Koordinasyon Modeli hafif, operasyon ve etki odaklı olmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamdaki standart unsurlar aşağıdaki gibidir:

- UNHCR temsilcisi tarafından ev sahibi hükümet ile tüm uluslararası koruma konularına ilişkin doğrudan savunuculuk,
- Bir koruma ve çözüm stratejisi geliştirmek için, kalkınma paydaşları da dahil, operasyonel ortaklarla birlikte gerçekleştirilen, müdahalenin tüm aşamalarına yönelik stratejik planlama (Temsilci liderliğinde),
- Ulusal düzeyde kapsayıcı bir Mülteci Danışma Forumu – (mümkün olan her durumda) hükümet ve UNHCR temsilcisinin eş başkanlık yapmasıyla – genel mülteci müdahalesine odaklanması,
- Çok sektörlü bir müdahaleyi yönetecek ve koordinasyonu sağlayacak ve sektör liderlerinin ve saha düzeyindeki tüm paydaşların katılımını sağlayacak UNHCR Mülteci Koordinatörü. Söz konusu rol, tüm sektörler kapsamında ihtiyaç tespiti, planlama, izleme, raporlama ve bilgi yönetimini kolaylaştıracak uzmanlığa ve kapasiteye sahip Çok Sektörlü Operasyon Ekibi tarafından desteklenmektedir.
- Koruma hizmetlerinin işbirliğinden ve koruma çalışmalarının diğer operasyonel sektörler genelinde yaygınlaştırılmasından sorumlu ve UNHCR liderliğindeki Mülteci Koruma Çalışma Grubu,
- Bakanlıklar tarafından yönetilen ve/veya ortaklar ve/veya UNHCR tarafından (eş) başkanlık edilen hizmet sunumu sektörleri. Mümkün olması durumunda bunların devlet liderliğindeki kalkınma mekanizmalarına bağlanması gerekmektedir.
- Öngörülebilir bir müdahale yapılması için sektörel koordinasyon ve birden çok potansiyel ortak ile hizmet sunulmasına yönelik düzenlemeler. Ajanslar, hizmetlerin sağlanmasını desteklemek adına küresel küme kaynaklarından yararlanmak isteyebilmektedir.

Karma durumlar

Mülteci İşbirliği Modeli, yaklaşımları uyumlu hale getirmek ve yinelemeleri azaltmak adına kümelenme yapılarının mevcut olduğu durumlara uyum sağlamaktadır. Bu, durumun özelliklerine göre genişlemekte ya da daralmaktadır (acil durumun boyutu, etkilenen kitlenin coğrafi konumu ve mülteci ihtiyaçlarını karşılama kapasitesi, vb.).

Mülteci İşbirliği Modeli ile kümelenme sistemi arasında altı temel arayüz noktası bulunmaktadır:

- Her durumda liderlik düzeyinde UNHCR temsilcisi ev sahibi devlet nezdinde savunuculuk sorumluluğunu sürdürmekte ve RC/HC ile yakın ilişki içerisinde bulunmaktadır. HCT'nin aktif bir üyesi olarak buna HCT'yi mülteci operasyonuna ilişkin olarak düzenli bir biçimde bilgilendirmek de dahildir.
- Temsilci, daha geniş kapsamlı bir insani müdahale ile tutarlılığı sağlamak adına OCHA da dahil, HCT'den yararlanarak ortaklar ile mültecilere özgü stratejik planlama çalışmasına liderlik edecektir.
- HCT, aynı zamanda genel mülteci müdahalesine yönelik daha geniş kapsamlı bir müzakere forumunun bir parçasını oluşturacaktır.
- Mülteci Koordinatörü ve Çok Sektörlü Operasyonlar Ekibi, kümelerarası koordinasyon forumlarına ilişkin bilgi alışverişi, İnsani Yardım Program Döngüsü'nün uygulanmasına destek ve korumanın kümeler/sektörler arasında yaygınlaştırılması ile etkili koordinasyonu sağlayacaktır.

UNHCR eğitim stratejisi¹³

UNHCR'nin Eylül 2019 tarihinde yayımlanan eğitim stratejisi, Global Compact on Refugees (Mültecilere İlişkin Küresel Mutabakat) için doğrudan katkıda bulunmaktadır. Mülteci krizlerinin hızla gelişmesi nedeniyle 2019 yılının sonu itibarıyla çevrimiçi olarak yayımlanan değişime açık ve "yaşayan" bu belge, umut verici uygulamalar, vaka çalışmaları, yeni rehberler için bağlantılar vb. içermektedir.

Stratejinin uygulayıcılara mülteci eğitimindeki kalıcı engellerin nasıl değerlendirmeye alındığını göstermesi için bir kaynak olması amaçlanmaktadır. Bir diğer amaç da insani kalkınmadaki uçurumun kapatılmasıdır.

Mülteci Eğitimi 2030 kapsamındaki üç stratejik hedef aşağıdaki gibidir:

1. Mültecilerin, sığınmacıların, geri dönenlerin, vatansız bireylerin ve ülke içerisinde yerinden edilmiş kişilerin ulusal eğitim sistemlerine adil ve sürdürülebilir bir biçimde dahil edilmesinin teşvik edilmesi,
2. Yasal statü, toplumsal cinsiyet ya da engellilik fark etmeksizin tüm öğrenciler için eğitimi destekleyen güvenli, uygun ve erişilebilir ortamların oluşturulması,
3. Öğrencilerin aldıkları eğitimi sürdürülebilir geleceğe yönelik kullanmasının sağlanması."¹⁴

UNHCR, toplumsal cinsiyet hakkaniyetiyle doğrudan ilişkili sonuçların elde edilmesi için çalışmaktadır:

- **Beklenen Sonuç 2.2:** Eğitim ortamları güvenlidir – buna okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet in (TCDŞ) raporlanmasına, okula güvenli ulaşım yollarına ve kadınların katılımına olanak sağlanmasına odaklanma da dahil.

13 UNHCR (2019) [Refugee Education 2030. A strategy for refugee inclusion](#)

14 UNHCR (2019) [Refugee Education 2030. A strategy for refugee inclusion](#), s.16

- **Beklenen Sonuç 3.2:** Kız çocuklar ve kadınlar, eğitim, çalışma, topluluk temsili ve liderlik konularında eşit imkanlara ve bunlara erişim hakkına sahiptir –bu da eğitim sektörü planlamasına yerleştirilmiş toplumsal cinsiyet analizlerine dayalı programları, eğitim ve istihdam sürecinde oğlan çocuklar ile okula kayıt ve eğitimi tamamlama konularında eşitliği, güvenli okulları ve hanehalkı kaynaklarına ve sürdürülebilir enerji kaynaklarına adil erişimi içermektedir.

Education Cannot Wait¹⁵

Education Cannot Wait (ECW), acil durumlarda ve çoklu/süreğen krizlerde eğitime adanan ilk küresel fondur. Söz konusu fon, UNHCR ve eğitim kümesi müdahalelerini desteklemektedir.

ECW, [2016 World Humanitarian Summit](#) (Dünya İnsani Yardım Zirvesi) sırasında uluslararası insani yardım ve kalkınma yardımı paydaşlarına ek olarak kamu ve özel kuruluşlar tarafından kurulmuştur. Eğitimin insani yardım gündeminde bir öncelik olarak yeniden konumlandırılmasına destek olmak, sahadaki paydaşlar arasında daha işbirlikçi bir yaklaşım başlatmak ve krizden etkilenen her çocuk ve gencin okula ve eğitime devam etmesini sağlamak adına ek finansmanı teşvik etmek için kurulmuştur.

ECW'nin İlk Acil Durum Müdahalesi yatırım penceresi, ani gelişen ya da büyüyen krizlerde anında eğitim programlarını desteklemektedir.

Fonun Çok Yıllık Dayanıklılık yatırım penceresi, çoklu/süreğen krizlerde çok yıllık ortak programlar ile uzun süreli ihtiyaçları değerlendirmeye almakta ve insani yardım ve kalkınma paydaşlarının aşağıdaki beş öncelikli alan kapsamında toplu eğitim çıktıları sağlamak için birlikte çalışmasına olanak tanımaktadır:

- **Erişim:** Krizden etkilenen çocuklara sürekli ve nitelikli eğitim sunulmasının sağlanması,
- **Adalet ve toplumsal cinsiyet eşitliği:** Kimsenin geride bırakılmaması ve kız çocuklar ve engelli çocuklar da dahil, en kırılgan durumdaki çocuklara ulaşılması,
- **Süreklilik:** Çocukların eğitimlerini tamamlayana kadar okulda kalmasının sağlanması,
- **Koruma:** Okulların ve eğitim merkezlerinin krizden etkilenen çocuklara güvenli, koruyucu ve iyileştirici bir ortam sunduğundan emin olunması,
- **Nitelik:** Öğretim programına, öğretmenlerin kapasitesine ve eğitim materyallerine odaklanarak eğitim çıktılarının iyileştirilmesi.

ECW, seçilen ortaklar aracılığıyla söz konusu programların geliştirilmesi ve uygulanması için başlangıç finansmanı sağlayarak, ADE kapsamındaki küresel ve ülke içi kuruluşlardan daha geniş yatırımlar harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. ECW'nin üçüncü yatırım penceresi olan Hızlandırma Tesisi, ADE kapsamında en iyi uygulamaları geliştirmek ve yenilikçiliği, eğitim çıktıları ve toplumsal cinsiyet hedefli müdahaleleri teşvik etmek için araştırma ve veri toplamayı desteklemektedir.

15 Kaynak: ECW İnternet Sitesi: [About ECW](#)

ECW toplumsal cinsiyet politikası

ECW yatırımları, eşitsizliklerin kız ve oğlan çocuklar ve gençlerin kapsayıcı ve nitelikli eğitime eşit erişimi ve bu eğitimden yararlanmanın önündeki engellerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olmaktadır. Yatırımlar aynı zamanda acil durumlarda toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın temel nedenlerini de ele almayı amaçlamaktadır.¹⁶

Kurumsal vizyon ve misyon kapsamında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikasının vizyonu, ECW yatırımlarının eyleme geçmesini ve okula kayıt eşitliğini sağlayan ve bunun ötesine geçen koordineli stratejilere katkıda bulunmasını sağlamaktır. Vizyon aynı zamanda kız ve oğlan çocuklar ve gençlerin nitelikli eğitime eşit olarak erişmesini ve bundan eşit biçimde yararlanmasını engelleyen tarihsel ve sosyokültürel eşitsizlikleri sürdüren toplumsal cinsiyet normlarını da değerlendirmeyi amaçlamaktadır.¹⁷

Politikanın vizyonuna aşağıdaki hedefler aracılığıyla ulaşılabacaktır:

1. Kız ve oğlan çocukların eğitimine eşit düzeyde değer verilmesine ilişkin ulusal ve yerel kararlılık ile acil durumlardan ve çoklu/süreğen krizlerden etkilenen tüm kız ve oğlan çocuklar ve gençlerin yaş, engellilik durumu, coğrafya, inanç, etnik köken, cinsel yönelik, statü¹⁸ ve yerinden edilme/vatansızlık durumları göz önünde bulundurulmaksızın ücretsiz olarak eşit biçimde eğitim görmesinin sağlanması,
1. Kız ve oğlan çocukların acil durumlarda ve süreğen krizlerde eğitim sırasında karşılaştığı -eğitime ilişkin saldırılar, zorbalık ve güvenli olmayan ortamlar da dahil her türlü okul temelli TCDŞ'nin tanınması ve bununla mücadele edilmesiyle eğitimin güvenli ve korkusuz bir biçimde gerçekleşmesinin sağlanması,
1. Toplumsal cinsiyet normlarının dönüştürülmesi ve ardından kız ve oğlan çocuklar ve gençlerin tüm potansiyellerini gerçekleştirmesini kısıtlayan toplumsal cinsiyet rollerinin dönüştürülmesiyle kız ve oğlan çocukları eşit düzeyde güçlendirmeyi amaçlayan eğitim sistemleri ve pedagojik uygulamaların teşvik edilmesi.¹⁹

ECW'nin toplumsal cinsiyet politikası, asgari toplumsal cinsiyet kaynaştırması kriterlerini belirleyen Hesap Verebilirlik Çerçevesi tarafından desteklenmektedir:

- Toplumsal cinsiyet analizi ihtiyaç analizinin bir parçası olarak yapılmakta ve tasarım için bilgi sağlamaktadır.
- Program kavramsallaştırılması toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadınların güçlendirilmesini anaakımlaştırmaktadır.
- Toplumsal cinsiyet performans göstergelerinin tüm hibe İvD çerçevelerine dahil edilmesi gerekmektedir.
- Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine yönelik stratejiler toplumsal cinsiyet ilişkileri kapsamında dönüştürücü bir değişim yaratmayı amaçlayan programların içine yerleştirilmektedir.

¹⁶ ECW (2019) Gender Policy, p.1.

¹⁷ ECW (2018) "Gender Equality Strategy 2018-2021", p. 4.

¹⁸ Ergenler ve genç anneler, yetim ya da terk edilmiş çocuklar, örneğin kurumlardaki çocukların, acil durumlar ve çoklu/süreğen krizler de dahil, eğitim hakkından tam olarak yararlanması sıklıkla kısıtlanmaktadır.

¹⁹ ECW (2019) Gender Policy, p.4.

ECW Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlendirilmesi Performans Göstergeleri

Aşağıdaki ECW zorunlu asgari performans göstergeleri, verilen hibelerin odağı ve kapsamına bağlı olarak tüm hibe İvD çerçevelerine dahil edilecektir:

- “Tüm Hibeler – Hibe alanlar tekliflerine IASC GAM’ı uygulamakta ve teklif sunumunun bir parçası olarak oluşturulan raporu paylaşmaktadır. Hibe uygulaması boyunca GAM’ın nasıl izleneceği konusunda göstergeler sağlanacaktır. Mümkün olmaması durumunda da FER Hibeleri için GAM, fonların açılması ardından 60 gün sonunda uygulanacaktır.
- Tüm Hibeler – Hibe kapsamındaki tüm eğitime erişim, eğitime katılım, eğitim dışında kalma ve eğitime devam göstergelerinin toplumsal cinsiyete, yaşa ve engellilik duruma göre ayrıştırılması gerekmektedir. Yoksa gerekçe belirtilmesi ve ECW Sekreteryası tarafından onaylanması gerekmektedir.
- Tüm Hibeler – Eğitim sağlanan ve toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış öğretmen ve yönetici sayısı ve kadınların oranı.
- Tüm Hibeler – Afet riskinin azaltılması, engellilik durumu ve toplumsal cinsiyete özgü konular da dahil, INEE Asgari Standartlar ve ECW hibe rehberlerinde tanımlandığı biçimde güvenli öğrenme ortamı standartlarını karşılayan ECW destekli okulların/eğitim ortamlarının oranı.
- Tüm Hibeler – Kadın örgütleri ve ulusal/bölgesel/küresel uluslararası STÖ’ler ve GEEWG üzerinde çalışan ağlar ile ortaklık sayısı.
- İlgili Olduğu Durumlarda – İnsani ve mülteci müdahale planları ve eğitim sektörü politikası/planı, okullarda ve çevresinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddete ilişkin önleme ve müdahale mekanizmalarını belirtmektedir.
- İlgili Olduğu Durumlarda – Yeni yapılan ya da mevcut durumu iyileştirilen toplumsal cinsiyete duyarlı tuvaletlerin sayısı,
- İlgili Olduğu Durumlarda – MHY’nin göz önünde bulundurulduğu okuldaki WASH tesislerinin sayısı.
- İlgili Olduğu Durumlarda – Toplumsal cinsiyet, yaş ve engellilik durumuna göre ayrıştırılmış, sağlık, eğitim ve psikososyal iyi olma hali açısından gelişimsel olarak ilerleme kaydedilen ECW destekli beş yaş altındaki çocukların oranı.

Kaynak: ECW (2019) [Accountability Framework for ECW’s Gender Equality Policy 2019 -2021](#), s.15-16

ECW planlama ve uygulamasının koordineli insani yardım mimarisi ile nasıl bir arayüz oluşturduğunu belirlemek adına [Ek 9.3](#) kapsamındaki zaman çizelgelerini inceleyiniz.

Küresel Eğitim Ortaklığı²⁰

Kriz durumlarında Global Partnership for Education (GPE-Küresel Eğitim Ortaklığı), uzun süreli eğitim hedeflerine ulaşmanın temelini atarken eğitim hizmetlerinin hızlı bir biçimde yeniden sağlanmasını hedeflemektedir.

Geçiş dönemi eğitim planlaması, bir ülkenin krizden çıkması sırasında kalkınma ve insani yardım ortakları arasındaki koordinasyonla bir yaklaşımın haritasını çıkarmaktadır. Esnek ve hızlandırılmış finansman, kriz sırasında çocukların eğitime devamını sağlamak adına acil ihtiyaç duyan ülkelere hızlı destek sağlamaktadır.

GPE, geçici barınma yerleri, sınıf inşaatı, okul yemekleri, okul malzemeleri, öğretmen maaşları ve okul hibeleri gibi kritik müdahalelere ilişkin sekiz hafta içerisinde hızlandırılmış bir fon dağıtmaktadır.

GPE, finansmanının yüzde 60'ını kırılgan ve çatışmalardan etkilenen ortağı olan ülkelere ayırmaktadır. GPE hibeleri esnektir ve ülkelerin acil durum modundan uzun süreli kalkınma sürecine kolaylıkla geçiş yapmasına olanak sağlayacak biçimde ayarlanabilmektedir.

GPE, ülkelerin uzun süreli eğitim planlaması sırasında acil durumlara hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Buna, acil durumlarda çocukların eğitim sistemi içerisinde kalmasına yönelik hükümler de dahildir.

GPE, kriz sırasında eğitim desteğinin tamamlayıcı olmasını sağlamak adına Education Cannot Wait, UNHCR ve diğer ortaklarla birlikte çalışmaktadır. GPE, aynı zamanda insani yardım ve uzun süreli kalkınma çabaları arasındaki bağlantıyı ve ortak planlamayı geliştirmek ve eğitim planlaması ve finansmanının parçalanmasını önlemek adına birçok ülkede – Bangladeş, Burundi, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Somali, Güney Sudan ve Yemen gibi – kalkınma ve insani yardım paydaşları arasındaki karşılıklı iletişimi kolaylaştırmaktadır.

GPE toplumsal cinsiyet yaklaşımı²¹

GPE, tüm kız ve oğlan çocuklar için eğitime erişim, eğitimde tutma ve eğitim ve öğrenimde sonuçların iyileştirilmesi adına eşitlikçi ve toplumsal cinsiyete duyarlı sistemlere ülke düzeyindeki yatırımlarını aşağıdaki yollarla desteklemektedir:

- Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik eden ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ülke içi yatırımları destekleyen planlarının uygulanması için hibe sağlanması. GPE, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için eğitim döngüsü boyunca kız çocukların eğitimine ilişkin planlama ve harcamalara öncelik vermek için gelişmekte olan ülkelerle birlikte çalışmak amacıyla sonuç odaklı ortaklık modelini kullanmaktadır,
- Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim sektörü planlarının desteklenmesi,

20 Kaynak: GPE (2019) [Supporting Countries Affected by Fragility and Conflict](#)

21 GPE internet sitesinden uyarlanmıştır ['What We Do: gender equality'](#)

- Kapasite geliştirme ve bilgi alışverişi, kanıt ve değerlendirmeyle ölçek büyütme potansiyeline sahip yenilikçi pilot uygulamaların belirlenmesi konusuna odaklanan Knowledge and Innovation Exchange (KIX-Bilgi ve Yenilik Takası),
- Okul temelli TCDŞ ile mücadele,
- Sonuçların izlenmesi ve analiz edilmesi. GPE, toplumsal cinsiyete göre ayrıştırılmış verileri toplamakta ve hükümetlerin eşitsizlikleri ortaya çıkaracak veri sistemleri kurmasını desteklemektedir,
- Küresel savunuculuk – küresel ve bölgesel düzeylerde GPE, kız çocukların eğitimi ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin siyasal desteği harekete geçirmek için sektörler genelinde çok çeşitli ortaklarla birlikte çalışmaktadır.

GPE planlama ve uygulamasının koordinasyonunda insani yardım mimarisiyle nasıl bir arayüz oluşturduğunu belirlemek adına [Ek 9.3](#) kapsamındaki zaman çizelgelerini inceleyiniz.

Acil Durumlarda Eğitim için Uluslararası Çalışma Ağı (INEE)

INEE, tüm bireylerin nitelikli, güvenli, ilgili ve eşitlikçi bir eğitim hakkına sahip olmasını sağlamak adına insani yardım ve kalkınma çerçevesi kapsamında birlikte çalışan üyelerden oluşan açık ve küresel bir ağdır. INEE, acil durumlarda eğitime ilişkin küresel asgari standartlar sağlamaktadır.

[INEE Asgari Standartlar Rehberi](#), her biri temel adım ve kılavuz notlarıyla birlikte verilen 19 standart içermektedir. Rehber; eğitime hazırlık, müdahale ve iyileşmenin niteliğinin artırılması, güvenli ve ilgili eğitim fırsatlarına erişimi artırmayı ve söz konusu hizmetlerin sağlanması konusunda hesap verebilirliği sağlamayı amaçlamaktadır. INEE Asgari Standartlar Rehberi kapsamındaki rehberlik, doğal tehlikeler ve çatışmaların neden olduğu afetler, yavaş ve hızlı başlayan durumlar ve kırsal ve kentsel ortamlardaki acil durumlar kapsamında krize müdahalede kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

INEE ve UNGEI Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not, çatışma ve kriz bağlamlarında kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkeklerin nitelikli eğitimin sağlayabileceği koruma ve eğitim çıktılarından eşit düzeyde yararlanmasını sağlayacak stratejiler sunmaktadır. Not, INEE Asgari Standartlarının uygulanmasının toplumsal cinsiyete nasıl duyarlı olabileceğine rehberlik etmektedir.

9.3. İnsani yardım zaman çizelgesi

Ani başlayan kriz

	Evre	Faaliyet (çıktı)	Faaliyet (çıktı)	Sorumlu taraflar
Kriz Öncesi	0	Düzenli olarak güncellenen ihtiyaç tespiti/ikincil veri incelemesi MIRA-Çok Sektörlü İlk Hızlı Değerlendirme		Eğitim Kümesi Yerel Eğitim Grubu (LEG)
Kriz Sırasında			OCHA (CERF) Merkezi Acil Durum Müdahale Fonu Başvurusu Hızlı Müdahale Hibesi	
3 Gün	1	İkincil Veri İncelemesi (Durum Analizi)	Education Cannot Wait FER-İlk Acil Müdahale konsept notu (ECW konsept notu)	Eğitim paydaşları Küme: ADE Çalışma Grubu, LEG, UNHCR, GPE-Küresel Eğitim Ortaklığı, ECW Devlet, sivil toplum, STÖ'ler, özel sektör, bağışçılar
2 Hafta	2	Ortak tespit, birincil veri toplama (MIRA raporu)	Ön teklifin onaylanması durumunda ECW FER teklif geliştirilmesi • Eğitim ihtiyaçları tespiti, • Mevcut tarihe kadar müdahale, • Koordinasyon mekanizmaları, • Müdahale stratejisi (ihtiyaçların karşılanması, ECW sonuçlarıyla uyum, IASC GAM-Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci, INEE Asgari Standartların kullanımı • Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik, • Risk tespiti ECW FER Teklifi > 2 hafta FER teklifi geri bildirim, inceleme ve onaylanması 7-12 sürmektedir FER Hibesi – 12 ay süreli (yenilenmeden)	OCHA UNHCR IASC kümeleri ve Koordinasyon Grubu İnsani Yardımda Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu (GIHA) ECW ve eğitim paydaşları Devlet, sivil toplum, STÖ'ler, özel sektör, bağışçılar
4 Hafta-5 Ay	3	Ayrıntılı olarak sektörlerarası tespitler (IJAF çerçevesinin kullanılmasıyla), insani yardım sonuçları, ihtiyaç sahibi kişiler, şiddet sıralaması, risk analizi ve durumların/ihiyaçların izlenmesi Bu aşamada sektörel analiz isteğe bağlıdır. HCT-İnsani Yardım Ülke Ekibine sunum İnsani İhtiyaçlar Tespiti		
5-6 Ay	4		Hızlandırılmış destek için GPE'ye başvuru, HNO/İnsani Yardım Müdahale Planı (İMP) kapsamında eğitimin yer alması durumunda başlayabilmektedir (çatışmaya duyarlı ESP/Eğitim Kümesi planlaması ile uyumlu ve hükümet finansmanının yerini almamaktadır) 7 haftalık zaman çizelgesi FER Hibe – 12 ay süreli (yenilenmeden)	

6 Ay	5	Ele alınacak öncelikli insani yardım sonuçlarını seçiniz. İMP'nin öncelik vermesi gereken kitleleri ve coğrafi alanları seçiniz (ihtiyaç sahibi kişiler) Topluluklara, yaşa, toplumsal cinsiyete ve engellilik durumuna göre ayrıştırılmış veriler	OCHA HCT UNHCR IASC Kümeleri ve Koordinasyon Grubu Devlet, sivil toplum, STÖ'ler, özel sektör, bağışçılar
7 Ay	6	Müdahale seçeneklerini analiz ediniz ve stratejik hedeflerini formüle ediniz. Göstergeleri tanımlayınız. Yanıt yaklaşımını tanımlayınız. İMP kapsamındaki her bir stratejik ve belirli hedef için çıktı göstergelerini (küme düzeyinde) ve sonuç göstergelerini (sektörlerarası düzeyde) belirleyiniz.	Eğitim paydaşları Küme: ADE Çalışma Grubu, LEG, UNHCR, GPE, ECW Devlet, sivil toplum, STÖ'ler, özel sektör, bağışçılar
8 Ay	7	Onaylanan stratejik hedef ve ölçme gerekliliklerini inceleyiniz. İnsani müdahalenin sınırlarına ek olarak diğer planlar ile (kalkınma ve dayanıklılık bağlantısı) tamamlanabilirliklerini tanımlayınız.	
9 Ay	8	Faaliyetleri formüle ediniz ve planın maliyetini tahmin ediniz.	ECW MYRP Teklifi (eğitim stratejisi geliştirilmesiyle de uyumlu olabilmektedir) • Durum ve ihtiyaç tespiti, • Hedef kitle, • Program sonuçları, • Uygulama, • Programatik yaklaşım, • Bütçe, • MEL çerçevesi (Eğitim Stratejisi ECW MYRP Teklifi (ve GPE tekli))
HPC devam eder		Kaynakların harekete geçirilmesi Uygulama ve ölçme Operasyonel akran inceleme ve değerlendirilmesi	Eğitim paydaşları
			Kaynakların harekete geçirilmesi – ECW onayına ilişkin zaman çizelgesi? GPE onayı için zaman çizelgesi? İlgili olduğu durumda: GPE, kalkınma bağlantısı ile bağ kurarak geçiş planına teknik ve finansal destek sağlamaktadır. (Eğitim sektörü geçiş planı)

Uzun süreli kriz ortamları

	Evre	Faaliyet (çıkıktı)	Faaliyet (çıkıktı)	Sorumlu taraflar
Üç gün içerisinde düzenli olarak güncellenir	1	İkincil veri analizi (mevcut durum analizi)	<p>ECW FER teklif hazırlama</p> <ul style="list-style-type: none"> Eğitim ihtiyaçları tespiti, Mevcut tarihe kadar müdahale, Koordinasyon mekanizmaları, Müdahale stratejisi (ihtiyaçların karşılanması, ECW sonuçlarıyla uyum, IASC GAM, INEE AS kullanımı) Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik, Risk tespiti <p>Mevcuttaki uzun süreli bir acil durumda (ve yavaş başlayan - örn., kuraklık) azalmalar söz konusu olduğunda CERF-Hızlı Müdahale Hibesi için başvurma seçeneği. Yalnızca BM kuruluşlarına aittir.</p> <p>(ECW FER Teklifi, CERF Hızlı Müdahale Hibesi)</p>	<p>Eğitim paydaşları</p> <p>Küme: ADE Çalışma Grubu, LEG, UNHCR, GPE, ECW</p> <p>Devlet, sivil toplum, STÖ'ler, özel sektör, bağışçılar</p> <p>CERF - BM Ajansları</p>
2 Hafta	2	Ortak tespit: birincil verileri toplama (MIRA raporu)	<p>Education Cannot Wait FER-İlk Acil Müdahale konsept notu (ECW konsept notu)</p>	<p>OCHA</p> <p>UNHCR</p> <p>IASC Kümeleri ve Koordinasyon Grubu</p> <p>İnsani Yardımda Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu (GIHA)</p> <p>ECW ve eğitim paydaşları</p> <p>Devlet, sivil toplum, STÖ'ler özel sektör, bağışçılar</p>
4 Hafta	3	Ayrıntılı olarak sektörlerarası tespitler (JIAF çerçevesi aracılığıyla), insani yardım sonuçları, ihtiyaç sahipleri, şiddet sıralaması, risk analizi ve durumlar/ihyaçların ölçülmesi	<p>Education Cannot Wait FER-İlk Acil Müdahale konsept notu (ECW konsept notu)</p>	
5-6 Ay	4	Bu aşamada sektörel analiz opsiyonelidir. HCT'ye sununuz.	<p>Education Cannot Wait FER-İlk Acil Müdahale konsept notu (ECW konsept notu)</p>	
6 Ay	5	Değerlendirilecek öncelikli insani yardım sonuçlarını seçiniz. IMP'nin öncelik vermesi gereken kitleleri ve coğrafi alanları seçiniz (ihtiyaç sahipleri). Kitlelere, yaşa, toplumsal cinsiyete ve engellilik durumuna göre ayrıştırılmış ver	<p>Education Cannot Wait FER-İlk Acil Müdahale konsept notu (ECW konsept notu)</p>	<p>OCHA HCT</p> <p>UNHCR</p> <p>IASC Kümeleri ve Koordinasyon Grubu</p> <p>Devlet, sivil toplum, STÖ'ler özel sektör, bağışçılar</p>

7 Ay	6	Müdahale seçeneklerini analiz ediniz ve stratejik hedefleri formüle ediniz. Göstergeleri tanımlayınız. Yanıt yaklaşımını tanımlayınız. IMP kapsamındaki her bir stratejik ve belirli hedef için çıktı göstergeleri (küme düzeyinde) ve sonuç göstergelerini (sektörlerarası düzeyde) belirleyiniz.	Eğitim Kütmesi/UNHCR/LEG (bağışçılar olarak ECW/GPE) stratejik plana özgü formüle edilen hedefler Diğer sektörlerle koordinasyon yapınız. Talep edilmesi durumunda GenCap'ten küme desteği	Eğitim paydaşları Küme: ADE Çalışma Grubu, LEG, UNHCR, GPE, ECW Devlet, sivil toplum, STÖ'ler, özel sektör, bağışçılar
8 Ay	7	Onaylanan stratejik hedeflerini ve izleme gerekliliklerini inceleyiniz. İnsani müdahalenin sınırlarına ek olarak diğer planlar ile (kalkınma ve dayanıklılık bağlantısı) tamamlayıcılığı tanımlayınız.	ECW MYRP Teklifi (eğitim stratejisi geliştirilmesiyle de uyumlu olabilmektedir) • Durum ve ihtiyaç tespiti, • Hedef kitle, • Program sonuçları, • Uygulama, • Programatik yaklaşım, • Bütçe, • MEL çerçevesi (Eğitim Stratejisi ECW MYRP Teklifi)	
9 Ay	8	Faaliyetleri formüle ediniz ve plan maliyetini tahmin ediniz. (IMP-İnsani Yardım Müdahale Planı)	Kaynakların harekete geçirilmesi	
HPC devam eder		Kaynakların harekete geçirilmesi Uygulama ve izleme	Operasyonel akran incelemesi ve değerlendirilmesi	

Kalkınma ortamı

	Faaliyet (çıkıtı)	Faaliyet (çıkıtı)	Sorumlu taraflar
Düzenli güncellenir/ izlenir	Yoksulluğun azaltılması stratejilerinin/vizyon belgelerinin/ orta vadeli planların, vb. ulusal düzeyde planlanması ve uygulanması (Ulusal planlar, Sektör planları)		Ulusal hükümet Bağışçılar Sivil toplum, vb.
1-2 Yıl	Eğitim sektörü düzeyindeki süreçler, analizler, planlamalar GPE süreçleri Finansman modelinin gerekliliklerine ilişkin ilk diyalog (GPE Eğitim Sektörü Planı Geliştirme Hibesi, ESP-Eğitim Sektörü Planı, GPE Program Geliştirme Hibesi)	ESP değerlendirmesi ESP onayı Hükümet ES planını benimsemektedir. (GPE Eğitim Sektörü Planı Geliştirme Hibesi, Eğitim Sektörü Planı, GPE Programı Geliştirme Hibesi)	Eğitim Sektörü Yönlendirme Komitesi LEG (Hükümet Liderliğinde) GPE
3 Yıl	Uygulanan ESP izlenen ESP, Yılda Bir/iki Kez JESR (GPE Hibesinin Uygulanması ve Ölçülmesi, JESR Raporları, Hibe Raporlaması ve Edinilen Dersler)		Eğitim Sektörü Yönlendirme Komitesi LEG GPE
Yıllık olarak ve ESP dönemi sonunda	Değerlendirme Eğitim sektörü analiz ve planlama döngüsü sürmektedir. (Eğitim sektörü değerlendirilmesi)		Dış değerlendirme ekibi Eğitim Sektörü Yönlendirme Komitesi LEG GPE

The UN Global Fund for Education

Education Cannot Wait (ECW)
c/o UNICEF
3 United Nations Plaza
New York, NY 10017
United States of America

 /EduCannotWait

 /EduCannotWait

 /educationcannotwait

 /educannotwait

 educationcannotwait.org

 info@educationcannotwait.org

United Nations Girls' Education Initiative (UNGEI)
3 United Nations Plaza
New York, NY 10017
United States of America

 /UNGEI

 /UNGEI

 /ungei

 /ungirlseducation

 ungei.org

 info@ungei.org

Inter-agency Network for Education in Emergencies (INEE)
c/o International Rescue Committee
122 East 42nd Street, 12th floor
New York, NY 10168
United States of America

 /ineetweets

 /INEEnetwork

 /inee-network

 inee.org

 info@inee.org